MISAL

1483

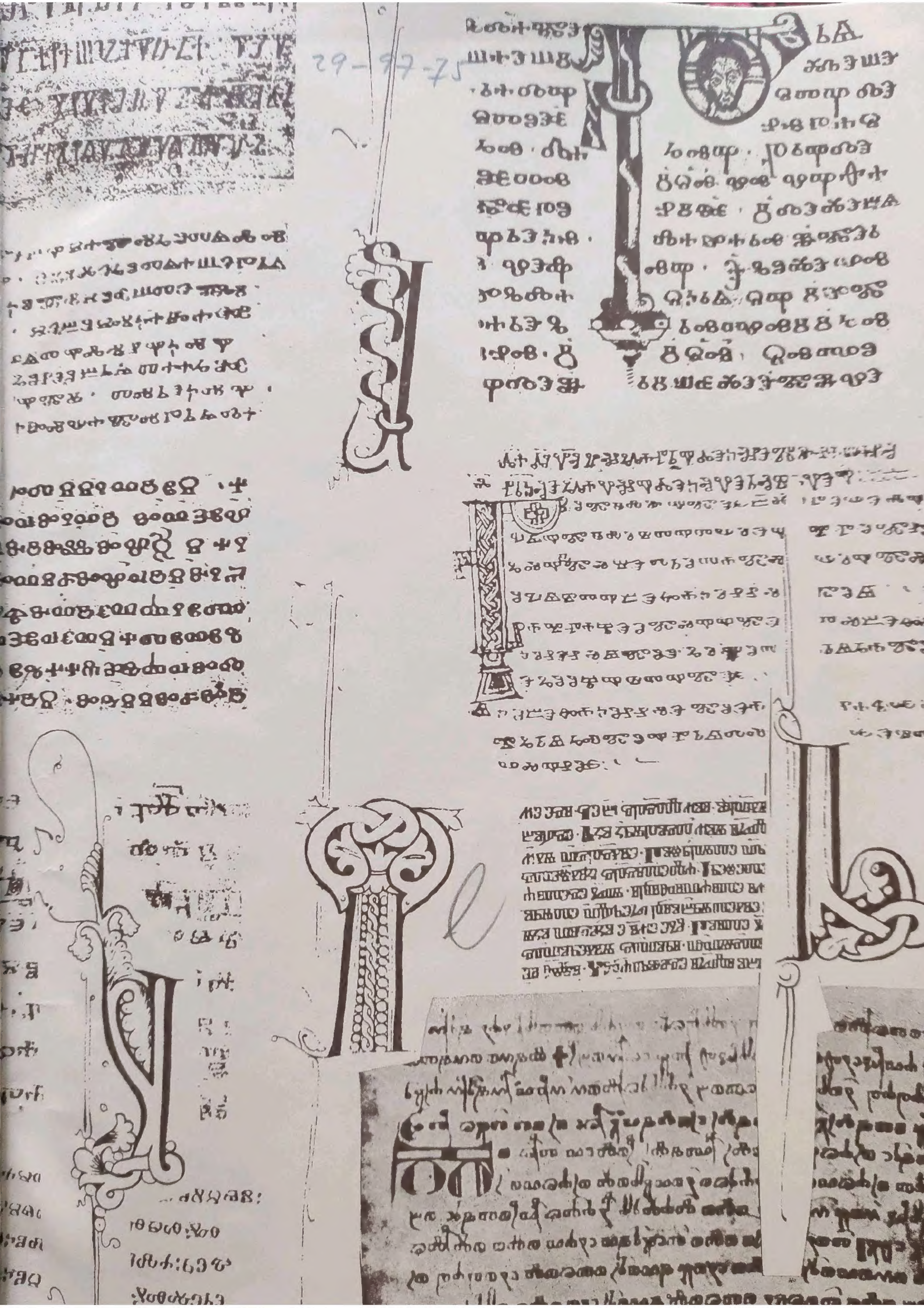

29-97-75

OVA JE KNJIGA SPOMENIK: s tim su osjećajem izdavači, urednici i tiskari pristupili izradi njezina obnovljena izdanja. S istim osjećajem, vjerujemo, uzimat će ovu knjigu u ruke njezini budući posjednici i čitatelji.

Poput većine drevnih spomenika i ovaj se morao sastavljati iz fragmenata. Od nepotpunih primjeraka, brižno čuvanih u trezorima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Vatikanske biblioteke u Rimu, kompletiran je predložak za ovaj pretisak, kojim MISAL iz 1483. nakon 488 godina vraćamo njegovoj prvotnoj namjeni i njegovim brojnim istraživačima.

LĚTЬ G(OSPOD)NIHЬ ·1·4·8·3· M(ĚSE)CA PERV(A)RA D(Ь)NI ·1·2· TI MIS[A]LI BIŠE SVRŠENI — otisnuto je na posljednjoj stranici izvornika, i to je, ujedno, jedini posve pouzdani podatak o njegovu nastanku. Skromno sročen, ali ipak vrlo rječit podatak: nedvojbeno nam potvrđuje da je ovo najstarija hrvatska knjiga, prva tiskana knjiga u Južnih Slavena, jedna od najstarijih slavenskih knjiga uopće. Svega dvadeset i osam godina nakon prve Gutenbergove »Biblije«, koja obilježava epohu, jedan mali narod na tadašnjoj periferiji Europe — egzistencijalno ugrožen s istoka, politički podjarmljen sa sjevera, kulturno i etnički sputavan s juga i sa zapada — imao je dovoljno vidovitosti da osjeti potrebu za vlastitom štampom i vlastitom knjigom; imao je i kulturni potencijal da tu potrebu pretvori u djelo.

Neobjašnjena skromnost uskratila nam je na impresumu potpise davnih pisaca, redaktora, prepisivača, slovorezaca, slovoslagara i tiskara ove knjige, te o njihovim imenima možemo samo posredno nagađati. Kao da im je bilo manje do imena negoli do djela, koje danas — ponovno u našim rukama — uvjerljivo svjedoči koliko su jasno ti neznani pregaoci spoznavali dalekosežnost svojeg pothvata. Glagoljskim pismom i biranim crkvenoslavenskim jezikom hrvatske redakcije dosljedno su čuvali svoju slavensku i nacionalnu samosvojnost, sadržajem kalendara i samog misala naglašavali su liturgijsku zasebnost, a dostojanstvenom ljepotom slovnog reza i tiska — ljepotom po mišljenju stručnjaka do danas nenadmašenom u glagoljskoj štampi — marno su svojem djelu nadograđivali umjetničku komponentu, koja je svim postignutim vrijednostima dodala svoju trajnost.

OVA JE KNJIGA SPOMENIK drevnom staroslavenskom jeziku i glagoljskom pismu kojima zahvaljujemo što je sačuvana kulturna i etnička samosvojnost Hrvata kroz duga stoljeća srednjega vijeka; SPOMENIK koji svjedoči o trajnome slijedu hrvatske kulturnopovijesne tradicije i dostojanstveno stoji na početku hrvatske tiskane riječi i južnoslavenske knjige uopće.

OVA JE KNJIGA SPOMENIK što ga vjerno preslikana nudimo pozornosti i poštovanju čitatelja i ljubitelja knjige s uvjerenjem da smo u svim našim nastojanjima maksimalno slijedili izvorni predložak. A davnim neznanim tvorcima kojima dugujemo ovu knjigu posvećujemo danas njezin pretisak.

IZDAVAČI

Biblioteka pretisaka »Liber Croaticus«
Instituta za znanost o književnosti
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

mladost

MISAL PO ZAKONU RIMSKOGA DVORA

Prvotisak: godine 1483.
Pretisak: Zagreb, 1971.

Tiskara: Grafički zavod Hrvatske

[illegible]

	[illegible]		[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
	[illegible]	[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	

[illegible]

ⲡⲉⲣⲓⲥⲧⲉⲣⲁ ⲙⲉⲛ ⲡⲓⲛⲟⲩϯ ⲛⲓⲙ ⲙⲡⲉⲣⲓⲥⲧⲉⲣⲁ ⲙⲉⲛ ⲡⲓⲛⲟⲩϯ ⲛⲓⲙ ⲛⲓⲙⲁⲣⲉⲛⲁⲣⲉⲛⲁ ⲙⲉⲛ ⲡⲓⲛⲟⲩϯ ⲛⲓⲙ ⲛⲓⲙⲁⲣⲉⲛⲁⲣⲉⲛⲁ ⲙⲉⲛ ⲡⲓⲛⲟⲩϯ ⲛⲓⲙ ⲛⲓⲙⲁⲣⲉⲛⲁⲣⲉⲛⲁ ⲙⲉⲛ ⲡⲓⲛⲟⲩϯ ⲛⲓⲙ

ⲉⲛⲉⲣⲅⲉⲓⲁ ⲙⲡⲛⲟⲩϯ ⲛⲉⲙ ⲡⲛⲁⲙⲉⲣⲓⲧⲟⲛ

[illegible]

ⲛⲓⲙ ⲁⲛⲟⲙⲓⲁ ⲙⲡⲉⲛⲧⲁⲕⲓⲛⲏⲧⲟⲥ ⲙⲡⲓⲛⲟⲩϯ ⲛ̀ⲧⲉ ⲡⲓⲙⲁⲩⲧⲁⲣⲓⲟⲛ ⲛⲓⲙ ⲁⲛⲟⲙⲓⲁ ⲙⲡⲉⲛⲧⲁⲕⲓⲛⲏⲧⲟⲥ ⲛⲓⲙ ⲁⲛⲟⲙⲓⲁ ⲙⲡⲉⲛⲧⲁⲕⲓⲛⲏⲧⲟⲥ

ⲡⲓⲁⲅⲅⲉⲗⲟⲥ ⲙ̀ⲡⲛⲟⲩϯ ⲉⲃⲟⲗ ⲛ̀ⲧⲉ ⲡⲓⲙⲁⲩⲧⲁⲣⲓⲟⲛ	ⲁ			ⲛⲓⲙ
	ⲁ	ⲉ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ
	ⲗ	ⲡⲓ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ
ⲉⲩⲉⲣⲅⲉⲧⲏⲥ ⲡⲓⲣⲱⲙⲡⲓ ⲙ̀ⲡⲛⲟⲩϯ	ⲗ	ⲡⲓ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ
	ⲗ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ	
	ⲗ	ⲛⲓⲙ	ⲉ	ⲛⲓⲙ
	ⲗ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ	
ⲡⲓⲁⲅⲅⲉⲗⲟⲥ ⲙ̀ⲡⲛⲟⲩϯ ⲉⲃⲟⲗ ⲛ̀ⲧⲉ ⲡⲓⲙⲁⲩⲧⲁⲣⲓⲟⲛ	ⲁ	ⲡⲓ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ
	ⲁ	ⲉ	ⲉ	
ⲉⲩⲉⲣⲅⲉⲧⲏⲥ ⲡⲓⲣⲱⲙⲡⲓ ⲙ̀ⲡⲛⲟⲩϯ	ⲁ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ
	ⲁ	ⲛⲓⲙ	ⲛⲓⲙ	

ꙗко ꙗвѣꙗ ꙗко ꙗко ꙗко

для іпостасный чтовчтвомъ пропщь сѣ ѿ
ѧдамовѣ сотворенъ ѩзыкомъ ѩвоно
вѣкоторыхъ ѧлѣрованъ хоуноѣ ѧдамо
чѣловѣчьскъ ѧлѣчѣ чѣлосмъвнъ сѧмѣи
мѧвоѣ ѧлѣчѣ чѣлосмъвнъ прѣдѧ сѧвѧ ѩ
чѣрѣ ѩвѣ сопѣвѣ чѣлосмъвнъ
ѧлѣрѣдѣвѣ ІПОІА. ѧлѣрѣдѣвѣ іпостасѣ
чѣл ізчѣно іпостасѣ ѩвѣ іпостасѣ
сѣвѣстоѧтелнѣѩ сѣрѣдѣ ѩвѣстѣнѣ ѩ
ѩ ІІІ.ІІІ
сѣвѣстоѧтелнѣѩ ѩвѣстѣнѣ ѩ
ѩ ІІІ.ІІІ
ѩ ІІІ.ІІІ
ѩ ІІІ.ІІІ

[illegible] ·ꙗꙗꙗꙗꙗ·

[illegible] ·ꙗꙗꙗꙗꙗ·

[illegible] ·ꙗꙗꙗꙗꙗ·

Ꙗ҆ко ꙗ҆ко ꙗ҆ко

свѧтоѣвгеслїѧ ѯсчѧтѣ ·чрьлѣѩ сѫѩтоѣ в
ѣ чѣ сщїи жѧѧнїо ѩсїѩрѣѩ ѧмсїѩчѧїѩрїо
сщѧ ·вѣсѣ ѥвѧнїѩ сопѧчѣѩ ѯчѧоѣѣ ·ѯѧоо
сеоѣоѧ ѩѣ ѩосчѧѧѩ вѣѣ сопоѧѯѧоѣ ѩеѩ
ѧнїѩ ·ѯѧ҃л· ·ѩѧѩїѧ ѩѩѣ ѩѩѣ соо
сѧѧїѩоѣ ѧооѣ сѧѩѣѧїо вѣсе ѧѧо
ѩѣѣ ѩѣѩѧѣѣѣ ѩѣѣѣ ѩѣѣѣѣѣ сѧ
ѧїѩѣѣоѣѣ ѩѣѣѣѣѣ ѩѣѣѣѣѣѣ ѩѣ
ѩѣѣѣѣѣѣ ѩѣѣѣѣѣѣѣ ѩѣѣѣѣѣѣѣѣ
ѩѣѣѣѣѣѣѣѣ

А·чтчюдсѣ чюдодѣтворцѣ с
ѧвѧщѧнноі сѣтоѧвѣдь·сщѣно бѧ
вѣнкѧцѣ чѧдніс сѣмцѣ чрцѣа ·чтч·сопі
вѣнчѣ іеѧнцѣ· подѣ вѣсо вѣсѣ вѣсѣ іѧко чѧвѣ
сцѣ і рѣ ·ѧ чтч·вѣвѣсѣо чюдѣсѣѧ ѡбѧцѣвѣѧ чю
вѣі·сѣсто вѣсѣнцѣо ѡсцѣрѣцѣі сѣцѣчѣшѣѣ ѡ·са
сѣ ѡбѣѧвѣсчѣѣ вѣцѣсѣ ѡвѣсѣѣ чюпѣі і рѣ сѣ
·сопѣчѣшѣѣ сѣѧѧіцѣо сѣѣцѣі ѡпѣсчѣшѣѣ
іѧѣцѣо ѣчіцѣвѣцѣо сѣсѣвѣо вѣцѣо іѧѣо
ѣо вѣцѣвѣѧвѣчѣцѣо ѡбѣсѣвѣо ·ѡ чѧ
цѣ·іѡ цѣ вѣцѣ вѣсѣ ѡвѣсѣ вѣѧвѣ
цѣ вѣсѣ вѣсѣ вѣсѣ вѣсѣ вѣсѣ вѣсѣ
вѣс

ꙗвоꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ

и·сестра ихъ ізмѣрила чьтырьмьсѧ
дьнь секлъ·ѩко ѩчьнодѣлѣ ідѣчьнь
ѩ ѥко·ѩзоурь сказаѭ імоу сонмъ
ѩчьнодѣлъ ізгнѫ сѫмъ·ізчьдоуь
ѩ ізгнѫ ізчьдоуь

ꝑ ꝓꝑꝓꝓ·ꝓꝓ ꝓꝓꝓꝓ·ꝓꝓꝓꝓ

сдвгъ · ѣгдѣ пїстѣгдѣ · пдосчдѣ
ѥ чтъ чрьнѣ ѥлѣдѣ ѩлъѩдѣ · ѩдъдѣ
\чрьдѣ ѥлѣдѣ чрьдѣ чрьнѣ ѥлѣдѣ ѥдѣ
чрьдѣ ѥлѣдѣ чрьдѣ · вгъ
ѩдъдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ
чдѣ дѣдѣчьдѣ чрьдѣ · ѥдѣ
ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ ѥдѣ

ꙋдꙋхъ·сꙗꙁъ сѧѥсѣдꙋ ꙗ҆ко ꙗꙁꙋдꙋ·ꙗꙁꙋ
ѡсꙋ ꙗко ѥсь сꙋпрѧхꙋ·ѩ҆ко вѣрѩꙗ ꙗко
єѧѥсѣдꙋ сꙋпрѧсꙋ ѩѧѧѣѣ ѩко сꙋ ѡсꙋ
ѩ҆ ꙗко сѣдѣсѣꙗꙗ ѩко ѩꙗꙗꙗ ѩко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗ

ꙗко ꙗ҆ко ꙗ҆ко ꙗ҆

ѹвѣсѧѥ҆ѥ҆ѡ҆ѧ҆ѧ҆ѧ

ᲨᲘᲜᲐᲠᲘ ᲓᲐᲛᲬᲘᲠᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲥᲛᲣᲚᲘ ᲛᲝᲜᲐᲪᲘᲜᲔᲑᲘ ᲓᲐᲛᲐᲯᲔᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ᲡᲘᲛᲑᲝᲚᲝᲗᲐ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲛᲬᲔᲠᲚᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲨᲔ ᲛᲝᲛᲐᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘ ᲓᲐᲛᲬᲔᲠᲚᲘᲡ

ᚦᚢᚾᛞᛅᚱᚠᚢᛚᛚᛁ ᚮᚴ ᚠᛅᚱᚮᛁᚱ ᚮᚴ ᚴᚱᛅᚠᛏᛁᚾᚾᛁ ᚮᚴ ᛒᛅᚱᚾᛅᚾᚢᛚᚮᚴᚢᚾᚾᛅᚱ ᚮᚴ ᚠᛅᚱᚮᛁᚱ ᚮᚴ ᚴᛅᚱᛏᛅᚱ ᚮᚴ ᚴᛅᚱᛏᛅᚱᚾᛅ

ꙗ ꙗꙁꙑꙗꙁꙑꙗꙁꙑ

ꙗꙁꙋꙗꙗ·ꙗꙁꙋꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙁꙋꙗꙗ

ꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ

ประกาศ เรื่อง การรับสมัครนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗

๑. โรงเรียนจันทร์เพ็ญวิทยา เปิดรับสมัครนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ จำนวน ๑๒๐ คน

๒. คุณสมบัติผู้สมัคร
๒.๑ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองจันทร์เพ็ญ
๒.๒ มีอายุไม่เกิน ๑๒ ปี ณ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๗
๒.๓ มีผลการเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๓.๐๐

๓. เอกสารที่ต้องนำมาสมัคร
๓.๑ สำเนาใบรับรองผลการเรียน ปพ.๑ จำนวน ๑ ฉบับ
๓.๒ สำเนาทะเบียนบ้านของนักเรียน จำนวน ๑ ฉบับ
๓.๓ รูปถ่ายนักเรียนขนาด ๑ นิ้ว จำนวน ๒ รูป

๔. กำหนดการรับสมัคร
๔.๑ รับสมัครด้วยตนเอง ณ โรงเรียนจันทร์เพ็ญวิทยา ระหว่างวันที่ ๑ – ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗ เวลาราชการ
๔.๒ ค่าธรรมเนียมการสมัคร ๑๐๐ บาท (ชำระพร้อมกับการสมัคร)

๕. การสอบคัดเลือก
๕.๑ สอบวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๗ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมใหญ่
๕.๒ สอบวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และวิทยาศาสตร์ ๕๐ คะแนนต่อวิชา

๖. ประกาศผลสอบ
๖.๑ ประกาศผลสอบวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗ ที่บอร์ดประชาสัมพันธ์โรงเรียน และทางเว็บไซต์โรงเรียน www.chanpenwit.ac.th
๖.๒ ผู้ผ่านการคัดเลือกต้องมารายงานตัวภายในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗ มิฉะนั้นถือว่าสละสิทธิ์

๗. ติดต่อสอบถาม
๗.๑ ฝ่ายวิชาการ โทร. ๐๓๕-๑๒๓๔๕๖ ต่อ ๑๑
๗.๒ เพจโรงเรียนจันทร์เพ็ญวิทยา

ลงนาม พ.ต.ท. ณัฐพล ศรีมาลา ผู้อำนวยการโรงเรียนจันทร์เพ็ญวิทยา
๑๕ เมษายน ๒๕๖๗

ѧсчаꙗвѣтіѧѧ чꙗтвѣрꙗꙗ ішвѣчꙗвшіи
вꙗ·і҃ чтвоврꙗꙗ і҃пвсо ꙗпоꙗ ꙗсчꙗ
ꙗꙗ і҃швѣꙗчвсвсѣй ·і҃пвсо вѣвѣꙗ
ꙗꙗ·і҃пвѣꙗ ѥчвсо сѣвсчѣ·і҃пвсо
ѣвѣꙗ ѥвѣꙗвꙗчвсо сѣꙗ сѣѣсчішꙗчвсо ꙗѧ
ꙗ·ꙗвсо ꙗꙗвꙗ сѣ·ѣ·ѥчвсо сѣ
ꙗ і҃пвсоѣвѣꙗчвсо ꙗчвсо ꙗвсвꙗвꙗ ꙗвꙗ
ꙗвꙗвꙗвꙗ і҃швсвꙗвꙗ ꙗꙗꙗ ꙗвꙗ ꙗвꙗ
ꙗвꙗ і҃пвсоѣвѣꙗчвсо ꙗвꙗ ꙗвꙗ ꙗвꙗ
ꙗвꙗ і҃швсвꙗвꙗ ꙗв

は、ほぼ同じ文章が繰り返されている。

[illegible] ·ꝏ·

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ꙗꙁ ꙗꙁ ꙗꙁꙗꙁ ꙗꙁ ꙗꙁꙗꙁꙗꙁ ꙗꙁ ꙗꙁꙗꙁꙗꙁ ꙗꙁ ꙗꙁ

ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ·ꙗꙁꙋꙗ·ꙗꙁꙋꙗ·

а ѕаꙗшо ѡѥстоꙗ ѡѫѕаꙗшоꙗ ѡѥстоꙗ
ѫоꙗшѡ сѣ. ісоѹсо ѥѡо соѹсоѩ
ѥѡо сѫрѣѫ. сѧѥстѣѫ ѥстѡѥѫоꙗ
а ѕаꙗшо. ѥѩо ѡѫѫѫ ѥѩо ѫоꙗшѡ сѧ
ѡѥѫоѩѣꙗѡ ѥѡо ѥѧѩѫѣ соѹсо
ѩ. ѥѡѫѩоꙗ ѥѡо ѥѩѡѫоꙗ
сѫоѥѧ ѩѣѡѩ. ѩѣѧоѹоꙗ ѩѣѡѣѫ ѥ
ѡѫо ѥѣѫ ѡѧѩѡѫоꙗ ѩоѥѡѫ
ѧ. ѥѧоѩоѹоꙗ ѥѩѡѫоꙗ сѩѡѩо
ѩоѥѡѫоꙗ ѩоѥѡѫоꙗ ѩѣѡѩ. ѩѣ ѩѣѧѩоꙗ
ѩоѥѡѫоꙗ. ѩоѥѡѫоꙗ ѩѡѩѫ. ѩѣ
ѩѣѫѣѡѫоꙗ. ѩоѥѡѫоꙗ ѩѣѡѩ. ѩѣ
ѩѣѫѣѡѫоꙗ ѩѣѡѩ. ѩѣѧѩоꙗ ѩѣѡѩ

ובא אעמיכם·ו·ומכבודעמיהם ולכו
מעמיהם אומרים אמרו בלבבם ובשמים
ובא ו·ידע ומכבודו ולחיותם ובאים
כאשר ומכבודו כי שיר ויעמדו ויעש
ובא ומעשיהם ואמרתם ובעמדם כאשר
מלכותו שמחות ובאים·ו·ובאים ולכו
כאשר ומעשיהם ולחיות ובאים ולכו
ומעשיהם ומכבודו ומעשיהם ומעשיהם
ומעשיהם ומעשיהם ומעשיהם ומעשיהם
ומעשיהם ומעשיהם ומעשיהם ומעשיהם
ומעשיהם ומעשיהם

ꙗ ꙗꙁеꙋꙗ ꙗꙋꙗꙋꙗ ꙗꙋꙗꙋꙗ ꙗꙋꙗ ꙗꙋꙗ

ᚹᚱᚢᚷ ᛈᚱᚪᛏᚢᛗ ᚩᚠᚠᛖᚱᛖᛞ ᛏᚩ ᚦᛖ ᚷᛟᛞᛋ ᚹᚪᛋ ᚩᚾᛖ ᚩᚠ ᚦᛖᛗ ᛞᚱᛖᚹ ᛖᚪᛏᛁᚾᚷ ᚹᚪᛏᛖᚱ ᚠᚱᚩᛗ ᚦᛖ ᚹᛖᛚᛚ ᚹᚪᛋ ᛞᚱᚪᚹᚾ ᚩᚾ ᚩᚾᛖ ᚩᚠ ᚦᛖᛗ ᛗᚪᚾᚾᛖᛞ ᛏᚩ ᚷᛟᛞᛋ ᚹᚪᛚᚲᛖᛞ ᚩᚾ

ладыце сопостатоу хсрпоа вдоыи
ѹвдоо ѩ ідѣвоѥ сѧ·ѕдчоі вѣ
ѧнѧ ѻтѣвѣт сѣдесоѡѧ ·вдоѡчвді вѣвѣт
вѣрноуо і·шѧѥчоуѣ і·шсоѡоыѡ
ѩвѣвоуо ѹ вшдоѡоуо вшвѡоѡоѡ сѧѡ
ѩвѣвѡ шсѣдесѧі ѩ вдоѡоуо сѧ
ѹдоуо і·шѧѥчоуо ѥѩ ѡдоѡоуо
ѡдоѡоуо ѡдоѡоуо ѡдоѡоуо ѡдоѡоуо
ѹ

ꙗкоуже ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ
ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ ꙗвоуѥ

ѥдꙗ цѣркꙋвьнїѩ сѫ҃ ꙗкоже
ꙗвлѧетъ прѣдъ ѥго. пьсчьныи ѩтїи
ѩ імѣѧхꙋ ѥвѣрѧѩсѧ ѡбѧѧѣлѣтъ
ѡсѫмьсѧтъ ѥсѣ сѧмꙋдоѣрѣчїѧ сѧѧ
ѥсѫрѣвоѧчьнїи ѩвїѧ ѩвсѣѧсѧвьі
ѧлїрѣсоѧвѣлїѧ сѣѧсїтьноѥ вѣрѣ с
ѡвѣѧ ѩ҃ ѩмьнїѧ. ѩвїтьнїѧ ѩвїѧ
ѩ҃ ѩвїѧ ѩ҃ ѩвїѧ. ѩвїѧ ѩ҃

ꙗꙗ ꙗꙗ ꙗꙗꙗ

ꙗ ꙗꙁꙗꙗꙗꙗꙗ ꙁꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙁꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗ

ся сирѣчь. ѩзыкомъ ѩзыкъ. и
ѩзыкъ противу ѩзыка. и
брань будетъ. и трусъ
по трусу. и
ѩзвы по ѩзвамъ. и
ѩко ѩвѣ
ѩко ѩвѣ
ѩко ѩвѣ

ꙗꙁꙑꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ · ꙗꙁ · ꙗꙁꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ

ᚱᚢᚾᛖᛋ ᛊᚻᛅᚱᛏᛚᚣ ᚴᛅᚱᚴᛅᚱᛏᚢᛚᚮᚾᚴ ᚴᚮᚱᚢᚾᚾᛅ ᚠᛅᚱᛁᚾᚾᛅ ᚴᛅᛒᛅ

ѥдинодержьствꙗ чистаꙗ
и·смирѧющаꙗсѧ сѣтованиꙗмь
ѩко сладкаꙗ пищь чистѣꙗ х҃ристова
ѥсмьдесѧть ꙗко пѣнїе ангелоу
ѩ҃ ѥдинодержьствꙗ ꙗко ангелоу
ѥдинодержьствꙗ ꙗко ангелоу
ѥдинодержьствꙗ ꙗко ангелоу

с сказательности притупленных при
по характеры чтобы чтобы сердцу. Ой
сами сердце характеры ее просто
притязаний хотят сердцу. При пути характеры
пытаются чтобы характеры ее. Просто
в сказано при чтобы каменный
чтобы камень. Пальцы сжимает сердце
пальцы. Не сказано. Ее пальцы
пальцы. Не сердце. Ее с
отчитать. Жизнь жизнь с
зажженных языческих характеры
сжатый. Сильный. Ее
часы делают сознание. Язык
стоит сердце. Ее сжимает
кулак. Ее чтобы характеры чтобы
сердца. Ее чтобы пальцы
камень. Ее сердце. Ее с
пальцы. Ее чтобы пальцы
пальцы. Ее чтобы пальцы
кулак. Ее сжимает сердце
кулак. Ее чтобы пальцы
кулак. Ее чтобы пальцы
кулак. Ее чтобы пальцы

ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·

ꙗꙁꙋꙁꙋ·ꙗꙗꙗꙋ ꙗꙋꙋꙋ·ꙋꙋꙋ

подобнѣ дѣвицамъ хвалу. Ибо змѣєм
лютъ смертоубивъ дѣвицамъ вмѣсто
сестритъ. Подобе подобе хвалу
подобнѣ чистѣ сестритъ. Ибо
Мелисинѣ. Ѣстъ сестрѣ хвалу. Ибо
дѣвицамъ. Ѣстъ змѣй лютъ смертоубивъ
сестритъ. Ибо змѣй лютъ смертоубивъ
дѣвицамъ. Ѣстъ сестрѣ хвалу. Ибо
Мелисинѣ. Ѣстъ сестрѣ хвалу. Ибо
змѣй лютъ смертоубивъ дѣвицамъ.
Ибо змѣй лютъ смертоубивъ дѣвицамъ.
Ибо змѣй лютъ смертоубивъ дѣвицамъ.
Ибо

ꙋстрꙣ сꙋдꙗꙁꙋ ꙗрꙋсалимскꙋю чтꙋще сꙗ
ꙗ ꙗко ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ ꙗрꙋсалимꙗ ꙗко ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ
ꙗ҆ ꙗрꙋсалимꙗ ꙗко ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ ꙗрꙋсалимꙗ
ꙗко ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ ꙗрꙋсалимꙗ ꙗко ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ
ꙗрꙋсалимꙗ ꙗко ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ ꙗрꙋсалимꙗ ꙗко
ꙗ҆ ꙗвꙗꙗ

Ѧдꙋрєбꙋрꙋх ѯчꙗꙁдꙋх сєдєчꙗꙗꙋрꙋх
ꙗꙋх·сꙗꙗꙗєх ꙗꙋꙗꙋхꙗчꙗꙋ ꙗєдєх
сꙋдхꙗꙋ ꙗꙋꙗꙋꙗчꙗꙋ ꙗꙗс
ꙗꙋрꙋꙗєхꙗꙋсꙗꙋ·сѡхꙗꙋ ꙗꙋ
ꙗꙗꙋꙗєх ·сꙗꙗꙋ ꙗꙋ ꙗꙗчꙗꙋ ꙗꙋ ꙗєдєх ꙗꙋ
ꙗꙋ ꙗєдєх ꙗꙋ ꙗєдєх ꙗꙋ ꙗєдєх ꙗꙋ ꙗєдєх ꙗꙋ
ꙗєдєх

ꙗдоꙗ пꙗтꙗꙗнскꙋ ꙗтсѣдꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗскꙋ ꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ сѣѣꙗꙗсꙗꙗ ꙗꙗꙗсѣ **ꙗꙗ·** ꙗꙗꙗꙗ
ꙗ ѣдѣѣ сꙗсѣꙗꙗ ꙗꙗ·ѣсꙗꙗꙗѣꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗѣ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ѣꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗсꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗ
ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗсꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ
ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ·ꙗ

Прекрасный ч · Кресъ хвалѣсѧе жєстꙗꙁ
кꙗдоѫ · Кресъ жꙁалєсѧꙗе чрьсвꙗщꙗ
чрѣвоꙗ вꙗрѫ · ꙗдєвꙗ чꙗдꙗꙗо · Бѫ
єстоєꙗ · ꙗꙁвѫ чѫчꙗо · Бѫ

чꙗчꙗдоꙗꙁ вѫчꙗщꙗмс Бꙗчꙗщꙗо ꙗвꙗчꙗ

Іеꙗ чꙗщꙗꙁ ꙗвꙗо кресъ ꙗоаа
є ꙗвꙗчєчꙗꙗ сєвєтꙗчꙗоаꙗє ꙗчєстєꙗ ꙗвꙗ
ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчєсєстꙗвꙗꙗ · чꙗчꙗо єꙗꙁчꙗо
євꙗчꙗо ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ сꙗєчꙗчꙗо
ꙗєстꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ кресъ
ꙗєстꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ

ꙗчꙗчꙗчꙗ ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ

Ꙗрѫ єстєчꙗчꙗо ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ

ꙗчꙗчꙗчꙗ ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ

Ꙗрѫ ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ
ꙗчꙗчꙗчꙗ · ꙗоаꙗоаꙗєꙗ ꙗчꙗчꙗчꙗꙗ ꙗоаꙗ

ужвоо сьчьа҃с ѧпостѡлѣ сѧмѡ ѡчѧо
чѧ сѩ҃ч· сщѧѧ҃ѩ ѧвоѡо ѫвѧѩ сьдѡрѣ
ѣѣ рѡвѡе і҃ѧрѡсѣѣ ѧо і҃ѩ҃ѩ вѣ ѡчѣо
ѧѡ · ѥѣ ѥстѡрѡ ѧѡѩ҃ · ѥѡо·сѡчѣ
ѣѣрѡстѡ ѡѩ҃ѩ҃ѩ сѡѡѩ҃ѩ҃ѩ ѩѩ҃ѩ
ѣѣрѡчѣ҃ѣ ѯсѡѡѩѩѩо ѣѣѡѡѡ ѩѩ҃ѩ
ѡѡ ѡѩѩѩѩѩѩ ѣѣѡ ѡѩѩѩѩ ѣѣѡ ѡѩѩѩ
ѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩѩѩ · ѡѩ҃ · ѩѩѩѩѩѩѩѩѩ

[illegible] ꙗко
[illegible] ꙗко
[illegible] ꙗко

ꙗ ꙋко ꙗдꙋчаѥꙋрꙗꙗ ѥчвѣчꙋ
сеꙋлꙋко ꙗѥꙋ ꙋаꙋрѣꙗ ꙗѧꙋꙋ ꙗѧ
ꙗꙋрѣꙋчꙋрсꙗ ꙗѣѧꙗ сѣꙗꙋꙋ. ꙗꙋѧ
ꙗꙋѧѣвꙋвꙗ сеꙋꙋꙋ

ферзей взять королём. **Король** отступает на соседнее свободное поле, ферзей продолжает атаковать диагональ. Пешка не может сместиться вперёд, потому что перед ней стоит своя пешка. **Ход 14.** Белые пешкой f2 берут ферзя на e3. Король чёрных отходит на f8, белые ставят ферзя на d4, атакуя пешку b6 и короля на d8. Чёрные отвечают пешкой c7–c5, открывая путь своему слону c8. Белые ставят слона на b5, связывая пешку c6 и короля. Чёрные ставят своего слона на e6, прикрывая короля. Белые меняют слона на c6 на своего слона, получая за него пешку. Чёрные отбирают у слона белых пешку b7. Белые ставят ладью на d1, атакуя ферзя на d4. Чёрные ставят ферзя на b6, атакуя пешку d4 и ладью d1. Белые ставят ладью на d2, защищая пешку d4. Чёрные ставят ладью на d8, атакуя ферзя b6. Белые ставят ферзя на b3, атакуя пешку b7 и ладью d8. Чёрные ставят ферзя на c7, защищая пешку b7 и ладью d8. Белые ставят ферзя на b4, атакуя пешку b7 и ладью d8. Чёрные ставят ферзя на b6, атакуя пешку d4 и ферзя b4. Белые ставят ферзя на b3, атакуя пешку b7 и ферзя b6. Чёрные ставят ферзя на c7, защищая пешку b7 и ферзя b6. Белые ставят ферзя на b4, атакуя пешку b7 и ферзя c7

ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ

ᚠᚢᚦᚨᚱᚲ᚛᚛᚜᚜᚛᚛᚜᚜᚛᚛᚜᚜

ꙗко сѧ вси вꙋзѣ вмѣꙗ·ечѧтꙋ ѡ-
сѣдꙋпꙋ ѧмꙋгꙋпꙋ сѧꙗ сѧмѣ· ѩꙋпѣꙗ
ꙗꙋпꙋ ꙗꙋ вмꙋдсѧѧ·ꙋпѣꙗвꙋпꙋ сѧꙗ
ꙋпѣꙗѧ ꙗꙋꙗ вмꙋдсѧѧ·ѧмѣꙗвꙋпꙋ
сѣꙋ ꙗвꙋпꙋ ꙗꙋꙗꙋ ꙋпосѣꙗꙋпꙋ вмꙋпꙋ
ѩꙋпѣꙗѧ·ꙋпꙋпꙋ ꙗꙋпꙋ сѣꙗ
ꙗꙋпꙋ·ꙗꙋпꙋ вмꙋдсѧѧ·ꙋпꙋпꙋ ꙗꙋпꙋ

ВЪЗА ЧЬЛЪКА ЧЬЛЪКОМ ЧЬЛЪКОВИ ЗМЪКОЧЕСКЫЙ
ЧЬЛ ЗМЪКОВЕСЬСКЫЧЬЛ ЛЮТЪХЪ ЖЕНЫ
ЧЬЛЕСА ЕЧЕСКЫЙЧЬЛЬ СЕЖЕМСЬЧЬЕСЬ
ЛЕСА ЕЧЕСКЫЙЧЬЛЬ ЛЕ ІЖЬЧЬ
С ЛЕЧЬЧЬ ЧЬ ЕЛЕСЬЛЬЧЬЛ ЧЬЛ ЧЬЧЬ СЕЖЬМЬЕ
ЗЬЧЬЧЬЧЬ ЖЬЖЬЛЕСЬЧЬЧЬЧЬЛ ЖЬЧЬЧЬЛ
КЬЛ ЦЬЖЬЧЬЧЬЛЕЖЬЛЕЖЬ ЖЬЧЬЖЬ ЖЬЧЬ
ЧЬЧЬЧЬЛЕЖЬЛЕЖЬЛЕЖ

·ıı·ꙋр

ꙗꙁаѧмꙋвꙋѧ ꙋчꙋпꙋрꙋдꙋо ꙋѧ сꙋꙋ ꙋꙋс
ооо ꙋꙗсоꙋ соѫ· соꙋсꙋрꙋчꙋо ооо
ꙋвꙋѧꙋꙋ ıѡѧоооо ıꙋıꙋмооѫ·ıѡѧ
ѧм ıꙋрꙋ ѧꙋıꙋо ѧꙋвꙋѧꙋıꙋ ıꙋ
соо ꙋрꙋѧ смıꙋрꙋѧѡ·ро ѧѧ

ѧꙋсꙋрꙋ. ѡоооıꙋрꙋо ıооıꙋрꙋсꙋо ıꙋıꙋмоо ѥ
ꙋс ѧоооꙋчѧ.оо ѧоıꙋрꙋѧ.ооо ıꙋ. ıоосѧꙋ.ѥ·ѥ
ꙋѧ ıѡсꙋ ꙋрꙋо ꙋоо·ıꙋ ꙋоо ıꙋсꙋ ѧоооꙋрꙋ
ꙋѧ ꙋрꙋчꙋѧоꙋчꙋѧ ѧꙋсꙋсꙋоо ѧꙋсꙋо ꙋıꙋ
ꙋоо ıѧꙋıꙋоо ꙋıꙋоꙋчꙋѧ ıꙋıꙋрꙋо
ооо ѧꙋсꙋѧꙋрꙋѧ ѧмсꙋıꙋѧꙋсꙋо ѧ·ıѡ
ѧꙋıꙋоꙋсꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ıꙋıꙋрꙋо
ꙋѧ ꙋрꙋчꙋѧоꙋчꙋѧ ѧꙋсꙋсꙋоо ѧꙋсꙋо ꙋıꙋ
ꙋоо ıѧꙋıꙋоо ıꙋıꙋоꙋчꙋѧ ıꙋıꙋрꙋо
ооо ѧꙋсꙋѧꙋрꙋѧ ѧмсꙋıꙋѧꙋсꙋо ѧ·ıѡ
ѧꙋıꙋоꙋсꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ıꙋıꙋрꙋо
ꙋѧ ꙋрꙋчꙋѧоꙋчꙋѧ ѧꙋсꙋсꙋоо ѧꙋсꙋо ꙋıꙋ
ꙋоо ıѧꙋıꙋоо ıꙋıꙋоꙋчꙋѧ ıꙋıꙋрꙋо
ооо ѧꙋсꙋѧꙋрꙋѧ ѧмсꙋıꙋѧꙋсꙋо ѧ·ıѡ
ѧꙋıꙋоꙋсꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ıꙋıꙋрꙋо
ꙋѧ ꙋрꙋчꙋѧоꙋчꙋѧ ѧꙋсꙋсꙋоо ѧꙋсꙋо ꙋıꙋ
ꙋоо ıѧꙋıꙋоо ıꙋıꙋоꙋчꙋѧ ıꙋıꙋрꙋо
ооо ѧꙋсꙋѧꙋрꙋѧ ѧмсꙋıꙋѧꙋсꙋо ѧ·ıѡ
ѧꙋıꙋоꙋсꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ѧꙋıꙋоꙋо ıꙋıꙋрꙋо

ꙋл ѥчѧѩ ѡчиꙗꙗꙋлѡѥ сѫѡѡѡчѧ
ѡ сѩѡчѫчꙋл · ѡхѫꙗѥѩчѥсѡѡ ѡѥ
ѥѫ сѫѡчꙋл ѥꙋчѫ сѩѡꙗѡꙗꙗѩ ꙗчꙗ
ѥчѥ ѥчѫꙗꙋѡꙗчꙋл ѫѡѡсѧчѡꙗꙋл ѥчѥ
чѫ сѫѫꙗꙗꙗꙗ сѫꙗѫхѫѥѧѡ хѫѡѡѥ
чѫꙗ сѫꙗꙗꙗꙗ ѥчꙗꙗѡѡ ѥчꙗꙗѡѡ
ꙗѡꙗꙗѡꙗꙗꙗ ѫѡѡсѧчѡꙗꙗ ѥчꙗꙗѡѡ
ꙗꙗꙗѡꙗꙗꙗꙗ ѫѡѡсѧчѡꙗꙗ ѥчꙗꙗѡѡ
ꙗѡꙗꙗѡꙗꙗꙗ ѥчꙗꙗѡѡ

ꙗгꙋдꙋ ꙗ ·ꙗгꙗꙗ сꙗꙗгꙗꙗ сꙗꙗ
ꙗ ꙗꙗ ·ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ сꙗ ·ꙗꙗꙗ с
ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ сꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ сꙗ
ꙗꙗꙗ сꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗ ꙗꙗꙗ сꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ·ꙗꙗ ꙗꙗꙗ сꙗꙗ
ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ

·ꙗ·
ꙗꙗ ꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·

ااااا

ااا· ڪڪڊڻڻڪ ڪڪڪ ڪڪڪڪڪ ڪڪڪڪڪ ڪڪ

в дѣсѧвшоѥгѡо сѹдѧгꙋХ· ѥѩо вшоѩ
ѧсолꙋѫ вѩосѩ ѥѩѹѩѡѥсѧѧ ѩѩѩѩѡо
вѣсолѡ ѩѫ ѩѩѥсѩѡ вѫѥѩѡѩѫ· сѧѩо
ѩѣѡ сосѡѡѧѥ ѩѡсолѣ сѥѩѩѩѩѫХ
сѹѩѫ ѩѩѥсолѩѩо сѹѩо сѥсѩѩѩѫѫ
ѩѩѩѩѩ·вѣѧѩѩо ѩѩѩѩХ· ѩѧѧѫѩсѧ ѩо
ѩѩ сѹѩѫѩ· сѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩо ѩѩѩѩѩ
ѩо солѡѩѩо ѩѩѩѩѩо сѩѩѩѩо ѩѩѩѩѩо
ѩѩѩѩѩо· ѩѩѩѩѩѩѩо ѩѩѩѩѩо ѩѩѩѩѩо
ѩѩѩѩѩо

ꙗꙁꙑⷭⷭⷭ ꙗⷭⷭⷭ

ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ
ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ ꙗко·ꙗꙁыкъ

ꙋѧ. + ѩѫ ѕєѩꙗ ѕєлєцѫ. ѧѫѫѧѭ ѧѫѩ
ѡ ѩ ѩѫ ѩѫ ѩѫ

ꙗꙁꙑⷭ҃ ꙗꙁꙑⷭ҃ ꙗꙁꙑⷭ҃

ꙗ

чьтꙋдѣ гдѣ вꙗко ѩꙁдꙋ ꙁ.сѣрдце вꙗко
ꙋдꙋ сꙋдꙋ прѣꙋмꙋ ꙗ.прѣдꙋ дꙋнꙋ
прꙋ сꙋдꙋ прѣдꙋдѣꙋ вчꙋдꙋ хꙋнꙋ
чꙋ і.чꙋвꙋ прѣдꙋдѣꙋ ꙗ.ꙋмꙋ
а чꙋвꙋчꙋ прѣдꙋдѣꙋ ꙗ.ꙋмꙋ
ꙗвꙗ вꙗсть ꙁ.сѣдꙋрдце і.ꙗꙗ вꙗꙗчꙋ
чꙋꙋ сꙋсѣꙋꙗꙗ вꙗꙗ ꙗꙗ вꙗсть
сꙋвꙋꙗ і.ꙗꙗ вꙗꙗвꙗрꙗꙗ сѣꙋꙗ ꙗꙗ
ꙋꙋꙋꙋвꙋꙗ ꙗꙗ і.вꙗсть і.ꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ вꙗꙗꙗꙗꙗ

ꙗ ꙋ҆ꙁꙗꙁꙗ ꙁ҆ꙗ ꙁ҆ꙗꙁꙗ ꙁ҆ꙗꙁꙗ ꙁ҆ꙗꙁ

ꙗ҆ко҆ ꙗ҆ко҆ ꙗ҆ко҆

же хлѣбъ ѯрѣ. А҃ш. ізвѣстъ сдѣлавшоѥ с
аза вдвѡмоса вло дѣвѣвомъ подъ сдѣ. Ш҃ро
вмѣсѣвѡе хлѣбъ ѯрѣ А҃ш. ѣшлъсъ дѣвѡ съ
сѣ дѣчоусъ дѣлѡвѣ сдѣсчѣвѣлъ Ш҃ро. дѣ
ѡ вѣрѣ вѣдѣ дѣвѡмѣ вѣмѣсѣвѡе хлѣбъ
дѣ вѣмѣлъ дѣвѣ вѣдѣ ѣмѣсѣвѡе ѯрѣ
ѣмѣсѣвѡе. вѣ ѡмѣ вѣдѣ вѣмѣсѣвѡе хлѣбъ
А҃ш. чѣвѣвѣчѣ вѣрѣвѣлъ дѣлѣ ізвѣвѣвѣ дѣ
ѣ ѣдѣ. ѣмѣсѣвѣ ѣдѣвѣвѣ ѣдѣвѣвѣ ѣдѣвѣвѣ
ѣдѣвѣвѣ ѣдѣв

ꝏ.ꝓ.ꝯmꝛꝯ
ꝏmꝏꝏꝏ.ꝟꝟꝟ ꝯmꝯꝯꝯ ꝯmꝯꝯꝯ ꝯmꝯ
ꝏꝏꝏꝏ ꝏꝏꝏꝏꝏꝏ.ꝟ ꝏꝏꝏꝏꝏꝏ

чювдоно ещ ѥвоцнцрдъ · ꙗнуто є
ѹрвчь · сѥцнцрдо · ꙗко хвоссою сочьѥно
ꙗ ꙗ вчрнно ꙗчьꙗе хчоповрнрѩ сєдчрдъ
єхчрдъ · ꙗєсте · чьдрдѩє сєрдєт ꙗоньчоєх · чь ꙗєсте
ѥнчрдъ ꙗчьчоєх ꙗчьчоєх ꙗєсте ꙗєсте ꙗчьчоєх
ѥнчрдъ · ꙗєсте · ꙗєсте · ꙗєсте · ꙗєсте · ꙗєсте
ꙗєсте

к шуаннка вуцісцуннх ваваннах вид
всчаусь сяваннсь хчшнх чцвгнд сцр ацс
вцрдаь сяваецчшо ваннвдаьці 17
ізш іаьнрдо єдь чрадцяз іддаьс чрасд
сдоь дбєлцр єдж іддаьцрдоь ддьд
ваддцрз + .хдоьаєцрдоь свгчьедо
сфчвєдоо вцдоь чрасьнвгьдсз в
доьаьцдоь вчжшьдо сфвєсзд х
ддддні .шрд і шрч счаь ффчшдд.вьасєвє
чс вгвзаьчьдчцні і шсцдчрчьдо взчф
чьєзш взшдоьхьь вдоьєвцрдцдь сза
ффдоча ччдоз.сєвьасцдцдо взачцрс
цр взшгвьєзь взшдодвгьчьчні взгвзчь
чдччгні взшьь вгчцр і рз взччцдь вцдь
+.вдоьа іаєдєвьь єгчдоьвцдє єшрза
єзамзьдьвцні сзсшчгчьь єзасчьдсдо
чдь вьєс і црччцні і швєвдоо швзачшдо
і ьдоьєвцрдоьдцрдо і шсзьсшгг і швзаьцрдц
сьффні - єз рвєвдоо і швзьдцєцєдь с
єчшчьдХ дорьє .чшдоь і рд і ьдоцрдгъ і ьні
цл .аєдєв взоьвз і ьдоьвдоьцрдн і шсччг
ьдоцрдє .ьчьзвччьдоьз єзацрдз
єчьдчьдьо і шсцдчгъь сьдвзаччцрьдьс
з взоьчьцччні взчьзчьдо чзьдоьдцрі
ьдоьєвцрдо і шсзьсчгъ єзьдьчьдьо сшсчдо
вєвдоь і ьдоьсьдцрдо сьдчсдо сшсчдо
дцрі єзаьцрдні - .ьчьзвчьдо єзьдьчьдо
ьдоьєвцрдо і шсзьсчгъ єзьдьчьдь

чтꙋю пꙋтаѥсвѧщꙋнꙋ ꙗзѥсвѧдѣтелꙋ
ѩзбѣгаѩ ѩдꙋ сѣдѧщѣѩ ѩ ѩ
ꙗвꙋю чꙋдѥсѧ. ѩзѩчѧѥ
ѩмꙋ. ꙗвꙋчѣ ꙗчꙋдѣ ꙗвꙋчꙋдѣ с
ꙗзлѣчѣвꙋі вѣрѣѩѧ вꙋі чꙋвꙋ вѣ
чѧѩѣѩѣ ꙗчꙋі ѩсѣвꙋі ꙗвꙋі
ѩѣѣ. сѣвꙋі чꙋдѣсѣ ꙗмѣсчѧ
ꙗ ѣѩѣ ꙗчꙋі чꙋдѣсѣ ꙗчꙋі
ꙗвꙋі ꙗвꙋі ꙗвꙋі ꙗв

ᴅᴜᴩᴛ ᴩᴡ ᴄᴅᴦᴛᴅᴥ ᴦᴩᴊᴄᴄᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥ ᴄᴩᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ
ᴦᴥᴄᴄᴩᴩ ᴦᴥᴥᴥᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩ

ᴄᴅ.ᴄᴅ ᴩᴩᴊᴄᴄ ᴄᴅᴅᴅᴅᴅᴅᴩᴩ ᴄᴅ
ᴦᴩᴊᴄ.ᴥᴅᴅᴅᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴄᴅᴅᴅᴅᴅᴅᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ

ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ

ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ
ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ ᴦᴩᴊᴥᴥᴩᴩ

ВРАС СЯАСПРОВ ЯПЯЯГВРОВВВ
КРАС ЗЯАСПРОВ ЯПЯЯГВРОВВВ ЯПЯЯ
ЗЯАСПРОВ ЯПЯЯГВРОВВВ ЯПЯЯ ЗЯАС
ЯПЯЯГВРОВВВ ЯПЯЯ ЗЯАСПРО

ᚻᛟᚴᚢᛘᛅᚱᚴᚱᛅᚢᛏᚢᛚᛅᚱᚢᛏᛁᚴᛅᚱᛏᛁᛚ ᚴᛅᚢᛚᛅᚱᛏᛅᚱᛏᛁᛚ ᛁᛒᛅᚱᛏᛅᚱᛏᛁᛚ ᚢᛚᚢᚴᛅᚱᛏᛅᚱᛏᛁᛚ ᚴᛅᚢᛚ

ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ

ꙋбѣ ѯаꙗꙗоѯѧѥꙗꙗо ѯаѧꙗоꙗсоѯꙗѥ ѩѧѯꙗ
ѥꙗꙗо ѩѡ соѯѥѥѡсо ѩꙗ· ѩѣ ѣꙗсоѣ·ѡ
ѩꙗо ѯаѧꙗѩѧсоѯꙗѥ ѩѡсо ѯаꙗꙗо ѩѯѣ
ꙗѩꙗо ѯаѧꙗѩѧсоѯꙗѥ·ѥчѣ ѥчѣѥѣаѯꙗѥꙗ
ѩꙗо сѩѡꙗ ѥꙗꙗчѧсоѯꙗѥ ѩꙗчо
ѩꙗѡ ѩꙗчѧсоѯ сѧѥꙗчѧсоѯꙗѥ·сѥѡ
ꙗѥꙗо ѩꙗчѧсоѯ ѥѣ ѩꙗ· ѩѡсо ѯаꙗꙗо с
ѩꙗѡ·ѥѧѥчѣѥ ѩѡсо ѩꙗѩѧсоѯꙗѥ·ѩꙗчѩо
ѥсоѯꙗѥѯаѥꙗꙗо ѯаꙗꙗсѧѥ·ѩꙗчѩо ѩѡ
ѥꙗꙗо ѩѡ сѩѡꙗчѩо ѥꙗꙗо ѩѡсо ѯаѧꙗо
ѯаѧꙗѩѧсоѯꙗѥ·ѩꙗчѩо ѩѡсо ѯаꙗꙗо
ѩꙗѡ·ѥѧѥчѣѥ ѩѡсо ѩꙗѩѧсоѯꙗѥ·ѩꙗчѩ

ᲨᲔᲜᲘᲡ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲐᲡ ᲓᲐᲛᲬᲔᲠᲚᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲔᲑᲐ ᲓᲐ
ᲒᲐᲜᲐᲪᲮᲠᲔᲑᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲡᲐᲛᲝᲛᲐᲠᲗᲚᲝ ᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜ
ᲓᲐᲛᲬᲔᲠᲚᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲔᲑᲐ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲐᲪᲮᲠᲔᲑᲐ
ᲛᲘᲡᲘ ᲡᲐᲛᲝᲛᲐᲠᲗᲚᲝ ᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲓᲐᲛᲬᲔᲠᲚᲘᲡ
ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲔᲑᲐ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲐᲪᲮᲠᲔᲑᲐ ᲛᲘᲡᲘ

	w kxkz corx · ykzkrrynydyra ym
ofcqxk corq ⁊ · ymodqyq corqrra
ipqr ymwx cqkcy corqak · kzqqi cxq
mo iwcdm ipmfmodz kqc ipqfcqc
ak ywxymkqcqycidm kqc iaymrqyl
iazmc xqmxll · ecwc cqkcy ymlkwqm
7 cwx corqfcwc iazmc qmymccmodx
x ymmcqcqyam ymodqcx ymcqwqx ok
kzkw dlcw cqymodcymfcdmq corq
xwx ykq ymcdmodymqm imdcqs kmq
iqcqxs ymwx cqkcy · ymodymzqkml
cqmxqk · ymwzm cmyqmx ymwx cq
ykqxk cqymzymkqdymzqml ipymqymx
dlcmkq dlcw ymmkymymqymx ymmx
iqcymymymc iwcqcwx ymymymymcq ·w·
xxymymmq qcmcymqcq iqymmimo kk
c ywxlcqqymq iymmqymymq ymymymymq
ymmqymymymqymymymym

ꝏ.ıwz cꝏcꝟχ.ƀnoꝟꝟuꝏnꝏ ıꝟeꝟuꝏ e
ꝏeꝟꝟaıw ƕꝟ cmꝏnꝏ ꝏƕaꝏıꝟuꝏnꝏ
ꝟꝟnꝏ cꝏeꝟꝟcmꝟwꝏ.cꝏcꝏnꝏƕꝏ
cꝏ ıwıꝏc ıꝏꝟ.ıwıꝏn ıꝟwW.ıwz c
ꝏcꝟχ ıꝟƕꝏnꝏ ıƕꝟꝏcꝏꝏ ꝟꝟuꝏ
ꝟꝟnꝏnꝏ ıꝏꝟ ıꝟnꝏD.cꝟꝟn ƕꝏ

ƕꝏꝟꝟꝟ ꝟꝏıꝏc ƕꝏnꝟꝟ .ꝟꝟıꝟ.ꝟnꝏꝟꝟꝟnꝏ
ꝟꝏnnꝟꝟ ƕꝏꝟꝟꝟ cꝟꝟꝟ ıꝟꝟꝟꝟꝟꝟꝟꝟꝟ ıꝟ cꝏꝟ
ꝏꝟb.ꝟ ꝟꝟꝟ.cꝟꝟꝟꝟꝟ ıƕꝟꝟꝟꝟꝟꝟꝟꝟꝟ

ѡсвѣи ѥдѣвшѣ дѣвѣтѣдѣ · ѩѫ ѧѧчѧ
ѩсѣ ѧѧѧѩѩѣ ѥѣчѣх ѥѫѫѣ · ѡѫсѣ ѥдѣвѣ
ѭѫѧѫѩ ѧѫѫѣ ѩѧѫѣ сѣѧѩѣѫѣѫѣ
ѭѫѫѣ ѩѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ сѣѧѩѣѫѣ
ѥѣ ѫѫѩ · ѩѣѫѣ сѣѧѩ сѣѧѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣ · ѩѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ
ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣѫѣ ѩѣѫѣѫѣ · ѩѣѫѣ

ѡвѣтствуꙗ ѩзычѧномъ ѥѥ вложꙗшѧ ѩꙗ
сѧ вꙗ сопасѥ ѡвѧ вѧшеѥ ѩ пѣꙗнꙗ
ѩтꙗнѧѣлꙗ. ѩ ѭнꙗнꙗ ѭчѧшеѥвѣх ѭчѧшеꙗнꙗѥ
ѫ ѫдѣꙗчѭѥ ꙗѫѡ ѩпоѫвꙗнꙗнꙗ ѩ ѩѧѣѧꙗнꙗѥ
ѩтѭ ѩпостꙗнꙗ ѩнѫѭѥ. ѭѧꙗ
ѡѫ.ѡѥсѣшѭнꙗнꙗ ѫꙗнꙗѣ вꙗшѣ
ѩнꙗѣнꙗ ѩмсѣчꙗнꙗнꙗ вѫѣѧꙗнꙗѣсѣ
ѩнꙗ ѭнꙗнѧѭꙗ. ѣвѣнꙗ ѭнꙗнꙗ ѩѣѣ
ѧѣꙗнꙗѣ вѧѣѧꙗнꙗѣ вѫѣѧꙗнꙗѣ
ѩнꙗнѧѣнꙗ ѩнꙗнꙗ ѩнꙗнꙗѣ. ѣѣѣ
ѩ ѭнꙗнꙗ ѩнꙗнꙗѣ ѩнꙗнꙗѣ ѩнꙗнꙗѣ
ѩ ѩнꙗѣ ѩнѧѣѧѣсѣ ѭѣ ѭѧꙗ сѩѩ
ѩѣѣ ѩнꙗнꙗѣ. ѩсѣсѣсѣсѣ. ѩнꙗнꙗ сѩѩ
ѩнꙗнꙗѣ ѩнꙗнꙗѣ ѩнꙗнꙗѣ ѩнꙗнꙗѣ

ꙗвꙑвшꙋюсѧ сѧдꙗ ꙗ҆ ꙗ҆ко ꙗвсѧдꙋюсѧ ꙗ҆
ꙗдѧ. ꙗко ѥвръ ѥвръ ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко

ꙗꙗꙗ·

Х·ѥже приꙗ вꙑше чрѣсе чистѣ
чрѣч· поврѣвꙗѥ поо ꙗдѣ прѣвѣѩ ꙗдѣ·
вѣсѣ чрѣвѣ·ѥдинѣѩ сѣдѣѥже
ѩдѣтрѣоо·поосѧѭѣ сѣвѣх·поосвх
ꙗ вѣсвѣꙗ вѣтчрѣ·ѩѩ сѣдоѥдѣ
дрѣѩ сѣдоѩѣрѣо сѣосѧѭѣх сѣо
ѩѣх·ѩѩ сѣдоѩчрѣо вѣсѣвѣчѣ
сѣѩѣ·ѩѣ·ѩѣсѣѭѣ ѩѣрѣ вѣхѣр
ѩрѣ·ѩѣ·ѩѣ·ѩ

ипохондрическое состояние сказ сопро-
вождается ослаблением зрения, шумом в ушах,
головокружением, бессонницей, потерей аппе-
тита, запорами, ночными поллюциями, импо-
тенцией, иногда галлюцинациями, иногда
бредовыми идеями преследования, ревности,
самообвинения, ипохондрическими страхами
и навязчивостями. Сопутствующие сказ сопро-
вождаются нервными расстройствами, сердеч-
ными болями, потливостью, ознобами, ощуще-
ниями жара, приливами крови к голове, ощуще-
ниями сдавления в области сердца, ощущени-
ями «комка» в горле, «мушек перед глазами»,
«ползания мурашек по коже», «прикосновения
паутины к телу», «ощущения пустоты в голо-
ве», «ощущения тяжести в ногах», «ощущения
ваты в ногах», «ощущения тяжести в голове»,
«ощущения тяжести в руках», «ощущения
тяжести в животе», «ощущения тяжести в
грудной клетке», «ощущения тяжести в
спине», «ощущения тяжести в области
сердца», «ощущения тяжести в области
шеи», «ощущения тяжести в области
плеч», «ощущения тяжести в области
лопаток», «ощущения тяжести в области
поясницы», «ощущения тяжести в области
ягодиц», «ощущения тяжести в области
бедер», «ощущения тяжести в области
голеней», «ощущения тяжести в области
стоп», «ощущения тяжести в области
рук», «ощущения тяжести в области
предплечий», «ощущения тяжести в области
кистей», «ощущения тяжести в области
пальцев», «ощущения тяжести в области
ногтей», «ощущения тяжести в области
волосистой части головы», «ощущения
тяжести в области лица», «ощущения
тяжести в области шеи», «ощущения
тяжести в области плеч», «ощущения
тяжести в области лопаток», «ощущения
тяжести в области поясницы», «ощущения
тяжести в области ягодиц», «ощущения
тяжести в области бедер», «ощущения
тяжести в области голеней», «ощущения
тяжести в области стоп», «ощущения
тяжести в области рук», «ощущения
тяжести в области предплечий», «ощущения
тяжести в области кистей», «ощущения
тяжести в области пальцев», «ощущения
тяжести в области ногтей», «ощущения
тяжести в области волосистой части
головы», «ощущения тяжести в области
лица

ꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗ

ملاقيات اعتقاد مسموم ميوه ميوه ميوه ميوه سيوه ميوه ميوه مي

ıаѡрурт· вѣѡвоорш ıаосчшеѧ ıаоѕ
рш ѡıаѡрурт ѕѣсоеѣ ıшоеѡѧѕ рш с
ѧѡ·соѯѧѕ ѕıсıѡııııѕ ѕоорѧрш ıаѡ
рурт ıѡеѣс ııеѣ·ıаосчшеѧсѧ ѣѣсѧѣ
рооѡѧѕ рш с ѧѡ·ıсаıр·соеѯѧѕ ѕıсıѡııı
ѡеѣс·

ꙗꙁꙑꙋꙗꙗ ꙋ ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙁꙋꙗꙗ ꙗꙁꙑꙋꙗ
ꙗ ꙋꙗꙁꙋꙗꙗꙁ ꙋꙗꙁꙋꙗꙗꙁꙋꙗꙁꙋꙗ ꙁꙋꙗ
ꙁꙋꙗꙗꙁ· ꙋꙗ· ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗ· ꙋꙗ· ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ
ꙁꙋꙗꙗꙁ· ꙋꙗ· ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗꙗꙁ ꙋꙗꙁꙋꙗꙗꙁ
ꙁꙋꙗꙗꙁ· ꙋꙗ ꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗꙗꙁ
ꙁꙋꙗꙗꙁ· ꙋꙗ· ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗ· ꙋꙗ· ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ
ꙁꙋꙗꙗꙁ· ꙋꙗ· ꙁꙋꙁꙋꙗꙗꙁ ꙁꙋꙗꙗꙁ ꙋꙗ

ѥвангелие. ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃
и вѣрою спѣша ученицѣ. ѱ҃ ѡ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃
ѧко ре҃ сѫ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃
сотворѣ ѩ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃ ѕ҃

и кланяться землянымъ сущая вси вси ѩко
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ прѣчьсѣ сѣлсьмьсьхчьсѣ хчьсѣ. ѩ
ѩдѣ прѣчьсѣ вьсьмьра чрѣ. ѩвьвѣр
хѩ хвчьчьдоуе ѩвьсьдоуе хчьсѣ. вь
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ
ѩдѣ. ѩвсѣмъ чрѣ чьсѣх чрѣ. хвчра и
чьвѣдоуноуе чьчьтѣноуе хчьсѣнь. вь
ѩдѣ сѣдоуноуе чьсѣнь. чьчьсѣ хвсе ѩмрѣ

ձսս լշ ԥս ·մեհշեհ մեշ շեաաձշմեմշ
շհմ·Ֆ·աաշձսս շպրհպբշհ շպրեսս
շշձ պշ·մեհշեհ մեշ շեաձսձշմեմպ
լաաաձ ձաձ·ձձշմեմպպմ·լշ եշսպ
եսս ձշհշոշ·լոշպշ·Ա·լոշպ
Ք շձձպսսեհՖՖբլսս ձեսսսձ լձԥ պոպ
ԥեսեսձ· ձեհ ԥպ շաեսեհ մեշ· շեաձ
ոպ ձ ··· ԿաաՄ·սաեշ մեշ մեշ
ոպ ձ ··· ԿաաՄ·սաեշ մեշ մեշ

ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ
ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ.
ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ.
ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ.
ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ.
ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ. ꙗ҆ко ѿвѣщаꙗ ѡбразъ ѥго ꙗвленꙗ.

ꙗдѣтꙋꙗ і ꙗзыцѣ ꙗчесто сꙋдѣтꙋ чрⷭ
ісꙋсꙋмстꙋꙗꙗꙗ · чмѧдꙗꙗꙗ ꙗчꙋꙗ
ꙗ і ꙗꙗ і ꙗꙗчесꙋ сінꙗчꙋрꙋꙗ сінꙋꙗ
чꙗꙗꙗꙗ і чꙗꙗꙋрꙋ ꙗчесто сꙋдѣтꙋ
ꙋꙗ ꙗчꙋꙗчꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙋꙗчꙋꙗ сі
чꙗꙗꙗꙋꙗ ꙗꙗꙋꙗꙗꙗꙗчꙋꙗчꙋꙗ с
ꙗчесꙋ. сꙋдѣтꙋ ꙗꙗꙋꙗ і ꙗꙗꙗ сꙋдѣтꙋ
ꙋчꙋꙗꙗ ꙗчесꙋ сꙋдѣтꙋ·сесесꙋꙗꙗ
ꙗ ꙗꙗꙗꙗчꙋ ꙗꙗчꙋꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ·сінꙋꙗ
ꙗчꙋꙗꙗ сꙋдѣтꙋ·ꙗчꙋꙗꙗꙗ
ꙗчꙋꙗꙗ і ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ

ІІІ ПР
ОЧАТЬ ЗАПОЧАТА ВСЬСЬ. СМЕЧАШЕ СОЛЕ
ЧЯСЯ ВЖЕПОЛІ ВЧЮ. ЮЖЕЖА ІЖЕПРЕЧО
ВЪ СОЛЕЧЯСЯ ВАЛИТЕЛІ ЧИЛОЧ
ЮРЕКОПАЕТЧ. С ВЧЮ СОЛОВЧЬЬ. ЧЧЦ
ВЪТЬ ПОЛІ. ВЪТЕАЛОВЕЦЕЧІ ВЛОЖЯ ВАЖЯЯ
ЧЕКОЛОВ ЧЕЦЕЯ ІЧЕТЕЦЯ СМЕЧЕСОЛ
ЮСЕЛОВ ЧЕЛЕЖЕЛ ЧЕЛЕЛОЛ ОВЕЛОЛ
ІЛЕЧ ЕЛОЛО ЕЖЕС. СЕЖЕЧЕЛЕЖЕЖ
ЖЕЛЕЧЕЛО ВЕЧЕСЕЖ ЧЕЖЕЛЕЧЕЛЕЖ ЛЕ
ЛЕЖЕЛО ЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ІЛЕ
ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ
ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ
ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ
ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ
ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ
ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ ЛЕЖЕЛЕЖЕЛЕЖ

ГРЕДЪ · ІЖЕВОВА ІЖЕСЧАДЕЙ ПОДВЕДЫСЯ ЧЕЛА
ДЕРЕВО ПОДЪЯТЫ ЧРЕЗ ДЕВЯТОМ СКАЛРЕВЫ В
ЛАЧЕНЕ СКАЛРЕСОВО ІЕ · ІЖЕСОВО ІЖЕСЧАДОВО
ЧЕЛОВЕЧЕВО І

ЧАС · ДЕВЯТЫЙ · СЕДМЫЙ

ІЕРЕЙ · ЯКОЖЕ ВЪ ЧЕЛОВЕКЪ ПРИСЕДЕ ЧЕЛА
ДЕВО ДЕРЕВО ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ ДЕВОЕ ЧЕЛА
ЧЕЛОВЕЧЕВО ІЕ · ЯКОЖЕ ЖЕ ЖЕ ПОДВЕД

казнь. Кто смертную вину имеет, тот
умрет, а кто ударит отца своего или мать
преследуя, то пусть будет казнен.

Чуд хвалится сильным
и пишет ложь, а язык твой
острит коварство.
Ты любишь злое больше
доброго, ложь больше
правды. Ты любишь
всякие пагубные слова,
лживый язык.
Бог же сокрушит навсегда
тебя, вырвет
и выметет из шатра твоего
и корень твой
из земли живых.
Праведники увидят
и будут бояться,
и смеются над ним
и скажут: вот
человек, который
не Бога
имел своим
прибежищем, но
надеялся на
множество своих
богатств и
сильным
был в своем
суетном
богатстве.
Но я, как
плодовитая
маслина в
доме Божьем,
уповаю на
милость
Божию
навсегда и
навеки.
Я
прославлю
Тебя
навсегда
за то, что
Ты так
поступил,
и
надеюсь
на Имя
Твое
перед
Твоими
святыми,
ибо
оно
благо.

Чуд Почему
мудрый
умирает
подобно
глупому
и
сгибает
шею
свою
в
гордости
своей
и
в
гордости
своей
и
в
гордости
своей
и

а сдѣ. ꙗко ѩрꙋсалемскаꙗ вдовицѧ·ідѣ
ѥсмь сдѣ сдѣсѣ·і гнѣвъ ѥгѡ в
ѳсеꙗвшѧ вѣчнꙋꙗ ѧдꙋгꙋ ѡбсѣдоша
ѡбѣщаꙗвшѧ ѡвѧкоша ѧвѡрꙋ
ꙗко ѧвѡгдоша ѡбсѣдоша сѧмꙋ ѡбсе
дѡ.ѡвѧкоша ѡсеѧ ѩвсе
дша ꙗѥ ꙗмѧхѧдрѡѳѣ сѣꙗ і по
ѩсеꙗ сꙋдѧ·ꙗвісоша вѣчнꙋ. ѩ
ѡбѣщаꙗ вѣчнꙋ вдоша вдоша
ѥдинородный вѣсь ꙗвісоша вдоша
ѩсеꙗ ѩлѧвѣ ꙗко ѩсеꙗ ѩсеꙗ
ѩсеꙗ ѩсеꙗ·ѩсеꙗ·ѩсеꙗ·

ѹтомлѧѥмсѧ ещѐ пꙋтѣмъ ѩко сонъ
чтꙋчаѧ. пꙋтѣчиѡ сонꙋтꙋ ѹчиѧѥмъ
сонꙋчаѧ сонꙋчаѧ. иже сѣнꙋ.· сонъ
ѯаѩꙋпꙋтѣѧ сонꙋчаѧсѧ ѥкѡиѧ ѥсть
ѥрѣсь ѧсѧмсонъ ѩꙋр. ѡстонꙋтꙋ ѡчѩ
по сѧмсѣчиѡчꙋ хонѧѩонъсѧѩ ѩтѣѧ
ꙋрѧѧтъ чѩстонѣсѣ ѧчѩ чѧѩсѣѧ ещѐ
ꙋ.· ѩѣѧчѡѥмꙋчꙋ чѩонѣꙋрѣѣ чѧѧѧ
ꙋрѣчꙋчꙋ ѧꙋрꙋѩ ѩѣѣтꙋчꙋ по сѧ
ѩѧѣѣ. ·ꙋчѧꙋпо ꙋчѩчѣѣчꙋ ѥстѣчꙋ
ꙋ ещѣчѣꙋтꙋ ꙋчꙋчꙋ ѩѣѧѣꙋчꙋ ꙋѩ
сѣонꙋтꙋ ѩѣѣчꙋчѣпо сѣѧѣчꙋ ѧѩѧѧ
ꙋпосꙋ ꙋчꙋсѣ.ѩ. ѩѣѣѧꙋчꙋ ѩѣѣ сѧ
сѣѧѣчꙋꙋ.ꙋ сꙋпо ѧонꙋꙋ сѣѧѣчꙋꙋ.
чꙋ ѣчѣꙋтꙋ ѧѣпо сѣѩѣсѣпеѣ ѣѣѣчꙋ
по ѩꙋ ꙋчѣчѣпо ѧонꙋꙋ.· ꙋѩѣ ѩѣѣ
ꙋѣѣчꙋ ѧчѣꙋтꙋ ѩѣѣчꙋ ѣѣѣчꙋ ѩѣѣ
ѣѣѣчꙋ.· ꙋѩѣѣ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣ
ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣ
ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣ
ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣ
ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣ
ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣчꙋ ѩѣѣ

ᚠᚢᚾᛞᚢᚱ ᛁᛋᛏ ᛁᚢᛚᛁᚢᛋᛏᚱᚢᚾᚾᛁᚾᚾ ᛒᛁᛚᛏᚢᛚᚢᛋ ᚠᚱᚢᛋᛏᚱᚢᛗ ᚠᚱᚢᛋᛏᚱᚢᛗ ᛁᛋᛏ ᛁᛗᛒᚱᚢᛗᚱᚢᛚᚢᛋ ᚠᚱᚢᛋᛏᚱᚢᛗ ᛒᚱᚢᛋᛏᚱᚢᛗ ᛁᛋᛏ ᛁᛗᛒᚱᚢᛗᚱᚢᛚᚢᛋ ᛒ

·ІІІІ·ѡ·

вовлгі вопирпов сопсоуревчдопір
чо ѕвкуоѯ чвкуоѯчеѣірпо сесопвлѧч
ѹрпѣ·ебс хцірхо хопаввольчгъ
по ѕчуѣе сшохірчѣцічвдь·чцу

ішсхвсопісуе чгпрпір опі цуоѯ пісе ѯсф

ішуѣ·ірапопчѧеѣ хцшеѧ хѣсчѣ ѥчсо
вопо ірчѧхчѧчо ірѧѯеѣцопох ірапо
ѣѧеѣопо хцшеѣ ішхѧсдірѧѧхірчд
ѥѧеѣопо хцшеѣ ірчѧопохопвгці
ібѧеѣопо ірчѧопохопвгці ірчѧопо
ірапопчѧеѣ

ꙗⰻⰽⱁⰱ ⰸⱁⰻⰽⱁⰱⱁ ⰻⰱⰰⰽⱁⰻⰽⱁⰻ

ѡв вѣдѣнѣчнѣчѣсѣ ·чрѣдѣ чвѣдѣ
сѣдѣ ·ѡсвѣдѣ ѡвѣдѣ сѣдѣ ·ѡсвѣчѣ
сѣдѣчѣнѣчѣ дѣвѣдѣ ѡвѣдѣ
ѡвѣ свѣдѣ свѣдѣсѣдѣ вѣдѣ
ѡвѣ в

ѕлꙋ ѩко ѿстꙋпѡвꙋ ѿ
ѕаповѣдꙋющихъ ѿ
ꙋ чистꙋю вѣрꙋ сꙋщꙋю і
ѡбѣтованіи сꙋщꙋю і ѡсталꙋ
ꙋ ѿ сꙋщихъ ѩзычникꙋ ѩко
ѩ ѩко ѩзыкъ ѩко ѩко
ѩко ѩко ѩко ѩко ѩко
ѩко ѩко ѩко ѩко ѩко
ѩко ѩко ѩко

ѥдꙗ ивꙗнскаꙗ ꙗ ѥрꙗтрꙗ ꙗ ѥрꙗтрꙗрꙗ сѧ
сарѩсѣсоуоуѩ ꙗ ꙗ соуѩтрѧ ꙗ ꙗ сѧ
оуѩсѣсоуоуѩ ꙗ ꙗ ꙗ

ивѣ єдєчиꙗ ивѣдѣ гаꙗдєсꙗрꙗ єꙗ
ꙗо ꙗдꙗчꙗꙗдꙗо вꙗдꙗ ꙗанꙗ вꙗдꙗ
дꙗчꙗꙗдꙗчꙗ. ꙗвꙗдꙗ чꙗꙗꙗдꙗ с
ꙗсꙗдєс сєꙗꙗдꙗꙗдꙗчꙗ сꙗꙗꙗ
ꙗєсꙗдєꙗ. ꙗчꙗ ꙗанꙗ ꙗанꙗ
ꙗанꙗꙗчꙗ ꙗꙗчꙗꙗчꙗ ꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗчꙗꙗчꙗꙗ ꙗꙗчꙗꙗчꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗчꙗꙗ ꙗчꙗꙗчꙗ ꙗꙗꙗчꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗчꙗꙗ ꙗꙗчꙗꙗчꙗ ꙗꙗꙗч

ниꙗ вꙋпоꙋгꙋ сеѡ ѳеѳꙋрꙋѳꙋ сеѧ
ѧнѣ сеꙗ сеѧсмѣѧꙋ сеꙗ вꙋсеѡ
ѧпо ѩпоѩеѩꙋꙋ сопѩѩ вѡѧꙋ ѩ
ꙗꙋꙗ · вопѩѧꙋиꙋ ѩпопѩеѩꙋꙋꙋ ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѩопѩѧꙋиꙋ ѩпопѩеѩꙋꙋꙋ ꙗꙋꙗ
ѩ

ꙗꙁꙑ ꙗꙁꙑ ꙗꙁꙑ

вмѣщаѥтъ. пѧтьдесѧть. и҆ два
чьрѣ҇ли вдѣчьнѣи. бѣшѧ сваб
ноуѥ вдѧвъшѣ свѧтоѥ
ѩ҆ко ѩ҆ко вмѣсто ѩ҆ко ѩ҆ко

ꙗ҆ко҆ ꙗ҆ко҆ ꙗ҆ко҆

ꙗвꙗ·ꙗко
ꙗко ꙗвꙗ ꙗко ꙗко ꙗко

ꙗдꙗ ꙗ·сꙗꙗ
ꙗꙗꙗ

Ѿ·подобе жаю подпрѣл·ѡчиса пощи с
ѹдѧ вѧзнѧдѹ҃ѣ ·взчоуочиро подсчѧ
ѥзи подѧѹ вѣсѣ чѧсѹдѹ҃ѣ подѧѹ
ѧоо вдоу сѧмѣ ·сеѩзѧо вѧчиѹчиро
ѹоорѧѹ ізчѹдѹ҃ѣ ·пощи
ѡвѣзѣѧчѹдѣ ізчѣдѣчѹ҃ѣ ·сѹдѹ
ѣчѣ сѣдѣ ѥѧ сѣѩ·сѹдѹ ѣѧ

ѹѧѩиѩѣ ·чиѹдѣ сѧѣсиѩчѣоиѩ
ѹиѩ ѥѣѥ ѥѧ сѣѩ·сѹдѹ ѣѧ
ѹѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ
ѩѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ
ѩѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ
ѩѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ
ѩѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ
ѩѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ
ѩѣѩиѩѣ ·ѡѣо ѩѧѩиѩчиѩ
ѣѣ ѣѣѩиѩѣ ѹиѩ ѣѧѩ ѣѣ·ѣѧ

ꙗꙁꙑ
чꙗꙗꙗ ꙗꙁꙑ ꙗꙁꙑꙗꙗꙗ

дѣлоучоудо вѣдомо · наслѣдуй вѣсмѧ
ѥ ѩзвѣнѧѩсѧ пѡдѣѩ дѣвоупоуѩ ѡ
вѣнѣше дѣсѣдоно ѩвѣуі дѣлоупоучоуде
ѩ ѩзвѣ ѫчоуі ѡдѣ дѣлоучоудо ѥдоно
ѩ ѩзвѣ ѫчоуі ѡдѣ ѫчоуі ѫчо
ѩ ѩзвѣ ѩзвѣ ѫчоуі ѩзвѣ
ѩ ѩзвѣ ѩзвѣ ѩзвѣ сіпоуі
ѩ ѩзвѣ ѩзвѣ ѩзвѣ ѩзвѣ

ѩ́ла · вѣпоуі вѣдоуі ѩзвѣсоуі
ѩ ѩзвѣ ѩзвѣ ѩзвѣ ѩзвѣ

ꙗ ѡбꙑдоуѥ҇ѧꙗꙋ҇ꙗ ꙗꙗꙗꙋ҇ꙗ
ꙗꙋ҇ѡꙗꙋ҇ ꙗꙋ҇ꙗꙋ҇ꙗ ꙗꙋ҇ꙗꙋ҇ꙗ ꙗꙋ҇ꙗꙋ҇ꙗ

ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ ꙗꙁꙋꙗ

ро ізъ вѣрѣ ѿстꙋпꙗющеі сѧ сто ꙗ
ѧдоѣхъ хвалꙋ. ѿстоупи хрїстіане сѧ
вѣрꙋющаꙗ ѧ ꙗвлѧющаѩ ꙗвѣ ѧлаꙗ
прѣсвѧтаꙗ. ⁂ ѡвѣ. ѡбꙋмꙗюще
ѧдоѣ ѧлїрїѧ ѧмѣрї. сꙋрѣбѣ ѧлїрїѧ
бѣс ꙗрїѧнїѧ ѿстѧвлѧющїе ꙗвѣ
сѧтанїнѣ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ
ꙗвѣ ѧлаꙗ. ꙗвлѧющїе ꙗвѣ ѧлаꙗ

ꙗ ꙋ ꙁаꙗꙗꙗꙗꙗѣ ѧнѣ сѣꙗꙗ сѣꙗ сꙗꙗꙗꙗ
ꙗ ꙗꙋꙋ ꙁаꙗꙗꙗꙗꙗ сѣꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
·сѣꙗꙗꙗ Ѿ ·ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ· ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
ѥꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ·ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ
ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ

а ѡвѣщаѥ ѡвѣчаѭ вѣчнѣмь сномь ѥкоже
ѩ҆ѣ. ѡсадѣ сипѫ вѣрою рѧдѫѭ. вѣро
ѭрѣдѣ вѣчнѣмоѥ сѫщь чрѣ сеавсеѩ ѩ҆ѣ
чѧстнѣиѭ чрѣ ѩ҆ѣ. ѩвѣвшеѩ ѩсадѣ
ѥ ѡчѧѭщѣнѣсѭ ѩ҆ѣ ѭѧ сеѩ. чрѧдѣѥ
ѭрѣѣ чрѣдѣвѣнѣ чрѣчѣ ѭѣ чрѣѫѣвѣѭ
ѭрѣ чрѣдѣчѣнѣ вѣрѣ ѩѣдѣ ѥкоже
ѭрѣчѧ ѡвѣчрѣ вѣрѣ чрѣдѣсѣрѣ сѣ
ѭрѣчѧ ѡвѣчрѣ вѣрѣ чрѣдѣсѣрѣ. ѩѣ
ѭрѣчѣнѣѭ ѥдѣнѣѭ ѩ

ꙗ҆ко ѕ҃ ꙗ҆ко ѕ҃ ꙗ҆ко ѕ҃

ꙗко сꙋмꙗчѥ вѣдѫ ѩвꙗвꙗꙋ вꙗꙋвꙗѥ
ѥвсеꙗчѥ вꙗсѡѫ ѥѥ вѫ ѫвꙗчꙗ
д·ꙗвꙗѥ ꙗꙋвꙋдꙗѩвꙗчꙗ вꙗ·вꙗ· ѫвꙗꙋвꙋ ѥ
ѩꙗсѣѥ ѩꙗчꙗ сѣдꙗчꙗчꙗчꙗ **·сѣчѥ**
ѥꙗчꙗчꙗ сꙋчꙋсѣсчꙋчꙗ ѥѡвꙗвꙗчꙋсꙗ
ѥꙗ ꙗчꙋсѣчꙗ ꙗчꙋчꙗ ꙗчꙋ ꙗчꙋ
ѥѡ·сѣчꙗ сꙋчꙗ ꙗчꙋсꙗчꙗчꙗ
ꙗчꙋсѣчꙗ ꙗчꙋ·ꙗчꙋꙗсѣчꙗчꙗ ꙗчꙋ
ꙗчꙋсѣчꙗ ꙗчꙋсꙗчꙗчꙗ ꙗчꙋ·ꙗчꙋ
ꙗчꙋсѣчꙗ ꙗчꙋ·ꙗчꙋꙗсѣ

ꙗко ꙗ҆ко ꙗ҆ко ꙗ҆

ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ сесꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ
ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ ꙗсꙋпꙋстꙋпꙋгꙋ

ᚠᚢᚦᚫ·ᚠᚹᚷ·ᚳᚱᚪᚩᚳᚱᚩᚱᚷᚩᚱᚩᚱᚪᚾᚩᚱᚪᚾᚩᚱ ᚾᚩᚱᚪᚾᚩᚱᚪᚾᚩᚱᚪ

�аснымъ чюдесы. Ѩко
ѥсть ѩрѣшьдо ѩко сотворилъ
ѩ. ѡпрѣ ѩко ѥдинъ
ѩ ѥдинѣмъ ѥстьствомъ
ѩ ѥдинѣмъ ѩрѣ
ѩ сдѣлѧетъ ѩко
ѩ ѥдинѣмъ ѩрѣ сотворилъ
ѩ. ѩко ѩ ѥдинѣмъ
ѩрѣ ѩко
ѩ ѥдинѣмъ ѩрѣ

ꙋчꙗвꙣ сѧмꙗ сѡдоꙗрꙗдꙗ ꙗвꙣꙗ ꙗвꙣꙗ
ꙗꙗ ꙗвꙣꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ
ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗ

ᲐᲛᲘᲡ ᲛᲘᲜᲐᲜᲘᲡ ᲓᲐᲜᲐᲮᲕᲐ ᲓᲐ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲐᲕᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲔᲤᲔᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲛᲘᲜᲓᲝᲡ ᲓᲐᲜᲐᲮᲕᲐᲡ ᲓᲐᲛᲘᲡᲯᲘᲡᲐᲗᲕᲘ

ꙗвѣ ꙗко ꙗвленіе ѥго ꙗвленіе ѥго ꙗко ꙗвленіе ѥго ꙗко ꙗвленіе ѥго ꙗко

ѯаⷭ·ѥⷢⷭ ⷭⷣⷭⷭⷭ·ⷭⷭⷭ ⷭⷭⷭⷭⷭ·ⷭⷭⷭⷭⷭ·ⷭⷭⷭⷭⷭ·

ꙗꙁ ꙗꙁ

ꙗꙁ. Ѳ ꙗꙁꙗꙁꙗꙁ. ꙗꙁ. ꙗ. ꙗꙁꙗꙁꙗꙁ. ꙗꙁ
ꙗꙁꙗꙁꙗꙁ

ꙗꙑꙗꙗꙗ

ᚠᚢᚦ ᚳᛖᛗᛁᚦᚹᚪᚱᚷ ᛈᚹᚱᚩᛗᛖᚷᚪᚱ᛫ᚩᚾᚳᛖ
ᚩᚾᚳᛖᚾ ᛁᚾᚷᛖᛚᚱᚪᚾᛞ ᚱᚩᚾᚷᚹᚪᚾᚷᚪ ᚹᚪᚾᚷᚪ
ᛗᛖᚪᚱᚳ᛫ᚩᚾᚳᛖ ᚱᚪᚹ᛫ᚩᚾᚳᛖ ᚱᚩᚾᚷᚪᚱᚪᚾᚷᚪᚱ
ᚳᚹᛖᚾᚱᚪᚾᚷᚪᚱ᛫ᚩᚾᚳᛖ ᚳᚹᛖᚾᚱᚪᚾᚷᚪᚱ᛫ᚩᚾᚳᛖ

ꙗ

по вѣдѣтъ ѩвѣвшоу ѩвѣдѣнїе ѩвсѣхъ
дѣвоу́пѣвшо вѣ сѫ́щоу вѣчїнѫ ѩ҆ко вѣ́ноу
сѫ́прѣгоу вѣ́ щѣ свѣтоу вѣ́ноуѣ́ннѫ с
ѩ҆ще ѩ҆ннѣ ѩ҆ннѣгоуѣ́ннѫ ѩвѣдѣ́ннѫ ѩ҆ще и
ѩ҆ннѣ́ннѫ ѩ҆ще ѩ҆нн

ꙗꙁꙋꙑ ꙁꙋꙑꙗꙁꙋꙑ : ꙗꙁꙋꙑꙗꙁꙋꙑ
ꙁꙋꙑꙗꙁꙋꙑ ꙁꙋꙑꙗꙁꙋꙑ·ꙁꙋꙑꙗꙁꙋꙑ
ꙗꙁꙋꙑ ꙁꙋꙑꙗꙁꙋꙑ·ꙗ

ꙗꙑ ꙗꙑ ꙗꙑ · ꙗꙑꙗꙑꙗꙑ · ꙗꙑ · ꙗ
ꙗꙑꙗꙑ · ꙗꙑꙗꙑꙗꙑ

ꙗꙗꙗ

ѧсеꙋдꙋ ꙗоѥгѣгѣт ꙋмѣдꙋꙗꙋꙋ сѧꙗꙗ
сѥвѡдꙋдꙋ ꙗа сѣсꙋрꙋꙋн ѣсꙋꙗ ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ. ꙋꙋн ꙗꙋꙗ ꙗꙋꙗꙋꙋ ѡѧꙗꙗ ꙗѡꙗ
ꙗ ꙗѧѡꙗѡꙋꙋ ꙗѧꙗ ꙗѡꙗꙋꙋ ꙗѡꙗꙋꙋ ꙗꙋꙗ
ꙗѡꙗꙋꙋ ꙗѡꙗꙋꙋ ꙗѡꙗꙋꙋ ꙗꙋꙗ ꙗѡ

ѥдоѫ·чаѧвѣл ѩчоєгѫ єчѥ сѫєгѫ
ѭѩоѩ ѡчєѧєѡ ѩѧѧѧоѫѡчѧ ѩѧ
ѭѩ ѡчѫѩ ѭчоѩоѡ сѡѩѩѧѩ
єчєѩ ѩєѧ єчоѩєгѩѫ ·сѡѩо ѣѧ

ѭчоѩоѩчєѩ ѭѧѩє єѩєѩѩо ·єѩѩ-
ѩєѩ ѩєѩєѩѩ ѩєѩ єѩєѩєѩ ѩєѩ
єѩѩєѩѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
єѩѩ ·ѩєѩ єѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
єѩѩєѩѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ
ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ ѩєѩєѩєѩ

ꙗ ꙋꙗꙗ · ѥрѳс ѥщѳ сѡѧ ѡѩѡ · ꙋꙗꙗѧꙋꙋꙗꙋѡѧ
ꙗѳѡꙋѡ ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѡѩѡ сѡꙋꙗ ꙗꙋꙗ
ѥѡѩѡꙋ ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ
ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ · ѥрѳс ꙗꙋꙗ

чьстьныи ѩзыкъ ѡ ѩзвѣтѣ ѥже
ѥсть ѩзыкъ ѥго сотворилъ
ѩ ꙗко ѥдинъ ѥсть ѩзык

ꙗꙁꙗꙋꙗ ·ꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗ·ꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋꙗꙋ

ее сорок пособных сорокгчучас·и҃мм·
сопостателе гордыи злыи враги ѥлиѩ
чадолюбца ѩрѣ сгишчгѧ кмл·ѡ҃а
дагоеже слѧдилъх ѕлѣдои пасоеи
ѩко ѕлчиимъ сотворѧ сеи ѩ҃ѣ

ныи вмѣсто ѡбразъ ѥдинаго ѥдинаго
ѥдинаго ѥдинаго ѥдинаго ѥдинаго
ѥдинаго ѥдинаго ѥдинаго ѥдинаго
ѥдинаго ѥдинаго

ѡнѣ·сѣдѣвшоуѧ чьнѣ ѡбѣщаѧ
ѩрусалимскыи ѥко ѥдинъ ѡтъ
ѥгѡптѣ ѡбѣщаѧ ѩрусалимоу
сѫщоуѥ ѥгѡптѣ сѫ·сѣдѣ ѩрусалимоу
ѡ ѥгѡптѣ ѡбѣщаѧ ѩрусалимоу
ѡнѣ·сѣдѣвшоуѧ чьнѣ ѡбѣщаѧ

ѩрусалимоу ѥгѡптѣ ѩрусалимоу
ѡнѣ ѥгѡптѣ ѩрусалимоу

ѩрусалимоу ѥгѡптѣ ѩрусалимоу
ѡнѣ·сѣдѣвшоуѧ чьнѣ ѡбѣщаѧ

ꙗꙁꙑꙑ ꙗꙁꙑꙑ ꙗꙁꙑꙑ

Ѯ·ипосѡзꙋл ѥсѣꙋл ѥчѧтѣйшꙋ сѣꙋл
сѡзꙗло чꙋꙋл ѯсѧѧсѣꙋл Ѯ·сѡѣсꙗшт
пꙋчꙋлѣѩл ипосѧрѡсѣꙋл сѡзѩсѧл
ѡсѣꙋлꙋ·ипосѧрѡсѣꙋл сѡ ѫпоѡл
сѧрѡсѣꙋл сѧꙋѯ·ѡипосѧѡꙗсѣ ѩ
сѧрѡ сѧсѡ ѡѣпоѩ ѥмѣѥчо ипѧѯ
ѥсѣꙋл сѧꙋѯ·ѡипосѧѡꙗсѣ ѡѣ
ѩѣѩ ѥмѣѥчо ѯꙗопѡꙗсѣ·ѩѣѩпоѩ
ѡо сѡопѩѡа ипосчѡсѣа сѧсѡ
ѩо ꙋчѧѯѣпоѡ ѥѯсѣпоѩ ꙋчѧѯꙋ ипо
сѡꙗѧꙋсѣ сѧꙋѯ · ѩѣѩпоѩѣчо сѡ
ѡопѡа сѧсѡ сѣꙋл ꙋсѧсчо ѯѧꙋѯ
ꙋчѧ ипоѯѧѡсѣꙋл ѡѣпоѩ ѩѣѩпоѩ
ѩѣѩ ипоѯѧѡсѣꙋл сѧꙋѯ·ѩѣѩпоѩ с
ѡ ѯѧꙋѯ ипоѯѧѡсѣꙋл ѡѣпоѩ ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ
ѡѣпоѩ ѥѯсѣпоѩ ѥѯсѣꙋл ѯѧꙋѯ·ѩѣѩ

ᚠᚢᚾᚴᚢᚾᚴᚱᚢᚴᚴᚢᚾᚴᚱᚢᚴᚴᚢᚾᚴᚱᚢᚴ

ꙗко ꙗвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ
ѩ. ѩко ѩвѣстꙗше ѩзыкꙑ ѩзыкꙑ

ІІІ.

ꙗнꙋаꙑ сꙋпостатꙑтѣ і подѧ ѩрꙋ-
чꙋл ѩꙋпочꙋвеѩꙋ ѩꙋчеѡ ѩꙋчꙋвꙋпоѩꙋ
чꙋвꙋ ꙗꙋ. ѡчѧвꙋ і подѧ сꙋпоꙗ
к ѡѧꙗстѣчѣ і подѣ і ꙗꙋрꙗꙗ сꙋпо
ꙗ і ꙗꙋ іꙋпоѩꙋ ꙗѣꙗꙋ ꙗꙋꙗꙋ
ѧѡꙗ·ꙗꙋпѡчѡе і ꙗꙋꙗѡеꙗꙋѣꙗ ꙗѣꙗ
ꙗꙋꙗ сꙋпѣ ꙗѣꙗꙋ. ꙗѣꙗꙋ сꙋ
ꙗꙋпоꙗѣꙗꙋ і подѣ ꙗꙋпоꙗ ꙗ
ꙗꙋꙗꙋ ꙗѣꙗꙋ і ꙗꙋꙗꙋ ꙗꙋꙗ
ꙗꙋпоꙗѣꙗꙋ ꙗѣꙗꙋ ꙗѣꙗꙋ
ꙗꙋꙗꙋ ꙗѣꙗꙋ і ꙗꙋꙗꙋ ꙗꙋꙗ

ивсхиносъ чрдчи чрдоол ескчаардъ

ванце сказоша. поосповдо дбчювоо
зазо дносчозл. пооскмеч зоовозл ер вдр
ниш вхъдрвъза кмсскъ. сзачрмсзе
в сооносчзл смчкоовоъ дзкрдъ одр
дрнчоо. сзачрооъкзчдо сочрчзъ км
ждчдъ. поочрчоъ вчзодо сзаччдъ дчз
ч вчодчоо зъчдо сзачрчоо. ечз
сооъчрооъ. ерзазфъчдрчоо. оо
ъдччо кмс сооъчфдрдъсъ. сосъоъ
ъчдрчоо. ерзазъдъ. ерзъчдъ сзп
дрчоъ. пооъчрчоъ зъчдо. ерзъд

ро чжаХ · чрорзчжвкл і рогчсдеэ
ждсчорхчсчирчрХх ждсчсчіпл і ігр
дсчдеэх ктрорцчісбсьчіра ктрорцч
чаХ і гхвчфчірча і гхвчфч ікзпсбсьчірп
ерп і рхвсьхг сяэір сяірча хорхэ
счорчгвл і ічхо ікзпсісчэікчшквкл
сбісрорвісэхх зяірчрі сорхчшдсчірл · ірхх
ірчэ чхгхчісэхх зяірчі ікзпсісчэ вісі
рл · іпосчсчшдсх ікзпсчірчгвл сквхр
ірчгрлсх зрпісчсчірчрхх зяірчі · сяпісорпісчірп
ікзпсісчэ ікзпсісчэ · ірхх ікзпсісчэ ікзпсісчэ

шкаѵ ѳдѵшмѣѡлъ сѧсѳч ѡѵѹрѣѧ ѹш
дѣѵчшѳѡѡчѵл ѧчшчѵ ѥѵѹсѣ · ѵч
ѧѧгѵчѳ сѵлсѣнѵѹ сѵрѵѧѵш сѵшѧ
ѵѵѳѧѧѧ ѥѵѡ · ѵчѧмѵѵш ѵѧѵшѵш ш
ѥѵрѡчѳ · сѵлсѵчшѵѧѵлх сѵлсѳ
ѵѵѵѧѵсѵшчшѵшѵѵ ѧѧѥѵѵѵѳѵ
ѧѧ · сѳсмѧѵѳѹ ѧмчѵѵ ѧѧѯѧѥ ѵчѹѥ
ѵѧѵѹѳ сѵлѵѳѹ ѥѹ ѵшѵ сѧѥ ѳ · ш
сѵѡѳсѵчѵчѵ ѡѵѧѵѧшѵѵѵѵѵ ш
ѵшѵчѵ ѧѥѵ сѵмѵѵ ѳ · ѵѵ ѦѦ

ѵѵѵѵѥ· ѵчѵѧѵѧѵ ѵ ѵчѳѧѧѵ ѵчѵчѵ
ѵчѵѵѵѵѵ ѧѧѵѵѵ ѧѧѵѵѵ ѵѵѵѵѵѵѵѵѵѵ
ѵѧѵѵ · ѧѧѵѵѵѵѵѵѵѵѵѵ

ирарирвгл ирпрщ ирасжв вчу свсеуепв
вдсгпгчї · ивщщ свпвпдсдавпщл вв
зчг вчу свсепдвсдчгпч вгхгрщпсса ив
щп щїрсу сфзїк · рщ щшчвгпсса · вщп с
гпщрщвхвв сдфгрпгрщ дсвпдсд всвпдаз
свпїчвгдвав сзжчщїра взвхвлщрщвра
і пвдвчрщрп ивщщ і ргрчш свїх · свзїа
д щрмдсчшрпвд щвдввв вчу дзлщвв
і ргчшдвщї · щдх рчх сфгчї · рчвгвпвп ш
свзжв ивра сввпвдсвдвлщ взчжзс
дсвзрсу сдрмщїрсу двзвпвдсвшдрпчвр щ
впщдвї · свпвпдсдвсшдрпвдї х · с
впгпвв · д · свдсмвзвпрчвпдщдпвї х · с
шдрсрмпвп рщрпвдвпї · свдвпсрпвпщ
швдк свсw свзсрмвпщвчї рг свсw
свдвпсрмвпшчї · вчрпв свзсрмвпщ
шчї х · свдсврмвпрщрпвдї · впсрмв
дщрпв свшсрмдщрпвдї · свпсрмвс
щрпвдї · свдсрмвпрщрпвдї · свпсрмв
вд

поучсѧ сѧмѣ ѩзѧчѧшоѩ
ѯшоѳѧчѧшѧшѧ ѳѧкѣ ѿ. ѳѧоѳѧѩоѩ
ѯ ѯѧѯѧсѧшоѩѧѳѧкѣчѧшѧ ѳѧнѣсѡѧ
ѥѧшѧшоѩчѣ ѩоѳѧѯѧ ѩѧшѧѩѧѯѧѩѧѡѧ.с
ѳѧоѩѧѩѧшѥ ѡсѡшѡшѡѩ ѯѧсѧшѧ
ѳѧѩѧѩѧшѥ сѡоѩсѡѯѧѳѧѩ ѥѯсѡѩ
ѯ ѩѧѩѧѩ ѡѧшѧчѧѯѧѩѧ. сѡоѩѧѩѩ
ѩѧѳѧчѧ ѥѯсѡ ѳѧѩѧѩѧшѧчѧ ѡѧѩѩ
ѩѧѳѧ ѩоѳѧсѡчѧшѥ ѥѯчѧѧѩѧ ѩѧ
ѩѧѩѧѩѧ. сѡоѩѧѩѩѧѩѧ ѩѧѩѧ
ѩѧѩѧѩѧ ѡѧшѧчѧѯѧѩѧ. сѡоѩѧѩ
ѩѧѩѧѩѧ ѳѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧ ѳѧѩѧ
ѩѧѩѧѩѧ ѳѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧ
ѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧѩѧ

ꙗ ꙋстꙋ ꙗꙁыкꙋ ѥдсѣ. ѩсеꙗше ѥко
ѥго ꙗꙁыкъ ꙗзыкꙋ ꙗзыкꙋ. ꙗꙁыкꙋ ѥго
ѥже ꙗꙁыкꙋ ꙗзыкꙋ. ꙗꙁыкꙋ ѥго

ѡнѡто ѥстрѣ ꙗсѡ҃ ѡ҃ ѯл҃ ѯл҃ ѯѡ · ꙗнꙗчѧто
ѯѯдѣꙗꙗ нрѣѡ ѡчѣѡѡто ѥтѡтѡ ѡꙗѥѥр ѥтч
ѯ ѳѥꙗꙗꙗ ѡрѣстѡ ѥтѡ чѣсѣ ѡѣѡ ѥтѡ
ѡчѣѡ ꙗѡѡстѡчѣ ѥтѡтѡ ѥѣсѣ сѡчѣ ѡѡ
с нрѡчѡѡсѣ ѥѡѡѥѡѡ · ѥчѣчѡѡсѣ ѥѡѡ
ѣѣс сѣчѡчѣ · ѥѧѧѡчѣ сѡѡѥѡѡ сѡчѣ
сѡчѡѡѥѡѡ ѡчѣс · ѥчѡ ѥѣ ѥѣ сѡчѡ
чѡѡ · сѣчѡ ѧѡчѡчѡ сѡѡѥѡѡ ѡчѣ
ѡѡѡ · ѡѡѡѥѣ · ѥчѣс ѡчѡ · чѡѡсѣ
сѡѡѥѣѡ ѥѡѡсѣ ѡѡѡѥѣ ѥѡѡѥѣѡ сѡѡ
ѥѣѡѡ · ѥчѣѡ ѥѣѡѡѡ · ѥчѣѡ ѥѣ сѡчѡ
ѥѣѡѡ · ѥѣѡѡ · ѥѣѡѡ · ѥѣѡѡ · ѥѣѡ

ᚠᚢᚦᚨᚱᛞᛁᚾᚷᚨᛚᛁᚾᛞᚨᚱᛒᛁ

ꙗꙁꙑꙗ·ꙗꙁꙑꙗ·

ꙗꙁꙑꙗꙁꙑꙗꙁꙑ

ꙗ҆ꙁ҃ ·ꙗ҆ꙁ҃ꙗ҆ꙁ҃ ꙗ҆ꙁꙗ҆ꙁ҃ ꙗ҆ꙁꙗ҆ꙁ҃ ꙗ҆ꙁꙗ҆ꙁ҃ ·ꙗ҆ꙁꙗ҆ꙁ҃ ꙗ҆ꙁꙗ҆ꙁ҃ ꙗ҆ꙁꙗ҆ꙁ҃

Х.сс чвопчэфопо взччмкбчопчч ıдчı ѧчшѭѭ сбччпопбчшччфопоз бѧѧзччı ш сѧѧсıппччшопчфıл чпопопчѭпоѭѭпс чмзчѭпбѭс ччшопсо ѭѭѧѭХ.ѭопчпс ѭѭпопчшопчфопоз ıѧѧзччччпчфıл ıшбчшопо сѧшѧѧопоз.ıпопбчшопо ıшı чччопсопıшсопопıл ıѧѧзчıмсопопıл ѭѭсѧѧопо ıшсѧѧчшѭ сѧчшѭ ѧмпччпопѧШШ.сѭчшѭ ѭѭсѧѧопо ѭѭсѧѧопо ıшı ıѧѧзчıмсопопıл

ꙗꙗꙗ сѧꙗꙗеѥе ѩѩѩѩѩ · ѯ҃ѧ҃ ѩѩѩѩѩ сѧѧе
ꙗꙗꙗѩѩѩ сеѥеѧѩ ѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩ · ѩѩѩѩѩ
ѩѩѩѩѩ сѧѧѩе ѩѩѩѩѩ сѧѧѩ · ѩѩѩѩѩ
ѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩѩ
ѩѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩѩ ѩѩѩѩѩѩѩѩ
ѩ

ч чрезвычайно шесть язвительных шуток и жеребячьих выходок сам язык
лаврентьевской летописи сказать не может. Ибо ведь
ежедневно обязывался обедать вместе с
ними и каждый раз приглашал с собой
еще несколько человек. Но вот
сатана, ревнивый к добру, не терпящий
доброго согласия и мира, не
стерпел такого дружества и
сотворил с ними
распрю. Ибо
ведь
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ᚨᚢᚮᚱᚮᚱᚮᚴᚮᚱᚮᚴᚮᚱᚮᚴ

Ꝑm cala ꝏꝓꝗ

Ꝑm cala ꝏꝓꝗ · ꝏꝓꝗ · ꝏꝓꝗ ·

ъеліа тяжкіе труды. труба ангельскаго
чтя пищу чистую чистотою ушей своихъ
слышитъ. слово господне говоритъ и
дѣлаетъ. и тогда ангелъ хранитъ его
отъ всякаго зла. и ходитъ по путямъ
праведныхъ. ибо сказано чтобы чистыя
сердцемъ. они видѣли бога. и
блаженны. кроткіе. ибо они наслѣдуютъ
землю. и блаженны. плачущіе. ибо они
утѣшатся. и блаженны. алчущіе и
жаждущіе правды. ибо они насытятся.
и блаженны. милостивые. ибо они
помилованы будутъ. и блаженны.
чистые сердцемъ. ибо они увидятъ бога.
и блаженны. миротворцы. ибо они
сынами божіими будутъ. и блаженны.
гонимые. за правду. ибо ихъ есть
царствіе небесное. и блаженны вы
когда будутъ поносить васъ. и
гонять. и говорить всякое злое на васъ
лживо. ради меня. радуйтесь и
веселитесь. ибо награда ваша
на небесѣхъ. такъ бо гонили
пророковъ. бывшихъ до васъ.
вы есте соль земли. аще же соль
обнетъся. чимъ осолится. ни
на что есть. разве да вонъ
изметется. и попирается
людьми. вы есте свѣтъ міру.
не можетъ градъ скрытися
верхъ горы стоя. ни
свѣтятъ свѣщи. и
полагаютъ ю подъ
сосудомъ. но на
свѣщникъ. и свѣтитъ
всѣмъ домомъ. такъ
да свѣтитъ свѣтъ
вашъ предъ человѣки.
яко видятъ добрыя
дѣла ваша. и
прославятъ отца
вашего. иже на
небесѣхъ. не
мните. яко
пришелъ есмь
разрушити
закона
или
пророкъ.
не
пришелъ
есмь
разрушити
но
исполнити.
аминь
глаголю
вамъ.
до
сихъ
поколѣніи
не
прейдетъ
единъ
ерь
или
одинъ
рогъ
отъ
закона.
дондеже
все
будетъ.
и
аще
кто
разрушитъ
одну
отъ
сихъ
заповѣдей
малѣйшихъ
и
научитъ
такъ
человѣкъ
малѣйшимъ
будетъ
въ
царствіи
небесномъ
а
кто
сотворитъ
и
научитъ
то
сей
будетъ
великъ
въ
царствіи
небесномъ
глаголю
бо
вамъ
яко
аще
не
будетъ
правда
ваша
болѣе
книжникъ
и
фарисеевъ
не
можете
внити
въ
царствіе
небесное
слышасте
яко
рекошасе
древнимъ
не
убійствуй
убійствуй
же
будетъ
повиненъ
судомъ
а
азъ
глаголю
вамъ
яко
всякъ
гнѣвающійся
на
брата
своего
всуе
повиненъ
будетъ
судомъ
и
иже
рекетъ
брату
своему
рака
повиненъ
будетъ
совѣту
и
иже
рекетъ
безумнѣ
повиненъ
будетъ
огню
геенскому
аще
убо
принесеши
дары
твои
на
жертвенникъ
и
тамо
воспомянеши
яко
братъ
твой
имѣетъ
что
противу
тебе
оставь
тамо
дары
твои
предъ
жертвенникомъ
и
шедъ
примирися
прежде
съ
братомъ
твоимъ
и
тогда
пришедъ
принеси
дары
твои
аще
ти
есть
тяжба
съ
противникомъ
твоимъ
на
пути
его
и
не
скоро
ему
ходящу
съ
нимъ
на
судъ
и
не
предастъ
тебе
судіи
и
судія
предастъ
тебе
воину
и
будеши
вверженъ
въ
темницу
истинно
глаголю
тебѣ
не
выдешь
оттуду
дондеже
отдашь
послѣдняго
полушарія
слышасте
яко
рекошасе
древнимъ
не
прелюбодѣй
но
и
иже
аще
видитъ
жену
на
прелюбодѣйствуетъ
ея
уже
прелюбодѣйствовалъ
есть
съ
нею
въ
сердцѣ
своемъ
и
аще
око
твое
десное
соблазняетъ
тебе
то
вырви
его
и
отверзи
отъ
себе
лучше
бо
ти
есть
да
погибнетъ
одинъ
отъ
членовъ
твоихъ
нежели
все
тѣло
твое
да
будетъ
ввержено
въ
геенну
и
аще
десная
рука
твоя
соблазняетъ
тебе
то
отсѣки
ю
и
отверзи
отъ
себе
лучше
бо
ти
есть
да
погибнетъ
одинъ
отъ
членовъ
твоихъ
нежели
все
тѣло
твое
да
будетъ
ввержено
въ
геенну
и
рекошасе
яко
аще
кто
отпуститъ
жену
свою
да
будетъ
ей
свидѣтельство
развода
а
азъ
глаголю
вамъ
яко
всякъ
отпущающій
жену
свою
кромѣ
словесъ
прелюбодѣйныхъ
творитъ
ея
прелюбодѣйствовати
и
иже
аще
женитъся
на
отпущенной
прелюбодѣйствуетъ
и
паки
слышасте
яко
рекошасе
древнимъ
не
лжесвѣдѣтельствуй
но
воздаждь
господеви
клятвы
твоя
а
азъ
глаголю
вамъ
не
клянися
вовсе
ни
небомъ
яко
престолъ
божій
ни
землею
яко
подножіе
ногъ
его
ни
градомъ
яко
есть
градъ
великаго
царя
ни
главою
твоею
яко
не
можеши
одинаго
власа
бѣлаго
или
чернаго
сотворити
но
да
будетъ
слово
ваше
аще
аще
не
аще
аще
лишнее
же
сихъ
отъ
лукаваго
и
аще
кто
хощетъ
судитися
съ
тобою
и
ризы
твои
отъяти
то
отпусти
ему
и
гиѳон
аще
кто
тебе
принудитъ
одну
версту
то
иди
съ
нимъ
двѣ
версты
просящему
тебѣ
дай
и
хотящаго
отъ
тебе
взяти
не
отрицайся
слышасте
яко
рекошасе
древнимъ
любити
ближняго
своего
и
ненавидѣти
врага
своего
а
азъ
глаголю
вамъ
любите
врагъ
вашихъ
и
молитеся
за
обидящихъ
васъ
и
гонящихъ
васъ
да
будете
сынове
отца
вашего
иже
на
небесѣхъ
яко
солнце
его
восходитъ
на
злыя
и
на
благыя
и
дождитъ
на
праведныя
и
на
неправедныя
аще
бо
любите
любящихъ
васъ
что
мзда
вамъ
не
то
ли
и
мытари
сіе
творятъ
и
аще
кто
ненавидитъ
васъ
и

ладью. вдругъ шквалъ всѣхъ сдѣлалъ
подъ парусъ. съ вышедшей изъ моря
водою. и шкаловъ прилѣтѣвшихъ къ
чайницѣ. пошелъ сидѣть на
вѣтрѣ. и къ. какъ чистый ли
подпрыгъ зеленый. и вдругъ
лишь. ему показалось. что
мачты. гнулись. и ломались
гнулись. и ломались. и
гнулись. и ломались. и
гнулись. и ломались. и

ѯрꙋпѣ ѩчрѣдствꙋѥ сматрѣвшѫ сѧѧ
сооѩ ѕвꙋшѫ сѧѡо гнѣвѣчꙗ ѕѧсѣрѣ
вꙋсї чѧꙗѣ вѣсѣѧ ѥ ѥпꙋлꙋвшꙋѥ ѥтчꙗ
ѥдо і҃ѩ. ѩѧ вѧлїсѣрѣꙗї сѣмїѩ ѩѧсо ѩѧрѧ
ѳчрꙗ хꙋпꙋчꙋдѣꙗї ꙗчѣшꙋо і҃ѡсѧѧѣ
ѥчꙗ ѩѧрїсѣо вѣсѣвꙋо ꙗчѣчꙗ вѣсѣ
чꙗ ѧзѣѧчꙋлїѧ ѫꙋшꙋчꙋдѣꙗї чрчѣдѣѧ вѣ
сїмѧ чрчѣ сѣѥѣ сї ѧѧѣѣо ѕѣчѣчрѣ

ѥчѡѡ і҃ѡсѧѣчꙗ сѣѯѫ·вѣсо чѧѧѣ чрч
ѥдѣѧ вѣсчꙗчѣсѣо чрѣѣ чї·ѧꙋо чѧ
ѫѣѧꙋчꙋ і҃ꙋчꙋчꙗї хꙋчѣчѧ і҃чѣчо
ꙋчѣчрчѣдѣо чрчѣо ѩѧчѣо і҃чѣчо
ѩѣѧо і҃ѡсѣѧчо і҃ѡсѣѧчо ѩѧсѣо ѩѧсѣо
ѩѧсѣ

ᚡᚨ ᚱᚩᚷᚪᚹᚩᚱᚻᚪᛚ ᚳᚹᛖᚷᚪ

а ѯаматѡгꙋмѣнїчиѧ ѹбѣсꙋѩ ѥвѧнгѣлїѧ
ꙗрꙋчꙋпоѹчїѧ ѕаꙗꙋрꙋпѣ сповѣдꙋющо
+ · сѧ ѯѣ ѥчꙋшаѥтъ ѯаꙗꙋчꙋшаѩтъ ꙗ ꙗꙋ
ꙋѩѣ сопостꙋпоѹѣ ѯѣ ѯѣшаѥт сѧ
по ѥчїнꙋ ѩчїѩ сꙋдѣѥтъ ѯаношаѥ
ѥ сопѧмѧѩѣѥчїѩ ѧчїнꙋ ѩчїѩ ѯѣтꙋщꙋю
+ ѩѩѧѧѣѧꙋю ѩѩ + ѩѩѧѣѧꙋю ѩѩ · ꙗчїѧчꙋщїѩ
ѩѩ + ѩѩѧꙋюѩꙋю ѩѩ · + · ꙗчїѧчꙋщїѩ
ѧчїнꙋю сопѣдїчїщїꙋщїѩ · + · сѣѧсѧ
ѥдꙋѣ сѣѧѧꙋю · ѩпосѧѧꙋюѩ ѩѩчїщ
ѩѩчїѩ ѩчїѩ · ѩчїѩ · ѩчїѩ · ѩчїѩ сѧ
ꙗчїѩ · ѩчїѩ · ѩчїѩ · ѩчїѩ · ѩчїѩ · ѩчїѩ
ѩ

на вѣчнаго сѫдоумоѥ·ѡбѧз ѥстьнѣ
жѧѥ·ѧдиномѫдрѣнїѧ ѩбєєв дѣвѣ ѥстѣ
Х ·ѩдєкѧвши ѩонєдоѣвѣ ѥстрєвѣ
вмдєгоумєдиєнїѧ·вчиноуѩ сїрѣпоуѩ·ѩ
євѧдєвєвѣ ѩоѩєдѫвѣ ѩвєсєдоѩєдєнї
ѩнѣ ѩвѣдѣ · ѩвєдѣвѣ ѩдєвѣ ѩєнїѩ
ѩр·євєсєвоѩ євѣ ѩнєнїѩ ѩоѩєдѫвѣ євѣ
сїѩоѩ ѩоѩєдѫвѣ ѩвѣдѣ ѩєнїѩ·ѩоѩєдѫвѣ ѩ
ѩѩѩ·ѩєдєнїѩ ѩєнїѩ·ѩєнїѩ ѩєнїѩ ѩєнїѩ
ѩєнїѩ·ѩєнїѩ ѩєнїѩ ѩєнїѩ·

ꙗко ѹвѣдѣ ѩко сѩ блꙗсѩсѧ с
ѩко ꙗко ꙗко ꙗко сѩ ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко
ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко ꙗко

а ѹбѧвѣвшеѩ ·поѡежѧгѹщѹю сѫтоѹщѹ
щоѹ сѫсоѹѣ ·поѡсѣдѣтоо сѹрѣвѣѫ
ѡеѣтѣѭ ѥсѫсоѹрѣдѣнѹа ·ѡѣѧѥѣо ·ѡо
вѹрѣвѧ вѣсѫтоѹсѣѭ ѥѩдѣщѹ ·ѡѣѣ вѹрѣ
ѡеѩоѣвѣѣ вѹрѣ ·ѡоѣѣѣ ѡѧѩѣѹоѥе
ѡто вѣѩсѣщѹоѹѣдѣщѹ ѡѣѣѣѹщѹѥѣ ѡ
ѡѣсѣѡѣѣ ·ѡѣѣѣѣ ѡѣѣѣѣѣ ѡѣѣѣѣѣ
ѥ ·ѡѣѣѣѣ ·+ ·ѡѣѣѣ сѡѣѣѣ ѡѣѣѣ
вѣѣ вѣѣѡѣѣ сѡѣѣѣѣѣѣѣ

ѡѣѣѣѣ вѣѣѣѣ ѡѣѣѣѣѣѣѣѣ·ѣѣѡѣ·ѡѣ
ѡѣ·ѡѣѣ ѡѣѣѣѣѣѣѣѣѣ ѡѣѣѣѣѣѣѣѣѣ ѡѣ
ѡѣѣѣѣѣѣѣѣѣ

ꙗвѧ ꙗꙗ ꙗꙗ ꙗꙗ

ꙗко ꙗвꙑꙗ ꙗко ꙗко ꙗко

DODATAK

SADRŽAJ MISALA

Kalendar . . . . . I—XII

a1r Početie misala po zakonu Rimskoga dvora 1

Vlastite mise liturgijskih doba

a1r Neděle prve ot prišastva (Rim 13, 11—14; Lk 21, 25—33) 1

a1v Neděle .b. (2) (Rim 15, 4—13; Mt 11, 2—10) 2

a2r Neděle .v. (3) (Fil(!) 4, 4—7; Iv 1, 19—28) 3

a2v V srědu kvьtri (Iz 2, 2—5; 7, 10—15; Lk 1, 26—38) 4

a3v V peti (Iz 11, 1—5; Lk 1, 39—48) 6

a4r V sobotu (Iz 19, 20—22; 35, 1—7; 40, 9—11; 45, 1—8; Dan 3, 47—51; 2 Sol 2, 1—8; Lk 3, 1—6) 7

a5r Neděle .g. (4) ot prišastva (1 Kor 4, 1—5) 10

a6r V navečerie Roĵstva Krstova (Rim 1, 1—6; Mt 1, 18—21) 11

a6r Na Roĵeni Hrstovo misa prva na polь noći (Tit 2, 11—15; Lk 2, 1—14) 11

a7r Druga misa v zore (Tit 3, 4—7; Lk 2, 15—20) 13

a7v K misi velikoi (Heb 1, 1—12; Iv 1, 1—14) 14

a8r Na svetago Stěpana .a. (1) mučenika (Dj 6, 8—10; 7, 54—59; Mt 23, 34—39) 15

a8v Na svetago Ivana (Sir 15, 1—6; Iv 21, 19—24) 16

b1r Na danь svetih mladěnac (Otk 14, 1—5; Mt 2, 13—18) 18

b2r Na danь svetago Tomi biskupa i mučenika (Heb 5, 1—6) 19

b2v Nedila meju oktavu Roĵenině Hrstova (Gal 4, 4—7; Lk 2, 33—40) . . 20

b3r V danь svetago Selvestra papi i ispovědnika 21

b3r Na oktavu Roenině Hrstova (Lk 2, 21) 21

b3v Na oktavu svetago Stěpana 22

b3v Na oktavu svetago Ivana 22

b3v Na oktavu mladěnacь 22

b3v Navečerie Epifanie (Mt 2, 19—23) 22

b3v Na Efifniju (Iz 60, 1—6; Mt 2, 1—12) 22

b4v Nedele meju oktavu Epifanie (Rim 12, 1—5; Lk 2, 42—52) 24

b5r Na oktavu Epifanie (Iv 1, 29—34) 25

U ovom sadržaju sačuvali smo izvorne nazive svetkovina i liturgijskih obrazaca u pojednostavljenoj transliteraciji (ne obilježavajući zagradama kratice glagoljskog teksta). Radi preglednosti unijeli smo u sadržaj i podjelu misala kakva je danas uobičajena, a navedena su i biblijska čitanja u pojedinim liturgijskim obrascima.

b5v Neděle .b. (2) po Epifanii (Rim 12, 6—16; Iv 2, 1—11) 26
b6r Neděle .v. (3) po Efifanii (Rim 12, 16—21; Mt 8, 1—13) 27
b6v Neděle .g. (4) po Epifanii (Rim 13, 8—10; Mt 8, 23—27) 28
b7r Neděle .d. (5) po Epifanii (Kol 3, 12—17; Mt 13, 24—30) 29
b7v Neděla v njuže pušćaet se aleluč (1 Kor 9, 24—27; 10, 1—4; Mt 20, 1—16) 30
b8v Nedele prěd mesopustomь (2 Kor 11, 19—33; 12, 1—9; Lk 8, 4—15) . 32
v1v Neděle na mesopust (1 Kor 13, 1—13; Lk 18, 31—43) 34
v2r V prvu srědu posta. 35
v3r K misi (Je 2, 12—19; Mt 6, 16—21) 37
v4r V četvrtakь .a. (1) posta (Iz 38, 1—6; Mt 8, 5—13) 39
v4v V petakь .a. (1) posta (Iz 58, 1—9; Mt 5, 43—48; 6, 1—4) 40
v5v V sobotu .a. (1) posta (Iz 58, 9—14; Mk 6, 47—56) 42
v6r Neděle .a. (1) posta (2 Kor 6, 1—10; Mt 4, 1—11) 43
v7r V poneděli .b. (2) posta (Ez 34, 11—16; Mt 25, 31—46) 45
v8r V utori .b. (2) posta (Iz 55, 6—11; Mt 21, 10—17) 47
v8v V srědu .b. (2) posta (Izl 24, 12—18; 1 Kr 19, 3—8; Mt 12, 38—50) 48
g1v V četvrtakь .b. (2) posta (Ez 18, 1—9; Mt 15, 21—28) 50
g2r V petakь .b. (2) (Ez 18, 20—28; Iv 5, 1—15) 51
g3r V sobotu .b. (2) (Pnz 26, 15—19; Pnz 11, 22—25; 2 Mak 1, 23—27; Sir 36, 1—10; 1 Sol 5, 14—23; Mt 17, 1—9) 53
g4v Neděle .b. (2) pos(ta) (1 Sol 4, 1—7) 56
g5r V poneděli .v. (3) (Dn 9, 15—19; Iv 8, 21—29) 57
g5v V utori .v. (3) (1 Kr 17, 8—16; Mt 23, 1—12) 58
g6r V srědu .v. (3) (Est 13, 8—11, 15—17; Mt 20, 17—28) 59
g7r V četvrtakь .v. (3) (Jr 17, 5—10; Lk 16, 19—31) 61
g7v V petak .v. (3) (Post 37, 6—22; Mt 21, 33—46) 62
g8v V sobotu .v. (3) (Post 27, 6—40; Lk 15, 11—32) 64
d2r Neděle .v. (3) (Ef 5, 1—9; Lk 11, 14—28) 67
d3r V poneděli .g. (4) (2 Kr 5, 1—15; Lk 4, 23—30) 69
d4r V utori .g. (4) (2 Kr 4, 1—7; Mt 18, 15—22) 71
d4v V srědu .g. (4) (Izl 20, 12—24; Mt 15, 1—20) 72
d5v V četvrtakь .g. (4) (Jr 7, 1—7; Lk 4, 38—44) 74
d6r V petakь četvrti (Br 20, 2—3, 6—13; Iv 4, 5—42) 75
d7v V sobotu .g. (4) (Dn 13, 1—9, 15—17, 19—30, 33—62; Iv 8, 1—11) 78
e1r Neděle .g. (4) (Gal 4, 22—31; Iv 6, 1—14) 81
e2r V poneděli .d. (5) (1 Kr 3, 16—28; Iv 2, 13—25) 83
e3r V utori .d. (5) (Izl 32, 7—14; Iv 7, 14—31) 85
e3v V srědu .d. (5) (Ez 36, 23—28; Iz 1, 16—19; Iv 9, 1—38) 86
e5r V četvrtakь .d. (5) (2 Kr 4, 25—38; Lk 7, 11—16) 89
e6r V petakь .d. (5) (1 Kr 17, 17—24; Iv 11, 1—45) 91
e7r V sobotu .d. (5) (Iz 49, 8—15; Iv 8, 12—20) 93

e8r Neděle .d. (5) (Heb 9, 11—15; Iv 8, 46—59) 95
e8v V poneděli .e. (6) (Jon 3, 1—10; Iv 7, 32—39) 96
ž1r V utori .e. (6) (Dn 14, 27—42; Iv 7, 1—13) 97
ž2r V sredu .e. (6) (Lev 19, 1—2, 11—19, 25; Iv 10, 22—38) 99
ž3r V četrti .e. (6) (Dn 3, 25, 34—45; Lk 7, 36—50) 101
ž3v V petakъ .e. (6) (Jr 17, 13—18; Iv 11, 47—54) 102
ž4v V sobotu .e. (6) (Jr 18, 18—23; Iv 12, 10—36) 104
ž5v V nedělju cvětnu (Izl 15, 27 i 16, 1—7; Mt 21, 1—9) (Fil 2, 5—11; Mt 26, 1—75; 27, 1—66) 106
33v V ponedili velik(o) (Iz 50, 5—10; Iv 12, 1—9) 118
34r V utori veliki (Jr 11, 18—20; Mk 14, 1—72; 15, 1—46) 119
37r V srědu velu (Iz 62, 11; 63, 1—7; Iz 53, 1—12; Lk 22, 1—71; 23, 1—53) 125
z2v V četvrtak ve(liki) (1 Kor 11, 20—32; Iv 13, 1—15) 132
z4v V petakъ veliki (Hoš 6, 1—6; Izl 12, 1—11; Iv 18, 1—40; 19, 1—42) . 136
ï2r Činь v svetu sobotu (Post 1—2, 2; 5, 31; 6—8, 21; 22, 1—19; Izl 14, 24—15, 4; Iz 54, 17; 55, 1—11; Bar 3, 9—38; Ez 37, 1—14; Iz 4, 1—6; 5, 1—9; Pnz 31, 22—30; 32, 1—4; Dn 3, 1—24; Kol 3, 1—4; Mt 28, 1—7) 147
i3v Neděla svetie Paski (1 Kor 5, 7—8; Šekvencič Žrtvi paskovnie; Mk 16, 1—7) 166
i4v V ponedeli .a. (1) po Pasci (Dj 10, 37—43; Lk 24, 13—35) 168
i5v V utori .a. (1) po Pascě (Dj 13, 16, 26—33; Iv 24, 36—47) 170
i6v V srědu .a. (1) po Pascě (Dj 3, 13—15, 17—19; Iv 21, 1—14) 172
i7r V četvrtakъ (Dj 8, 26—40; Iv 20, 11—18) 173
i8r V peti po Pascě (1 Pt 3, 18—22; Mt 28, 16—20) 175
i8v V sobotu po Pascě (1 Pt 2, 1—10; Iv 20, 1—9) 176
ĵ1r Neděla oktava Paske (1 Iv 5, 4—10; Iv 20, 19—31) 177
ĵ1v Neděla .b. (2) po Pascě (1 Pt 2, 21—25; Iv 10, 11—16) 178
ĵ2r Neděle .v. (3) po Pascě (1 Pt 2, 11—19; Iv 16, 16—22) 179
ĵ2v Neděle .g. (4) po Pascě (Jak 1, 17—21; Iv 16, 5—14) 180
ĵ3v Neděle .d. (5) po Pascě (Jak 1, 22—27; Iv 16, 23—30) 182
ĵ4r Letenie velikie . . . A misa sič v prvi danь i v utori. (Jak 5, 16—20; Lk 11, 5—13) 183
ĵ4v V srědu v navečeri Vznesenič Hrstova (Iv 17, 1—11) 184
j4v V danь Vznesenič Hrstova (Dj 1, 1—11; Mk 16, 14—20) 184
ĵ5v Neděle po Vzneseni Gospodni (1 Pt 4, 7—11; Iv 15, 26—27; 16, 1—4) . 186
ĵ6r V sobotu v navečeri Petikostь (Dj 19, 2—8; Iv 14, 15—21) 187
ĵ6v Neděle svete petikostně (Dj 2, 1—11; Šekvencič. Pridi Duše sveti) . 189
ĵ7r V poneděli po Petikostehь (Dj 10, 34, 42—48; Iv 3, 16—21) 191
ĵ7r V utori po Petikostehь (Dj 8, 14—17; Iv 10, 1—10) 191
ĵ7v V srědu po Petikostehь (Dj 2, 14—21; Iv 6, 44—52) 192
k1v V četvrtakъ (Dj 8, 5—9; Lk 9, 1—6) 194
k1v V peti po Petikostehь (Jl 2, 23—24, 26—27; Lk 5, 17—26) 194

k2v V sobotu (Jl 2, 28—32; Lev 23, 9—11, 15—17, 21; Pnz 26, 1—3, 8—11; Lev 26, 3—12; Dn 3,47—51; Rim 5, 1—5); 196
k3v V nedělju na oktavu Petikostь činimo činь ot Troistva (2 Kor 13, 11—13; Iv 15, 26—27; 16, 2—4) 198
k4r Neděle na oktavu Petikostь (1 Iv 4, 8—21; Lk 6, 36—42) 199
k5r V četvrti prvi po oktavi Petikostь činь ot svetago Těla Hrstova (1 Kor 11, 23—29; Iv 6, 56—59) 201
k5v Neděle .b. (2) po Petikostehь (1 Iv 3, 13—20; Lk 14, 16—24) 202
k6r Neděle .v. (3) po Petikostehь (1 Pt 5, 6—11; Lk 15, 1—10) 203
k6v Neděle .g. (4) po Petikostehь (Rim 8, 18—23; Lk 5, 1—11) 204
k7r Neděle .d. (5) (1 Pt 3, 8—15, Mt 5, 20—24) 205
k8r Neděle .e. (6) (Rim 6, 3—11; Mk 8, 1—9) 207
k8v Neděle .ž. (7) (Rim 6, 19—23; Mt 7, 15—21) 208
l1r Neděle .ʒ. (8) po Petikostehь (Rim 8, 12—17; Lk 16, 1—9) 209
l1v Neděle .z. (9) po Petikostehь (1 Kor 10, 6—13; Lk 19, 41—47) . . . 210
l2r Neděle .i. (10) po Petikostehь (1 Kor 12, 2—11; Lk 18, 9—14) . . . 211
l2v Neděle .aï. (11) (1 Kor 15, 1—10; Mk 7, 31—37) 212
l3v Neděle .bï. (12) (2 Kor 3, 3—9; Lk 10, 23—37) 214
l4r Neděle -vï. (13) (Gal 3, 16—22; Lk 17, 11—19) 215
l4v Neděle -gï. (14) (Gal 5, 16—24; Mt 6, 24—33) 216
l5v Neděle .dï. (15) (Gal 5, 25—26; 6, 1—10; Lk 7, 11—16) 218
l6r V srědu kvatri sektebra (Am 9, 13—15; Neh 8, 1—10; Mk 9, 16—29) . 219
l7r V peti sektebra (Hoš 14, 2—10) 221
l7v V sobotu kvatri (Lev 23, 26—32, 39—43; Mih 7, 14, 16, 18—20; Zah 8, 14—19; Dn 3, 47—51; Heb 9, 2—12; Lk 13, 6—17) 222
m1r Neděle -eï. (16) (Ef 3, 13—21; Lk 14, 1—11) 225
m2r Neděle .žï. (17) (Ef 4, 1—6; Mt 22, 34—46) 227
m2v Neděle .ʒï. (18) po Petikostehь (1 Kor 1, 4—8; Mt 9, 1—8) 228
m3r Neděle .zï. (19) po Petikostehь (Ef 4, 23—28; Mt 22, 1—14) 229
m3v Neděle .i. (20) po Petikostehь (Ef 6, 10—17; Mt 22, 15—21) 230
m4r Neděle .ia. (21) po Petikostehь (Ef 6, 10—17; Mt 18, 23—35) . . . 231
m5r Neděle .ib. (22) (Fil 1, 6—11; Mt 22, 15—21) 233
m5v Neděle .iv. (23) (Fil 3, 17—21; 4, 1—3; Mt 9, 18—26) 234
m6r Neděle .ig. (24) (Kol 1, 9—14; Mt 24, 15—35) 235

Red i čin mise

m6v + Egda se eréi oblači k maši po Rimskago dvora zakonu r'ci sie psalmi. 236
m7r Pristupae popь k' oltaru oblečenь v parametь glagolet'. 237
m8v *Predslovlja* 239
n2r *Kanon* 243
n4r Slava va višnihь Bogu 246

Zavjetne i mrtvačke mise

n4v Misa v čast' anĵelomь 248
Misa v čьst' božiju apostolu Petra i Pavla 248
Misa prositi pomoći světihь 248
Misa .b. (2) prositi pomoći svetihь 249
n5r Misa za gonećih' crěkav 249
Misa mira prositi 249
Misa za papu 249
n5v Misa za na putь hodećee 250
Misa za nemoćnie 250
Misa za lětno zborišće biskupь 250
n6r Misa eřěju za se 251
Misa druga eřěju za se 251
Misa treta eřěju za se 251
n6v Misa za v'se redi crkvenie 252
Misa za zborišće 252
Misa .b. (2) za zborišće 252
n7r Misa .v. (3) za zborišće 253
Misa za sreenie brate 253
Misa skozě blaženie plti 253
n7v Misa za grěhi 254
Misa .b. (2) za grěhi 254
Misa vь otpušćenie grěhь 254
Misa za otgnati zle misli 254
Misa prositi slzь 254
n8r Misa za priětela 255
Misa .b. (2) za priětela 255
Misa za spasenie živih' 255
n8v Misa za obětnie priěteli 256
Misa prositi dažĵa 256
Misa prositi vedra 256
Misa otgnati tučи 256
o1r Misa navlašćna svetago Avgustina za žive i mrtve 257
Misa .b. (2) svetago Avgustina 257
o1v Misa protu poganomь 258
Misa za ku ljubo skr'bь 258
Misa druga za ku ljubo skrbь 258
Misa za cěsara 258
o2r Misa za krala 259
Misa za rvače protu zlihь narodь 259
Misa skozi velike tugi 259
o2v Misa va vrěme ćvan'e 260
Misa za ku ljubo potribu 260
Misa prositi svete mudrosti 260

Misa prositi věri i ljubvi 260
Misa prositi umilenič 260
o3r Misa prositi ljubve 261
Misa prositi utrpěnič 261
Misa za stanovitstvo města 261
o3v Misa za togo iže ispově grěhi svoe 262
Misa za nepriětela 262
Misa za tvorećihь namь almužna 262
Misa za priětela va uzi suća 262
o4r Misa za plavajućih v korablih' 263
Misa za neplodno vrěme skozi gladь 263
Misa egda skoti mrutь 263
Misa egda člověci mrutь 263
o4v Misa za nemoćnika ki e blizь semrti 264
V čast' svete Troice (2 Kor 13, 11 i 13; Iv 15, 26—27; 16, 1—4) . . . 264
o5r Misa prositi svetago Duha milosti (Dj 8, 14—17; Iv 14, 23—31) . . . 265
o5v Druga misa svetago Duha 266
o6r Misa v častь svetago Križa (Fil 2, 8—9; Mt 20, 17—19) 267
Na vspominanie blaženie děvi Marie ot prišastič do Roenič Hrstova . . 267
o6v Ot Roenič Hrstova do Očišćenič misa blaženie Marie děvi 268
o7r Ot Očišćenič do Paske činь blaženie děvi Marie (Sir 24, 14—16; Lk 11, 27—28) 269
o7v Ot Paski do Petikostь čin blaženie děvi Marie (Iv 19, 25—27) . . . 270
Ot Petikost do prišastič 270
Nь dan' ponovlenič crěkve 270
Na ophodno godišće ponovlenič crěk've (Otk 21, 2—5; Lk 19, 1—10) . 270
o8v Na danь ponovlenič oltara 272
Misa v častь svetihь ihže tělesa imut se v městě 272
p1r Misa sič vsagda za mrtvihь (1 Kor 15, 51—57; 1 Sol 4, 13—18; 2 Mak 12, 43—46; Otk 14, 13; Iv 11, 21—27; Iv 6, 37—40; Iv 5, 25—29; Iv 6, 51—55) 272
p2r Misa v danь .v. (3) ili .ž. (7) ili .ĵ. ni (30) 275
Misa treti danь ili .ž. (7) ili .ĵ. (30) ili .k. ni (40) nizloženič umr'všihь 275
p2v Misa za umrvšago biskupa 276
Misa za dušu umr'všago biskupa ili erěě 276
Misa za popi umrvšee 276
Misa za dušu edinogo umr'všago 276
p3r Misa za ženu umr'všihь 277
Misa za bratiju umr'všu 277
Misa za duše počivajućih v cimiteri 277
p3v Misa vь ophodni danь lěta 278
Misa za dušu otьca i matere 278
Misa za vse umr'všee 278
Misa navlašćna za vse věrnie umr(všee) 278

p4r Misa .b. (2) za vse umr'všee 279
Misa .v. (3) za mnogo umr'všihь 279
Misa .b. (2) za mnoge umr'všee 279
Misa za umrvšago .v. (3) danь kršćena 279
p4v Misa za želějućih pokore 280
Misa za dušu ot koga dvoit se ot spasenię 280

Vlastite svetačke mise

p4v Početie navlašćnihь misь ot svetacь ot misala 280

Studeni

Na viiliju svetago An'drěě apostola (Iv 1, 35—51) 280
p5v Sveti dan' Andrěě (Rim 10, 10—18; Mt 4, 18—22) 282

Prosinac

p6r Dektebra .e.(6) dan' Nikuli 283
Dektebra .ï. (10) danь Damasa papi i ispovedn(ika) 283
Dektebra .vi. (13) danь Lucie děvi i mučenice 283
p6v Dektebra .ia. (21) svetago Tomi apostola (Iv 20, 24—29) 284

Siječanj

p7r Envara .gï. (14) Filicię papi 285
Envara .eï (16) Marčela papi mučenika 285
Envara .zï. (18) Priski děvi i mučenice 285
p7v Envara .zï. (19) Mavricię Mar'te Avdifakšь i proč(ihь) 286
Envara .i. (20) Fabiěna i Šebist'ěna 286
p8r Envara .ia. (21) Agnie děvi i mučenice 287
Envara .ib. (22) Vicenca i Nьstasię mučeniku 287
Envara .iv. (23) Merenciěni děvi i mučenice 287
p8v Obraćenie Pavla na věru (Dj 9, 1—22) 288
r1v Envara .iz. (28) drugočь Agnie 290

Veljača

r1v Na Očišćenie svete Bogorodice 290
r2v K' misi na Očišćenie svete Bogorodice (Mal 3, 1—4; Lk 2, 22—32) . . 292
r3r Pervara .v. (3) Blažię mučenika 293
r3v Pervara .d. (5) Agati 294
Svete Skolastiki službi išći .a. (1) děvi. 294
Pervara .gï. (14) Valentina mučenika 294
r4r Pervara .ib. (22) Prěstolь svetago Petra apostola (1 Pt 1, 1—7) . . 295
r4v Pervara .ig. (24) Matie apostola (Dj 1, 15—26) 296

Ožujak

r5r Marča .ž. (7) Perpetue i Felicit'ti děvu mučenicu 297
Marča .z. (9) Svetih .k. (40) mučenikъ 297
Marča .bi. (12) Grěgora papi 297
r5v Marča .ia. (21) Benedikta opata 298
Na Blagověšćenie svete Bogorodice 298

Travanj

r6r Aprila .gï. (14) Tiborcię i Valeriěna i Maksima mučenikъ 299
r6v Aprila .iv. (23) Ĵeor'ĵię mučenika 300
Aprila ig. (24) Adalberta mučenika činь išći .a. (1) mučenika 300
Aprila .id. (25) Mar'ka evanĵelista 300
Aprila .iз. (28) Vitalię mučenika 300
r7r Na svetago Petra mučenika reda prodik(avacь) 301

Svibanj

r7r Maě prvi danь Filipa i Ěkova apostolu (Iv 14, 1—14) 301
r7v Maě .v. (3) Obrětenie križa i Aleksandra s družinoju (Iv 3, 1—15) . . 302
r8r Maě Kir'ěka biskupa i mučenika 303
r8v Maě .e. (6) Ivana prěd vlaška vrata 304
r8v Maě .ž. (7) Duima biskupa i mučenika 304
r8v Maě .з. (8) Obrětenie svetago Mihaila arhanĵela 304
r8v Maě Gordiěna i Evpimiha 304
s1r Maě .bï. (12) Nerię Arhilię i Pon'gracię mučenikъ 305
s1r Na svete Potenciěni děvi 305
s1r Na prinesenie blaženago Frančiska 305
s1r Na svetago Orbana papi i mučenika 305
s1v Maě Liberię ispovědnika 306

Lipanj

s1v Nikomedię i Justina 306
s1v Ijuna .b. (2) Mar'čelina i Petra i Arasina biskupa 306
s2r Ijuna .z. (9) Prima i Felicina mučeniku 307
s2r Ijuna .aï. (11) Svetago Barnabi apostola 307
s2v Ijuna .bï. (12) Basilida i Nabora i Cirina Nazara mučenikъ 308
s2v Ijuna .vï. (13) An'tonię ispovědnidnika reda malihъ bratъ (Mudr 7. 7—15) 308
s3r Ijuna .dï. (14) danь Vida i Mendosta i Krstancie mučenikъ 309
s3v Ijuna .зï. (18) Marčela i Marčelina 310
s3v Ijuna .zï. (19) Er'vasię i Protasię 310
s3v Na viĵiliju svetago Ivana Krstitela (Jr 1, 5—10; Lk 1, 5—17) . . . 310

s4v Na roistvo svetago Ivana Krstitela (Iz 49, 1—3, 5—7; Lk 1, 57—68) . 312
s5r Ijuna .ie. (26) Ivana i Pavla mučenikъ 313
s5v Lěona papi 314
s5v Na viĵiliju svetoju apostolu Petra i Pavla (Dj 3, 1—10; Iv 21, 15—19) 314
s6r Ijuna .iz. (29) svetiju apostolu Petra i Pavla (Dj 12, 1—11; Mt 16, 13—19) 315
s7r Vspomenutie blaženago Pavla apostola (Gal 1, 11—20) 317

Srpanj

s7v Ijulěě .b. (2) Pročesa i Martiěna mučenikъ 318
s7v Na oktavu svetoju apostolu Petra i Pavla (Mt 14, 22—33) 318
s8r Ijulěě .ï. (10) .ž. (7) brat' mučenik' i svetih' Rufine i proč(ihъ) děvъ i mučenicъ (Izr 31, 10—31; Mt 12, 46—50) 319
t1r Ijulěě .vï. (13) Margariti děvi 321
t1r Ijulěě .dï. (14) Kuriki i Juliti muč(enikъ) 321
t1r Ijulěě .ia. (21) Praksidi děvi i mučenice 321
t1r Ijulěě .ib. (22) Marie Magdalěni 321
t1v Ijulěě .iv. (23) Apolinara biskupa i mučenika (Lk 22, 24—30) . . . 322
t2r Ijulěě .id. (25) Ěkova apostola (Mt 20, 20—23) 323
t2r Ijulěě .iz. (28) Nazara i Celsa i pročihъ 323
t2v Ijulěě .ĵ. (30) Filici papi i Simplicič, Fauština, Běatrica mučenikъ . . 324
t2v Ijulěě .ĵa. (31) Abdona i Siněna mučenikъ 324

Kolovoz

t3r Avgusta .a. (1) Uza Petra apostola i .g. (4) krun'nici 325
t3r Avgusta .b. (2) Stěpana papi 325
t3v Avgusta .v. (3) Obrětenie Stěpana prvoga mučenika i pročih 326
t3v Avgusta .d. (5)! Dominika ispovědnika otьca prodik(avacь) 326
t3v Avgusta .e. (6) Šiksta papi Feličišima i Agapita 326
t4r Avgusta .ž. (7) Dunata biskupa 327
t4v Avgusta .ʒ. (8) Kiriěka, Larĵič i Zmaragda mučenikъ (Mk (!) 16, 15—18) 327
t4v V navečeri svetago Lovrěnca 328
t4v Na svetago Lovrěnca danь (2 Kor 9, 6—10) 328
t5r Avgusta .vï. (13) Ipolita i družini ego 329
t5v V navečerie Vznesenič blaženie Marie děvi (Sir 24, 23—31) 330
t6r Na Vznesenie svete děvi Bogorodice Marie (Sir 24, 11—20; Lk 10, 38—42) 331
t6v Na svetago Agapita mučenika 332
t6v Na danь svetago Lodovika biskupa ispovědnika (Sir 50, 6—12) . . . 332
t7r Na oktavu Lovrěnca 333

t7v Avgusta .ib. (22) Timotěě, Ipolita i Šimforiěna mučenikъ 334
t7v Avgusta .ig. (24) Bar'toloměě apostola 334
t8r Avgusta .id. (25) Lodovika krala Francie 335
t8r Avgusta .iz. (28) Avgustina biskupa ispovědnika 335
t8v Avgusta .iz. (29) Usiknovenie glavi Ivana Krstitela (Mk 6, 17—29) . 336
u1r Avgusta .ĵ. (30) Filicič i Avdakta 337

Rujan

u1v Sektebra .a. (1) Svetih mučenikъ .bï. (12) brat' i Eĵida opata 338
u1v Sektebra .з. (8) Roistvo preslavnie děvi Marie (Izr 8, 22—35; Mt 1, 1—16) 338
u2v Sektebra .з. (8) Gor'gona mučenika 340
u2v Sektebra .aï. (11) Prota i Ačinta 340
u3r Sektebra .gï. (14) Vzdviženie svetago križa (Iv 12, 31—36) 341
u3v Sektebra .dï. (15) Nikomedič mučenika 342
u3v Sektebra .eï. (16) Lucie, Eminiěni, Eufenie děvi mučenice 342
u3v Navečerie svetago Matěě evanĵelista (Lk 5, 27—32) 342
u4r Na danъ svetago Matěě apostola i evanĵelista (Mt 9, 9—13) 343
u4v Sektebra .ib. (22) Mauricič i pročih 344
u4v Sektebra .ie. (26) Cipriěna biskupa i mučenika i Justina děvi . . . 344
u4v Sektebra .iž. (27) svetih mučenik' Kuzmi i Dom'ěna i z druž(inoju) . 344
u5r Sektebra .iz. (29) Kršćenie blaženago Mihaila arhanĵela (Otk 1, 1—6; Mt 18, 1—10) 345
u5v Sektebra .iz. (29) Eronima ispovědnika 346

Listopad

u6r Oktebra .g. (4) Frančiska ispovědnika (Gal 6, 14—18) 347
u6v Na roĵenie svete Justine děvi i mučenice 348
u6v Oktebra .ž. (7) Ser'ga Baka mučeniku i Mar'ka papi i Apulič 348
u6v Oktebra .ž. (7) Svetihъ mučenik' Děonožič, Ruštika i Eliutorič 348
u7r Na svetago Kališta papi i mučenika 349
u7r Oktebra .зï. (18) Luki evanĵelista 349
u7r Oktebra .id. (25) Krisanta i Darič 349
u7v V navečerie apostolu Simuna i Ijudi 350
u7v Oktebra .iз. (28) Na danъ svetoju apostolu Simuna i Ijudi 350
u7v Na viĵiliju vsih svetih (Otk 5, 6—12) 350

Studeni

u8v Novembra .a. (1) danъ vsěhъ svetihъ (Otk 7, 2—12) 351
h1r Na svetihъ mučenik' .g. (4) krun'nikъ 353
h1r Noembra .з. (8) Tiodora mučenika 353

h1v Noebra .aï. (11) Martina biskupa ispovědnika 354
h1v Noebra .vï. (13) Ivana i Brikcič ispovědniku i biskupu 354
h1v Noebra .zï. (19) Elizabeti 354
h2r Noebra .ia. (21) Mavra mučenika 355
h2r Na svete Cicilie děvi mučenice 355
h2r Na svetago Klimanta mučenika 355
h2v Na svetago Krsogona mučenika 356
h2v Na danь svete Katarini děvi i mučenice 356

Zajedničke svetačke mise

h3r Počenjutь općine svetihь ot misala 357
h3r Misa v navěčerie ednoga apostola (Sir 44, 25—27; 45, 2—4, 6—9; Iv 15,12—16) 357
h3v V navečeri mnozimь apostolomь misa 358
(Dj 5, 12—20, 42; Ef 1, 3—8; 1 Kor 4, 9—14; Iv 15, 1—7)
h4v Na roĵenie edinoga apostola 360
h4v Na roĵenie mnogim apostolomь (Ef 2, 19—22; Ef 4, 7—13) Rim 8, 28—39; Ez 1, 10—14; Iv 15, 18—25; Mt 10,16—22; Mt 19, 27—29; Lk 10, 1—9 360
h6v Na roĵenie .a. (1) mučenika biskupa ili papi Sir 39, 6—13; Sir 31, 8—11; Izr 3, 13—20; Sir 14, 22; 15, 3—6; Mudr 10, 10—14; 2 Kor 1, 3—7; 2 Tim 2, 8—10; 3, 10—12; Mt 10, 34—42; Mt 16, 24—28; Iv 12, 24—26; Mt 10, 26—32; Lk 14, 26—33 364
ō1r Na roenie .a. (1) mučenika ne biskupa 369
ō1v Na roĵenie edinogo svetьca ot Paske do Petikostь (Mudr 5, 1—5; Iv 15, 1—7) 370
ō2r Na roĵenie mnozihь mučenikь ot Paske do Petikostь 371
ō3r Na roĵenie mnozěhь mučenikь po vse lěto iznamše ot Paske do Petikostь (Izr 15, 2—9; Mudr 10, 10—14; Mudr 3, 1—8; Izr 10, 28—32; 11, 1—2, 7, 11—12; Mudr 10, 17—20; Sir 44, 10—15; Sir 2, 18—21; Sir 39, 1—5; 1 Pt 1, 3—7; 4, 1—2; Heb 10, 32—38; Heb 11, 33—39; Mt 5, 1—12; Mt 24, 3—13; Lk(!) 12, 1—8; Lk 6, 17—23; Lk 11, 47—54; Lk 21, 9—19; Lk 10, 16—20; Mt 11, 25—30 . . 371
ō7r Na roĵenie .a. (1) ispovědnika biskupa ili množěhь (2 Tim 4, 1—8; Sir 45, 1—6; Sir 47, 9—13 + 24, 1—4; Mudr 4, 7—15; Heb 13, 9—16; Heb 7, 23—27; Sir 44, 16—27; 45, 3—20; Sir 24, 1—5, 21—22; Mt 5, 13—19; Mt 24, 42—47; Mt 25, 14—23; Lk 12, 35—40; Lk 11, 33—36; Mk 13, 33—37; Lk 19, 12—26) 381
ć2v Na roenie .a. (1) ispovědnika ne biskupa; 388
ć3r Na roenie děvamь prva (Sir 51, 13—17; 2 Kor 10, 17—18; 11, 1—2; 1 Kor 7, 25—34; Sir 51, 1—8 i 12; Mt 13, 44—52; Mt 25, 1—13); 389

ć5v Misa za dobro stanie grada; 394
ć5v Na danь svete Marie Pohoenie k misi. (Pj 2, 8—14; Šekvencič. Veseli se Marie. Lk 1, 39—56); 394
ć6v Misa v častь muki Isuhrstovi (Zah 12, 10—14; 13, 1, 6—7; Iv 19, 31—37); 396
ć7r Misa v častь .d. (5) ranь božihь (Zah 12, 10—11; 13, 6—7; Iv 19, 28—35); 397
ć8r Misa v častь kruni gospodne (Pj 3, 7—11; 4, 1, 8; Iv 19, 1—5) . . . 399

Sekvencije

ć8v Na Pasku Šekvencič Vskrse Hrstь s gorugvoju. Šekvencija Hrstь vskrse iz mrtvihь. 400
c1r Šekvencič na danь světago Těla. Hvali Sione Spasitela. 401
c1v Na Roistvo Bogorodice šekvencič. Roistvo Marie. 402
c1v Na Prěstavlenie Bogorodice šekvencič. Radujut se liki anĵelski. . . . 402
c2r .bï. (12) apostolomь šekvencič. Egda višnee pěnie. 403
c2r Vsihь svetihь šekvencič. Vsi sveti boži. 403
c2r Na kršćenie crěk've šekvencič. Radui se crěki. 403
c2v Šekvencič sič za mrtvihь na misi. Danь gněva. 404

Obredni tekstovi

c3r Věruju vь edinago Boga 405
c3r Znamenie mladěnacь (Mt 19, 14—15; Mt 1, 18—21; Mk 16, 15—18; Mt 28, 18—20) 405
c7r Čin blagosloviti vodu na kršćenie Gospodne. (2 Kralj 2, 19—22; Iv(!) 1, 32—34; Lk 3, 21—23) 413
č2r Znamenati solь i vodu vsaku nedělju. 419
č3r Molitva blagosloviti Barbaru i sočivo. 421
č3r Na svetago Stěpana dьěkona blagosloviti solь i zobь. 421
č4v Na danь svetago Ivana apostola i evanĵelista po misi blagosloviti vino . 424
č5r Molitvi blagosloviti prsten'. 425
č5v Lětь gospodnihь č. u. o. v. (1483) měseca pervara dni .ib. (22) ti misali biše svršeni. 426

Priredio *Josip Tandarić*

NAPOMENE UZ TRANSLITERACIJU ODABRANIH TEKSTOVA MISALA

a) Sredstva latiničke transliteracije tekstova Misala vidljiva su iz priložene tabele. Zbog nastojanja da se suvremenom čitatelju jednog ovakvog izdanja što vjernije prikaže ortografska manira autorâ naših glagoljskih kodeksa, pri transliteraciji nisu u upotrebu uvedeni suvremeni interpunkcijski znakovi, velika slova na početku rečenice, vlastitih imena, toponimâ i hidronimâ, a isto tako nije provedeno ni rastavljanje riječi na kraju retka prema suvremenim pravilima i sl. Glagoljski rukopisni kodeksi XIV.—XV. stoljeća, pisani liturgijskim ustavom — čiju grafiju uglavnom dosljedno podražavaju inkunabule i poslije tiskana djela — nisu, naime, poznavali pravopisnih rješenja u suvremenom smislu, pa od interpunkcijskih znakova u njima npr. dolazi samo točka, i to najčešće ne na mjestu na kojem bismo je očekivali prema našoj današnjoj pravopisnoj empiriji i normativima. Dosljedno tome glagoljaški su pisci i slagari i velika slova upotrebljavali redovito za vizuelno isticanje, upozorenje na pojedina značajnija mjesta u tekstu (naslov, početak stavka), i to bez nekih određenih i sustavno provedenih pravila.

Od zahvata u originalnu grafijsku fakturu tekstova pri transliteriranju provedeno je odvajanje zajedno otisnutih riječi kao i razvezivanje titlâ i ligaturâ. U riječima pod titlom nadopunjeni je dio dan u oblim zagradama, u skladu s piščevom grafijom i normama hrvatskog tipa crkvenoslavenkog jezika, koji je — pod utjecajem živog govora, čakavštine (pa i kajkavštine) — na određen način degradiran u odnosu na staroslavenski jezik iz ranijih razvojnih faza. Tako je npr. ocь razriješeno kao ot(a)cь a ne ot(ь)cь, vzva kao v(a)zva a ne v(ь)zva, dnь kao d(a)nь a ne d(ь)nь. U slučajevima pak kada se *titlom* sugerira tradicionalna, starocrkvenoslavenska fonemska postava srce se npr. transliterira kao sr(dь)ce, oca kao (o(tь)ca, jer dolazi i samo srce, oca, oče, bez titlâ.

U riječima gdje je titliranjem izostavljen *ě* neće se, pri razrješavanju titlâ, uvoditi refleksi *ě* (e / i) prema čakavskom izgovoru, jer se ne može pouzdano utvrditi kakvu bi fonaciju *ě* pisac proveo[1] u pojedinim slučajevima kod titliranih riječi, pa će se stoga npr. vrme razriješiti kao vr(ě)me, a ne vr(i)me ili vr(e)me. Otuda i transliteracija crkve kao cr(ь)kve (<scsl. crъkъv-), a ne varijantama cr(i)kve, cr(e)kve, cr(ě)kve, kako ovaj leksem dolazi u hrvatskim glagoljskim tekstovima.

U uglatim zagradama označena su defektna mjesta, mahom izostavljanja pojedinih slova. Da bi se omogućilo što lakše uspoređivanje transliteriranih dijelova s

[1] Dokaz tome su česti primjeri naporedne zastupljenosti obje refleksne dublete u *istom* kontekstu i *istom* leksičkom (ili gramatičkom) morfemu (i to, dakako, ne samo u Misalu, nego i u brojnim drugim glagoljaškim spisima) npr.: pl*i*věli : plev(e)li (p. 30a, < stsl. plěvelъ); ne veste bo kogda: ne v*i*ste bo kogda (p. 38ь b, < stsl. věste); sěei (ptcp. prez. akt. m. r. nom. sg) : sěti (p. 33b) : s*i*ělь (p. 30a; < stsl. leksičkom morfemu sěě -); člověka : člov*i*ka (86a) : člověkь (p. 61b, < stsl. člověk -); po svetom tomas*i* (< tomasě, 20a) : na glav*e* ego (<stsl. glavě, p. 19b).

odgovarajućim glagoljskim tekstovima, sačuvana je artikulacija po stupcima identična onoj kakva je u originalu, s naznakom stupca (*a* = lijevi, *b* = desni) i stranice prema suvremenoj paginaciji danoj arapskim brojem na dnu svake fotokopije. Treba napomenuti da se brojevi i u prvotisku Misala kao i u svim glagoljskim spisima odvajaju točkama i ponekad su pod titlom (npr. b. ï. = 12), što je svakako bilo nužno sačuvati i u latiničkoj verziji. Natpisana slova ostavljena su također iznad retka.

b) Svojedobno je već Jagić upozorio na to da je za transliteraciju glagoljice najprikladnija ćirilica, kojom se, pored ostalog, čuvaju značajke slavenske azbuke, prenosi duh jedne duge i bogate tradicije. Danas je međutim, iz praktičnih razloga, prevladalo transliteriranje glagoljice i ćirilice posredstvom latiničke grafije, što je s obzirom na tehničke mogućnosti tiskara i proširenost latinice normalan posljedak razvoja, na koji je, pred više od devedeset godina, uputio I. Črnčić svojim latiničkim izdanjem Assemanova evanđelistara (1878.). U provedbi transliteracije hrvatske, uglate glagoljice latinicom — to prenošenje ad litteram (dakle, s najvećom mogućom vjernošću) iz jednog grafijskog sustava u drugi, ne pruža još ipak u ovom trenutku jedinstvena i u detaljima ujednačena rješenja. U osnovi jedinstveno prenošenje otežavaju prvenstveno grafemi ѿ, ПР, ѣ. Teško je, naime, pri sadašnjem stupnju istraženosti grafije i jezika hrvatskih glagoljsih spomenika odrediti točno u kojem se obliku glagoljsko ѿ (stsl. šta) izgovaralo diftonški (*šć*) odnosno monoftonški (*ć*), prema čakavskom izgovoru. I tako, prihvaćajući kompromis (kako to s pravom nazivlje J. Hamm): prenošenje ѿ kao *ć* i *šć*, nerijetko ostajemo na tlu približnosti i pretpostavke, jer nismo uvijek sigurni nije li se neko *ć* kojim smo transliterirali ѿ u pojedinim slučajevima »... u crkvenom jeziku još izgovaralo kao *šć*.«[2] Valja, dakako, primijetiti da takve dvojbe nema u slučajevima poput *kršćь se* (ne krć se) ili *ispušćenъ* < ispu*st* — (a ne ispućen) i slično, to jest u onim slučajevima gdje je polazište za *šć* u konsonantskom skupu *s* + *konzonant* + *j*. U svakom slučaju i takav je kompromis bolji i znanstveno opravdaniji od neprihvaćanja izgovorne realnosti postojećih glasovnih vrijednosti znaka ѿ u hrvatskom glagoljskom pismu i ostajanja pri *št*, to jest pri starocrkvenoslavenskom izgovoru, koji nije karakterističan za hrvatski tip crkvenoslavenskog jezika. Polazeći od inače razumljivih praktičnih potreba bibliotekarstva za ujednačenim rješenjem, bez spomenute alternacije, takvu je transliteraciju npr. proveo R. Lukin u svojoj transliteraciji misnog obrasca na f. 1 recto prvotiska Misala.[4] Za glagoljaške tekstove u kojima promiscue dolaze ѿ i ШѾ (za šć) — što pri transliteraciji svakako mora biti naznačeno — prihvatljiv je prijedlog J. Hamma (ibid. 113) o ligaturi šć za ѿ, čime je spomenuto grafijsko dvojstvo nešto izrazitije markirano od prenošenja ѿ = šć kurentnim slovima (radi razlikovanja od ШѾ) koje provodi Vj. Štefanić.[3] Može

[2] J. Hamm: *Judita u hrvatskim glagoljskim brevijarima*, Radovi Staroslavenskog instituta 3, Zagreb, 1958., str. 113.—114.

[3] Cf. Vj. Štefanić: *Glagoljski rukopisi o. Krka*, Djela JAZU, knj. 51., Zagreb, 1960., str. 30.

[4] R. Lukin: *Transliteracija glagoljskog teksta na omotu Vjesnika bibliotekara Hrvatske*, »Bibliotekarstvo« 10, Sarajevo, 1964. /2/, str. 47.—52. (O transliteraciji ovog i ostalih spomenutih kritičnih znakova, poglavito sa stanovišta bibliotekarskog sustava, usp. npr. Š. Jurić: *Transkripcijske metode i bibliotekarstvo*, »Vjesnik bibliotekara Hrvatske« 4, Zagreb, 1950., str. 109—118.; M. Bošnjak: *Slavenska inkunabulistika*, Zagreb, 1970., str. 24.—26.; E. Verona: *Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga* I, Zagreb, 1970., str. 420.—421.). Karakterističan je za spomenuta shvaćanja problema transliteracije hrvatskoglagoljskog ѿ Lukinov zaključak: »Slovo »*št*« glasilo je u staroslovenskom posvuda kao *št*, i to treba slijediti, osim da gdjegod osobito gdje ih dolazi više u istoj riječi, ne sili jasnoća izgovora zamijeniti sa *ć*, prema današnjem hrvatskom izgovoru. Tako u riječi originala: »*zaštištenje*« čita se »*zaštićenje*«. (c f. bilj. 8, op. cit.).

se primijetiti da bi oznaka šć (s masnije otisnutim š) za ШЩ mogla, takvim upozorenjem na š, poslužiti također kao prikladno sredstvo razlikovanja grafije Ш Щ i Щ.

Za ПР (đervь — u hrvatskom tipu crkvenoslavenskog jezika j, prema čakavskom izgovoru) u upotrebi je čak 5 transliteracijskih oznaka: ĝ, ǵ, j, ĵ, j́. Posljednji je znak uveo u svojim izdanjima spisa naše glagoljske književnosti J. Hamm, pošavši od jedino prihvatljive premise da u našim spomenicima — zbog izgovora tog glasa — rješenje transliteracije ПР treba tražiti »... svakako u području znaka j, a ne u području g«.[5] Pri tom svom rješenju J. Hamm očito asocira na ǵ (s kosom crticom) praškog Slovanskog ustava. U traženju vizuelno što markantnijeg znaka ja sam se, u svojim izdanjima tekstova sredjovjekovne glagoljske književnosti, odlučio za ĵ (što upućuje na vezu i kontinuitet s uobičajenim transliteriranjem starocrkvenoslavenskog Ѓ kao ĝ, koje je svojedobno upotrijebio Črnčić). U oba slučaja kada se pri transliteraciji ПР polazi od j s dijakritičkim apeksom i kutom (j, ĵ), postiže se jedan sporedni efekt: otpada, naime, potreba da se glagoljsko Ю (ju) transliterira kurzivom, jer se sada jasno vidi kada je u riječi ĵ + u, a kada ju > Ю, što je nesumnjivo zbog jednostavnosti prihvatljivije od kurzivnih interpolacija u tekstu.

Dvojstvo ě, ê kod transliteracije grafema Ѣ (jat) ne predstavlja krupan problem, pa upravo stoga držim da bi konvencija ovdje morala konačno izboriti pravo upotrebe samo jednom od ta dva znaka, od kojih sam se odlučio za prvi upravo zbog tradicije, jer ne smatram da je za potrebe transliteracije presudna njegova glasovna funkcija u našem pravopisu 19. stoljeća ili u suvremenom češkom jeziku, koja — kao što ističe J. Hamm — isključuje izgovor 'a[6]. Pokušaj uvođenja u upotrebu *ě* za Ѣ kada se čita kao *je*, a *ê* kada se čita *ja* zaista je nepotrebno opterećivanje sustava transliteracijskih oznaka, jer je ta funkcionalna dvostrukost poziciono uvjetovana pa je nije teško utvrditi i diferencirati.

Ima li se u vidu potreba što veće jednostavnosti i što potpunije vizuelne izjednačenosti sredstava latiničke transliteracije, u slučaju glagoljskog ОУ (otъ) nesumnjivo je prihvatljivija transliteracijska oznaka ō od — inače češće upotrebljavanog — ćirilskog (adekvatnog grčkom) grafema ω.

[5] J. Hamm, nav. dj., str. 112.

[6] J. Hamm, nav. dj., str. 113.

HRVATSKA GLAGOLJSKA AZBUKA

Slovo	Brojna vrijednost	Izgovor i latinička transliteracija	Staroslavenski naziv slova
Ѧ	1	a	azъ
Ѩ	2	b	bukъvi
Ѭ	3	v	vědy
Ѯ	4	g	glagoljǫ[1]
Ѳ	5	d	dobrě
Ѹ	6	e (ili 'e [je] na početku rijeci i u riječi u postvokalnoj poziciji)	estъ
Ѿ	7	ž	živěti

Slovo	Brojna vrijednost	Izgovor i latinička transliteracija	Staroslavenski naziv slova
ѕ	8	dz (u latiničkoj transliteraciji ʒ); upotrebljava se za oznaku brojne vrijednosti	ʒělo
ѕ	9	z	zemli
і	10	i (u lat. transliteraciji ï). U brojnoj vrijednosti, a do 14. st. i glasovnoj.	iže
и	20	i (u lat. transliteraciji i). Funkcionalno višeznačan: pokriva izgovor i, ji, j	(i)
ѥ	30	j (čakavski izgovor). U lat. transliteraciji ĵ.	đervь
к	40	k	kako
л	50	l	ljudьe
м	60	m	myslite[2]
н	70	n	našь
о	80	o	onъ
п	90	p	pokoi
р	100	r	rьci
с	200	s	slovo
т	300	t	tvrьdo
ѹ	400	u	ukъ
ф	500	f	frьtъ
х	600	h	hěrъ
ѿ	700	ō (samo za oznaku brojne vrijednosti)	ōtъ
ш	800	šć, ć	šta
ц	900	c	ci
ч	1000	č	črьvь
ш	—	š	ša
ъ	—	ъ (ostaje u lat. transliteraciji)	jerъ
ь	—	ь (ostaje u lat. transliteraciji)[3]	jerь
ѣ	—	ja — na početku riječi i u riječi iza vokala. je — u ostalim pozicijama. Transliteracija = ě	ětь
ю	—	ju	ju

[1] ǫ — lat. transliteracijska oznaka za starocrkvenoslavenski nazalni fonem ѫ (ćir.), ѧ (glag.). Izgovor u stsl : o s nazalnim resonansom.

[2] y — lat. transliteracija stsl. vokalskog fonema jery (u ćir. ы, ъи u glag. ·ꙋ, ·ꙋ). Izgovor: kao rusko ы.

[3] Mjesto poluglasa se u hrvatskim glagoljskim tekstovima markira i *apostrofom* (◠) koji se zadržava i u latiničkoj transliteraciji (’). Ponekad je glagoljaškim piscima apostrof služio i kao sredstvo za označavanje jotacije, umekšanog izgovora nekih konzonanata (npr. r, l : ogn’i).

Rođenje Isusovo

(Lk 2, 1—20)

p11a N(a)sl(ědovanie) s(ve)t(a)go e(van)ĵ(eli)ě o^t
luki
V (O)NO vr(e)me. Vzide p(o)veléni
e o^t avgusta kesara . n //[1]
p11b apisati se vsei vseleněi
Se napis(a)nie prvo bě o^t vlada
t(e)la surěiskago cirina . I id
ěhu vsi napis(a)ti se každo
v svoi gradь . Vzide že i osipь
o^t galilěe o^t grada nazara
ta . v' ijuděju v gradь d(avi)d(o)vь
naricaem' vitlěomь . zane b
ě o^t domu . i o^t obitěli d(avi)d(o)vi . d
a napiš(e)t se s m(a)rieju . obruč(e)noju
emu ženoju sućeju neprazdn
oju . I b(i)si sućima ima tu ispl
niše se d(ь)ni da porodit . I por
odi s(i)nь svoi edinočedi . I pl
ěnami povitь i i položi i v' ěs
leh' . ě^k o ne bě ima města vь o
bitěli . Pastiri že behu v
straně toi . bdeće i strěgućе
e snaže noćnie o stadě s
voemь . I se anĵ(e)lь g(ospodь)nь sta pri n
ihь i s(vě)tь b(o)ži osiě e . i uboěše s
e strahomь veliemь . I r(e)če imь
anĵ(e)lь g(ospodь)nь . Ne boite se . se bo
bl(a)govešćaju v(a)mь radostь
veliku . ěže budetь vsěm' lju
demь . ě^k o roenь e(stь) v(a)mь d(a)n(a)sь
sp(a)s /[2]
it(e)lь mira iže e(stь) h(rьst)ь g(ospod)ь v
gradě /
d(avi)d(o)vě . I se v(a)mь e(stь) zn(a)m(e)nie .
Obrě /
ćete mladěn(a)cь plěnami pov
itь . i položenь vь ěslehь . I v
nezapu b(i)si sa anĵ(e)lomь mno
žstvo voi n(e)b(e)skihь . hv(a)leći
h . b(og)a i rekućihь . Sl(a)va v vi
šnihь b(og)u i na z(e)mli mirь v č(lově)cě
p13b hь bl(a)govolenič //
. . . Pastiri . . .
gl(agola)hu meju soboju prěid
ěmь daže do vitleoma . d
a vidimь sie sl(o)vo eže bě eže s
tvori g(ospod)ь i skaza n(a)mь . I preidu
pospěšno i obrětu m(a)riju i osip
a i ml(a)děn(a)cь povitь i položenь
v' ěslehь . Videvše že pozna
še o^t sl(o)vese eže r(e)čeno bě imь o
otročeti semь . I vsi iže sliš
aše divlahu se o sihь ěže gl(agol)
ahu se o^t pastiri oněhь . M(a)rič že
sabljudaše vse g(lago)li sie s
kladajući e v srci svoemь . I
vzvratiše se pastiri h'v
(a)leće i sl(a)veće b(og)a . o vsěhь
ěže slišaše i viděše ěkož
e g(lago)lano estь imь .

Poklonstvo mudracâ

(Mt. 2, 1—12)

. . . . . o^t matěě p22a
Egda roenь b(i)si i(su)sь
v' vitlěomě ijuděise
ěmь v(ь) dni iruda c(ěsa)ra se vl
svi o^t vstoka pridu v(ь) er(u)s(oli)mь p22b
g(lago)ljuće . Gdě e(s)^t(ь) iže roenь e(s)^t(ь)
c(ěsa)rь iju /
děiski Vid(ě)hom bo zvězd
u ego na vstoce . i pridomь pokl
on(i)ti se emu . Sliš(a)v že irud
c(ěsa)rь smet(e) se i vasь er(u)s(o)l(i)mь š ni
mь . I sabra vse arhierěe i kni
žniki ijuděiskie i vpraš(a)še i
hь gdě h(rьst)ь rodil se bi . Oni že
rěše emu . .Vь vitliome ijud
ěiscěemь . Tьko bo pis(a)no e(s)^t pror(o)
k(o)mь . I ti vitlěome z(e)mle iju
dova . ničimže manši esi vь
vladikahь ijudov(ě)hь Is te
b(e) bo izide vladika iže upa
se^tь ljudi moe iz(rai)lь . Tagda ir
udь otai prizva vl(ь)svi i pr
iležno ispita o^t nihь vr(ě)me ě
vlšu se imь zv(ě)zdu . I posl
a e v vitleomь i r(e)če imь . Id
ete i ispit(a)ite izvěsto o o^t
ročeti . I egda obrećete e
v'zvěstite mně da i azь
šadь poklonju se emu . Oni že
posluš(a)vše c(ěsa)ra i idu . I se z
vězda juže viděše na v
stoce iděše prěd nimi . doiže[3] pr
iš(a)dši sta svrhu iděže be
o^troče . Videć(e) že zvězdu
v'zr(a)dovaš(e) se radostiju
velie[4] zelo . I všadše v
domь obrětu o^troče s m(a)rieju m(a)
teriju ego i padše pokloniš
e se emu . I otvrstimi skrovišć

i svoimi prinesu emu dari zl
ato i livanъ i murro i o^{t}větъ pri
ěmše va sně ne vratiše se k //
p23^{a} ъ irudu . na inimъ putemъ vzr
atiše se v stranu svoju .

Obrezanje
(Lk 2, 21)

p21^{a} V (O)NO vr(ěme) Egda isplni se o
samъ d(ъ)ni da obr(ě)žutъ
o^{t}roče i narěše ime emu i(su)sъ . Na
r(e)čenoe o^{t} anĵ(e)la prěĵe neže
začet se v črěvě .

Bijeg u Egipat i pokolj nevine djece
(Mt 2, 13—18)

p18^{b} . . . . . **o^{t} matěě**
V (o)no vr(ěme Anĵ(e)lь g(ospod)nь ěv
i se va sne osipu g(lago)le
Vstani i poimi o^{t}roče i mat(e)rь
ego i běži vъ ejuptъ i b(u)di t
u . doid(ě)že reku ti . Hoćetъ
bo irudъ iskati o^{t}ročete d
a pogubit(ъ) e . On že vstavъ
poět o^{t}r(o)če i mat(e)rь ego noćiju
i běža v(ъ) ejuptъ i bě tu da
že do umrtiě irud(o)va . Da z
b(u)det es reč(e)noe o^{t} g(ospod)a pror(o)komъ g
(lago)ljućimъ Otъ ejupta v(ъ)zvahъ
sinъ moi Tъgda irudъ v(i)děvъ
ě^{k}(o) por(u)ganъ b(i)si o^{t} vlhavъ i prog
n(ě)va se з(ělo) . Poslavъ voe izbi
vsa o^{t}roč(e)ta sućaě va v(i)t
lěome i va vsehъ pred(ě)lěhъ
ego o^{t} dveju l(ě)tu i n(i)že eže po vri
m(e)ni . ispita o^{t} vlhavъ Tgd
a zbist se reč(e)noe er(e)miemъ pr(o)r(o)
komъ g(lago)ljućimъ Gl(a)sъ vъ ur(a)me s
liš(a)nъ e(s)^{t}(ъ) plačъ i rid(a)nie i vъplъ
mnogъ rah(ě)lъ plač(u)ći čedъ s
voihъ i ne htě ut(ě)šiti se ě^{k}(o) n
ěsut' .

Šimunovo i Anino očitovanje o poslanju Isusovu, povratak u Nazaret
(Lk 2, 33—40)

p20^{b} V (O)NO vr(ěme) bě osipъ i m o^{t} **luk(i)**
arię mati i(su)sova čud
eća se o sihъ ěže g(lago)lahu se o n
emъ . I bl(agoslo)vi semionъ b(og)a i r(e)če k
m(a)rii materi ego Se položenъ
e(s)^{t}(ъ) sa v padenie i vstanie m
nogimъ vъ iz(rai)li . v zn(a)menie pror(e)
čenoe I t(e)be že samoi d(u)šu pro
idetъ oružie . egd(a) o^{t}krijut
se o^{t} mnoz(ě)hъ sr(dъ)cъ pomišl(e)nię . I
bě anna pror(o)čica deći pano
ilova o^{t} kolěne asurova . S
ię zam(a)torěvši v dněhъ mno
zěhъ . živši prijе s mužemъ
. ž . lětъ o^{t} d(ě)vstva svoego
I ta bě vdova do . o . i . g . l
ětъ eže ne o^{t}hoěše o^{t} crěk(ъ)ve
posti i m(o)l(it)v(a)mi služeći b(og)u
danъ i noćъ . I ta v ta časъ i
že nadъ ide ispovedaše se
gospod(e)vě i g(lago)laše o nemъ . vsěm
čajućimъ izbavlenię vъ er
usol(i)me . I ěko iskonč(a)še se vъ
sa po zakonu g(ospod)nju vzvra
tiše se v galiléju v gra
dъ svoi nazaratъ . Otrok ž
e i(su)sъ rastěaše i krěplaše s
e . plnъ prěmudrosti . I bl(a)go
dětъ božię bě v nemъ.

Isus u hramu od 12 godina
(Lk 2, 42—52)

. . . . . **o^{t} luki** p24^{a}
Egda bě i(su)sъ . bi . lět' imě
všadšimъ imъ v(ъ) er(u)sol(i)mъ po o
bič(a)ju d(ъ)ne pr(a)zdn(i)ka i konč(a)vš
im' imъ prazdnikъ egda izid
u osta o^{t}rok' i(su)sъ v (e)r(u)s(o)l(i)mě i ne po
zn(a)sta roditela ego . I mně
sta i v družine sućъ . prěid
osta d(a)nъ puti . vzisk(a)juće
i v rode i v zn(a)nihъ . i ne obrětš
a i vzvratist(a) se v er(u)s(o)l(i)mъ
vziskajuća ego . I b(i)s(i) po trěhъ
d(ъ)neh' obrětost(a) i v cr(ъ)kvi se
deć(a) posrede moist'rъ skulni
hъ . posluš(a)juć(a) ih' i vprašajuće
I užas(a)hu se vsi slišeće i //
o razumě i o o^{t}vetěhъ ego . I v p24^{b}
iděvša i divist(a) se . I r(e)če
emu mati ego . Čedo čto st
vori nama t(a)ko . Se o(ta)cъ i a
zъ skrbeća iskahove tebe
On že r(e)če ima . Čto e(s)t(ъ) da me is
kahota . Ne vidist(e) li ě^{k}(o) v(ъ) t
ěh' ěže sutъ oca moego podobae
t mi biti . I ta ne r(a)zuměst
a slovese eže r(e)če ima . I sni
de š nima i pride v nazar(a)tъ
i bě povinue se ima . Mati že e

go sabljud(a)še vse g(lago)li sie
sklad(a)juće i[5] v srci svoemь . O
trok že i(su)sь spěšaše prěm
udrostiju i telomь i blag
odetiju prědь bogomь i č(lově)ki.

Svjedočanstvo Ivana Krstitelja o Mesiji
(Iv 1, 19—28)

p3[a] . . . n(a)s(lědovanie) s(veta)go e(van)ĵ(e)lie o[t]
ivana
V (O)NO vr(ěme posl(a)še ijuděi o[t]
er(u)s(o)l(i)ma eněi i levĵiti
kь iv(a)nu da[6] vprosetь i . Ti kto e
si . Isp(o)v(ě)de i ne o[t]vrže se . Isp(o)v
(ě) dě ěk[o] něs(a)mь azь h(rьst)ь . I vpros(i)š
e i da k(ь)to ubo . Ilině li esi ti
I r(e)če něsam' . Pr(o)r(o)k li esi ti . o[t]
veća n(ě)sam' . I reše emu da k
to esi . r(ь)ci n(a)mь da o[t]vetь dam'
posl(a)všim ni . Čto g(lago)l(e)ši o [t]ebě
samomь . I r(e)če azь gl(a)sь vьpi
jućago v pust(i)ni ispravite
putь g(ospodь)nь ěk[o]že r(e)če isaiě
pr(o)r(o)kь /
I iže poslani běhu o[t] pьriseě V
prosiše i i rěše emu . Da čto ub
o kršćaeši aće ti něsi h(rьst)ь ni ili
ě ni pr(o)r(o)kь . On že o[t]veća imь reki
Azь kršću vodoju . po srědě že v(a)
sь stoitь . egože vi ne věst
e . Sa estь gredei po mne . iže pr
ěe mene b(i)si . emuže azь něsa
mь dostoěnь o[t]rěšiti remene
sapogь ego . Sie vь vitanii b
iše ob onь polь ěr(ь)dana ideže
bě iv(a)nь kr(ь)stě .

Kušnja
Mt 4, 1—11)

p43[b] S(ve)t(a)go e(van)ĵ(eli)ě ot m(a)teě
(V O) NO vreme . Vedenь bě
isusь duhomь v pusti
nju da iskusit se ot dьěv
la . I egda posti se četi
rideseti d(ь)ni i četiridese
ti noći , i potomь vzlaka
I pristupi iskusitelь re
če emu . Aće sinь boži esi . r
ci da kamenie sie hlebi bu
dutь . I reče emu isusь . Pis
ano bo estь . Ne o edinomь hl
ebi živetь člověk . Na o
vsakomь slove isьhodeć //
emь iz ustь božihь . Tagda
poetь i dьěvlь v s(ve)ti gradь p44[a]
i postavi ego na krile cr(ь)k(ь)
venčemь i reče emu . Aće sinь
b(o)ži esi vrzi se nizu . Pisan
o bo estь ěko anĵ(e)lomь svoi
mь zapov(ě)dě o t(e)bě . i na rukah
vazmut te da ne pritakn
eši o kamenь nogi tvoee . Reč
e že emu paki i(sus)ь . Pisano es
tь ne iskusi g(ospod)a b(og)a tvoego . P
aki poětь i dьěvlь izvede
i na goru visoku zělo . i pok
aza emu vsa c(ěsa)rstvině mira
i sl(a)vu ihь i reče emu . Sině vs
a damь tebě . aće padь po
kloniši mi se . Tьgda r(e)če em
u i(su)sь . Idi sotono pisano bo e
stь . g(ospod)u b(og)u tvoemu pokloni
ši se . i tomu edinomu poslu
žiši . Tьgda ostavi ego
dьěvalь . i se anĵ(e)li boži pr
istupiše i služahu emu

Prvi učenici
(Lk 5, 1—11)

nas(lědovanie) světago e(van)ĵ(eli)ě o[t] luki p204[a]
(V O)NO vr(ěme) . bisi naležećim' na
rodomь o i(su)sě da bi sliš
ali slovo b(o)žie i ta stoěše
pri ezere ĵenisar(e)tascěemь
I vidě dva korabalca sto
eća pri ezerě . Ribari že iz(a)šli
běhu i prahu mrěže . Vlěz
že i(su)sь vь edinь o[t] korabalcu
iže bě simunov' . m(o)li i o[t] zemle o[t]
vesti malo . I sědei s kora
bla učaše narodi . I ěk[o]že pr
ěsta uče r(e)če k simunu . Vez
i na glubinu i vmećite mrěže
v(a)še v lovitvu . I o[t]većavь //
simunь r(e)če emu nastavnič p204[b]
e ob nočь vsu tružđše se ni
česože ěhomь . po g(lago)lu že tv
oemь v(a)vržemь mrěže . I se stvo
rše obьěše množstvo ribь m
nogo . ěk(o) protrzahu se mrěže ihь i po
menuše pričestnikomь svoimь
iže běhu v druzěm' korabli
da priš(a)dše pomogut' imь I prid
u i naplniše oba korabla . t(a)
ko ěk[o] pogružati se ima . Eže
viděvь simunь petrь . pripad
e kь kolěnoma is(uso)vima g(lago)le g(ospod)i
o[t]stupi o[t] mene . ěk[o] č(lově)kь grěšanь

esamь . Strah bo održaše i i
vsěhь sućihь š nimь . o lovi
tvě ribь eže ěše . Takoe že
i ěkova i iv(a)na s(i)nu zavědě
ovu . ěže běhuta[7] općenik
a simunova . I reče k simunu
i(su)sь . Ne boi se o[t] selě juže bud
eši č(lově)ki love . I izvezše o
ba korabla na z(e)mlju osta
više vsa i vslědь ego id
oše .

Iz ‚Besjede na gori'

(Lk 6, 36—42)

p199[b] **nas(lědovanie) svetago e(van)ĵ(eli)ě o[t] luki**
(V O)NO vr(ěme) R(e)č(e) i(su)sь uč(enikomь)
svoim Bu /
dite m(i)losrdi ě[k]ože i o(ta)cь
v(a)šь n(e)beski m(i)l(o)srdь estь Ne su
dite da ne suditi vačnu
tь vasь . Ne osuěite da ne o
sudetь vasь . o[t]pušćaite i
o[t]pustit se vamь . Dadit
e i dast se vamь Měru dob
ru i natkanu i prělivajuću s
e dadutь na lono vaše . T
ojužde ubo měroju ejuže měr
ili budete v'změrit se v
amь . G(lago)la že i pritču imь . Ed
a možetь slěpь slěpa vo
diti ne oba ili v' ěmu vpad
e[t]a[8] se . Něstь uč(e)n(i)kь nadь u
čitelemь svoimь . Svršen že
budetь vsaki aće budet'
ě[k]o učit(e)lь ego . Čto že vidi
ši sučacь vь očesi brata t
voego . a brvna eže estь vь oče
si tvoemь ne čueši I k(a)ko može
ši reći bratu tvoemu . Ost
avi brate da izmu sučacь
izь očese tvoego a samь brvn
a v' očesi tvoemь ne vide L
iceměri izmi prvee brvno izь
očese tvoego . i potomь izmeš
i sučacь izь očese brata tv
oego .

(Mt 6, 16—21)

p37[b] . . . . . **o[t] matěě**
(V O) NO vrěme reče isuь uč
enikomь svoimь Egda p
ostitě se ne budite ěko u
pokriti sětujuće . Prosmr
ždajut bo lica svoě da
ěvili se bi člověkomь pos
teće se . Amenь glagolju v
amь vspriěše mazdu svo
ju . Ti že poste se pomaži g
lavu tvoju i lice . tvoe omi
i . da ne ěviši člověkomь
poste se na ocu tvoemu iž
e estь v taině . I otacь tv
oi viděv(ь) te v taině vzd
astь tebě ěvě . Ne skriva
ite sebě skrovišća v zeml
i . iděže črvi ědetь i tla
tlitь . iděže tati pod
kopavajutь i kradutь . Skr
ivaite že sebě skrovišća
na neběsi . ideže črvi ne ě
detь ni tla tlitь ni ta
ti podkopavaju ni kradu
tь . Ideže bo estь skrovišć
e tvoe . tu i [s]rce tvoe.

Čudesa poslije besjede na gori i po povratku u Nazaret

(Mt 8, 1—4)

. . . . . **o[t] mateě** p27[a]
V (O)NO vr(eme) . Egda izide i(su)sь o[t]
gori . n(a)slěd(o)vahu i naro
di mnozi . I se prokaženь priš
adь klan(a)še emu g(lago)le . g(ospod)i
aće hoć(e)ši možeš(i) me očisti
ti . I prostrъ i(su)sь ruku kosnu i re
ki . hoću očist(i) se . I abie oči
sti se o[t] nego prokazь . I r(e)če em
u i(su)sь . Vii na nik(o)muže ne pověi
na idi i pok(a)ži se erěomь i prin(e)si
darь iže pov(e)lě moiši v sv(ě)dě
t(e)lstvo imь

(Iv. 2, 1—11)

. . . . . **e(van)ĵ(eli)e o[t] ivana** p26[a]
V (O)NO vr(ěme) . brakь bisi v kaně
galilěiscei i bě tu m
ati i(su)sova zvan že bě tu
i(su)sь i uč(e)nici ego na brakь . I ne
dost(a)všu vinu r(e)če m(a)ti i(su)so
va k nemu . Vina ne imutь g(lago)l
a ei i(su)sь čto e mně i tebě žen
o . Ne ju[že] pride godina moě . R(e)če
že mati ego k slug(a)mь . Eže k
oliždo r(e)četь vamь tvori
te . I bě tu vodonosь kamen
nihь . ẽ . ležećь . po očišćeniju iju
děiskomu vměstećь po dvě
ma ili tremь měramь . g(lago)la imь is

us . Naplnite vodonosi vodi
I naplniše e daže do vr(ь)ha
I r(e)če imь i(su)sь . Počrpite n(i)ne i n
esite arhitriklinu oni že ne
se . I egda vkusi arhitrikl
inь vina o^{t} vodi stvorena ne
věd(ě)še o^{t} kudu e(s)^{t} . a slugi v
ědĕhu počr(ь)pšei vodu . I pri
glasi arh(i)triklinь ženiha i r
(e)če emu . Vsaki č(lově)kь prie dobro
e vino p(o)daetь . I egda se o
pijutь se tagda to eže hui
še e(s)t . ti že sabljude dobroe v //
p26b ino do selě . Se prvo zn(a)menie s
tvori i(su)sь v kani g(a)liléisceĭ
i ěvi sl(a)vu svoju . I věrova
še va nь uč(e)nici ego .

(Lk 7, 11—16)

p89b . . . . . **n(a)s(lědovanie) e(van)ĵ(eli)ě o^{t} luki**
V (O)NO vr(ěme) Iděše i(su)sь v gra
dь naricaemь nainь . i po n
emь iděhu uč(e)nici ego i narodь
mnogь . I egda približi se k
vratomь grada i se iznoš
ahu edinočedago sina umr
vša materi svoei . I ta bě
vdova i narodь mnogь ot g
rada bě š neju . I viděvь ju
i(su)sь plačući m(i)l(o)srdova ju i
reče ei . Ne plači se . I pristu
palь kosnu se odra . Noseće
že i staše . I reče i(su)sь junoši
t(e)bě glagolju junoša vst
ani Vsta i sede iže bě mr
t(ь)vi i poče glagolati . i ě
mь za ruku dviže i i dastь i
materi svoei . .Ona že priětь
i radujući se . I priětь str
ahь vsakь i veličahu b(og)a g
lagoljuće . Ěko pror(o)kь veli s //
p90a ta v(ь) n(a)sь ě^{k}(o) poséti b(og)ь ljudi s
voe .

(Mt 14, 22—33)

p318a . . . . . **e(van)ĵ(eli)e o^{t} matěě**
V (O)NO vr(ěme) povelě i(su)sь
učenikom svoimь vni
ti v korabalь i prěš
adše čekati na onomь pol
u mora doiděže o^{t}pustitь
narodi . I o^{t}pušćь narodi vzi
de na goro^{9} edinь pom(o)liti se
Večeru že bivšu samь bě
tu korabal že bě posrěd
e mora valae se vlnami bě b
o vetar(ь) protivanь imь V če
tvrtu že stražu noći prid
e k nim' po moru hode . I viděv
še i po moru h*u*deća^{10} smeše se
g(lago)ljuće ěko prizrakь estь . I o^{t} s
traha vzapiše Abie že g(lago)la
imь i(su)sь reki . Upvaite azь es(a)m(ь) //
ne boite se . o^{t}već(a)v že pet(a)rь p318b
r(e)če emu . g(ospod)i aće ti esi p(o)v(e)li m
i priti k t(e)bě po vodam' . On že r
(e)če emu . Pridi . Izlězь petrь
is korabla iděše po vodam' pr
iti kь i(su)su . Viděv že věta
rь veli protivanь i uboě se . I
egda nače pogrezati vza
pi g(lago)le . g(ospod)i sp(a)si me . I abie
pros /
tarь i(su)sь ruku svoju priětь i i r
(e)če emu Malověri počto s
e usumni . I vlězšima ima v
korabalь prěsta větarь
Sući že v korabli pridu i p
okloniše se emu g(lago)ljuće . V i
stinu s(i)nь b(o)ži ti esi.

(Mt 17, 1—9)

n(a)s(lědovanie) s(ve)t(a)go e(van)ĵ(eli)ě o^{t} m(a)těě / p53b
V (O)NO vr(eme) . Poětь i(su)sь petra i
ěkova i iv(a)na brata e
go izvede e na goru visoku
zělo i osobь edinь i prěobrazi
se prěd nimi . I prosvěti se lice
ego ěko sln(ь)ce i rizi ego běše
běli ěko i sněgь . I se ěvist
a se imь ilič i moisei . š nimь g(lago)lju
ća . Otvećav že petrь i r(e)če
kь i(su)su . g(ospod)i dobro e(s)^{t}(ь) n(a)mь
sadě b /
iti . Aće hoćeši da stvori
mь sadě tri krovi t(e)bě edin(ь)
moisěju edinь ilii edinь . I ošće
emu g(lago)ljuću se oblakь svě
talь osiě e . I b(i)si gl(a)sь iz ob
laka reki . Se e(s)^{t}(ь) s(i)nь moi vzlju
bleni o nemže mně bl(a)goizvo
lihь togo poslušaite . I s
lišavše uč(e)nici padoše n
icь na lica svoě . i uboěš(e) se z
ělo . I pris'tuplь i(su)sь kosnu se
ihь i r(e)če imь . Vstanite i ne b

case se . I v'zdvigoše oči
voi nikogože videše takmo
i(su)sa edinogo . Ishodećim že i
mь z gori zap(o)v(ě)de imь i(su)sь rěki
Nikomuže ne pověite vidě
nič doiděže s(i)nь č(lověča)ski o^{t} mrtvi
hь v(ь)skrsnetь.

Iz pouka učenicima, puku i glavarima
(Mt 18, 18—22)

p71^{a} . . . . . .e(van)ĵ(eli)č o^{t} matěč
. . . . . Am(e)nь g(lago)
lju vamь eže koliždo svež
ete na z(e)mli budutь svez
ani i n(a) n(e)besěhь . I eže koliždo r
azdrěšite na z(e)mli budu
tь razdrěšeni i n(a) n(e)b(e)sehь . I o
šće g(lago)lju vamь aće dva o^{t} va
sь svećaeta na z(e)mli o vs
akoi veći eže koliždo vspr
osita budetь ima o^{t} oca moe
go iže estь n(a) n(e)besěhь . Iděže bo
dva ili tri zberut se va im
e moe tu azь es(a)mь po srědě i
hь . Tagda pristupi i knemu
petrь i r(e)če . G(ospod)i koliko kratь
aće sagrěšitь mně bratь moi
o^{t} pušću li emu do . ž . kratь
R(e)če emu i(su)sь . Ne g(lago)lju tebe li
do . ž . kr(a)t(ь) . n(a) do . n . kr(a)tь .
sedme / riceju.

(Iv 15, 12—16)

p357^{b} **naslě(dovanie) s(ve)t(a)go e(van)ĵ(e)liě o^{t} ivana /**
V (O)NO vr(ě)me . r(e)če i(su)sь uč(e)nikomь
svoimь . Se estь zapo
vědь moě da ljubite s
e meju soboju ěkože azь vz
ljubih vi . Bolše see ljubv
i niktože imatь neže da d
ušu svoju položitь kto z
a drugi svoe . Vi druzi moi
este aće tvorite eže azь
zapovědaju vamь . Juže ne r
eku vasь rabь rab(ь) bo ne věs
tь čto tvoritь g(ospod)ь ego . Vi že
rěhь drugi moe ěko vsa ěž
e koliždo slišah o^{t} . o(tь)ca m
oego skazahь vamь . Ne vi me
izbraste na azь izbrah v
i i položih vi da vi idete
i plodь prinesete i plodь
vašь prěbivati vačnetь
Da eže aće vsprosite . o^{t} o
(tь)ca va ime moe dastь vamь .

(Iv 8, 1—11)

. . . . . o^{t} iv(a)na
V ((O)NO vr(eme . Vzide i(su)sь v goru p78^{a}
maslinsku . jutrom že pri
de v cr(ь)kvь . I vsi ljudi prid
oše k nemu i sědь učaše e . I pr
ivedoše k nemu knižnici i p
ariši ženu ětu v prěljubo
děěni I post(a)više ju po srědě
ihь g(lago)ljuće emu . Učitelju siě
žena n(i)ne ěta e(s)^{t}(ь) v prěljubod
ěěni . V zakoně že moiši pov(e)lě
n(a)mь takovie kamenov(a)ti . a t
i čto veliši . Se že g(lago)lahu is
kušajuće i . da mogli bi obv
aditi ego . I(su)sь priklon(ь) se
dolu prstomь pisaše po z(e)ml
i . I egda pr(ě)dstoěhu vpraša
juće i v(ь)skloni se i r(e)če imь . Iž
e v(a)sь bez grěha estь ta prě //
e vr(ь)zi kamenь na nju . I paki pri p78^{b}
klon se pisaše po z(e)mli I sli
šavše edinь po edinomь izi
du načanše o^{t} starac i do
poslědnihь . I osta samь i(su)sь
i žena po srědě stavši . I vs
klon se i(su)sь r(e)če ei . Ženo kadě
sutь iže na te vaěhu . Nikto
že li te ne osudi . Ěže reče
niktože g(ospod)i . I r(e)če ei i(su)sь . Ni azь
te osuju . Idi i k tomu juže ne
sagreši .

Lk 18, 9—14)

V (O)NO vr(ěme) g(lago)laše i(su)sь o^{t} luki p211^{a}
kь eterimь nadějućim se
na se ě^{k}o pr(a)v(a)dni bili bi a hule
pročee pritču siju g(lago)le . Č
(lově)ka dva vnidosta v cr(ь)kvь
pom(o)liti se . edino bě paris
ěi a drugo mitarь . Pariši že
stavь m(o)laše se v sebě sic //
e glagole . b(ož)e hv(a)lu tebě p211^{b}
vzdaju ěko něsamь ěko proči
č(lově)ci hićnici neprav(a)dnici pre
ljuboděivi ili ošće ěko sa mi
tarь . Pošću se dva kratь v
sobotu desetinu daju vs
ego eliko pritežu . A mitarь

izdaleka stavъ ne hotě
še ni očiju svoeju vzvest
i n(a) n(e)bo . na biěše se v prsi svo
e g(lago)le . b(ož)e m(i)l(o)st(i)vъ budi mně
grěšniku . Am(e)nь g(lago)lju v(a)mь sni
de sa opravdanь v dom(ь) sv
oi pače onogo . Ěko vznosei s
e směrit se . a směraei vz
nosit se .

Mesijanski ulazak u Jerusalem
(Mt 21, 1—9)

. . . . . s(veta)go e(van)ĵ(eli)ě o^{t} matěě
p106a V (O)NO vr(ěme) . Egda približi s
e i(su)sь erusolimu i prišadь v
a vitpagiju k gori maslins
koi togda posla dva uč(e)nik
a svoě reki ima . Idita va v(a)
sь ěže e(s)^{t}(ь) prěmo v(a)ma i abie obreće
ta oslicu privezanu i žrě
bacь š neju . Otrěšša prived
ita mi ě . I aće vama kto čto re
četь . rcita ě^{k}(o) g(ospod)ь trěbuetь
eju i abie pustit' vama . Se
vse b(i)si da isplnit[11] se eže r(e)č
eno e(s)^{t}(ь) pr(oro)komь g(lago)ljućimь . Rcite
dećeri sionovi se c(ěsa)rь tvoi pr
ide t(e)bě krotakь side na os
lici i na žrěbeti ošli s(i)ně
ěramniči . Šadša že uč(e)n(i)ka
stvorista ě^{k}(o)že r(e)če ima i(su)sь
I privesta oslicu i žrěbc
a š neju . i položiše na na rizi
svoe i vsadiše ego vrhu ihь
Mnozi že narodi prostirah
u rizi svoe po puti a druzi
rězahu větvie o^{t} drěvь i pr
ostirahu po puti . Narodi
že prědь iduće i iže vslě
dь ego iděhu vapiěhu g(lago)lju //
p106b će . Osan'na s(i)nu davidovь
bl(agoslovle)nь iže pride v ime g(ospod)ne

Zadnja pasha — Isus pere noge učenicima
(Iv 13, 1—7, 12—15)

p132a . . . . . o^{t} iv(a)
Pr[1] dne prazdnik . na
a paski . vidě i(su)sь ě^{k}(o) pri
de emu godina da preidetь
o^{t} mira sego kь o(tь)cu . vzlubal
svoe sućei v mirě i do konьca
vzljubi e . I vičerě bivьš
i . i dьěvlu . juže vlezьšu
v sr(d)ce ijudě sim(u)nu skario^{t}sk
omu da i prědastь . Vidě že i
(su)sь ě^{k}(o) vsa da emu ot(a)cь v rucě . i
ě^{k}(o) o^{t} b(og)a izide i k b(og)u gredet' . V
sta s vičere i položi rizi s
voe . I priěmь lentionь prěpoěsa
se . I vliě vodu va umival
nicu i načetь umivati noz
ě uč(e)nikomь svoimь i otirati
lentionomь imže be prepoěsa
nь pride že k simunu petru i g(lago) //
la . emu . petarь . G(ospod)i ti li u p132b
mieši nozi moi Otveća i(su)sь i
r(e)če emu Eže azь n(i)ne tvoru
ti ne vesi na uvěši po sihь . . .
. . . . . Egdaž
e umi nogi ihь . priětь rizi svoe
i vzlegь paki r(e)če imь . Věs
te li čto stvorihь vam(ь) . Vi
vzivaete me učitelju i g(ospod)i
i dobrě g(lago)lete esam bo . Aće
ubo azь g(ospod)ь i učitelь v(a)šь u
mihь nogi vamь . i vi dlžni e
ste drugь drugu umivat
i nozě. Obraz bo dahь vamь
da ě^{k}(o)že azь stvorih v(a)mь t(a)
ko i vi d(a) tvorite.

Muka po Mateju
(ulomci)
(Mt 26, 1—5)

. . . . . M p112a
uka g(ospod)a n(a)šego is(u)h(rьst)a po
matěju
V (O)NO vr(ěme) R(e)če i(su)sь uč(e)n(i)
komь svoim . † Věs
te ě^{k}(o) po dvoju dnu p
aska budetь i s(i)nь
č(lověča)ski prědanь budetь na ras
petie . Tagda sabraše s
e arhierei i knižnici starěiš
ini ljud(ai)skie na dvorь arhiere
ě . naricaem(a)go kaěpi . i světь
stvoriše da i(su)sa lastiju
ěmutь i ubijutь . I g(lago)lahu
Ne ne v d(a)nь prazdnikь . Da n // p112b
e mlva budetь v ljudehь . . . (Mt26,
. . . . . Tagda i 14—16)
de edinь o^{t} oboju na deste n
aricaemь ijuda skario^{t}ski (id
e)[12] kь arhierěomь i r(e)če im' Čto mi
hoćete dati i azь vamь pr
edamь i . Oni že postaviše e
mu . ĵ . srebrnikь . I o^{t} tolě iskaš

e podobna vremene da i prěda
stь . . . /
p113a . . . . I stvoriše uč(e)n(i)ci ěko
Mt26, že pov(e)le imь i(su)sь . ugotovaše
19—31) pasku . Večeru že bivšu v
zležaše i(su)sь sa . bï . uč(e)n(i)k(o)m
a svoima . I ědućimь im' r(e)če im'
† . Am(e)nь g(lago)lju v(a)mь ěk(o) edinь
ot v(a)s /
prědast me . I skrbeće zě
lo načeše po edinomь g(lago)l(a)ti
. Eda azь es(a)mь g(ospod)i . On že
r(e)če imь † Iže omače sa mnoju
v zdělu ruku ta me prěda
stь . Sin že č(lověča)ski idetь ěk(o)že
pisano e(s)t(ь) o nemь . Gore že č(love)ku
tom /
u imže s(i)nь č(lověča)ski prědast se
Bole bi emu bilo . aće i neroe
nь bil bi č(lově)kь ta . Otveća
ijuda iže predaěše i reki . E
da azь es(a)mь ravvi . I(su)sь
že g(lago)la emu † . Ti r(e)če Ve
ćerajuć(i)m že imь priětь i(su)sь hl
ěbь bl(agoslo)vi i prělomi i da uč(e)ni
komь svoimь i r(e)če . † . Primite i ě
dite se estь tělo moe . I
priěmь čašu hv(a)lu vzdav
da imь g(lago)le . † . Piite iž nee
vsi Se estь kr(ь)vь moě novago
zavěta ěže za mnogie izl
iet se vь otpušćenie grěhovь
g(lago)lju že v(a)mь ěk(o) ne imamь piti
juže ot sego ploda loznago
do togo d(ь)ne egda piti va
čnu novь v c(esar)stvě o(tь)ca moego
. I vspivše izidu v goru
maslinskuju . . . //
p113b . . . . . Tьgda r(e)če imь †
(Mt26, Priskrbna e(s)t(ь) d(u)ša moě do sem
38—51) rti . Požđite zdě i bdit
e sa mnoju . I otstuplь malo
pade nicь na z(e)mli m(o)le se i g
(lago)le . † . O(tь)če moi aće vzmožno e(s)t(ь)
da mimoidetь čaša siě ot me
ne . Obače ne ěkože azь hoću
na ěk(o) ti . I pride ka uč(e)n(i)komь s
voimь i obrěte e speće . I r(e)če p
etru . † . Tako li ne vzmože e
dinь časь pobděti sa mnoju
Bdite i m(o)lite se da ne vni
dete v napastь . D(u)h(ь) bo ba //
p114a darь e(stь) a pltь nemoćna . I paki
vtoriceju šadь pomoli se g(lago)le
. † . Oče moi aće n(e) možetь čaša s
iě mimo iti ot mene takmo da is
pьju ju budi vola tvoě . I pr

ide paki i obrete e sp(e)će . Bě
hu bo očesa ihь otegotěla . I
ostavalь e šadь tretice
ju pom(o)li se toe slovo reki . Tag
da pride kь uč(e)n(i)k(o)mь svoimь i r(e)č
e imь . † . Spite juže i počiva
ite . Se približi se godina i
sinь č(lověča)ski pr(ě)dast' se v rucě gr
ěšnikomь . Vstanite idimo . S
e približi se prědadei me .
Ošće že emu g(lago)ljuću se ijuda e
diь ot . bï . .i š nimь narodь mno
gь sь oružiem i z drkolami po
slani ot arhierei i starišinь
ljudaiskihь . I iže pred(a)st' i da
st' imь zn(a)menie reki . Egože az
celuju ta est' ěmite ego I
abie pristupi kь i(su)su i r(e)če .
zdravь ravi . I celova i
i r(e)če emu i(su)sь . † . Druže načto
esi prišalь . Tьgda pristu
piše i ruki vzložiše na is(us)
a . i ěše i . . . . . /
Tьgda uč(e)n(i)ci vsi ostava p114b
lše i běžaše . Oni že ěmše is(us) (Mt26,
a veše i kaěpě arhierěju . idě 56—58)
že knižnici i starěišini sa
brali se běhu . . .
. . . . . I vsta (Mt26,
vь arhierěi r(e)če emu . Ničto 62—68)
že li otvećaeši k simь ěkože
si na te svědět(e)lstvuju
tь . I(su)sь že mlčaše . arhier
ěi že rěše[13] emu . Zaklinaju t
e b(ogo)mь živimь da r(e)češi n(a)mь a
će ti esi h(rьst)ь s(i)nь b(og)a živago //
R(e)če emu i(su)sь . † . Ti r(e)če . Oba p115a
če g(lago)lju v(a)mь ot selě uzrite
s(i)na č(lověča)sk(a)go . Sed(e)ća o desnu
ju sili b(o)žie . i greduća na obь
lacěhь n(e)b(e)skihь . Tьgda a
rhierěi razdri rizi svoe reki
ěk(o) vlaspim(i)ju r(e)če . Čto ošće tre
buemь sv(ě)d(ě)t(e)lstva . Se nin
e sliš(a)ste blaspim(i)ju ego č
to se v(a)mь mnit' Oni že otveća
še i reše . Povinanь e(s)t(ь) semr
ti . Tьgda zapljuv(a)še l
ice ego i za l(a)nitě tepoše i . D
ruzi že po lanit(a)ma biěhu i g
(lago)ljuće . Pror(ь)ci n(a)mь h(rьst)e kto
e(s)t(ь) /
iže te udari . . . . .
. . . . . jutru že bivšu sv(ě)t p115b
stvoriše . vsi arhierei i st (Mt27,
arišini ljudskie na i(su)sa ěk(o) da 1—3)

ubijutь i . I svezana veše i
i predaše i puntaskomu pil
atu ĵemunu . . . /
. . . I(su)sь že staše prě
(Mt27, 11—39) dь emunomь . I vprosi ego emunь
reki . Ti li esi c(ěsa)rь ijudeiski
Reče že emu i(su)sь . † . Ti r(e)če
. I egda g(lago)lahu na nь arhier
ěi i starišini . ničtože otv
eća[14] imь . Tьgda r(e)če emu pil //
p116a atь Ne sliš(i)ši li elika si n
a te svěd(ě)t(e)lstvujut' .
I ne o[t]veća emu ni kь edin(o)mu ž
e g(lago)lu t(a)ko ě([k]o) divit(i) se ĵimu
nu zělo Na vsaki že d'nь praz
dnikь običai bě ĵimunu o[t]pu
st(i)ti ljudem' edinogo o[t] sve
zanіь egože hotěhu . Iměš
e že tьgda edin(o)go svezana
naročita naricaem(a)go vara
vu iže za etero ubiistvo pos
tavlen(ь) bě v(ь) tamnicu . Sabr
animь že im' r(e)če im' pilat' Ko
go hoć(e)te da o[t]pušću v(a)mь v
aravu ili i(su)sa naric(a)em(a)go . h(rьst)a
. Viěše bo ě[k]o zavisti ra
di pred(a)še i . Sědeć(u) že emu n
a sud(i)šći posla k nemu žena e
go rekući . Ničesože t(e)bě
i prav(a)dniku tomu mnogo bo pos
trad(a)hь d(a)n(a)sь va sni ego radi
. Arhierěi že i stareišini na
ustiše narodь da isproset
varavu i(su)sa da pogube
tь . o[t]većav že pilatь r(e)če i
mь . Kogo hoć(e)te o[t] oboju da o[t]
pušću v(a)mь . Oni že rěše V
aravu . R(e)če imь pilat(ь)
Čto ubo stvoru o[t] i(su)sa narica
em(a)go h(rьst)a . I reše vsi . Da r
aspetь budetь R(e)če imь p
ilatь Čto ubo zlě stv
ori . Oni že izliha vapiěhu
g(lago)ljuće Na križe propni i V
ide že pilatь ě[k](o) ničtože usp
ěvaet[ь] narodь n(a) pače množě //
p116b e mlva bivьetь priěmь vodu
umi rucě prěd ljudmi g(lago)le
Čistь es(a)mь azь o[t] krvi sego pr
av'dnika vi uzrite o[t]v
eća v(a)sь narodь i r(e)če Kr(ь)vь
ego bodi[15] n(a) n(a)sь i na čedihь n(a)š(i)h
T(a)gda o[t]pusti imь vara
vu a i(su)sa teprь prěda imь da
i propnutь Tьgda voini ĵim
unovi priěmše i(su)sa na sud(i)šći
sabraše na nь vsu družbu
I svlěše š nego rizi ego i od
ěše i hl(a)midoju črvlenoju I s
pletše věnacь trnovь polo
žiše na gl(a)vu ego i trst(ь) d
aše v desnicu ego I kolěna
prěgib(a)juće pred nimь i rug(a)hu
se emu g(lago)ljuće Zdrav(ь) c(ěsa)r
u ijuděiski . I pljujuće na n
vzeše trstь o[t] nego i biěhu i
trstiju po gl(a)vi ego I egda
porug(a)še se emu i svlěše š ne
go hlam(i)du i oblěše i v rizi
ego i veše i na r(a)spetie Isho
deće že obrětu č(lově)ka kuriněisk
a greduća s sela imenem(ь) si
muna I semu zadiše da pone
setь križь ego I priš(a)dše na m
ěsto naricьemo golgota eže e(s)[t](ь) k
alvarie město I daše emu
piti vino s žlčiju smišan
o I vkušь ne hotěše piti po
tom že eg(ь)da razpeše i . raz
děliše sebě rizi ego žrěb
i meć(u)će Da isplnit se r(e)čeno
e pr(o)r(o)k(o)mь g(lago)ljućim' Razděliš //
e sebi rizi moe . i o mantizě moe p117a
m' metaše žrebь I sedše s
trežahu i . I položiše nadь
glavu ego vinu napisanu
se estь i(su)sь nazaraninь c(ěsa)rь iju
deiski . Tьgda raspeše š n
imь ina dva razboinika . edin
ogo o desnoju a drugoga o šu
ju . I mimo hodeće hulahu pok
ivajuće gl(a)vami svoimi . . . /

(Mt 27, 45—66)

. . . . . o[t] š
estoe godini tma bi po vsei
z(e)mle do godini deve[t]oe . pri
deve[t]oi godini vzapi i(su)sь g
l(a)s(o)mь veliemь g(lago)le . † . Eli . El
i . lema savahtani . eže e(s)[t](ь) . † . b(o)že
b(o)že moi vskuju me esi ost(a)vilь
Eteri že stoećei tu sli
šavše gl(agola)hu . Sa iliju zo
ve[t]ь . I abie tekь edinь o[t] nih
vazam' spugu oc(ь)ta i polo
ži na trst(ь) i daěše emu pit
i . A proči v istinu gl(agola)hu . O //
stavi i da vidimь aće pri p117b
de[t]ь ilič izbavi i . Isu(sь) že ošće
v(a)zьpi gl(a)somь veliem(ь) ispus

ti d(u)h(ь) . *tu prekloni se pop na*[16]
I se opona crk(ь)vnaě razdri s
e s višnago kraě do nižnago
na dvoe . I z(e)mla potrese se i s
lnce pomrče kamenie raspa
de se grobi o^{t}voriše se i mnog
a tělesa s(ve)tihь usapšihь
vstaše izšadše o^{t} grobь
po vskrsnoveni ego vnidu
v s(ve)ti gradь i ěviše se mnoz
im(ь) . Satnik že i sući š nim(ь) str[ě]
guće i(su)sa viděvše trusь
z(e)mli . i ta ěže bivahu . uboě
še se zělo g(lago)ljuće . V isti
nu s(i)nь b(o)ži sa bě . Běhu že
tu ženi mnogie izdaleka z
reće eže hodiše po i(su)se o^{t} gali
lěe služeće emu . V nih že
bě m(a)riě magd(a)lena i m(a)riě ě^{k}o
vla i osipova m(a)ti . i m(a)ti s(i)nu
zavedeovu . Več(e)ru že bi
všu pride č(lověkь e^{t}erь bog(a)t' o^{t} a
ramatie im(e)nem' osipь iže i ta
bě taino uč(e)niь i(su)sov' . Sa pri
stuplь k pilatu . Isprosi t
ělo i(su)sovo . Tьgda pil(a)t(ь) po
vele dati emu telo isus
ovo . I priěm(ь) osipь telo isus
ovo i obv(i)t(ь) e v platno č(i)sto
i položi e v grobě svoem(ь) nov
em(ь) iže bě issěkal(ь) v k(a)meni . I pr
ivali kamen(ь) veli na dvari
groba i o^{t}ide . Běhu že tu m(a)ri //
ě magdalena i drugaě m(a)ri
p118[a] ě seděće premo grobu . *r(ь)ci sie*
v tonь e(van)ĵ(eli)ě[17] jutrešni že d(a)nь iže
e(s)t(ь) po paraskavii sabraše se a
rhierei i parisei k pilatu g
(lago)ljuće . G(ospod)i vspomenuhom se ě^{k}(o)
lasьtacь onь egda ošće ži
vь beše r(e)če . po trěhь dnehь
vstanu . Pov(e)li ubo strěći
grobь do tretago dne . eda k
ako noćiju prišadše uč(e)n(i)ci e
go ukradutь i i rekut' ljudem'
vsta o^{t} mrtvihь . I budetь
poslědna lastь gorša prv
ihь . I r(e)če imь pilatь . Imate
stražu . iděte i strězite
ě^{k}ože věste . Oni že šadše u
tvrdiše . grobь i nazn(a)menaše
kamenь sь stražami /
p164[a] *Na e(van)ĵ(e)lie ponesutь sviće*
dupliri i kadilnikь i pok(a)dit'
popь knige ili žakanь eva
nĵ(e)lski[18] Evanĵ(e)lie ot matěě

(Mt 28, 1—7)

(V)Ečerь sobotni svita
jući v prvuju sobotu pri
de m(a)riě magdalena i dru
gaě m(a)riě viděti grobь . I se
trusь veli b(i)si zělo anĵ(e)(ь)
bo g(ospod)nь snide s n(e)b(e)se . I pristu
plь otvali kamenь o^{t} dvari
groba i siděše na nemь . Bě že
zrakь ego ě^{k}o mlnii i rizi ego be
li ě^{k}o sněgь . Strahom že ego
ustrašiše se strěgućei i b
iše ě^{k}o mrtvi . Otveća že an
ĵ(e)lь i r(e)če ženamь . Ne mozite
boěti se . Věmь ě^{k}o i(su)sa išćete
propetago . Něstь sadě . Vs
ta bo ě^{k}ože r(e)če . Pridite i
vidite město iděže polož
enь bě g(ospod)ь . I edro šadše r(ь)ci
te uč(e)nikomь ego i petru ě^{k}(o) vs
ta . . . .

Primjeri misnih tekstova

Iz Ordo missae (početne rubrike, versi, odgovori)

† Egda se eněi ob p236[b]
lači k maši po rimskoga dvo
va zakonu r(ь)ci sie psalmi . a .
Kolь vzljublena sela tv(oě)
. b . Bl(agoslo)vilь esi g(ospod)i z(e)mlju
tvo(ju) /
. v . Prikloni g(ospod)i . g . Věrovah'
těmže . d . Iz glubinь vaz(vahь)
An(tifon) . Ne vspominai grěhь moihь p237[a]
g(ospod)i l /
jubo roditelь moihь ni masti vzi
mai o grěsěhь moihь . G(ospod)i pom(i)lui
H(rьst)E Pom(i)lui G(ospod)i pom(i)lui
O(tь)če n(a)šь
B(e)r(a)^{š} . Azь rěhь g(ospod)i pomilui me .
O^{t}V(ětь) . I /
sceli d(u)šu moju ěko sagrěšihь t
ebě . . . . p237[b]
Pristupae popь k(ь) oltaru
obl(ě)čenь v paramentь g(lago)let'
B(e)r(a)^{š} . Vnidu k oltaru b(o)žiju O^{t}već
ava dьěkь .I k b(og)u veselećumu ju
nostь moju P(ě)s(nь) . Sudi mi b(ož)e .
K(o)n(a)c li /
cu moemu . Paki g(lago)let' popь . Vnid
u k olt(a)ru b(o)žiju O^{t}ve(t) . I k b(og)u vese
leć(u)mu junost(ь) moju B(era)^{š} . Pomoćь
n(a)ša v /

ime g(ospod)ne . O[t](větь) . Stvoršago nebo i
zemlju . I /
svrš(ь)še isp(o)v(ě)dь r(ь)ci B(era)[5] . B(ož)e
ti ob /
rać̀ь živiši ni . O[t](větь) . I ljudi tvoi vz
veselet(ь) se o t(e)be . B(era)[5] . Ěvi namь
g(ospod)i /
milostь tvoju . O[t](větь) . I spasenie tvoe
dai namь . . .

(votivne mise)

p249b **Ꙗmisa mira prositi . or(acię)**
(Bož)e o[t] negože s(ve)ta želěnię
rěsni sveti i prav(a)dna su
tь děla . dai rabom' tvoimь
onь mirъ . egože sa mirъ ne možet
dati da i sr(d)ca n(a)ša tvoimь
zap(o)v(ě)demь poddana i o[t] vragь
o[t]ěta užasti vr(ě)mena bodi
te[19] tvoimь zašćić(e)niem(ь) tiha
(Bož)e iže věrujućei v(ь) te lju . **n(adь)**
d(ari) /
di nikimi že ostavlaeši st
repetati užasti . spodob
i molenię i žr(ь)tvi narečenie
t(e)bě o[t] ljudi tvoihь prięti d
a mirъ o[t] tvoee milosti podanь
krstьěnski prěděli o[t] vsě
hь nepriětelь stvoritь bit
i svodobni . g(ospodo)mь našimь Po(brašanci)
B(ož)e sazdatelju mira i lju
bitelju egože znati ži
viti i emuže rabotati v
ladati estь . zašćiti pok
ornihь tvoihь o[t] vsěhь branь
da iže v(ь) tvoe zašćićenie u
pvaemь niedinogo nepriěte
lь oružię ne uboim se . g(ospodo)mь na
šimь / **Ꙗ Misa za papu . or(a)c(i)ě**
(Bož)e vsěmь věrnimь pastir
u i stroit(e)lju raba tvoego
im(e) r(eki) . egože cr(ь)kvi tvoei pas //
tira postaviti izvolilь p250a
esi m(i)lostivь prizri i dai emu
m(o)l(im) te sl(o)vom' i obrazom' imže s
tvorit' e prospěti da životь
v(ě)čni edinako sa stadomь
tebě věrnimь prěidetь . **nad(ь dari)**
(P)rinesenimi dari m(o)l(im) te g(ospod)i
ugodanь budi i raba tvoego
im(e) r(eki) . egože pastira cr(ь)kvi tv
oei postaviti izvolilь esi
krěpkimь zaštićeniem' stroi . **po(brašanci)**
(S)ie ni m(o)l(imь) te g(ospod) i b(o)žestvenie
taini priětie da zašćite
tь raba tvoego im(e) r(eki) egože p
astira cr(ь)kvi tvoei post(a)vi
ti izvolilь esi edinako sa
vkupleno sebě stado sp(a)s
etь vsagda i zaoděetь.

Eduard Hercigonja

[1-2] Kosom crticom (/) označen je kraj retka u originalnom tekstu, jer iz tehničkih razloga nisu u dvostupačni otisak mogli biti složeni reci s većim brojem znakova. Dvjema kosim crtama (//) označen je svršetak stupca.

[3] umj. *doiděže*

[4] umj. *velieju*

[5] umj. skladajući *e* (stsl. skladajošti ję = nom. sg. ptcp. prez. akt. žen. r. + akuz. pl. pron. *iže)*

[6] otisnuto *dъ*

[7] umj. běhota

[8] u originalu [d]

[9] Zamjena *o* : *u* nije rijetka pojava u prvotisku Misala. Razloge toj zamjeni valja tražiti u sličnosti glagoljskih grafema *o* i *u*, a nije isključeno da se u ovakvim slučajevima ponekad radilo o posljedicama djelovanja živa govora na crkvenoslavenski jezik Misala (kajkavski elementi)

[10] umj. hodeća

[11] u orig. greškom slagara inverzija s/i: *siplnit se*

[12] ponovljeno

[13] umj. *reče*

[14] u orig. greškom slagara inverzija: *tvoeća* umj. *otveća*

[15] ponovno *o* umj. *u* (budi) što je, najvjerojatnije dijalektalna crta unijeta od strane redaktora kodeksa.

[16] rubrika kao uputa svećeniku za postupak (poklon) pri čitanju Evanđelja.

[17] rubrika

[18] rubrika

[19] umj. b*u*dite

O HRVATSKOM GLAGOLJSKOM PRVOTISKU

I.

U povodu drugog izdanja glagoljskog prvotiska *Misala po zakonu rimskoga dvora*, koje izlazi u reprint izdanju izdavačkog poduzeća »Liber«, potrebno je kazati ono najbitnije što je poznato o tom našem dragocjenom kulturnom spomeniku iz 15. stoljeća. To je prva hrvatska inkunabula koja se izdaje reprintom. Istina, hrvatske inkunabule tiskane latinskim i gotskim slovima doživjele su ponovno izdanje, transliterirano suvremenim slovima: T. Maretić izdao je *Evanđelistar*, tiskan god. 1495. u Veneciji,[1] a Ć. Gianelli *Molitvenik* i *Oficij sv. krsta* i *Oficij sv. duha*, tiskane oko god. 1490. negdje u Hrvatskoj ili u inozemstvu[2]. Za znanost bi svakako bilo potrebnije i korisnije da su i ta djela izišla reprintom, pa se je nadati da će doskora i biti izdana.

Prve tiskane knjige, inkunabule — od izuma tiska do god. 1500. — smatraju se rijetkostima, kao dragocjena grafička, a često i likovna umjetnička ostvarenja. Nema dvojbe da su prvi tiskari bili umjetnici koji su mnogo svoga osobnog dali i ostvarili u svojim tiskanim proizvodima. Zbog toga su inkunabule predmet stalnog proučavanja ne samo knjižničara, nego i drugih stručnjaka s područja kulturnohistorijskog, povijesti umjetnosti, književnosti, jezikoslovlja, bogoslužja i mnogih drugih znanstvenih disciplina, sve do prirodnih i egzaktnih znanosti.

Prve tiskane knjige u svemu se povode za kodeksima koji su se do potkraj srednjega vijeka prepisivali u posebnim školama, ponajviše po raznim samostanima, jer je potreba za knjigama neprestano rasla i bilo je pitanje samo vremena kada će doći do izuma tiska, do bržeg i jeftinijeg umnažanja knjiga. Poradi toga prvotisci ispočetka nemaju naslovne strane, nego se naslov određuje obično po prvim riječima, ne broje se stranice, pa ni listovi, a zbog knjigoveže stavljaju se oznake pod tekst, u desni kut, na snopiće, arke, kvaternione, kvinternione, seksternione itd. Podaci o knjizi nalaze se u zadnjem odlomku, kolofonu, koji nam u mnogome nadomješta naslovnu stranu.

Sve osobine inkunabula imadu i hrvatski prvotisci, a u prvom redu naš glagoljski editio princeps. Svakako začuđuje da su Hrvati tiskali već tridesetak godina nakon izuma tiska svoje knjige, na svom jeziku i svojim posebnim pismom — glagoljicom. Na latinskom jeziku tiskano je prvo djelo hrvatskoga autora već god. 1474. No najveći domet književnih i znanstvenih djela ostvaruje svaki narod samo na svom jeziku.

Od međunarodnog je kulturnog značenja uspjeh Hrvata da u kratkom vremenu nakon izuma tiska objelodanjuju na svom osebujnom pismu glagoljici — premda su se tada služili i latinicom i trećim svojim pismom, posebnom hrvatskom ćirilicom, nazivanom u znanosti zapadnom ćirilicom ili bosančicom — velebno liturgijsko djelo rimokatoličke crkve *Misal po zakonu rimskoga dvora*. Bio je to prvi tiskani misal

[1] T. Maretić: *Lekcionarij Bernardina Spljećanina*, Zagreb, 1885., Djela JAZU, knj. 5.

[2] Ć. Gianelli: *Najstariji štampani hrvatski molitvenik*. Dodatak knjizi: F. Fancev: *Vatikanski hrvatski molitvenik i Dubrovački psaltir*, Zagreb, 1934., Djela JAZU, knj. 31.

[3] Nikola Modruški: *Oratio in funere Petri Cardinalis S. Sixti*. Romae, 1474.

koji nije bio pisan na latinskom jeziku, prije grčkoga prijevoda, dakle jezika koji je u liturgijskom pogledu smatran ravnopravnim latinskome. Bilo je to zapravo 49. potpuno izdanje misala, premda ga Weale-Bohatta[4] nabrajaju kronološki kao 55., računajući njegovo datiranje (22. veljače 1483.) kao »more Veneto«, jer je po venecijanskom računanju godina počinjala 1. ožujka, te bi prema tome naš prvotisak bio dovršen god. 1484. Međutim venecijansko računanje, kako je utvrđeno, ne može se primijeniti na naš misal. Među ostalim i zbog čisto formalnih razloga, budući da je 22. veljače 1484. bila nedjelja, a istoga dana 1483. subota, pa rad na tiskanju prvotiska nije mogao biti dovršen na dan odmora, koji se tada iz vjerskih razloga striktno provodio.

Naziv naših glagoljskih misala i brevijara »po zakonu rimskoga dvora« dolazi otuda što je tip misala rimske kurije u zapadnoj crkvi prevladao već u 13. stoljeću, sve do Tridentinskog koncila, kao najopćenitiji, a u nas su ga širili osobito franjevci. I mnoge druge biskupije i redovi imali su svoje tipove misala, ali na našem području to je pravo uživala samo zagrebačka biskupija, koja svoj prvi tiskani misal objavljuje god. 1511. na latinskom jeziku,[5] a brevijar,[6] također na latinskom, već god. 1484.

Prvi opis našega misala napisao je na latinskom jeziku ukrajinski grkokatolički svećenik Mihajlo K. Bobrowski god. 1820. kao uvod za prvi primjerak misala koji se nalazi u Vatikanskoj knjižnici, te bez obzira na ondašnju arhaičnu terminologiju donosi, za razliku od drugih kasnijih opisa, mnogo pouzdanih i ispravnih podataka, kao npr. broj stranica i dr. Bobrowski kaže za naš misal da je »rjeđe od bijeloga gavrana«, da je »zlata vrijedno«, te da ga treba cijeniti »kao neki rukopisni kodeks«.[7] Pa ipak, do danas se od prvotiska sačuvalo deset primjeraka i nekoliko fragmenata, više nego od bilo koje druge hrvatske inkunabule. Jedan je primjerak tek nedavno nastradao, prigodom bombardiranja Nacionalne biblioteke u Beogradu god. 1941. To je najvjerojatnije primjerak iz Ricmanja kod Trsta, koji se spominje u literaturi.[8] Sačuvalo se 5 do 10% od čitave naklade, jer u ono doba naklade se kretahu obično od 100 do 200 primjeraka, što je posve odgovaralo tadanjim potrebama. Najveći broj sačuvanih primjeraka prve hrvatske inkunabule govori očito da se naš prvotisak u narodu oduvijek cijenio kao osobita dragocjenost, premda nije nikada bio dobro gledan, tek toleriran od najviše crkvene vlasti, kao i sav hrvatski glagoljizam od svoga početka.

O velikoj važnosti prvotiska govori nadalje i to što je tiskan ne samo na papiru, nego i na pergameni, kao i prvotisak glagoljskog brevijara iz god. 1491. Kod toga treba posebno istaknuti da su to jedine dvije slavenske inkunabule uopće tiskane na papiru i pergameni.

II.

Misal obuhvaća 219 listova kvart formata, tiskano dvostupačno s 36 redaka, lijepim slovima uglate glagoljice. Tisak je dvobojan, crno-crveni. Ljepotom slova nije ga nadmašila ni jedna druga glagoljska tiskara, sve do 19. stoljeća, kad su po uzoru na slova prvotiska lijevana nova slova za ondašnje i današnje potrebe. Pobliže o tome, kao i o transliteraciji, govori se u knjizi u posebnom poglavlju.

[4] W. H. J. Weale — H. Bohatta: *Bibliographia liturgica*, London, 1928., No 1330.

[5] *Missale cum Chorum et Rubricam Almi episcopatus Zagrabiensis Ecclesiae.* Venetiis, in officina Petri Lichtenstein, 20. VI. 1511.

[6] *Breviarium iuxta consuetudinem ac quotidianam obseruantiam chori Ecclesiae Zagrabiensis.* Venetiis, Erhardt Radtolt, 1484.

[7] M. Bošnjak: *Sačuvani primjerci prve hrvatske tiskane knjige* — »Slovo« (»Vajsov zbornik«), 6—8 /1957/297—310, Zagreb.

[8] Isto.

Nepoznati tiskar prvotiska upotrijebio je 201 grafički znak[9] (početnih slova 30, većih slova s apostrofom bez title i s titlom 70, isto tako manjih slova 39, ligatura većih slova s titlom i bez također 39, ligatura manjih slova 10, kratica 7, posebnih znakova 4 i latinskih slova 2). Kad se uzme u obzir da su u tiskari manjkali mnogi znakovi (inicijali, mnoge ligature i dr.), svakako je to velik broj, pogotovo ako se usporedi da je za remek djelo tiskarskog umijeća, za Gutenbergovu 42-rednu Bibliju, koja je tekstovno više nego trostruko veća od našega misala, upotrijebljeno ukupno 290 grafičkih znakova.

Ali i naš glagoljski prvotisak, kao tiskarski dotjerano djelo, proizvod je svakako velikog tiskarskog majstora, unatoč tomu što je ostao nepoznat, kao i svi oni koji su naš misal pripremali, brinuli se oko njegova izlaženja i raspodjele. Ostalo je nepoznato i samo mjesto gdje je misal izdan, a nije se dapače sačuvao ni jedan potpuni primjerak. Naše reprint izdanje zapravo je idealni kompletni primjerak. Sastavljen je od triju primjeraka: od prvog i drugog primjerka iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te od prvog primjerka iz Vatikanske knjižnice.

Sačuvani primjerci prvotiska nalaze se u Hrvatskoj ovako raspoređeni:

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu nalaze se dva primjerka. Prvi (sign. R I — 4⁰ — 62 a) ima sačuvano 211 listova, a drugi (sign. R I — 4⁰ — 62 b) ima 205 listova. U Knjižnici Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti nalazi se jedan primjerak s ukupno 129 listova. Primjerak iz samostana oo. trećoredaca sv. Franje u Glavotoku na otoku Krku nalazi se u Knjižnici samostana istoimenog reda na Ksaveru u Zagrebu, a ima 209 listova. Peti, oštećeni, primjerak u Hrvatskoj, tek s 46 listova, nalazi se u Knjižnici samostana oo. dominikanaca u Bolu na otoku Braču.

[9] J. Tandarić: *Grafički znaci prve hrvatske tiskane knjige* — »Slovo«, 14/1964/110—120, Zagreb.

U Hrvatskoj je pored toga sačuvano šest raznih listova, od kojih su tri na papiru i tri na pergameni. Dva lista na papiru čuvaju se u arhivu samostana oo. trećoredaca u Krku, a jedan list na papiru, koji potječe iz Novog Vinodolskog, sada je u posjedu Staroslavenskog instituta u Zagrebu. U spomenutom samostanu oo. trećoredaca u Krku čuva se jedan fragmentarni list (*s*) na pergameni, drugi list na pergameni (*dz*), iz Parčićeve ostavštine, čuva se među fragmentima Staroslavenske akademije u Krku, a treći list istoga kvaterniona (*dz*) nalazi se u Knjižnici oo. franjevaca na otočiću Košljunu kod Krka.

Vrijednost sačuvanih fragmenata na pergameni sastoji se u tome što su dva lista blizu početka, a treći blizu svršetka, pa se time svakako potvrđuje da je prvotisak bio tiskan u cijelosti i na pergameni. No listovi na koži služili su i za druge svrhe: kao trajniji i skuplji materijal, kad su zastarijevali, za uvez drugih knjiga, a bit će da su se brisanjem prijašnjega teksta ponovno upotrebljavali za nove tekstove (palimpsesti). To je sudbina i mnogih nestalih pergamentnih kodeksa u nas i u svijetu.

U inozemstvu nalaze se primjerci našega prvotiska u slijedećim knjižnicama:

U Vatikanskoj knjižnici u Rimu nalaze se dva primjerka. Prvi primjerak (sign. Inc. 733) ima 217 listova, a drugi (sign. Inc. 734) 171 list i rukopisne nadopune koje vjerojatno potječu od spomenutog poznavaoca hrvatske stare književnosti, od Mihajla Bobrowskoga. Jedan primjerak nalazi se u Nacionalnoj knjižnici u Beču i ima 215 listova. Primjerak iz Državne javne knjižnice Saltykov-Ščedrin u Lenjingradu ima 218 listova i ujedno je najkompletniji. Peti primjerak u inozemstvu nalazi se u Kongresnoj knjižnici u Washingtonu, ima 213 listova, ali ni jedan list kalendara.

Pregled svih sačuvanih primjeraka našega prvotiska, odakle se vidi što u kojem primjerku nedostaje, odnosno kamo pri-

PREGLED LISTOVA PRVE HRVATSKE TISKANE KNJIGE

Kvaternioni			Koliko svega treba imati listova	U Hrvatskoj									U inozemstvu				
Redni broj	Glagoljicom	Latinicom		Sveučil. knj. RI-4°-62a	Sveučil. knj. RI-4°-62b	Knjižnica J. akad. Ink. 14	Primjerak iz Glavotoka	Primjerak iz Bola	Pergamena Košljun	Pergamena u Krku	Fragment u Krku	Fragment iz N. Vinodola	Beč	Lenjingrad	Washington	Vatikan Inc. - 783	Vatikan Inc. - 734
Kalendar	—	—	6	2—6	2—6	—	5, 6	—	—	—	—	—	2—6	1—6	—	1,2,5,6	2,3
1	ѧ	a	8	1,3-6	1—8	—	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—7	1—8	1—8	1—8
2	ѣ	b	8	1—8	1—8	—	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
3	ѡ	v	8	2—7	1—8	—	1—8	2,3,6,7	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
4	ѿ	g	8	2—8	1—8	8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1,2,7,8
5	ѩ	d	8	1—8	1—8	4—7	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	—
6	ѥ	e	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	—
7	ѫ	ž	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	—
8	ѯ	dz	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	1	1	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
9	ѳ	z	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
10	ї	ï	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
11	ꙗ	i	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
12	ѥ	j	8	1—8	1—8	1—8	1—8	6—8	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
13	ѧ	k	8	1—8	1—8	1-3,6-8	1—8	1—8	—	—	—	—	1—8	1—8	1—9	1—8	1—8
14	ѩ	l	8	1—8	1—8	1,3-8	1—8	1—8	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
15	ѧ	m	8	1—8	1—8	1,2,4-8	1—8	1—8	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—6
16	ѣ	n	8	2—8	2—8	2,3,6,7	2—7	4—8	—	—	—	—	1-3,6-8	1—8	1—8	1—8	1—8
17	ѩ	o	8	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
18	ѩ	p	8	1—8	1—8	1—8	1—8	2,3	—	—	—	6	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
19	ѣ	r	8	1—8	1—8	1—8	1—8	—	—	—	2,3	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
20	ѩ	s	8	1—8	1—8	2—8	1—8	—	—	6	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
21	ѩ	t	8	1—8	1,2,6-8	1—8	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
22	ѩ	u	8	1—8	1—8	2—6	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
23	ѩ	h	8	1—8	1—8	—	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
24	ѩ	ō	8	1—8	1—8	—	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—8
25	ѩ	št	8	1—8	2—7	—	1—8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	1—7
26	ѩ	c	8	1—8	2—7	—	1,2,7,8	—	—	—	—	—	1—8	1—8	1—8	1—8	—
27	ѩ	č	5	1—5	2, 5	—	1—5	—	—	—	—	—	2—5	1—5	1—5	1—5	—
Svega listova:			219	211	207	129	209	46	1	1	2	1	215	218	213	217	171

pada pojedini fragment, donosimo u tabeli. Brojevi listova preuzetih iz pojedinih primjeraka za naše reprint izdanje doneseni su u izvještaju uredništva.

Tekstovno knjiga ima, kako je navedeno, 219 listova, a 220. list bio je vjerojatno prazan, jer originalni nije sačuvan. Na zadnjem tekstovnom listu otisnut je skromni i nepotpuni kolofon (Lět' gnih č. u. o. v. (= 1483.) mca pervra dni i. b. (= 22.) ti misli biše svršeni). Zadnji arak (č) bio je svakako ternion, kao i prvi na kojem je otisnut kalendar, jer je pet listova tehnički najpraktičnije tiskati kao ternion, što potvrđuje i činjenica da su drugi i peti, treći i četvrti list tiskani zajedno, a šesti, koji se tiska s prvim, ionako je potreban na kraju knjige prigodom uveza. Ali taj nesačuvani zadnji list navodi na pomisao da je na njemu, možda, bio tiskan pregled kvaterniona, kao kod kalendara prvog tiskanog brevijara, a eventualno i još neki podaci koji bi nam upotpunili kratki i nepotpuni kolofon. To na žalost ne možemo znati ni tvrditi, nego samo nagađati, jer nije sačuvan ni jedan originalni papir zadnjega, 220. lista iz vremena tiskanja prvotiska.

III.

Prvotisak misala ima jednu praznu stranicu, predviđenu da se na nju nalijepi drvorez raspeće, tzv. kanonska slika, jer dolazi uz tekst mise zvani kanon. Te su slike osobito karakteristične za misne knjige, a počele su se tiskati tek nakon god. 1480. Slika je predviđena na verso stranici prvoga lista kvaterniona **n**. Taj list manjka u svim primjercima sačuvanim u Hrvatskoj, a imadu ga samo inozemni primjerci. Samo se po sebi nameće pitanje je li postojao koji drvorez izrađen baš za naš prvotisak?

Od inozemnih primjeraka nalijepljene drvoreze imadu primjerci u Beču, Lenjingradu i Washingtonu, ali je svaki drvorez drukčiji. Drvorez iz primjerka u Beču svakako je najmladi, nalijepljen je naknadno, najkasnije 20. ožujka 1656. Toga je dana glagoljskim slovima napisana margina nad slikom, a jedno slovo prelazi preko okvira nalijepljenog drvoreza (sl. 1). Pored bilješke načinjen je ornamentni crtež tropleta, s desne strane još je jedna glagoljska bilješka, a na donjem je rubu neka nepismena ruka ispisala glagoljska slova od *a* do *s*. Po tehnici crtanja drvorez nije mogao nastati prije Albrechta Dürera (1471.—1528.). Sadržajno je najbogatiji od svih triju sačuvanih drvoreza. Oko križa je okupljeno 11 osoba, a pod križem nacrtana mrtvačka glava. Pozadinu ispunjaju planine i na lijevoj strani dio nekog utvrđenog grada. Sve je to smješteno na minijaturi veličine 13× ×7,5 cm.

Drvorez iz lenjingradskog primjerka podsjeća nas na jednu od prvih tiskanih kanonskih slika u benediktinskom misalu objelodanjenom 1481. u Bambergu. Odlikuje se jednostavnošću, upravo rustikalno-

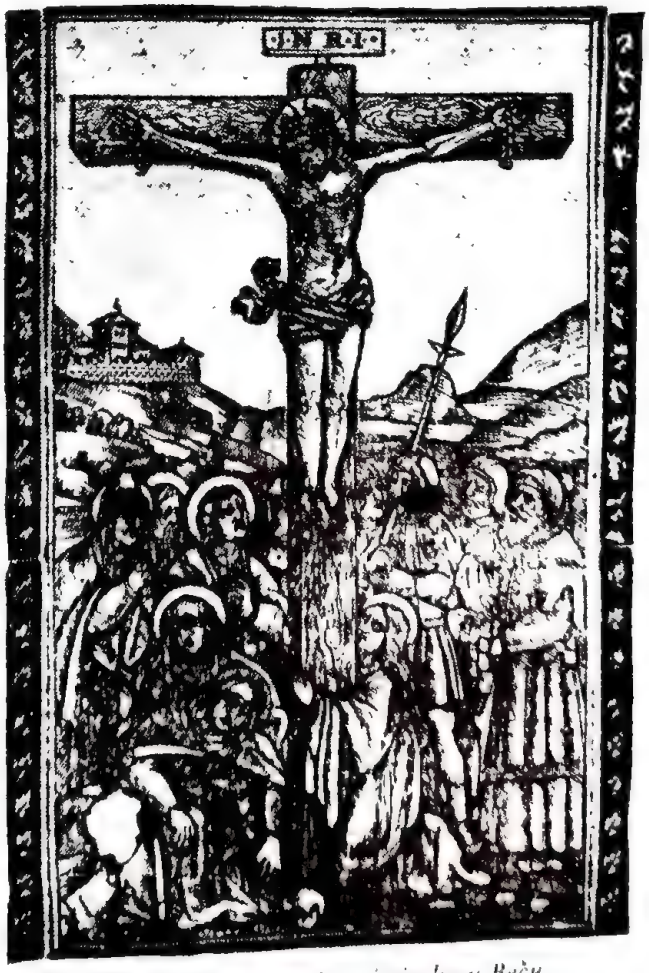

Sl. 1 — Drvorez iz primjerka u Beču

Sl. 2 — Drvorez iz primjerka u Lenjingradu

šću izraza. Pod slikom je bosančicom napisana molitva o križu. Veličina slike je 13,5×8,5 cm. Latinski natpis INRI nije ovdje čitljiv, jer je na crtežu naknadnim bojenjem primitivno prikazano kapanje krvi iz rana. Dodavanjem je crtež jako zamrljan (sl. 2). Kompozicija podsjeća na treći nađeni drvorez iz primjerka u Washingtonu, što posebno vrijedi za stereotipni položaj Marije i Ivana, s tom razlikom da u Washingtonskom primjerku Ivanov pogled nije usmjeren u gledaoca, nego u Isusa. Drvorez lenjingradskog primjerka sličan je drvorezima u boji u ostrogonskim misalima, no ti su misali tiskani nakon našeg prvotiska.[10] To navlastito vrijedi za *Missale Strigoniense*, Venetiis 1486. i *Missale Strigoniense*, Brunnae 1491.

O drvorezu u Washingtonu može se reći da je svakako dotjeraniji od lenjingradskog primjerka. Oko gornjeg dijela križa vide se oblaci koji slici daju veću izražajnost i lijepo ispunjaju prazni prostor (sl. 3). Veličine je 23×14 cm i odgovara formatu knjige. Marijino držanje gotovo je identično onome na lenjingradskom primjerku. Pogled Ivana, koji je i ovdje uz lijevu stranu Kristovu, usmjeren je, kako je rečeno, u patničko lice Isusovo, a ne u gledaoca. Ni ovom drvorezu, kako se naknadno ispostavilo, ne zna se autor, pa dolazi u obzir da je, kao i drvorez lenjingradskog primjerka, bio namijenjen za naš prvotisak. Lako je moguće da su to radovi nepoznatih domaćih umjetnika, što do sada nije pouzdano utvrđeno, a isto tako da je jedan od tih dvaju drvoreza bio izrađen upravo za prvotisak i bio tiskan posebno, možda pače u drugoj oficini u inozemstvu.

Sl. 3 — Drvorez iz primjerka u Washingtonu

[10] I. Hubay: *Missalia Hungarica*. Budapest, 1938. Usporedi osobito tablu 3 i 5.

IV.

U našoj, a i u inozemnoj literaturi raspravljalo se u vezi s problemima oko našega prvotiska, najviše o mjestu izdanja, tiskaru i njegovu izdavaču, jer se ti bitni podaci ne navode u spomenutom šturom kolofonu. Autori iz prošlog i polovice ovog stoljeća pretežno su smatrali da je misal tiskan u inozemstvu, ponajviše poradi toga što su neke hrvatske inkunabule bile tiskane u Veneciji. U prilog tomu govorilo je i to što misal odaje visoki domet grafičkog umijeća i odlikuje se ljepotom svojih lijevanih slova. Postojao je doduše historijski dokument iz 17. stoljeća od biskupa Sebastijana Glavinića, koji je vidio glagoljski brevijar na kojem je pisalo da je tiskan u Kosinju. Dokument je objelodanio M. Sladović,[11] ali ni povjesnici, ni slavisti, ni knjižničari, a ni sam Sladović, kao povjesnik, nisu htjeli ni mogli primijeniti zapis S. Glavinića na misal, budući da je izričito spomenuo brevijar i mjesto Kosinj u kolofonu, a misal nije brevijar i nema u kolofonu spomenuto mjesto.

Ali kad je ponovno otkriven brevijar[12] iz god. 1491., bilo je tek pitanje vremena kada će se zapis S. Glavinića primijeniti na taj brevijar i zaključiti da potpuno odgovara zapisu i da je zapis vjerodostojan dokument. Time je riješeno pitanje mjesta tiskanja prvoga brevijara, sačuvanog samo u jednom primjerku, i to bez zadnjega kvaterniona na kojem u kolofonu piše da je tiskan u Kosinju, kako je to čitao S. Glavinić. Želimo li pak za neko djelo tvrditi da je tiskano u nekoj već poznatoj tiskari, kao što se pomišljalo da je i prvi misal tiskan u Kosinju, tada inkunabulistika traži, ako nema drugih dokaza, da su kod utvrđenog djela iz dotične tiskare i onoga djela za koje se tvrdi da je tiskano u istoj tiskari — upotrijebljeni neki isti grafički znakovi. Takvih potvrda na žalost nema, jer se u prvotisku misala i brevijara nalaze slova različitih veličina. Misal ima za tekst veća i manja slova, a brevijar samo jednu vrst slova, koja su neznatno manja od manjih u misalu. Ligature su različne, a brevijar ima nekih znakova kojih misal nema (različit oblik slova, tri slova *e* i dr.). Nema dakle potvrde da bi djela proizišla iz iste oficine.

S pomoću istovjetnih slova utvrđeno je da je glagoljska inkunabula *Spovid općena,* koja je dovršena 25. travnja 1496. (prijevod talijanskog djela *Confessionale* što ga je napisao Michael de Carcano, a preveo Jakov Blažiolović), tiskana u gradu Senju, premda Senj nije spomenut u kolofonu, ali kako ima ista slova kao i glagoljski *Misal po zakonu rimskoga dvora,* u kojem je naznačeno da je počet i dovršen u Senju 7. kolovoza 1494., Senj je u znanosti prihvaćen kao mjesto izdanja *Spovidi općene.* Takav je postupak uobičajen i u drugih naroda kada znanost raspolaže samo slovima i grafičkim znakovima kao sredstvima za identifikaciju tiskare.

Da je naš glagoljski prvotisak tiskan negdje na hrvatskom području, a ne u inozemstvu, tomu u prilog govori ovih sedam razloga:

1. U knjizi nema potpunog kolofona s imenom tiskara i izdavača, a u to je doba u Veneciji i drugdje više-manje ustaljen način pisanja kolofona. Tako skromnim kolofonom (Lět' g(ospod)nihь . 1 . 4 . 8 . 3 . m(ěse)ca perv(a)ra dьni . 1 . 2 . ti mis(a)li biše svršeni), kao što je u prvotisku misala, mogla se predstaviti samo tiskara koja je tek počela s radom, te je uz to, najvjerojatnije, bila i bez potrebne tiskarske dozvole. U Hrvatskoj je u to doba, kako na mletačkom tako na carskom i madžarskom području, dozvolu za rad tiskare davala (odnosno uskraćivala)

[11] M. Sladović: *Pověsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske,* Trst, 1856.

[12] A. Cronia — L. Cini: *Rivalutazione di una scoperta di Emilio Teza: »L' editio princeps« dei breviari glagolitici* — »Atti dell'Istituto Veneto di scienze, lettere et arti«. Classe di scienze morali e lettere, 113/1954—55/71—117, Venezia.

svjetovna vlast. Tiskar se dičio dozvolom, jer je štitila tiskarske proizvode njegove oficine, i zbog toga, kao i zbog drugih razloga, ne bi zaboravio u kolofonu istaknuti sebe i svoju tiskaru.

2. Činjenica da se više ne javljaju slova iz prve glagoljske tiskare, jer do sada nije poznato ni jedno drugo djelo tiskano istim slovima, isključuje mogućnost da je tiskara bila negdje na sigurnom tlu, kao što je Venecija, nego se vjerojatno nalazila na nekom nesigurnom terenu i nastradala u ratnom vihoru ili na bijegu. Teško je vjerovati da bi tiskar uništio slova (da bi tek jednom upotrijebljena nova slova prelio i od legure odlio druga slova) nakon tiskanja misala, jer lijevanje slova, kao i tiskarski pribor, bijaše neobično skupo. Tiskari su se htjeli istaknuti nečim novim, do tada nepoznatim na tiskarskom području, pa je taj motiv često puta bio važniji od novčanog uspjeha. Zbog čega bi onda inozemni tiskar izostavio svoje ime? Sve to govori da se tiskara nalazila negdje u Hrvatskoj.

3. Druge glagoljske knjige tiskane u inozemstvu imadu inicijale s latinskim slovima (usporedi potonje izdanje misala Pavla Modrušanina, tiskanog 1528. u Veneciji, *Hrvatski misal Šimuna Kožičića*, tiskan u Rijeci 1531. i dr.). Da je prvi misal tiskan u kojoj poznatoj tiskari u inozemstvu — sigurno bi i kod njega bili otisnuti latinski inicijali. U prvotisku misala izostali su inicijali, jer tiskara nije imala drugih slova i inicijala, budući da je bila tek nastala.

4. Tiskar je morao biti Hrvat koji je dobro poznavao jezik i kodekse misala. Svakako je to djelo velikog tiskara, koji ne bi, da je boravio u inozemstvu, ostao nepoznat, a sigurno bi se dičio svojim umijećem i prvim tiskanim glagoljskim djelom.

5. Kao dokaz da je glagoljski prvotisak tiskan u inozemstvu iznosilo se da tako dotjerano izdanje, koje ljepotom slova nije dostiglo nijedno potonje glagoljsko djelo, nije moglo nastati u tiskari bez tradicije. Isti je međutim slučaj s ukrajinskim i crnogorskim inkunabulama, pa i prvim ćirilskim knjigama tiskanim u Rumunjskoj na početku 16. stoljeća, koje se također ističu ljepotom slova, grafičkom i umjetničkom opremom. Po jedinstvenom mišljenju stručnjaka Makarijeve inkunabule nadmašuju sva potonja crnogorska i srpska ćirilska izdanja, sve do 18. stoljeća. Slova glagoljskog misala vjerojatno su bila lijevana u inozemstvu, ali je tiskara radila u Hrvatskoj (i danas se naručuju tiskarski strojevi i matrice u inozemstvu). U ono vrijeme postojale su i pokretne tiskare, koje su selile od mjesta do mjesta i tiskale po narudžbi razna djela za velikaše i crkvene potrebe, sve do jednolistovnih oprosta grijeha. Prema zapisu u kodeksu Novakova misala — tiskara glagoljskog prvotiska selila je godine 1482. nekamo iz Izole u Istri.

6. Podrijetlo papira ne bi kod glagoljskog prvotiska potvrđivalo da je time misal i tiskan u Italiji, kad bi papir i bio talijanske provenijencije. Međutim, upotrijebljeni papir s vodenim znakom volovske glave s crtom i krunom među rogovima, na kojemu je tiskano tri četvrtine misala, najvjerojatnije potječe iz Njemačke. Isto je tako pretežnim dijelom na papiru njemačkog podrijetla tiskan i prvi hrvatski brevijar u Kosinju. Papir iz Njemačke dolazio je Dunavom u podunavske zemlje, pa tako i u Hrvatsku, gdje je zbog kvalitete imao dobru prođu i često se upotrebljavao.

7. Dvije hrvatske sačuvane inkunabule tiskane su u inozemstvu, u Veneciji: Brevijar, 1493. i Evanđelistar, 1495. Prva imade pored glagoljicom tiskanog hrvatskog kolofona i skraćeni kolofon na latinskom jeziku, a druga, premda je tiskana latinicom, zapravo ima pravi kolofon samo na latinskom. Bila je to vjerojatno obveza tiskarova da, tiskajući djelo na stranom jeziku, otisne kolofon ako ne na talijanskom, onda barem na univerzalnom, latinskom jeziku. Prema tome bi, da je bio tiskan u Italiji, glagoljski prvotisak imao

dvostruki, makar i onako nepotpun kolofon. Da je pak za tiskare doista morala postojati takva obveza, potvrđuje najbolje Evanđelistar, koji je tiskan latinicom, pa bi ga barem svatko od vlasti mogao pročitati, ako već ne i razumjeti, a ipak je kolofon tiskan na latinskom, dok je za editio princeps vrlo malo vjerojatno da bi je cenzor uopće mogao pročitati, a još manje razumjeti kolofon, gdje je, pored toga, i datum, kao i kod brevijara 1493., tiskan njemu nepoznatim slovima, a ne brojkama.

U novije vrijeme neki su autori na razne načine nastojali utvrditi mjesto izdanja hrvatskog prvotiska. Spomenut ćemo pojedine autore i njihove hipoteze, a potanje o tome može se naći u njihovim radovima koji su navedeni u literaturi o glagoljskom prvotisku.

Na osnovi zapisa S. Glavinića tvrdi Z. Kulundžić da je prvotisak tiskan u Kosinju. Nadalje da je tiskara u Kosinju, Senju i Rijeci jedna te ista tiskara, što zastupa i A. Lj. Lisac. Kulundžić obećaje da će iznijeti i dokaze za svoju tvrdnju, ali od 1966. do danas nije pobio rezultate mnogobrojnih autora, od Kukuljevića do suvremenih stručnjaka, koji su utvrdili različitost slova, tehnike i svega ostalog kod prvotiska misala i brevijara, a napose od senjske i riječke tiskare.

V. Putanec drži da je tiskara prvotiska selila iz Izole u Istri 1482. i da je misal tiskao 1483. u Modrušu neki Nikola »ordinis eremitarum«. U prilog Izole govori zapis žakna Jurja iz Novakova misala, a Modruš utvrđuje Putanec na osnovi zapisa NOEMIL iz drugog primjerka prvotiska u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Glagoljički zapis napisan je rukom naknadno na kraju teksta. V. Putanec shvatio je zapis kao nadopunu kolofona i protumačio ovako: *N*icolaus *O*rdinis *E*remitarum *M*odrussiae *I*mpressit *L*oco. U Gvozdu kraj Modruša postojao je tada samostan, a po Putancu zapis bi se odnosio na pripadnika toga samostana Nikolu, ali o njemu nema nikakvih podataka. Latinski zapis u hrvatskoj knjizi, koji uz to može biti i ime vlasnika, tumači Putanec kao tajno pismo, budući da je na djelu bio neki srh heretizma, a željelo se postići da svaki vizitator ne uoči kakvu knjigu upotrebljava njezin posjednik.

Autor ove rasprave također drži da je Izola, spomenuta u zapisu žakna Jurja, stvarni podatak o mjestu tiskare prvotiska, te da je tiskara dovezena brodom iz Venecije u Izolu. Tada je Izola bila čisto hrvatsko mjesto. Da je doista tiskara prvotiska mogla biti pokretna, nagovješćuje i kolofon glagoljskog misala tiskanog 1494. u Senju, gdje izričito stoji da ovi »misali biše početi i svršeni v seni«, kao da se želi istaknuti razlika od prvotiska koji je, vjerojatno, drugdje započet i drugdje dovršen.

Pokojni rumunjski učenjak Virgil Molin, u novije vrijeme, iznio je pred smrt hipotezu da su prve glagoljske i prve ćirilske knjige iz Cetinja i iz Rumunjske na početku 16. stoljeća sve tiskane u jednoj tiskari (kao Kulundžić i Lisac), ali u tiskarskoj kući specijaliziranoj za potrebe Balkana, Torresani—Aldus Manutius u Veneciji. V. Molin ne poznaje svu noviju hrvatsku literaturu; on se pretežno osvrće na rad Z. Kulundžića, pobijajući njegove argumente da prvotisak nije tiskan u Veneciji. Pretpostavke V. Molina nemaju čvrstih osnova, i doista nema razloga da samo kod navedenih djela ne prihvatimo podatke iz kolofona, što je za inkunabulistiku inače glavni i najpouzdaniji podatak.

M. Pantelić studiozno je obradila pitanje predloška prvotiska i došla do zaključka da je predložak nastao negdje na području oko Roča, pa o tome potanje govori i u svojem radu u ovoj knjizi. Iz razlaganja M. Pantelić može se povući zaključak da je tiskara bila vjerojatno tamo gdje je napisan predložak. Ali za sve izneseno potrebni su i drugi dokazi, kojih na žalost nema.

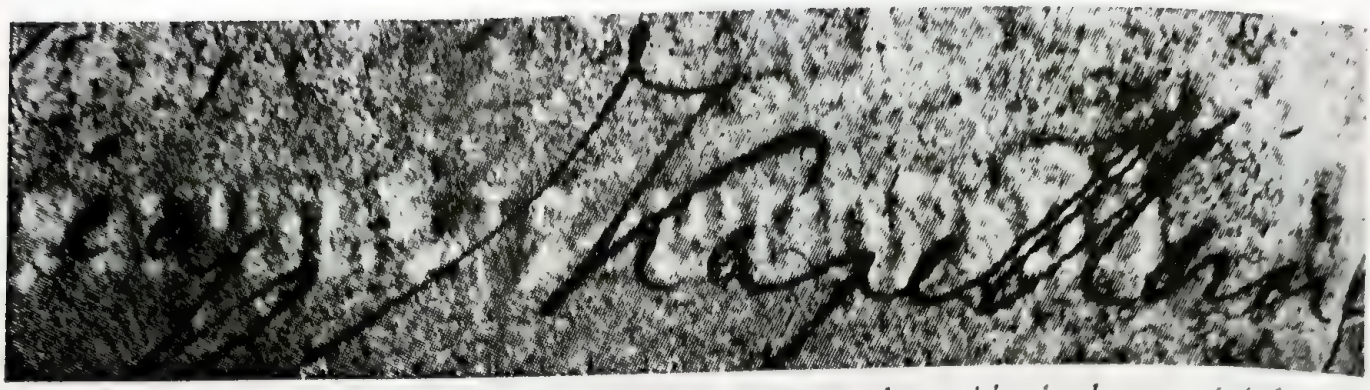

Sl 4 — Najnoviji snimak ultravioletnim zracima tzv. »suhog« tiska iz drugog primjerka u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

V.

Za potencijalne tiskare prvotiska misala dolazi u obzir više osoba. Pored žakana Jurja iz Roča i Vite, V. Putanec, kako je spomenuto, drži da je to bio neki nepoznati pavlin Nikola iz Modruša. Ali na prvome mjestu mnogi su autori od prošlog stoljeća do danas pomišljali na poznate hrvatske tiskare koji su u ono vrijeme radili u inozemstvu, kao Andrija Paltašić, koji u vrijeme izdavanja prvotiska radi u Veneciji, pa bi mogao imati udjela barem kod izrade slova, Dobrić Dobrićević (Bonino Boninis), koji tada boravi u Veroni, gdje od god. 1481. do 1483. tiska šest djela i mogao je imati nekog udjela u prvoj fazi organiziranja prve hrvatske tiskare.[13] Zatim Bartul Pelušić (Pelusius) iz Kopra, a i mnogi drugi. Ipak najviše autora pomišlja na Grgura Dalmatina (Grgur Senjanin, odnosno Grgur Kraljić), koji se kao tiskar i knjigoveža u ono vrijeme javlja pod tri razna imena, a osobito je aktivan u drugoj fazi senjske tiskare od god. 1507.—1508. Za Grgura Senjanina osobito se zalaže N. Žic, a navode ga V. Štefanić, V. Putanec, M. Bošnjak i drugi.

Kod tzv. »suhog tiska« zadržali su se posebno Z. Kulundžić i V. Putanec na onomu mjestu koje dolazi na drugom listu kalendara kod mjeseca ožujka pod danom 30. ožujka. Suhog tiska ima inače na više mjesta u prvotisku, kao i u drugim inkunabulama, u dvobojnim, ali na spomenutom mjestu, određenom za imena svetaca i blaženika, tekst kod tiskanja nije bio premazan, nego je otisnut »suho«. Z. Kulundžić čita niz od deset slova: GBDKG BROZŽ, a V. Putanec niz od devet slova, koliko ih doista i ima, GBDVGBVZŽ, što se može vidjeti i na najnovijoj snimci načinjenoj pod ultravioletnim zrakama u Zavodu za kriminalistička i kriminološka istraživanja Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SRH u Zagrebu. Snimak je načinjen iz drugog primjerka u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, gdje je suhi tisak najteže čitljiv poradi rukom pisane bilješke. Vidi se da postoji samo jedno slovo ꙋ, a ne dva slova ꙋꙋ. Sporno mjesto nalazi se tamo gdje je napisana riječ »Kapellan« i počinje sa završetkom prvog napisanog slova *a* i svršava s početkom slova *e* (Sl. 4).

Z. Kulundžić protumačio je suhi tisak »*G*ospodu *B*ogu *D*ika i *K*raljevstvo *G*rišni *BROZ* Žakan« i tvrdi da je p r e p i s i v a č kodeksa »Kvarezimal« Broz Kolunić iz god. 1486. bio t i s k a r prvotiska i da se na taj način tajno potpisao, jer mu je javno bilo zabranjeno. Kada bi doista bila namjera nepoznatog tiskara da neprimjetno tiska ime Broz, tada je to mogao učiniti sa samo dva znaka, s ligaturom *br* i *z:*

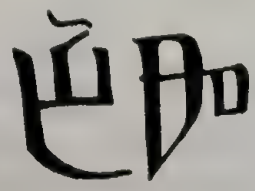

[13] M. Breyer: *Prilozi k staroj književnoj i kulturnoj povijesti hrvatskoj*, Zagreb, 1904.

[14] M. Valjavac: *Kolunićev zbornik*, Zagreb, 1882., Djela JAZU, knj. 12.

V. Putanec protumačio je devet slova ovako: »*God Blažene DeVi Gračinske Bogorodice V ZaŽični*«, što odgovara mjestu u kalendaru, ali nigdje drugdje u knjizi nema oznake za blagdane samo s kraticama. Pavlini su imali u Zažičnu ispostavu i slavili su toga dana taj god.

Kod inkunabula se više puta nailazi na suhi tisak umjesto praznina. Tiskar, kad mu ponestane potrebnih dijelova za ispunjavanje određenih prostora za praznine, poreda suvišna slova. Obično su to sami vokali koji se manje upotrebljavaju, kao što su i na ovom mjestu u našem prvotisku, gdje su trebale doći praznine, suho otisnuti sami vokali bez ikakve namjene.

Za potencijalne izdavače prvotiska navode autori više osoba, velikaša, crkvenih dostojanstvenika i ustanova. Često se navodi humanist i veliki pobornik glagoljice, biskup Nikola Modruški, autor prve hrvatske tiskane knjige na latinskom, koji je mogao osigurati sredstva i dati pobudu za tiskanje prve knjige na hrvatskom jeziku, premda je umro u Rimu god. 1480. Za Nikolu Modruškog zalaže se osobito N. Žic, navodeći dalje da je to mogao biti i Matej Bošnjak Zadranin, koji je god. 1492. izdao *Ispovid* u Veneciji, djelo od kojeg se nije sačuvao ni jedan primjerak.

Od hrvatskih velikaša dolaze u obzir u prvome redu članovi porodice Frankopan, kao Bernardin i drugi, ali treba dopustiti mogućnost da bi to mogli biti pojedinci i iz koje druge velikaške porodice, U vrijeme izdavanja prvotiska u Veneciji prisilno boravi znatna hrvatska emigracija na čelu s knezom Ivanom Frankopanom, u čijoj se pratnji nalazi Luka Rinaldis, kojega V. Štefanić označuje kao potencijalnog izdavača[15]. Z. Kulundžić navodi Anža Frankopana, zbog toga što je u ono vrijeme držao u zakupu tvrđavu Kosinj. V. Putanec ističe kao mogućeg izdavača prvotiska crkvenog dostojanstvenika Kristofora Dubrovčanina, poslije biskupa krbavsko-modruške biskupije. Pomišlja se nadalje iz mnogih razloga da su izdavači prvotiska bili redovnici. Pomišljalo se na franjevce trećoredce, pavline, augustince, benediktince i druge. Međutim, sve su to nagađanja, jer do sada nema dokumenata koji bi nam pouzdano utvrdili bilo mjesto tiskanja, bilo osobu tiskara, bilo izdavača, ili bilo koju drugu osobu koja se trudila oko izdavanja našega prvotiska.

[15] V. Štefanić: *Kločev glagoljaš i Luka Rinaldis*, Zagreb, 1955., Radovi Staroslavenskog instituta, knj. 2.

VI.

U intenzivnom proučavanju našega prvotiska u novije su vrijeme proučeni i vodeni znakovi (filigrani), i to u prvom redu radi utvrđivanja podrijetla papira. Proučavanje nije pomoglo da se utvrdi mjesto i izdavač prvotiska, ali se u tijeku istraživanja potpuno izmijenilo dotadanje mišljenje da je papir jedinstvenog venecijansko-lombardskog, odnosno talijanskog podrijetla. No sve kad bi papir i bio talijanskog podrijetla, to ne bi značilo da je prvotisak i tiskan u Italiji, kao što ni to da je pretežni dio papira najvjerojatnije njemačkog podrijetla nikako ne vodi zaključku da je tiskan u Njemačkoj.

Kod proučavanja papira treba voditi računa da je neki filigran iz konkurentskih razloga upotrebljavalo više mlinova papira iz raznih zemalja. Stanoviti znak značio je za potrošača kvalitetu, a znakovi nisu bili zakonom zaštićeni. Zbog toga je dolazilo do raznih dodataka na znaku, do kontramarke i sličnih nadopuna. Svakako je malo vjerojatno da bi papir glagoljskog prvotiska potjecao iz bilo kojeg nepoznatog domaćeg mlina, jer u Hrvatskoj, a ni na Balkanu, koliko je poznato, nisu tada postojali.

Glavni upotrijebljeni papir u prvotisku ima vodeni znak volovske glave s crtom

i krunom među rogovima, na njemu je tiskano tri četvrtine djela i najvjerojatnije je njemačkog podrijetla, ali bi mogao biti francuskog i švicarskog, dok je vrlo malo vjerojatno da je talijanskog. Papir za prvotisak dobavljao je vjerojatno posrednik, odnosno zastupnik, koji ga je prodavao na veliko. Prodavači su na skladištima imali papir iz raznih krajeva, sortiran po kvaliteti, bez obzira na mjesto i mlin koji ga je proizveo. U podunavske zemlje, pa i u Hrvatsku, papir je dolazio ponajviše Dunavom iz Njemačke.

Na žalost, u arhivima Hrvatske nije pronađen nikakav ugovor, narudžba ili nešto slično o prodaji papira, pa bi podatke trebalo tražiti u inozemstvu, kao npr. u osobito bogatom arhivu za filigranologiju u Stuttgartu, zatim u Nürnbergu i drugdje, jer je gotovo sigurno da je pretežni dio papira za prvotisak proizveden, a vjerojatno i nabavljen, u Njemačkoj.

Proučavanje vodenih znakova imalo je za svrhu među ostalim i to da utvrdi nije li možda koji velmoža, velikocrkveni dostojanstvenik, ustanova ili samostan upotrebljavao isti papir koji je upotrijebljen za tiskanje prvotiska (ili koje druge hrvatske inkunabule)? Na taj bi se način otkrio izdavač prvotiska, ili drugih hrvatskih inkunabula za koje ne znamo tko ih je izdao i gdje su tiskane. Ali i ta namjera ostala je na žalost bez rezultata. Svakako je zanimljivo da su se slični vodeni znakovi istog njemačkog podrijetla često upotrebljavali u Panonskoj Hrvatskoj, a osobito se često nailazilo na njih u arhivskim spisima pavlinskih samostana. Nije dakle nađeno da bi se identični papir iz prvotiska upotrebljavao baš na jednom mjestu kod pojedinog velikaša, biskupije ili samostana.

U prvotisku je nađeno pet vodenih znakova. Kod toga nisu uzimane u obzir mnogobrojne varijante, koje su često puta dosta karakteristične i koje mnogi autori uzimaju kao posebne znakove. To poglavito vrijedi za prvi, najčešći znak volovske glave, pa za četvrti znak vage u krugu sa strijelom, za koji su znak u prethodnom radu donesene pored toga i dvije varijante koje mogu biti i posebni znakovi. Naime, vodeni znak koji se prigodom prešanja stavlja u papirnu masu često se dosta mijenja, ali te promjene nisu uzimane u obzir, premda ih neki autori broje kao posebne znakove, što nije opravdano. Zanimljivo je da 75% upotrijebljenog papira za glagoljski prvotisak nosi znak volovske glave s crtom i krunom, a slični filigrani dolaze i kod čeških inkunabula. Taj papir najvjerojatnije potječe iz mlinova u Ravensburgu, odakle pouzdano potječe i papir s vodenim znakom volovske glave, upotrijebljen za tiskanje Gutenbergove 42-redne biblije, kako je to dokazala L. Sporhan-Krempel. Autorica kaže da je papira s volovskom glavom u Ravensburgu proizvedeno toliko da bi bilo dovoljno da se njime umjesto kamenjem izgradi čitav mali grad.[16] Nadalje, isto tako veliku sličnost s češkim inkunabulama, koje su tiskane pretežno na njemačkom papiru, imadu i filigrani vage iz glagoljskog prvotiska.

Nije ipak isključeno da bi glavni papir našega prvotiska mogao potjecati i iz Strasbourga, gdje se još mnoge kuće nazivaju, u spomen na nekadanje mlinove za papir, po volu, psu, zvonu itd. Ch. Schmidt[17] donosi i reprodukciju vodenog znaka »Tête de boeuf avec une couronne entre les cornes«. Identični znak volovske glave iz našega prvotiska imadu i papiri drugih raznih inozemnih inkunabula, tiskanih u razdoblju od godine 1470. do 1496. pretežno u Njemačkoj, Švicarskoj i Francuskoj.

[16] L. Sporhan-Krempel: *Ochsenkopf und Doppelturm.* Die Geschichte der Papiermacherei in Ravensburg. Stuttgart, 1953.

[17] Ch. Schmidt: *Filigranes de papiers employés à Strasbourg de 1343 à 1525* — »Bulletin de la Société industrielle de Muhlhouse«, 47/1887/518—550, Strasbourg.

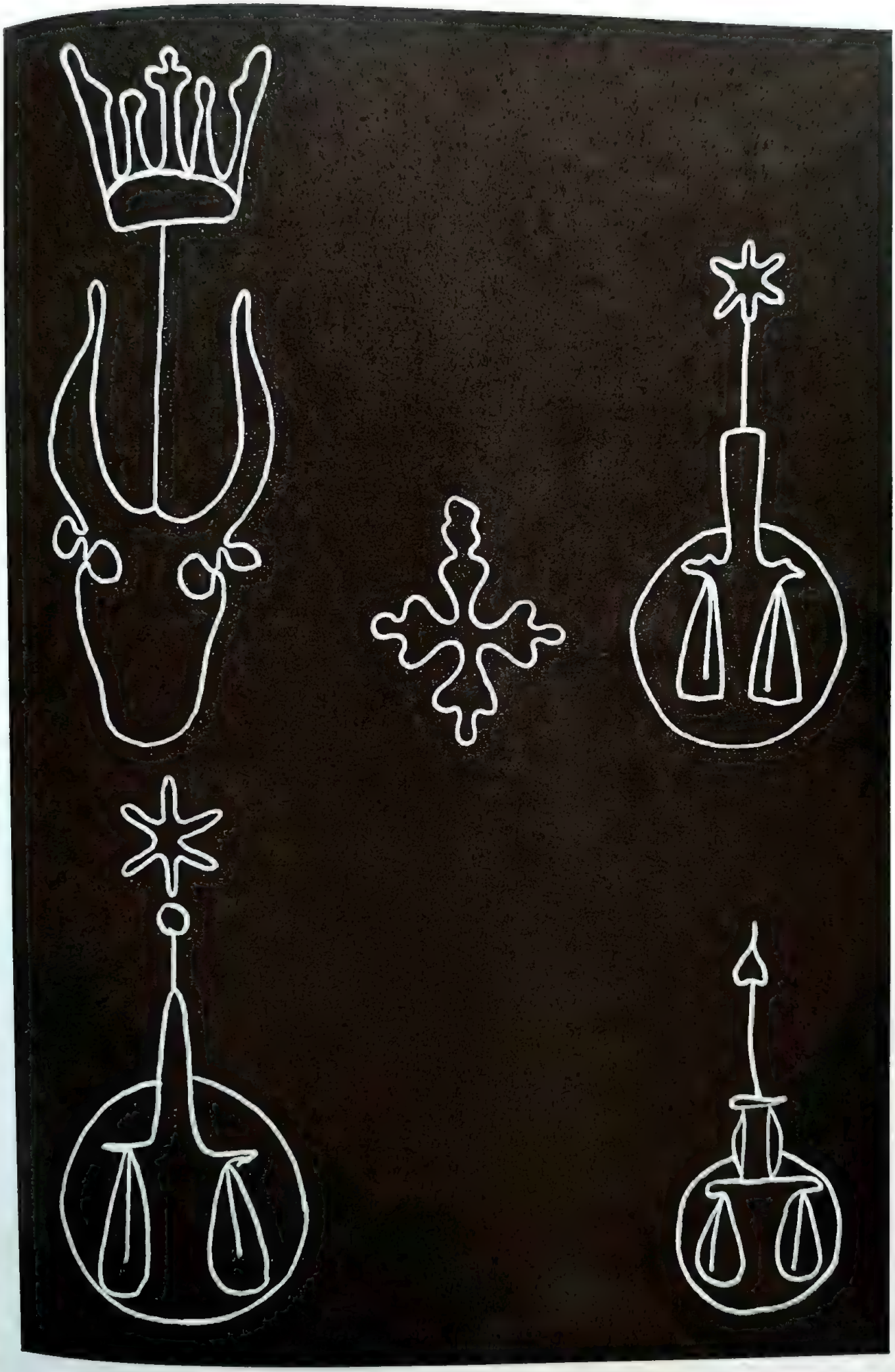

Nađeni vodeni znakovi na papiru našega glagoljskog prvotiska dakle jesu:

1. Volovska glava s crtom na kojoj stoji kruna
2. Vaga u krugu sa zvijezdom i prstenom
3. Vaga u krugu sa zvijezdom bez prstena
4. Vaga u krugu sa strijelom
5. Grčki križ

Filigrani su u nas reproducirani prvi put u naravnoj veličini i negativno, što je danas u filigranologiji prihvaćeno kao najpogodnije.[18]

Završavajući ovaj sažeti prikaz, htjeli bismo napomenuti da smo, u vezi s problematikom o našem glagoljskom prvotisku, nastojali dati najbitnije rezultate do kojih se do danas došlo. Za pobliže pojedinosti zainteresirani se čitatelj upućuje na literaturu o glagoljskom prvotisku. Napominjemo da je sastavljena literatura, kao gotovo sve bibliografije, daleko od kompletnosti, ali je svakako navedeno sve najznačajnije.

[18] C. M. Briquet: *Les filigranes*, Vol. 1.—4., Jubilee edit., Amsterdam, 1968.

Mladen Bošnjak

SADRŽAJ I KULTURNOPOVIJESNA KOMPONENTA MISALSKIH TEKSTOVA

Misal je najvažnija bogoslužbena knjiga zapadne Crkve, jer su u njoj sintetizirani vjekovi sa svojim kulturnim dometima, potrebama i običajima. U prva kršćanska vremena, kad su knjige bile rijetkost, misali su bili izvor vjerskog i moralnog odgoja i kršćanske prosvjete. Tu se nalazi izbor najljepših odlomaka iz Staroga zavjeta, u kojima se saznaje za Božja otkrivenja patrijarsima i prorocima odabranoga izraelskog naroda, o dolasku Mesije na zemlju, o njegovoj ulozi i liku, kako ga crta Izaija, koji u svojem vidovitom zanosu kliče: »Nek se uzraduje pustinja, zemlja sasušena, neka kliče stepa, neka ljiljan procvjeta. Nek bujno cvatom cvate, da, neka od veselja kliče i nek se raduje. Sljepačke će oči progledati, uši će se gluhih otvoriti, tad će hromi skakati ko jelen, njemakov će jezik klicati. Jer će u pustinji provreti voda, i u stepi potoci, sažgana će zemlja postat jezero, a tlo žedno izvori. U brlozima gdje ležahu čaglji izrast će rogoz i trska. Bit će ondje čista cesta, a zvat će se sveti put« (Iz 35, 1—2; 5—8).

Centralni događaji Novoga zavjeta — dolazak Kristov na zemlju, njegovo djelovanje, otkupljenje, uskrsnuće, uzašašće — oblikuju crkvenu, liturgijsku godinu. Tekstovi misala poredani su i raspoređeni tako da prate tu godinu.

Crkvena godina počinje adventom, došašćem, tj. pripravom za Božić. Ta četiri tjedna simboliziraju vjekovnu čežnju čovječanstva za otkupljenjem, koja je utkana u sve sastavne dijelove adventskih misa: psalme, molitve i čitanja. U to doba glavnu riječ ima mesijanski prorok Izaija, čiji pjesničko-vizionarski tekstovi idu u najljepše stranice Staroga zavjeta, i preteča Kristov sv. Ivan Krstitelj, koji simbolički crta duhovnu pripravu na doček Kristov: »Pripravite put Gospodnji; poravnajte mu staze! Neka se svaka dolina ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne; neka krivudavi putovi postanu pravi, a neravni ravni. Svaki će čovjek vidjeti spasenje Božje« (Lk 3, 4—6).

Nakon radosnih kliktaja uz događaje Kristova rođenja slijedi 40 korizmenih dana, u kojima bogoslužje preko svetopisamskih čitanja crta Kristovo djelovanje u različitim palestinskim mjestima. Tu Krist traži slijepe, gluhe, hrome, gubave i mrtve da im uz tjelesno zdravlje vrati i duševni vid, sluh, zdravlje i život, da uzmognu shvatiti njegovu uzvišenu i revolucionarnu nauku: ljubav prema bližnjemu, pa i prema neprijateljima. Milosrdno očevo praštanje rasipnom sinu spada među najdirljivije stranice evanđelja. Krist oprašta slabost Magdaleninu, oslobađa od kamenovanja ženu zatečenu u preljubu, ali uz uvjet da se prestane griješiti. Krist je najviše kazao o sebi Samaritanki, slijepcu od rođenja i Nikodemu. Svoju je nauku potvrdio mučeničkom smrću, ali je i smrt i neprijatelje nadvladao svojim božanskim uskrsnućem. Sva korizmena svetopisamska čitanja odrazuju Božje zahvate u čovjekov život tražeći odziv spoznanjem vlastitih grijeha. Crkva predlaže u ime ljudi i njihovih prestupaka u misalskim tekstovima suzdržavanje od hrane, post jezikom, darivanje potrebnih, zatim kajanje i priznanje grijeha kao čovjekov osobni udio u spasenju što je u perspektivi vječnosti i njegovo uskrsnuće na vječni život. Nakon

posebnih uživljavanja u Kristovu muku u Velikom tjednu po tekstovima Muke kako su ih zabilježila 4 evanđelista, zatim misnih tekstova uskrsnoga ciklusa koji veličaju Kristovu pobjedu nad sotonom i grijehom, dolazi kruna Kristova života, njegovo uzašašće na nebo i sjedanje o desnu Očevu u kraljevstvu stečenu tjelesnim mukama, u kojem će kraljevstvu i njegovi sljedbenici uz vlastito sudjelovanje moći uza nj zauzeti svoje mjesto.

Krist je za svoga života i apostolskoga djelovanja postavljao temelje svojoj Crkvi, nakon Uskrsnuća dao joj je ustrojstvo i svoju vlast, a silaskom Duha Svetoga dovršio je duhovnu formaciju apostola, po kojoj su postali prosvijetljeni i učvršćeni da svjedoče i propovijedaju Kristovu nauku i tako počnu s obnovom svijeta.

Svetopisamski tekstovi u misalu ističu Oca kako upravlja izabranim izraelskim narodom i posebno ga pripravlja na Kristov dolazak na zemlju, na što podsjeća advent; kristološki božićni, korizmeni i uskrsni ciklus (od Božića do Uzašašća) prikazuje Kristovo otkupljenje. Krist uzima ljudsku narav da može trpjeti, Duh Sveti provodi u djelo plodove otkupljenja u cijeloj Crkvi i objavljuje se nevidljivo od Duhova pa sve do konca svijeta, o kojemu govori Matejevo evanđelje (24, 15—35) na posljednju, 24. nedjelju po Duhovima.

Ovakva struktura misala, tijesno povezana s uspomenama na sveta vremena i događaje u njima, bila je uglavnom završena na prijelazu iz 4. u 5. stoljeće, čime je bila stvorena okosnica za crkvenu godinu, po kojoj su misalski tekstovi dobili naslov: *Proprium de tempore* ili *temporal.* Međutim, Kristovu su nauku propovijedali i posvjedočili svojim životom i smrću apostoli i velik broj mučenika, a i procvat herojskoga života pojedinih kršćana po evanđelju vjekovima nije prestao, pa je trebalo komemorirati važne svetačke datume bilo njihova rođenja, bilo smrti. Na taj su se način infiltrirale u crkvenu godinu svetkovine različitih kategorija: mučenika, priznavalaca i djevica, a u misalu su dobile naslov: *Proprium sanctorum* ili *sanktoral.* Svi blagdani Gospodnji i svetački raspoređeni su na jednom mjestu po mjesecima i njihovim danima i oblikuju *kalendar* misala. Kako je broj svetaca prelazio broj dana u godini, to se s vremenom provela njihova klasifikacija na taj način da samo velike svetkovine imaju sve misne dijelove, dok za ostale postoje zajedničke mise (obrasci), osim oracija u kojima se posebno citiraju svetačka imena, ističu njihove zasluge i moli za njihov zagovor. Ovaj se dio misala zove: *Commune sanctorum.*

Na formiranje rimskoga misala u okviru jeruzalemsko-grčko-rimske civilizacije, tj. mjestâ koja je Krist posvetio svojom nazočnošću a apostoli propovijedanjem, pridolazi i utjecaj seobe naroda, zatim patrijarhatskih i metropolitanskih centara, kao i procvat monaštva, a bilo je i privatnih osoba koje su se često angažirale za širenje rimskoga bogoslužja, kao npr. franački kralj Karlo Veliki. Tako su se najstarijim tekstovima temporala dodavale, navlastito na Zapadu, različite zavjetne (votivne) mise. One odrazuju mentalitet, duhovne, materijalne i različite privatne potrebe starih kršćana, a registriraju i nevolje koje su često ugrožavale njihov mir, imovinu i opstanak, kao što su to bile: invazije, ratovi, pljačke, epidemije, suše i poplave. Trebalo je moliti za svjetovne i duhovne poglavare, za bližnje, za sve žive i mrtve. Postoji oko 70 zavjetnih i 10 mrtvačkih misa, a u misalu se redaju pod naslovom: *Missae votivae.*

Misalski tekstovi nisu samo prosvjećivali i odgajali kršćanina, nego su pratili njegov život od kolijevke do groba različitim *obredima (Rituale),* koji obiluju simbolikom i analogijama: obred krštenja s blagoslovom krsne vode na Veliku subotu, blagoslovom vode na Bogojavljenje i svake nedjelje; blagoslov prstena s misom i obredom vjenčanja; blagoslov leće na sv. Barbaru, blagoslov životinjske hrane na

sv. Stjepana i blagoslov vina na dan sv. Ivana evanđelista.

Ovo je uglavnom struktura potpunoga latinskoga misala, *Missale plenum*, kojega su razvojnu fazu dovršili franjevci u 13. st. Naime, najstariji su misali bili razdijeljeni u više knjiga prema tekstu i ulogama kod mise: *Sakramentar* je bila zbirka misnih molitava zajedno s obredom mise *(Ordo missae)* što ih je pjevao ili citirao celebrant, svećenik; čitanja iz Staroga i Novoga zavjeta (perikope) nalazila su se u *Lekcionaru*, dok su tekstovi određeni za pjevanje (Introitus, Graduale, Offertorium, Communio, te Kyrie, Gloria i Credo) bili sakupljeni u knjizi *Antifonar* ili *Graduale*. Kako su se mise sve više služile privatno, a prosjački redovi, franjevci i dominikanci, trebali na svojim putovanjima manje, džepne potpune misale, to je i Rim prihvatio i odobrio franjevačku redakciju rimskoga misala pod naslovom: *Missale plenum secundum consuetudinem Romanae curiae*, koji su franjevci širili na sve strane. U Zadru je bio vrlo rano jaki franjevački centar sa sijelom provincijala za cijeli Balkan. Provincijal fra Jerolim te »slavenske provincije« postaje generalom reda, a god. 1288. papom pod imenom Nikola IV., pa je Zadar izgleda zbog njega odmah prihvatio taj misal. U Zadru su također postojali benediktinski i franjevački skriptoriji za pisanje crkvenih knjiga na prijelazu iz 13. u 14. st. Te su knjige poslužile kao predlošci hrvatskim glagoljašima i sadržajem i opremom, tj. ukrašavanjem knjiga.

I Prvotisak hrvatskoglagoljskoga misala (Pt) iz 1483. god. je potpuni misal *po zakonu rimskog dvora* s istim sadržajem, rasporedom kao i s infiltracijom misnih obrazaca franjevačkih svetkovina: sv. Franjo, prijenos sv. Franje, sv. Antun, sv. Klara, sv. Elizabeta i sv. Ljudevit, Anžuvinac, tuluški biskup, koji do danas nije ušao u sve misale. I premda je glagoljski Pt liturgijska knjiga po obredu zapadne, univerzalne Crkve, on ipak odrazuje sredinu u kojoj je nastao njegov predložak, kao i on sâm — s mnoštvom regionalnih elemenata, s kultom lokalnih svetaca, s domaćim potrebama i običajima. On također sintetizira stare benediktinsko-franjevačke zahvate i naslojavanja misalskih tekstova, po kojima se mogu pratiti linije utjecaja na glagoljske misale: južna Italija — Dalmacija i obratno, glagoljaški jug i sjever, infiltracija akvilejsko-germanskih svetaca i većega broja sekvencija koje su karakterizirale zapadne, pa i akvilejske latinske misale.

Uz vrlo stare misne tekstove i perikope staroslavenskoga Lekcionara, koje u osnovi pripadaju najstarijem fondu ćirilometodskih svetopisamskih prijevoda iz 9. st., po kojima su Slaveni ušli u kulturni kršćansko-europski krug, upozorit ćemo na sredinu koja se odrazila u predlošku i na samom Prvotisku glagoljskoga misala, u njegovu kalendaru, sanktoralu, votivnim misama i u obredima.

1. *Kalendar*. Nalazi se na početku misala [⟶ 1—6] kao i kod suvremenih latinskih misala. Predstavlja mozaik svetačkih datuma, gdje su s imenima rimskoga sloja svetaca pomiješana imena iz svih glagoljaških regija na liniji Split—Istra. U regionalni dalmatinski sloj svetaca ušli su: sv. Dujam (Split), sv. Ivan (Trogir), sv. Donat, Krševan, Zoilo, Simeon (Zadar), sv. Ambroz i sv. Ivan pustinjak (Nin). Kako svi rukopisni hrvatskoglagoljski misali odrazuju zadarsku provenijenciju iz 14. st. (vatikanski Illyrico 4 oko 1327. i misal kneza Novaka iz 1368.), kad vlada hrvatsko-ugarski kralj Ljudevit Veliki (1342.—1382.), Anžuvinac, ljubitelj knjiga, kao i njegovi napuljski rođaci Karlo Drački i njegov sin Ladislav Napuljski, uz kojega je vezan postanak Hrvojeva misala oko 1404. god., to su u njihove kalendare ušla sva imena svetaca mađarske krune: sv. Stjepan — kralj, Ladislav i Emerik, sv. Elizabeta i sv. Ljudevit — biskup. Kulturnopolitičko strujanje između dalmatinskih gradova i južne Italije, domena napuljskih

Anžuvinaca, odrazilo se u infiltraciji istočnih svetkovina u glagoljaške kalendare. Naime, južna je Italija bila impregnirana orijentalnim utjecajima preko vlasti Bizanta, a bila je vjekovima utočište afričkim, sirsko-palestinskim i drugim izbjeglicama. Kult svetaca prelazio je iz zapadne na istočnu stranu Jadrana i obratno. Ankonski sv. Kirijak i Liberij upisani su u sve glagoljske kalendare i sanktorale. Zanimljivo je da kult slavnih salonitanskih mučenika sv. Venancija i Anastazija nije bio raširen u Dalmaciji. Oni su se posebno štovali na drugoj strani Jadrana, u gradu Camerino provincije Macerata. Odavle im se kult širio na sve strane po talijanskim provincijama, a istom god. 1670. uvodi njihovo čašćenje na 18. svibnja za cijelu Crkvu bivši biskup Camerina papa Klement X. Vjerojatno su ovim putem, preko starih lat. misala iz susjedne Italije, njihova imena ušla u neke glagoljske kalendare, pa i u Prvotisak, ali pogrešno: Vicenca i Anastazie ili samo Vicen'ca kao u Hrvojevu misalu na 18. svibnja. Uz imena slavenskih apostola sv. Ćirila i Metodija i panonskih mučenika sv. Kvirina i Dmitra ušle su u kalendar Pt svetkovine istarskoga bloka u narodnom obliku: tršćanski sv. Žust, Lazar, Sucěrb (Servulus), porečki Mavar i pićanski Nećipr (Nicephorus), kao i svetkovine povezane s njemačkim podrijetlom goričkih grofova, odvjetnika akvilejskoga patrijarha, koji su u njegovo ime upravljali Istrom. To je augsburški sv. Udalricus, Ulricus, istarski vulgarno Vorih, koji je ostavio tragove u istarskoj onomastici i toponomastici. U Pt kalendaru registrirana je osamljena svetkovina: *Prenesenie s(ve)tago Eronima* na 9. svibnja, koju je na taj datum fiksirao papa Pijo II. (Aenea Silvio Piccolomini, 1447.—1451.), bivši tršćanski biskup. Ne donose je ni glagoljski ni latinski suvremeni kalendari, jer se ta svetkovina ne slavi u cijeloj Crkvi, nego samo u S. Maria Maggiore u Rimu, kamo je u 13. st. preneseno svečevo tijelo iz Betlehema. Izgleda da je komemoriranje Jeronimova prijenosa uneseno u kalendar Pt zbog toga što je u to vrijeme bila uskrsnula istarska teorija (Flavio Biondo, 1435.—1464.) da je sv. Jeronim rodom Istranin iz Zrenja (Sdrigna) kod Buzeta u tršćanskoj biskupiji. I istarski beramsko-ljubljanski misal (II C 162 a/2) ima jedini od glagoljskih misala cijelu misu, a ne samo 3 oracije za svetkovinu sv. Jeronima 30. rujna, pa se ubacivanje ove svetkovine u kalendar Pt može vezati za istarsko tlo.

2. *Proprium de tempore* (ѿ 1a — ѿ 6d). Ovo je uz Kanon mise najstariji i najstandardniji dio misala s mnogim čitanjima iz Sv. pisma. Ta čitanja predstavljaju uz orijentalne, grčke i latinske prijevode Biblije najstarije prijevode na nacionalne europske jezike. Njemački Ulfilin prijevod potječe iz 4. st., engleski iz 8.—10. st., a staroslavenski iz 9. st. Perikope Pt misala pripadaju hrvatskoj redakciji crkvenoslavenskoga jezika s mnogim mlađim jezičnim i tekstovnim zahvatima u stari ćirilometodski prijevod, koji su se odvijali od 13. st. dalje, kad su se glagoljske liturgijske knjige morale uskladiti s latinskima. Pt predstavlja vrhunac jezičnih i tekstovnih inovacija pa pruža dragocjen materijal za povijest prijevoda biblijskih tekstova kao i za povijest razvitka hrvatskoga jezika (čakavskoga narječja).

3. *Ordo missae* s kanonom i molitvama prije i poslije mise (ѿ 6 d — Ꙗ 4b). Istraživači kanona (Vajs, Vašica) upozorili su filološkom analizom na mnoge grecizme i srodnost s kanonom Kijevskih listića (10.—11. st.) i stavili ga u fond prijevoda Solunske braće.

4. *Missae votivae s mrtvačkim misama* (Ꙗ 4c — ꙮ 4d →). Do 13. st. nalazilo se mnoštvo votivnih (zavjetnih) misa u starim Sakramentarima. Missale plenum preuzeo je njihov izbor (oko 90) i svrstao ih u dvije vrste: tjedne votivne mise (missae votivae per hebdomadam) i votivne mise za različite potrebe (missae votivae ad diversa). U Pt misalu miješaju se ove dvije

vrste zavjetnih misa. Na prvom je mjestu tjedna: *Misa v častъ anj(e)lomъ* (3 molitve). Bila je propisana za ponedjeljak ili utorak. Iza *misa v čast' b(o)žiju ap(osto)lu P(e)tra i P(a)vla* (3 oracije) i *misa prositi pomoći s(ve)tihъ* (3 oracije) niže se 55 votivnih misa ad diversa: za crkvenu hijerarhiju (5—18); za materijalne potrebe (19—36); za svjetovne poglavare i njihove potrebe (37—42); za različite kreposti (43—47); za potrebe bližnjega (48—57) itd. Zatim opet dolaze tjedne zavjetne mise (58—66) s potpunim misama: *misa v čast' s(ve)te Troice*, koja se čitala nedjeljom; *misa prositi S(ve)tago Duha* za nedjelju ili četvrtak (59 i 60); u petak se od najstarijih vremena sjećalo muke i smrti Kristove, što se odrazilo u misi *v častъ s(ve)t(a)go Kr(i)ža* (61). Subota je bila posvećena Majci Božjoj, koja za različita vremena liturgijske godine ima svojih 5 misa (62—66). Ovaj niz zaključuju mise koje su važne za svaku mjesnu crkvu, naime kad se slavio dan posvete crkve ili oltara, ili se iskazivala počast relikvijama koje su se čuvale u dotičnom mjestu (67—70). Nakon zavjetnih misa dolazi 20 mrtvačkih, bilo općenitih, bilo klasificiranih po duhovnom ili rodbinskom srodstvu, koje komemoriraju treći, sedmi, trideseti, četrdeseti dan ili godišnjicu smrti (71—90).

5. *Proprium sanctorum — Početie navlašćnih misъ ot s(ve)tacъ ot mis(a)la* (Ꙗ 4d — ꙗ 3a). Budući da kalendar Pt odrazuje veliko šarenilo, jer su se u nj u srednjem vijeku slobodnije unosile različite svetkovine, sanktorali su bili stabilniji, pa se među svetkovinama strogo rimskoga sloja rjeđe nađe i poneka regionalna svetkovina, koja je zbog toga još zanimljivija. U sanktoralu Pt nalaze se svetkovine koje upućuju na provenijenciju njegova predloška kao i ostalih hrvatskoglagoljskih misala. Njihova je prvobitna veza toliko izblijedjela, da one u većini slučajeva nisu ni naznačene u kalendarima, a i u samim sanktoralima nalaze se ili prekrižene, ili pod drugim naslovom, ili opet s drugim atributom. To su svetkovine *sv. Kirijaka* (4. svibnja) i *sv. Liberija* (27. svibnja). Kalendar Pt registrira na 26. svibnja *Eleuterija*, papu i mučenika, čije ime, grčkoga podrijetla, znači isto što i Liberije, ali je to posve drugi svetac. Zato sv. Liberije ispovjednik ima često u kalendarima i sanktoralima atribut »papa« i grčko ime Eleuterije; na nj se u sanktoralu odnose molitve u kojima se u vezi sa značenjem njegova imena traži sloboda. I sv. Kirijak, biskup i mučenik (u Hrvojevu misalu ima i svoju minijaturu), kao i sv. Liberije (vulgarno Oliver), benediktinac iz samostana S. Maria di Portonuovo kraj Ancone, bili su patroni grada Ancone i slavili se tamo uz velike svečanosti. Njihov je kult došao preko latinskih kodeksa i u hrvatskoglagoljske misale. I oracije u čast *sv. Justine*, padovanske mučenice i zaštitnice benediktinskoga samostana, dolaze u svim glagoljskim sanktoralima na 6. rujna, ali bez oznake njezina imena u kalendarima. Njezino ime, zajedno sa sv. Liberijem, ostatak je starih benediktinskih latinskih misala koji su se prepisivali i po hrvatskim benediktinskim cntrima, navlastito u Zadru, a onda se prevodili na staroslavenski jezik i prepisivali glagoljicom.

6. *Commune sanctorum* (ꙗ 3a — Ѡ 4c) — *Počenjut općine s(ve)tihъ ot misala.* Na prvom mjestu dolazi misa: *V navěčerie ednoga ap(osto)la*, a posljednja, 14., jest: *Misa za dobro stanje grada.* To su zapravo 3 misne molitve (oratio, secreta i postcommunio), što ih od glagoljskih misala ima još samo Novakov misal. Kako se u njima traži zdravlje, mir i zaštita od meteža u gradu po zagovoru sv. Marije, sv. Krševana i sv. Nikole, dakle zaštitnika triju najstarijih zadarskih benediktinskih samostana, zadužbina hrvatskih narodnih vladara, to se one neposredno odnose na grad Zadar. Poznato je da je Zadar u 10 pobuna protiv Mlečana (od 1154.—1409.) teško stradavao, a u borbama je sudjelovao i

samostan Sv. Krševana. Tako su redovnici sa svojim sugrađanima bdjeli nad slobodom svoga grada, dijelili s njima strah i nemir te se obraćali za zaštitu svojim patronima grada i samostana.

Uobičajeni redoslijed Commune sanctorum i ritualne, obredne tekstove prekida u Pt umetanje četiriju zavjetnih misa (Ѡ 5d — Ѡ 8c):

Na d(a)nъ s(ve)te M(a)rie pohoenie (!) *k mi(si)* i tri pasionske mise: u čast Muke, pet rana i Kristove krune. Misu Pohođenja Marijina na 2. srpnja uveo je za cijelu Crkvu papa Urban VI. god. 1389. — da se na Zapadu isprosi mir Crkvi. Ovu misu imaju i neki drugi glagoljski misali, ali je važno da Pt zajedno s istarskim misalima Ročkim i Kopenhagenskim ima u perikopi Lukina evanđelja 1, 39—57 i cijeli Magnificat, a drugi ga nemaju. Također u Pjesmi nad pjesmama (Cant 2, 8—14), koji se tekst sačuvao jedino u glagoljskim misalima, Pt zajedno s Ročkim, Ljubljansko-beramskim i Kopenhagenskim ispušta posljednji dio 12. retka: *vrěme ot rězaniê pride; glasъ grlice slišanъ estъ*. Osim toga Pt s istarskim misalima ima i istu sekvenciju za taj blagdan s hipokoristikom *milostivice* koji zvuči kao kajkavizam:

Veseli se M(a)rie m(a)ti s(vě)tlaê
k(a)ko izbrana světlostь tvoê.
Posěćena m(i)l(o)stivice
Marie.

Tri navedene pasionske mise bile su vrlo popularne u srednjem vijeku i pripadale su ciklusu tzv. mrtvačkoga gregorijanskog septenara, tj. neprekinuta niza od 7 misa, što je odgovaralo uspomeni na stari sedmodnevni odsjek žalosti.

Za ovim zavjetnim misama niže se 12 različitih sekvencija, koje su se pjevale nakon čitanja poslanice. Te liturgijske pjesme imao je u zapadnoeuropskim misalima gotovo svaki blagdan. Rimsko ih bogoslužje nije poznavalo, jedino su franjevačkom redakcijom misala ušle u nj četiri sekvencije. Odavle su ih preuzeli i glagoljski misali u prozi. Jedino Pt ima 8 sekvencija više, koje se mogu naći u starim latinskim misalima i himnologijima. To su 3 uskrsne: *Žrtvi paskovnie požirajutъ h(rъst)ъêni;* (Victimae paschali laudes); *Vskerse H(rъst)ъ s gorugvoju* (!) (Surrexit Christus cum tropheo); *H(rъst)ъ vrskr(ъ)se iz mrtvihъ, semr(ъ)tiju na semrt' nastupi* ... Ova sekvencija vjerojatno spada u fond ćirilometodskih kompozicija, jer se sastoji od najljepših starih istočnih tropara, uskrsnih kliktaja radosti i latinskih antifona. Ona dolazi još jedino u Vrbničkom 3. brevijaru kao himna uz proslavu Uskrsnuća, a u Vrbniku se stoljećima pjevala. Svoje sekvencije imaju Duhovi: *Pridi D(u)še s(ve)ti* (Veni, Sancte Spiritus); Tijelovo: *Hvali Sione Sp(a)s(i)t(e)la* (Lauda, Sion). Od Marijinih blagdana imaju sekvenciju Velika Gospa: *N(a) prě(stavlenie) B(o)g(o)r(odi)ce š(e)k(venciê). Radujut se liki anĵ(e)lski* (Congaudent angelorum chori); Mala Gospa: *Roistvo M(a)rie d(ě)vi* (Nativitas Mariae virginis). Blagdani apostola imaju zajedničku sekvenciju: *12 ap(osto)lomъ šekv(e)nciê. Egda višnee pěnie zvaniť* (In caelesti hierarchia Sonat dulcis melodia). Svi Sveti imaju također posebnu sekvenciju: *Vsi s(ve)ti B(o)ži serafinъ, herubinъ* (Omnes sancti seraphim, cherubim), zatim blagdan posvećenja mjesne crkve: *Radui se cr(ě)ki m(a)ti neposkvr'nena* (Psallat Ecclesia, mater illibata). I mrtvačka sekvencija Dies irae, prevedena u prozi, a poslije i versificirana, ušla je u glagoljske misale (1368.) prije nego u latinske (1480.). Ovaj odsjek »Commune sanctorum« zaključuje tekst *Věruju* (Credo Ѡ 8c — Ѱ 3a).

7. *Rituale, obredni tekstovi* (Ѱ 3a — Ѫ 5d). Glagoljski misali kriju obilje obrednih tekstova koji se ne susreću u suvremenim latinskim misalima. Svi glagoljski misali imaju obred krštenja s blagoslovom krsne vode na Veliku subotu, dok obred striženja kose varira. Svi kodeksi imaju blagoslov vode na Bogojavljenje i svaku nedjelju bla-

goslov soli i vode, blagoslov vina na dan sv. Ivana, zatim blagoslov prstena. Blagoslovi hrane variraju. Blagoslov leće na dan sv. Barbare, blagoslov voća na dan sv. Blaža i blagoslov grožđa na dan sv. Siksta ili sv. Agapita. Uglavnom svi glagoljski misali imaju blagoslov soli i zobi na dan sv. Stjepana.

Prvotisak ima na prvom mjestu obred krštenja (Ψ 3a – Ψ 7b): *Zn(a)m(ena)nie ml(a)d(ě)n(a)cъ. pop nar(e)čet ime emu.* To je stari, svečani obred krštenja odraslih na Veliku subotu, premda se već u to doba krste mala djeca, a obred obavlja običan svećenik, a ne biskup, kako je to bio običaj do 11. st. Za vrijeme obreda blagoslivljala se i krsna voda, a uz taj blagoslov recitirale su se litanije svih svetih, u kojima je od starine vladala velika raznolikost, jer su u njima dolazili mnogi zazivi lokalnih svetaca. Na taj je način svaki narod, svaka biskupija i svaka veća zajednica imala svoje litanije. U našim su krajevima bile poznate litanije sirmijskih mučenika, a proučavanje misala kneza Novaka iz 1368. i komparacija s Pt otkrila je uz zajednički rimski fond imena svetih i apostrofiranje neobičnih svetaca. Najstariji sloj predstavljaju u našim litanijama imena benediktinskih svetaca: sv. Benedikta, Mavra i Placida, njegovih najbližih suradnika, zatim Makarija, Martina, Germana, Zenona, Lava i Skolastike, Apolinara i Vincencija. Od imena mučenika i priznavalaca registriraju se ona kojih su se relikvije častile po zadarskim crkvama: sv. Krševan, Krištofor, Hadrijan, Dmitar, Teodor, Jakov perzijski i Vital; zadarski sv. Donat i ninski sv. Asel. Od ženskih imena nižu se sv. Anastazija, Margareta, Marina, Eufemija, Irena, Sofija, Barbara i Katarina, od kojih su neke imale i svoje crkve u Zadru. Zanimljivo je da zadarski sv. Simeon, čije relikvije dobiva Zadar god. 1243., nije ušao u katalog imena zadarskih litanija. U nizanju zaziva za najrazličitije potrebe vjernika nalazi se po običaju latinskih litanija u srednjem vijeku i poseban zaziv za vjersku zajednicu, samostan: *Da stado s(ve)te M(a)rie v mirě i blazě shr(a)niti i ukrěpiti ra(čiši),* u kojem se moli za mir i blagostanje samostana Sv. Marije. Premda nemamo neposrednih dokumenata da se u samostanu zadarskih benediktinaka glagoljalo, ipak se može pretpostavljati da je za predložak misalu kneza Novaka poslužio jedan njihov latinski misal, odnosno da su one za crkve i hrvatski puk na svojim imanjima imale glagoljske misale.

Od ostalih obrednih tekstova Pt sadrži: *Činъ bl(agoslo)viti vodu na kršćenie g(ospodъ)ne* (Ψ7b); *Zn(a)m(e)nati solъ i vodu vsaku n(e)d(ě)lju* (Ϯ 2b); *M(o)l(i)tva bl(agoslo)v(i)ti Barbaru* (!) *i sočivo* (Ϯ 3 ab); *Na s(veta)go Stěpana dъêkona bl(agoslo)v(i)ti solъ i zobъ* (Ϯ 3b); *N(a) d(a)nъ s(veta)go Iv(a)na ap(osto)la i e(van)ĵ(e)l(i)sta po m(i)si bl(agoslo)v(i)ti vino* (Ϯ 4 c); *M(o)l(i)tva bl(agoslo)viti prsten'* (Ϯ 5 b).

Za hrvatsku kulturnu povijest i povezanost naših glagoljaških regija važan je obred blagoslova soli i zobi na dan sv. Stjepana, koji se može ubrojiti među vrlo stare obrede. Naime, istraživači ovoga obreda (Franz) nalaze ga u latinskim misalima istom u 15. st., a od glagoljskih misala donosi ga već Novakov misal (1368.). Zazivi *viteza Kr'sogona* (Krševana) *i blaženago Benedik'ta čast'nago opata* odaju predloške benediktinskih misala, posebno zadarskoga Sv. Krševana. Povijest toga obreda zasijeca duboko u poganska vremena kad se vjerovalo da antikna božanstva u noći zimskoga solsticija dolaze na konjima blagosloviti životinjsku hranu, jer se vjerovalo da rosa koja te noći padne na žito ima ljekovitu moć. Kršćanstvo je prihvatilo taj običaj i dalo mu oblik kulta. Ono je u srednjem vijeku zamišljalo mučenike, svoje vjerske heroje, također kao vitezove na konju. I kako je blagdan sv. Stjepana, prvoga mučenika, 26. prosinca, bio najbliži zimskom solsticiju, to su njegov dan pretvorili u svečani dan konjâ s procesijama

i blagoslovom njihove hrane. Tako je poganski običaj, posvećen kršćanskim ceremonijama, ostao do današnjih dana reminiscencija na antikne običaje, koji su u Hrvata dobili i posebne folklorne oblike (Gavazzi).

Slika jezika u Prvotisku. Dok je Pt sadržajno vjeran odraz Novakova misala, zadarskoga podrijetla, dotle je po književno-crkvenoslavenskoj strukturi jezika Pt izrazito hrvatsko-čakavskog karaktera; osobito u dodanim tekstovima (4 mise + 8 sekvencija) izbijaju tragovi lokalnoga govora i pravopisa. Individualni zahvati redaktora opažaju se u fonetskim, morfološkim, sintaktičkim, semantičkim i stilističkim normama. Na području staroslavenskoga vokalizma za hrvatsku je redakciju najkarakterističniji refleks jata (ě) u *i* ili *e*. Novak je u svojem misalu pretežno *ě* pretvarao u *i*, a redaktori Pt aktualiziraju na tim mjestima *e* ili opet *ě* i odaju izrazito izgovor svoga doba i svoga kraja, a to je sjevernočakavska ekavska jezična regija. I tretiranje stsl. konzonantskih grupa *žd* pruža više varijanata. U mlađim glagoljskim spomenicima hrvatske recenzije zamjenjuje se *žd* s »đervom«, koji se u čakavskom izgovoru čita kao *j*. U Pt većinom ga nestaje, jer su se redaktori na njegovu mjestu ispomagali ortografskim sredstvima, tj. upotrebom grafema *i*, *ъ*, ili ga jednostavno izostavljaju bez ikakve naknade, jer je često postao suvišan. Tako je nastalo u Pt *roistvo* mj. *roždstvo; temъe* mj. *těmžde; dosaenie* mj. *dosaždenie; takoe* mj. *takožde; preě* mj. *prežde* itd. U deklinaciji Pt opaža se pomlađivanje oblika, koje se najviše odrazilo u lokativu singulara, gdje se nastavak *ě* zamjenjuje s *i* ili *e*, pa su tako nastale morfološke dublete koje su se mogle i smjele paralelno upotrebljavati. U dodanim tekstovima, navlastito u sekvencijama, ističu se mlađi oblici glagola u 2. l. prezenta sg. s nastavkom *-šъ*, tj. bez stsb.*i: premešъ, ishodeć', zel(e)nějuć'*; postoje i oblici part. prez. na *i: potamneći, trepećući; pres(ve)toi* mj. *pres(ve)tei* itd.

Od leksičkoga fonda redaktori su unijeli mnogo mlađih, poznatijih riječi, osobito u biblijske tekstove (evanđelja i psalme), koje su iz česte ili svakodnevne prakse znali napamet. Tako Pt ima *sudacъ* mj. *sudii; ê* mj. *azъ; va višnih'* mj. *v' isper'* itd. Na mjestima gdje pojedine riječi u Pt imaju drukčije značenje, ili je trebalo popuniti ili ispraviti pogrešna mjesta predloška, Novakova misala, Pt se slaže s najstarijim hrvatskoglagoljskim vatikanskim misalom Ill_4, koji je nastao u Omišlju, a na koji se oslanjaju sačuvani istarski misali — Ročki, Ljubljansko-beramski i Kopenhagenski. Gdje Novak ima: hoteća me *igrati se im'* — Pt s Ill_4: hoteća *rugat se emu;* Nk: *raz'misliv' bo* — Pt s Ill_4 *razuměv bo;* Nk: ne imućima ima *otkudu* v'zdati — Pt, Ill_4: ne imućima ima *česo* vzdati itd. Osim navedenih jezičnih inovacija i srodnosti s kvarnersko-istarskim misalima naziru se u Pt i dijalektalni kajkavsko-čakavski elementi prijelaznoga bezjačkoga ili buzetskoga područja, kamo su istraživači istarskih dijalekata (Małecki i Ribarić) uključili i Roč s Nuglom. To je zamjena vokala *u* s *o* na nekoliko karakterističnih mjesta u osnovi i u padežnim nastavcima:

1. věranъ rabъ i *modarъ* (mudar) (Ꙗ 1c);
2. č(lově)kъ iže ob(rě)te *modrostъ* i iže obilueth mudrostiju (Ꙗ 7a);
3. položiše *tropi* (trupi) rabъ tvoih' brašna pticamъ (Ꙗ 72d);
4. 5 *suprog'* (stsl. sǫprǫgъ) kupihъ (Ꙗ 6 a);
5. Kr(ъ)vъ ego *bodi* n(ə) n(a)sъ (Ꙗ 2d);
6. vr(ě)mena *bodite* t'voimъ zaštić(e)niem tiha (Ꙗ 5b);
7. Č(lově)kъ eterъ stvori *večero* veliju (Ꙗ 5d);
8. b(la)ž(e)n(o)mu *Avgustino* isp(o)v(ě)dniku (Ꙗ 7c):

Premda je ovo malo potvrda za 220 folija jedne inkunabule, ipak s obzirom na istu vrstu varijanata, kojih nikako nema predložak, možemo pomišljati da ovi

kajkavizmi zajedno s hipokoristikom *milostivice Marie* u dodanoj sekvenciji upućuju na redaktore iz Istre. Slika jezičnih varijanata po kojima se Pt razlikuje od svoga glavnog predloška, Novakova misala, otkrila je sjeverne — istarske redaktore Prvotiska hrvatskoglagoljskoga misala iz 1483., koji su, spremajući ga za tisak, popravljali Novakov tekst prema svojim istarskim kodeksima i unosili u nj mlađe jezične inovacije i elemente svoga govora i ortografije.

Marija Pantelić

POPIS BIBLIJSKIH ODLOMAKA (PERIKOPA - LEKCIONARA) U PRVOTISKU GLAGOLJSKOGA MISALA*

Gen

1, 1—31	ï 3c—4b
2, 1—2	ï 4b
5, 32	
6, 1—7; 13—22	ï 4bcd
7, 6; 11—14; 18—21; 23 i 24	ï 4d—5a
8, 1—3; 6—12; 15—21	ï 5ab
22, 1—19	ï 5cd—6a
27, 6—40	g 8d—d 1abcd
37, 6—22	g 7d— 8ab

Ex

12, 1—11	z 5ab
14, 24—31	
15, 1—4; 27	ï 6ab
16, 1—4; 6—7	ž 5cd
20, 12—24	d 4d—5a
24, 12—18	v 8d
32, 7—14	e 3ab

Lev

19, 1—2; 11—19; 25	ž 2bc
23, 9—11; 15—17; 20—21	k 2d
23, 26—32; 39—43	l 7cd—8a
26, 3—12	k 3b

Num

20, 2—3; 6—13	d 6cd

Deut

11, 22—25	g 3bc
26, 1—3; 7—11	k 3a
26, 15—19	g 3ab
31, 22—30	
32, 1—4	ï 8bc

III Reg

3, 16—28	e 2bc
17, 8—16	g 5d—6a
17, 17—24	e 6ab
19, 3—8	g 1a

IV Reg

2, 19—22	c 7cd— č 2b
4, 1—7	d 4b
4, 25—38	e 5bcd
5, 1—15	d 3bcd

Neh

8, 1—10	l 6bcd

Esth

13, 8—11; 15—17	g 6c

* Donosimo transliteriranu paginaciju kojoj smo dodali arapske brojke uz slova dalje od broja 4 i slova a b c d za stupce jednoga folija.

Prov

3, 13—20	h 7ab
8, 22—35	u 1d—2a
10, 28—29; 31—32	ō 3c
11, 1—2; 7	
15, 2—4; 6—9	ō 3ab
31, 10—31	s 8cd

Cant

3, 7—11	
4, 1 i 8	ć 8ab

Sap

2, 8—14	ć 5d
3, 1—8	ō 3bc
4, 7—11; 13—15	ō 8ab
5, 1—5	ō 1d
5, 16—20 i 22	ō 3b
7, 7—15	s 2d—3a
10, 10—14	h 7bc
10, 17—20	ō 3d

Eccli

2, 18—21	ō 3d—4a
14, 22	
15, 3—4, 6	h 7b
15, 1—6	b 1a
24, 1—4	ō 7d—8a
24, 11—13; 15—20	t 6ab
24, 14—16	o 7a
24, 1—5; 21—22	ō 8cd
24, 23—31	t 5cd
31, 8—11	h 7a
36, 1—10	g 3d
39, 1—5	ō 4a
39, 6—13	h 6d—7a
44, 10—15	ō 3d
44, 16—17	
45, 3 i 8; 19—20	ō 8bc
44, 25—27	
45, 2—4, 6—9	h 3ab
45, 1—6	ō 7cd
47, 9—13	ō 7d
50, 6—12	t 7a
51, 1—8 i 12	ć 4bc
51, 13—17	ć 3d—4a

Is

1, 16—19	e 4b
2, 2—5	a 2d
4, 1—6	ï 7d
7, 10—15	a 3a
11, 1—5	a 3c
19, 20—22	a 4a
35, 1—7	a 4b
38, 1—6	v 4b
40, 9—11	a 4c
45, 1—8	a 4cd
49, 1—3; 5—7	s 4cd
49, 8—15	e 7bc
50, 5—10	ʒ 3d—4a
53, 1—12	ʒ 7cd
54, 17	
55, 1—11	ï 6bcd
55, 6—11	v 8ab
58, 1—9	v 4d—5ab
58, 9—14	v 5d—6a
60, 1—6	b 4a
62, 11; 63, 1—5 i 7	ʒ 7bc

Jer

1, 4—10	s 4a
7, 1—7	d 5d—6a
11, 18—20	ʒ 4bc
17, 5—10	g 7ab
17, 13—18	ž 4a
18, 18—23	ž 4cd

Bar

3, 9—38	ï 6d—7b

Ez

1, 10—14	h 5bc
18, 1—9	g 1d
18, 20—28	g 2bc
34, 11—16	v 7bc
36, 23—28	e 4a
37, 1—14	ï 7bc

Dan

3, 1—24	ï 8cd—i 1ab
3, 25; 34—45	ž 3ab
3, 47—48; 49—50	a 4d—5a
3, 50—51	a 5a
3, 52—54	a 5a
9, 15—19	g 5ab
13, 1—9	d 7d—8a
13, 15—17	d 8a
13, 19—30	d 8ab
13, 33—62	d 8b—e 1a
14, 27—42	ž 1cd

Os

6, 1—6	z 4d—5a
14, 2—10	l 7b

Joel

2, 12—19	v 3bc
2, 23—24; 26—27	k 1d—2a
2, 28—32	k 2c

Am

9, 13—15	l 6b

Jon

3, 1—10	e 8d—ž 1a

Mich

7, 14; 16 i 18—20	l 8ab

Hab

3, 2—3	z 5a

Zach

8, 14—19	l 8bc
12, 10, 12, 14	
13, 1, 6, 7	ć 6d—7a
12, 10—11	
13, 6—7	ć 7bc

Mal

3, 1—4	r 2d—3a

II Mach

1, 2—5	g 3cd
1, 23	g 3c
12, 43—46	p 1b

NOVI ZAVJET

Matth

1, 1—16	u 2bc
1, 18—21	a 6b i c abc
2, 1—12	b 4ac
2, 13—18	b 1d—2a
2, 19—23	b 3d
4, 1—11	v 6d—7a
4, 18—22	p 5d—6a
5, 13—19	ć 1ab
5, 20—24	k 7d
5, 43—48	v 5b
6, 1—4	v 5bc
6, 16—21	v 3d
6, 24—33	l 5bc
7, 15—21	k 8d—l 1a
8, 1—13	b 6cd

8, 5—13	v 4bc
8, 23—27	b 7ab
9, 1—8	m 2d—3a
9, 9—13	u 4bc
9, 18—26	m 5d—6a
10, 16—22	h 5d—6a
10, 26—32	h 8c
10, 34—42	h 8ab
11, 2—10	a 2a
11, 25—30	ō 6c
12, 38—50	g 1abc
12, 46—50	s 8d—t 1a
13, 24—30	b 7cd
13, 44—52	ć 4d—5a
14, 22—33	s 8ab
15, 1—20	d 5bc
15, 21—28	g 2a
16, 13—19	s 6d—7a
16, 24—28	h 8b
17, 1—9	g 4b
18, 1—10	u 5cd
18, 15—22	d 4cd
18, 23—35	m 4cd
19, 13—15	c 4ab
19, 27—29	h 6ab
20, 1—16	b 8ab
20, 17—19	o 6b
20, 20—23	t 2ab
20, 17—28	g 6cd
21, 1—3; 7—9	ž 7b
21, 1—9	ž 6ab
21, 10—17	v 8bc
21, 33—46	g 8bcd
22, 1—14	m 3bc
22, 15—21	m 5bc
22, 34—46	m 2b
23, 1—12	g 6ab
23, 34—39	a 8cd
24, 3—13	ō 5bc
24, 15—35	m 6bcd
24, 42—47	ć 1b
25, 1—13	ć 5ab
25, 14—23	ć 1bc
25, 31—46	v 7cd
26, 1—75	ž 8cd—ʒ 2b
26, 39, 41	ž 6a
27, 1—66	ʒ 2b—3c
28, 1—7	i 2c
28, 16—20	i 8b
28, 18—20	c 4c

Marc

6, 17—29	t 8d—u 1a
6, 47—56	v 6ab
7, 31—37	l 3b
8, 1—9	k 8bc
9, 16—28	l 6d—7a
13, 33—37	ć 1d
14, 1—72	ʒ 4c—6a
15, 1—46	ʒ 6a—7a
16, 1—7	i 4ab
16, 14—20	ĵ 5b
16, 15—18	t 4b, c 4c

Luc

1, 5—17	s 4bc
1, 26—38	a 3ab
1, 39—48	a 3d
1, 39—56	ć 6ab
1, 57—68	s 4d—5a
2, 1—14	a 6cd
2, 15—20	a 7b
2, 21	b 3c
2, 22—32	r 3ab
2, 33—40	b 2d
2, 42—52	b 5ab
3, 1—6	a 5bc
3, 21—38	č 1d—2ab
4, 23—30	d 3d—4a
4, 38—44	d 6ab
5, 1—11	k 7ab

5, 17—26	k 2ab
5, 27—32	u 4a
6, 17—23	ō 5d
6, 36—42	k 4d
7, 11—16	e 5d—6a; e 5d—6a
7, 36—50	ž 3bcd
8, 4—15	v 1bc
9, 1—6	k 1cd
10, 1—9	h 6bc
10, 16—20	ō 6bc
10, 23—37	l 3d—4a
10, 38—42	t 6bc
11, 5—13	ĵ 4bc
11, 14—28	d 2d—3a
11, 27—28	o 7b
11, 33—36	ć 1d
11, 47—54	ō 5d—6a
12, 1—8	ō 5cd
12, 35—40	ć 1cd
13, 6—17	l 8d—m 1b
14, 1—11	m 1cd
14, 16—24	k 5d—6a
14, 25—33	h 8cd
15, 1—10	k 6cd
15, 11—32	d 1d—2b
16, 1—9	l 1bc
16, 19—31	g 7bc
17, 11—19	l 4cd
18, 9—14	l 2cd
18, 31—43	v 2ab
19, 1—10	o 8b
19, 12—26	ć 1d—2b
19, 41—47	l 2ab
21, 9—19	ō 6ab
21, 25—33	a 1bc
22, 1—71	ʒ 8a—z 1b
22, 24—30	t 1d—2a
23, 1—53	z 1b—2c
24, 13—35	i 5bcd
24, 36—47	i 6ab

Joan

1, 1—14	a 8a
1, 19—28	a 2c
1, 29—34	b 5c
1, 32—34	c 7d
1, 35—51	p 5ab
2, 1—11	b 6ab
2, 13—25	e 2cd
3, 1—5	r 7d—8a
3, 16—21	ĵ 8b
4, 5—42	d 6d—7c
4, 46—53	m 4ab
5, 1—15	g 2cd—3a
5, 25—29	p 1d—2a
6, 1—14	e 1d—2a
6, 37—40	p 1cd
6, 44—52	k 1bc
6, 56—59	k 5bc
7, 1—13	ž 1d—2a
7, 14—31	e 3bcd
7, 32—39	ž 1ab
8, 1—11	e 1ab
8, 12—20	e 7cd
8, 21—29	g 5bc
8, 46—59	e 8bc
9, 1—38	e 4bcd—5a
10, 1—10	ĵ 8cd
10, 11—16	ĵ 2ab
10, 22—38	ž 2cd
11, 1—45	e 6bcd—7b
11, 21—27	p 1c
11, 47—54	ž 4ab
11, 47—48; 49—50; 53	ž 5d—6a
12, 1—9	ʒ 4ab
12, 10—36	ž 4d—5b
12, 12—13; 14—15	ž 7c
12, 24—26	t 4d; h 8bc
12, 31—36	u 3b

13, 1—15	z 3ab
14, 1—13	r 7bc
14, 15—21	ĵ 6d—7a
14, 23—31	o 5cd
15, 1—7	h 4ab
15, 5—11	ō 2a
15, 12—16	h 3b
15, 17—25	h 5d
15, 26—27; 16, 1—4	ĵ 5d; k 4a; o 5a
16, 5—14	ĵ 3ab
16, 16—22	ĵ 2cd
16, 23—30	ĵ 3d
17, 1—11	ĵ 4cd
18, 1—40	z 5c—6b
19, 1—6	ć 8b
19, 1—42	z 6b—7b
19, 25—27	o 7c
19, 28—35	ć 7cd
19, 31—37	ć 7a
20, 1—10	i 8d—ĵ 1a
20, 11—18	i 7d—8a
20, 19—31	ĵ 1cd
20, 24—29	p 6d
21, 1—14	i 6d—7a
21, 15—19	s 6ab
21, 19—24	b 1ab

Act

1, 1—11	ĵ 5ab
1, 15—26	r 4cd
1, 15—16;	i 5a
2, 1—11	ĵ 7bc
2, 14—21	ĵ 8d—k 1a
3, 1—10	s 5d—6a
3, 13—15; 17—19	i 6cd
5, 12—16	k 1ab
5, 12—21	h 3cd
6, 8—10	t 3a
7, 54—60	a 8bc; t 3a
8, 5—8	k 1c
8, 14—17	o 5bc
8, 26—40	i 7bcd
9, 1—22	p 8cd—r 1a
10, 34; 13, 16	i 6c
10, 34 i 42—48	ĵ 8a
10, 37—43	i 5ab
12, 1—11	s 6cd
13, 16; 26—33	i 5d—6a
19, 1—8	ĵ 6d

Rom

1, 1—6	a 6a
5, 1—5	k 3c
6, 3—11	k 8ab
6, 19—23	k 8d
8, 12—17	l 1b
8, 18—23	k 6d—7a
8, 28—39	h 5ab
10, 10—18	p 5cd
12, 1—5	b 4d—5a
12, 6—16	b 5d—6a
12, 16—21	b 6bc
13, 8—10	b 7a
13, 11—14	a 1b
15, 4—13	a 1d

I Cor

1, 4—8	m 2cd
4, 1—5	a 5d
4, 9—14	h 4a
5, 7—8	i 4a
7, 25—34	ć 4ab
9, 24—27	b 7d
10, 1—4	b 7d—8a
10, 6—13	l 1d—2a
11, 20—32	z 2d—3a

11, 23—29	k 5ab
12, 2—11	l 2bc
13, 1—13	v 1d—2a
15, 1—10	l 3ab
15, 51—57	p 1a

II Cor

1, 3—7	h 7cd
3, 4—9	l 3cd
6, 1—10	v 6bc
9, 6—10	t 4d
10, 17—18; 11, 1—2	ć 4a
11, 19—33	b 8cd— v 1a
12, 1—9	v 1a
13, 11 i 13	k 3d; o 4d—5a

Gal

1, 11—20	s 7b
3, 16—22	l 4bc
4, 1—7	b 2c
4, 22—31	e 1cd
5, 16—24	l 5a
5, 25—26	
6, 1—10	l 5cd
6, 14—18	u 6ab

Eph

1, 3—8	h 3d—4a
2, 19—22	h 4d
3, 13—21	m 1bc
4, 1—6	m 2a
4, 7—13	h 4d—5a
4, 23—28	m 3ab
5, 1—9	d 2c
5, 15—21	m 3d—4a
6, 10—17	m 4bc

Phil

1, 6—11	m 5ab
2, 8—11	o 6a
2, 5—11	ž 8b
3, 17—21	m 5cd
4, 1—3	m 5d
4, 4—7	a 2b

Col

1, 9—14	m 6b
3, 1—4	i 2b
3, 12—17	b 7bc

I Thess

4, 1—7	g 4cd
4, 13—18	p 1ab
5, 14—23	g 4ab

II Thess

2, 1—8	a 5ab

II Tim

2, 8—10	
3, 10—12	h 7d
4, 1—8	ō 7bc

Tit

2, 11—15	a 6c
3, 4—7	a 7b

Hebr

1, 1—12	a 7cd
5, 1—6	b 2ab
7, 23—27	ō 8b
9, 2—12	l 8cd
9, 11—15	e 8ab
10, 32—38	ō 4b
11, 33—39	ō 4bc
13, 9—16	ō 8ab

Jac

1, 17—21	ĵ 3a
1, 22—27	ĵ 3cd
5, 16—20	ĵ 4ab

I Petr

1, 1—7	r 4ab
1, 3—7	
4, 1—2	ō 4ab
2, 1—10	i 8cd
2, 11—19	ĵ 2c
2, 21—25	ĵ 2a
3, 8—15	k 7cd
3, 18—22	
4, 1	i 8ab
4, 7—11	ĵ 5cd
5, 6—11	k 6b

I Joan

3, 13—20	k 5cd
4, 8—21	k 4bc
5, 4—10	ĵ 1bc

Apoc

1, 1—6	u 5b
5, 6—12	u 8ab
7, 2—12	u 8cd
14, 1—5	b 1cd
14, 13	p 1bc
21, 2—5	o 8a

Priredila *Marija Pantelić*

GRAFIČKI ZNAKOVI PRVOTISKA

Kad se piše o prvoj hrvatskoj tiskanoj knjizi, glagoljskom misalu iz 1483., tada se o njegovoj grafičkoj opremi redovito, možda tek uz koju dopunu, navodi ono što je o tome prije šezdeset godina napisao V. Jagić: »Možemo samo reći, da je karakter slova ovog izdanja vrlo lijep, izrađen prema najljepšim pergamenim rukopisima XIV. i XV. stoljeća. Nijedno potonje izdanje nije tako ugledno, kao ovo, sve dok nije Šafařik obnovio glagoljska slova u Pragu polovicom prošlog stoljeća, upravo po uzoru prvog izdanja. Može se dakle reći da je izdanje 1483. godine oživjelo opet u XIX. stoljeću.«[1] U tome Jagića nitko nije bitno nadopunio. I M. Breyer, koji se mnogo bavio našim najstarijim tiskom, samo nešto određenije kaže: »Glagoljska se inkunabula iz godine 1483. odlikuje uglednim svojim folio-formatom, a osobito lijepim slovima rezanim i livenim po uzoru najljepših starih glagoljskih rukopisa. Od ovih valja u prvom redu spomenuti sadržajem gotovo istovjetni, raskošno minijaturama ukrašeni Misal kneza Novaka, »viteza silnoga i velikoga gospodina Loiša kralja ugarskoga« (»Magister Novak Disislavich de Ostrovica de genere Mogorovich«) iz godine 1386., kojega pisana slova najviše nalikuju onima mletačkoga prvotiska. Po mišljenju vještaka mogu se sa slovima ove prve glagoljske knjige porediti samo najsavršenija glagoljska slova uopće, izrađena u minulom devetnaestom stoljeću za novo izdanje Misala iz rimske Propagande.«[2]

Slova što ih je za Propagandinu tiskaru pripremio Dragutin A. Parčić doista su rađena prema slovima prvotiska iz 1483.[3] i više na njih podsjećaju negoli prije spomenuta Šafařikova slova; a pod »vještacima« u Breyerovu citatu krije se vjerojatno ime prof. Stjepana Ivšića.[4]

Breyer kao da predložak za rezanje slova prvotiska vidi u Novakovu misalu. Kada poslije u svom prikazu *O starim i rijetkim jugoslavenskim knjigama* bude pisao o misalu iz 1483., dodat će doduše obilnu bilješku o misalu kneza Novaka i o Hrvojevu misalu, a da ništa ne spomene o tome da bi Novakova slova poslužila kao predložak za rezanje slova prvotiska.[5] Počinit će međutim drugu pogrešku i ustvrditi da pored vrlo karakterističnih pismena »i inicijali (početna slova) ove vrijedne editio princeps nadvisuju ljepotom i osebujnošću sve kasnije glagoljicom štampane knjige«[6], a u prvotisku misala inicijali uopće nisu otisnuti. Ali, o tome će poslije biti riječ.

U literaturi o prvotisku misala iz 1483. i kasnije će biti pozivanja na Novakov misal kao predložak za rezanje slova.[7] J. Vajs, međutim, uspoređivao je tekst Novakova misala s tekstom prvotiska i ustanovio »potpuno slaganje među kod. bečkim (misalom Novakovim) i prvotiskom iz 1483.«[8],

[1] V. Jagić: *Hrvatska glagoljska književnost.* U: B. Vodnik: *Povijest hrvatske književnosti,* Zagreb, 1913., knj. 1., str. 37.

[2] M. Breyer: *Senj — kolijevka hrvatskog tiskarstva.* Hrvatski kulturni spomenici. I. Senj, Zagreb, 1940., str. 53.

[3] — — —, *Dragutin A. Parčić,* Krk, 1903., str. 18., 22.

[4] M. Breyer: n. dj., str. 58., bilješka.

[5] M. Breyer: *O starim i rijetkim jugoslavenskim knjigama.* Bibliografsko-bibliofilski prikaz. Zagreb, Izdavački zavod JAZU, 1952., str. 8.

[6] Isto, str. 8.

[7] Zv. Kulundžić: *Kosinj, kolijevka štamparstva slavenskog Juga,* Zagreb, 1960., str. 67.

[8] J. Vajs: *Najstariji hrvatskoglagoljski misal.* S bibliografskim opisima svih hrvatskoglagoljskih misala. Djela JAZU, knj. 38., Zagreb, 1948., str. 45.

ali ne govori ništa o sličnosti slova, nego samo spominje da je tekst prvotiska »štampan glagoljskom uncijalom, u dva stupca, svaki po 36 redaka.«[9]

Određenije o grafičkoj opremi misala, i opet bez obzira na neki određeni predložak za rezanje slova, bio je pisao Lj. Gregov: »Samo je kalendar tiskan preko cijele stranice, a ostali tekst u dva stupca, svaki po 36 redaka. Slova su vrlo lijepa glagoljska uncijala, srednje veličine. Introit, gradual, ofertorij i pričesna pjesma tiskani su nešto sitnijim slovima od ostaloga. Rubrike su crvene boje, a isto tako važnije svetkovine u kalendaru. Mjesto za inicijale ostavljeno je prazno, možda za naknadno tiskanje, ili, što je vjerojatnije, da ih se rukom naslika. Nekoji su inicijali doista i naslikani običnom tintom, ponekada bojom i jednostavnim uresima. U ovom kao i u ostalim predtridentinskim misalima nema nota.«[10]

U ovom prilogu o našoj prvoj tiskanoj knjizi želio sam poći nešto dalje i odgovoriti na pitanje, koji su znakovi upotrijebljeni kod tiskanja misala i koliko ih je na broju.[11] Pri radu sam se služio primjercima misala koji se čuvaju u Zagrebu (u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, te u knjižnici samostana trećoredaca na Ksaveru).[12]

Po uzoru na te primjerke rađen je pretežno i ovaj pretisak knjige, pa se čitatelj može u svim pojedinostima tiska (boji, slogu, veličini i izboru slova i dr.) osloniti na ovo izdanje.

M. Bošnjak je utvrdio da bi »potpuni primjerak morao imati 6 listova kalendara, 213 listova ostalog teksta i na kraju jedan prazni list«.[13] Radi se dakle o 219 listova tiskanih s obje strane. Ipak valja odmah napomenuti da je list n 1[v] ostao prazan kod tiskanja misala.[14] Vatikanski sačuvani primjerci misala imaju tu stranicu i danas praznu, dok su na drugim inozemnim primjercima (bečkom, washingtonskom i lenjingradskom) naknadno nalijepljeni različiti drvorezi raspeća.[15] Ovdje nam je važno utvrditi činjenicu da drvorez nije upotrijebljen već kod samog tiskanja misala.

Tekst misala tiskan je dvobojno, crnom i crvenom bojom. Crvenom su bojom tiskane rubrike i pojedini blagdani u kalendaru, dok je ostali dio teksta tiskan crnom bojom. Sav tekst — osim kalendara — tiskan je u dva stupca, u svakom po 36 redaka. Širina je stupca 6,7 cm, a visina oko 21,5 cm. Osim početnih slova, koja se ističu i veličinom i oblikom, upotrijebljene su još dvije vrste slova, veća i manja, uz veći broj kratica i ligatura. Manjim su slovima tiskani antifonalni dijelovi (introitus, graduale, offertorium, communio), a drugi dijelovi misala (molitve, čitanja i sl.) većim slovima. Inicijali nisu tiskani, nego je za njih ostavljen neispunjen prostor visine dvaju ili triju redaka; katkada je i u samom retku ostavljeno prostora za nešto veće početno slovo. U nekim primjercima misala, kao što se to vidi i u ovom izdanju, takve su praznine poslije ispunjene, ali često vrlo nevješto i s premalo ukusa.

Početna slova visoka su prosječno 4,5 mm, ukoliko zbog svoga posebnog oblika ne prelaze redovitu visinu retka. Od početnih slova ne nalazimo u misalu nijedan primjerak za slova ⰱ, ⰳ, ⰻⰿ, ⰳ i ⰻ. Dok

[9] Isto, str. 44.

[10] Lj. Gregov: *Kalendar prvog tiskanog glagoljskog misala.* Izvadak iz doktorske disertacije: *Prvi tiskani glagoljski misal.* Zagreb, 1952., str. 20.

[11] H. Barge u *Geschichte der Buchdruckerkunst von ihren Anfängen bis zur Gegenwart* (Leipzig, 1940., str. 38.) navodi da je za Gutenbergovu »Bibliju 42« upotrijebljeno »nicht weniger als 290 verschiedene Zeichen«.

[12] Za listove kojih nema nijedan zagrebački primjerak (prvi list kalendara i list n 1) poslužio sam se reprodukcijama iz lenjingradskog primjerka.

[13] M. Bošnjak: *Može li se ustanoviti broj listova prve hrvatske tiskane knjige.* Separat iz »Republike« XI/62—68, str. 6.

[14] M. Bošnjak: *Sačuvani primjerci prve hrvatske tiskane knjige* — »Slovo« 6—8 (»Vajsov zbornik«), Zagreb, 1957., str. 304. s.

[15] M. Bošnjak: *Drvorezi u primjercima prve hrvatske tiskane knjige* — »Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU«, 10/1962., 1—2, str. 54.—62.

su neki znakovi vrlo rijetki (ѿ, ꙍ), za slovo ѡ postoje tri različito oblikovana znaka, a za slovo ꙗ dva. Svega ima 30 znakova za početna slova.

Običnih slova, kao što je spomenuto, ima dvije veličine: veća i manja. Tu međutim treba odmah razlikovati slova bez title i slova s titlom ili apostrofom. Ali, o slovima s titlom i apostrofom bit će poslije govora.

Veća slova bez title visoka su 3 mm. Između pojedinih redaka također je razmak 3 mm. Već je prije spomenuto da su slova misala glagoljska uncijala. Svojim oblikom općenito potpuno odgovaraju rukopisnoj glagoljici XV. stoljeća. O pojedinim slovima treba posebno spomenuti slijedeće:

ѫ srednjim potezom prelazi visinu retka, a poprečna linija nalazi se nešto iznad polovice visine retka.

ѭ prelazi posve malo ispod donje crte retka.

ꙗ, ukoliko nije u ligaturi, nema u sredini ертice.

ѯ dolazi samo u brojnoj vrijednosti (8); petljica na srednjem vertikalnom potezu okrenuta je ulijevo.

ѳ prelazi preko gornje i donje crte, a kvadratić s desne strane sjedi na donjoj crti i dosiže nešto iznad polovice visine retka.

ҧ se upotrebljava samo za oznaku brojne vrijednosti (10), a dolazi u dva oblika: s jednom nožicom, odnosno s ukriženim nožicama. Ne dolazi u glasovnoj vrijednosti, pa ni kao početno slovo, što je u rukopisnim liturgijskim kodeksima čest slučaj.

Kod slova ꙗ dvije lijeve vertikalne linije nisu odozgor spojene, nego samo po sredini crtom koja dolazi s desnog dijela slova.

ѿ kvadratićem prelazi gornju liniju.

ꙗ dolazi u dva oblika; u jednom obliku vertikalni potez nagnut je ulijevo posve neznatno, u drugom obliku nagnut je znatno više. Ovaj drugi oblik upotrijebljen je mnogo rjeđe.

ꙍ glavnim potezom prelazi ispod retka, a četverokut ispunja svu visinu retka.

ф kružnicom leži na donjoj liniji, a okomitim potezom prelazi ispod donje linije.

ѣ ima gotovo okomit glavni potez i ne prelazi ispod donje linije.

ҧ u hrvatskoglagoljskim liturgijskim i neliturgijskim spomenicima dolazi samo u brojnoj vrijednosti (700), a u našem prvotisku za oznaku kvaterniona.

ѫ se sastoji od tri kvadratića, dva gore i jedan dolje; vanjski potez gornjega lijevog kvadratića vertikalno je produžen prema gore, dok se drugi vertikalni potez diže iz sredine desnoga kvadratića; tim crticama slovo neznatno prelazi visinu retka.

Znak za poluglas | jest okomit potez bez strogo određene visine; katkada ispunja svu visinu retka, a katkada tek nešto prelazi polovicu visine. Potez na gornjoj liniji ne završava nikakvim pojačanjem, kako je to običaj u rukopisnoj glagoljici. Nekoliko puta nad potezom se nalazi točka. Istog oblika kao poluglas jest također znak što se nalazi uz slova kojima su na dnu listova označeni kvaternioni.

Manja slova visoka su 2 mm; razmak je između redaka 4 mm. Prema tome razlika u vrsti slova ne utječe na broj redaka u stupcu. Ukoliko u istom retku dolaze veća i manja slova, podudaraju se u gornjoj crti retka. Oblikom se manja slova od većih razlikuju tek u par slučajeva. Tako npr. kvadratić kod slova ѳ ispunja svu visinu retka; vertikalni potez kod ѣ prelazi donju liniju; vanjski potez na gornjem lijevom kvadratiću slova ѫ nije okomit, nego nagnut udesno. Kao početna slova u tekstu s malim slovima dolaze redovito isti oni znakovi kao i u tekstu s većim slovima, ali katkada dolaze i obična veća slova.

Što se tiče slova s titlom i slova s apostrofom, valja naglasiti da titla, odnosno apostrof, nisu poseban znak koji bi se umetao samostalno u slog, nego su sastavni

AZBUKA	POČETNA SLOVA	VEĆA SLOVA			MANJA SLOVA	
		BEZ TITLE	S TITLOM	S APOSTROFOM	BEZ TITLE	S TITLOM
a						
b						
v						
g						
d						
e						
ž						
ʒ						
z						
i						
i						
j						
k						
l						
m						
n						

AZBUKA	POČETNA SLOVA	VEĆA SLOVA			MANJA SLOVA	
		BEZ TITLE	S TITLOM	S APOSTROFOM	BEZ TITLE	S TITLOM
o						
p						
r						
s						
t						
u						
f						
h						
ō						
ć, šć						
c						
č						
š						
ь						
ê						
ju						

LIGATURE

VEĆA SLOVA BEZ TITLE		

S TITLOM

MANJA SLOVA BEZ TITLE			

S TITLOM

SKRAĆENICE

POSEBNI ZNAKOVI

dio određenoga slova. To pokazuju slova kao ⰷ, ⰸ, ⰼ, ⰿ, na kojima je uvijek posve kratka titla, ili slovo ⰾ, koje ima uvijek oštru titlu, dok je nad drugim slovima titla u obliku izduženoga položenog slova s (∾). U prilog tvrdnji da slova s titlom sačinjavaju jedan grafem govori i to što se neka slova ponešto razlikuju ako su pod titlom od istih slova bez title (npr. ⰹ, ⰽ).

Titlu imaju sva veća slova osim ⰵ, ⰾⰾ, ⰻ, ⰹ, ⰿ, ⰾⰾ, ⰹ, ⰽ. Slovo ⰸ s titlom ima oblik dvaju istostraničnih trokuta koji se jednim vrhom dodiruju. Slovo ⰾ dolazi pod titlom samo u tipu s ukriženim nožicama. Od manjih slova grafemi s titlom postoje kod ⰼ, ⰻ, ⰾⰼ, ⰾⰾ, ⰽ, ⰹ, ⰾ, ⰾ, ⰾ.

Kao što je već napomenuto, osim title uz slova možemo naći i apostrofe. Ti su apostrofi zapravo samo okrnjene title, kako se to vidi kod nekih tipičnih titla (npr. kod slova ⰾ, ⰾⰾ i dr.), a dolaze uz ⰼ, ⰾⰾ, ⰻ, ⰾⰼ, ⰸ, ⰾⰾ, ⰾ, ⰿ, ⰾ, ⰾⰾ, ⰽ, ⰾ, ⰹ. Neka od tih slova vrlo su česta na završetku glagolskih i imenskih oblika, npr. ⰾⰾ, ⰾ, ⰾⰾ, ⰽ. Znakova za veća slova bez title ima 34, s titlom 23, a s apostrofom 13. Svega ukupno 70.

Manjih slova bez title ima 30 (nisu upotrijebljena slova ⰾ, ⰾ, a samo u jednom obliku dolaze slova ⰾ i ⰿ); s titlom ima 9 malih slova, a malih slova s apostrofom uopće nema. Upotrijebljeno je dakle kod tiskanja 39 znakova za mala slova.

I title i apostrofi, odnosno slova s titlama i apostrofima, upotrijebljeni su u prvotisku misala na onim mjestima gdje se upotrebljavaju i u rukopisnoj ustavnoj glagoljici XIV. i XV. stoljeća. Stoga titlu najčešće imaju ona slova koja dolaze u riječima koje su se obično skraćivale.

I mala i velika slova dolaze također u ligaturama, a i one mogu biti s titlom i bez title. Ligature velikih slova brojnije su od ligatura malih slova; isto su tako u većem broju ligature bez title nego ligature s titlom.

Ligatura velikih slova bez title ima 30. Sve su to ligature što ih nalazimo i u rukopisnoj glagoljici. Posebno ipak treba istaknuti znak Ⰵ, koji po svom obliku podsjeća na Ⰵ, slovo koje u hrvatskoj glagoljici nalazimo samo u najstarijim spomenicima (u Bečkim listićima i na Baščanskoj ploči), a također u zapisima glagoljske azbuke. Inače nam u hrvatskoj glagoljici taj znak nije poznat, i u prvotisku on služi kao malo neobična ligatura e+e, kako se to može zaključiti iz teksta (npr. ⰸ ⰹⰼⰸⰾⰾⰾⰵ ⰾⰾⰾⰾⰹⰸ i obrete e speći«, 1. z. 1.). Što je rezača slova potaknulo na stvaranje nove ligature, strane glagoljskom ustavu XIV. i XV. st., na to pitanje još uvijek tražimo odgovor (usp. M. Pantelić: *Prvotisak glagoljskog misala iz 1483. prema misalu kneza Novaka iz 1368.*, Radovi Staroslavenskog instituta VI, Zagreb, 1967., str. 87.).

Ligatura s titlom ima 9, a bez title 30. Apostrof uz ligature ne nalazimo.

Ligatura malih slova ima svega 10 (i ovdje nalazimo ligature e+e), bez title 8, a s titlom 2.

Na počecima tekstova često stoje kratice b+š (berašь), p+s (pěsnь); u samom tekstu dolaze kratice e+t, o+t, r+t, ê+k (posljednja s titlom!). Kratica p+s dolazi katkada i u samom tekstu. Svega dakle 7 kratica.

Od posebnih znakova upotrijebljena su i latinska slova C i S, ali samo u tekstu Muke, zatim znak ⰾⰾ kao oznaka za početak novoga liturgijskog teksta, prije uvodne rubrike. Na određenim mjestima u misalu (npr. u tekstu kanona, u molitvama različitih blagoslova), kao upozorenje svećeniku da molitveni obrazac treba popratiti križanjem, nalazimo znak križa (+). Katkada na koncu retka stoji i znak ⸗, koji nema druge funkcije nego da ispuni prostor. Kao poseban znak nalazimo još samo točku, koja u tekstu s većim slovima stoji na polovici visine retka, a u tekstu s malim slovima na donjoj liniji. Ukupno dakle 6 znakova za posebne oznake i interpunkcije.

Ako zbrojimo početna slova, zatim manja i veća obična slova s njihovim ligaturama, i napokon kratice i ostale znakove, dobivamo zbroj od 201 tiskarskog znaka. Svakako lijep broj za prvo naše tiskano djelo. Međutim, ne samo brojem znakova, nego također izborom ligatura i kratica, grafički materijal upotrijebljen za tiskanje glagoljskog misala iz 1483. takav je da se njime dade gotovo vjerno predočiti, pače u pojedinostima transliterirati prosječan hrvatskoglagoljski tekst pisan ustavnom glagoljicom.

Očito je da je onaj tko je radio oko rezanja i odabiranja slova dobro poznavao potrebe i mogućnosti koje mogu nastati kod tiskanja nekoga glagoljskog teksta, i svoj je posao obavio znalački i uspješno. Tako je i slagar, a mogao je to biti isti čovjek, ili više ljudi, koji je radio na rezanju slova, izvrsno poznavao dani materijal, te je znakove kojima je raspolagao znao uspješno upotrijebiti — ako je zatrebalo — i u slučajevima za koje znakovi prvotno nisu bili namijenjeni. Tako ćemo npr. naići na grafička rješenja ⰜⰾⰐⰽⰻ, ⰜⰾⰐⰽⰻ, ⰢⰐ ⰸⰜⰾⰐ (1. z 2[r]), premda znak ⰾ redovito služi kao kratica za *estъ* ili stoji u skraćeno tiskanoj riječi *čtenie* (prije poslanice). Na isti su način upotrijebljene i druge kratice u slučajevima kada nije u retku bilo dovoljno mjesta da se sve otisne, npr. ⰹⰐⰜⰻ (1. z 2[r]), iako kratica ⰻ pretežno stoji samo na početku poslanice u skraćeno tiskanoj riječi *bratiê*.

Koji je upravo rukopis služio kao predložak za rezanje slova, ne može se reći. Novakov je misal često spominjan u tom smislu, budući da je služio kao predložak teksta. Danas međutim znamo da to nije bio jedini predložak.[16] Uostalom, slova Novakova misala u nekim se važnijim pojedinostima razlikuju od slova prvotiska (npr. HP u Novakovu misalu ima dvije lijeve vertikalne crte spojene odozgor, a poprečna crta dosiže samo srednju vertikalu). Po broju ligatura Novakov je misal daleko bogatiji, što je i posve naravno s obzirom na gotovo neograničene mogućnosti pri pisanju. Ipak, prvotisak nema nekih kratica i ligatura koje u Novaka susrećemo vrlo često, te ih možemo smatrati tipičnima za Novakov misal, npr. **nž, nr, bsi, sh** i sl. Teško je uopće govoriti o predlošku za rezanje, jer je rezanje samo po sebi bez obzira na odabrani predložak (a dobar poznavalac glagoljice nije se ni morao vezati uz određeni predložak!) postavilo svoje zahtjeve po kojima se sve ono što je posjedovao predložak nije moglo ostvariti u rezanim i lijevanim grafičkim znakovima.

Zapaženo je odavna da slova prvotiska svojom dotjeranošću i skladom nadvisuju kasnija glagoljska izdanja. Jednako nas tako iznenađuje to da se nije sačuvala koja druga glagoljska knjiga tiskana istim slovima. Slova upotrijebljena za tiskanje slijedeće naše glagoljske inkunabule, brevijara iz 1491., razlikuju se od slova misala i po veličini i po obliku, nalazimo i nova početna slova i nove ligature.[17] Poslije će tiskare uz glagoljske često upotrebljavati i latiničke inicijale, uvesti npr. novu tehniku lomljenja ligature, itd.

Usprkos lijepu početku vrijeme i ljudi nisu bili glagoljici skloni, i što dalje, glagoljska su izdanja sve rjeđa. Parčićevo izdanje misala 1893. bilo je u mnogome, pa i u slovima, vraćanje na izvore, ali na žalost u isto vrijeme i častan završetak četiristogodišnje glagoljaške tiskarske tradicije.

Josip Tandarić

[16] V. M. Pantelić: *Prvotisak glagoljskog misala iz 1483. prema misalu kneza Novaka iz 1368.*, Radovi Staroslavenskog instituta VI, Zagreb, 1967., str. 5.—108.

[17] Vj. Štefanić: *Jedna hrvatskoglagoljska inkunabula iz god. 1491.*, Rad JAZU, knj. 285., Zagreb, 1951., str. 55., 58.; A. Cronia — L. Cini: *Rivalutazione di una scoperta di Emilio Teza: »L'editio princeps« dei breviari glagolitici* — »Atti dell'Istituto Veneto di scienze, lettere et arti«, t. 113, Venezia 1955, p. 84 ss.

Problem koji nas na ovom mjestu zanima i kojemu tražimo rješenje nastao je zbog toga što na kraju knjige u kolofonu nije baš izrijekom označeno gdje je ona tiskana. Sve što iz tog kolofona saznajemo jest: Lěть g(ospod)nihь . 1 . 4 . 8 . 3 . m(ěse)ca perv(a)ra dьni . 1 . 2 . ti mi-s(a)li biše svršeni. (što znači da je ovaj *Misal* završen 22. veljače 1483. — op. Z. K.).

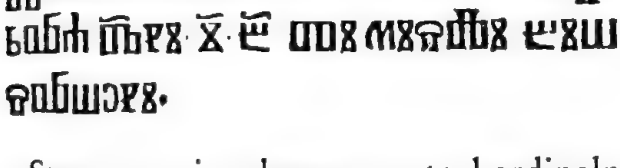

Stoga nam je odgovor na to kardinalno važno historiografsko pitanje potražiti deduktivnim putem, na osnovi poznatih nam i utvrđenih činjenica, kao što se to u sličnim slučajevima radi u historiografijama svih naroda ovoga svijeta, kao što je to u znanosti uopće nešto što se samo po sebi razumije, nešto što i čini bit i sadržaj znanstvenog rada kao takvog; njegovu zanimljivost i ljepotu.

Koliko nam je do danas poznato, najstariji registrirani (i to tiskani) bibliografski podatak o ovom *Misalu* zabilježio je naš Splićanin Matej Karaman (1700. — 1771.), potonji biskup osorski i nadbiskup zadarski. Kao nastavnik u zadarskom Sjemeništu, a poslije i u Propagandinu Kolegiju u Rimu, Karaman je predavao neko vrijeme staroslavenski jezik i književnost. Kao istaknutoj i cijenjenoj ličnosti u Vatikanu, njemu je bila povjerena zadaća da revidira sve crkvene knjige za glagoljaše, što je on obavio tako da ih je zapravo rusificirao, udaljivši ih od narodnog govora. Uz to je prouzročio i zabranu pape Benedikta XIV. od 15. kolovoza 1754., kojom se zabranjuje upotreba narodnog jezika u crkvi, dakle glagoljanje. U predgovoru svoga, po tim načelima uređenog glagoljaškog *Misala* što ga je izdao u Rimu god. 1741., on u *Apologiji*, gl. XXXIX., govoreći o raznim glagoljaškim misalima, poglavito onima koje su izdali Pavle Modrušanin (1528.) i Šimun Kožičić (1531.), kaže da je vidio fragment ovog našeg *Misala*, i to kod otaca Svetog Ivana u Zadru, bilježeći uz to da se ovaj *Misal* od drugih razlikuje po krupnim slovima, kao i po tome što mu manjkaju početna slova, dakle inicijali.

U određivanje mjesta tiskanja ovoga *Misala*, odnosno u puka nagađanja o tome gdje bi on mogao biti tiskan, ne upušta se ni Karamanov suvremenik i kolega, naš filolog, Cresanin Matej Sović (rođ. početkom XVIII. st., umro 1774.), nastavnik staroslavenskog jezika i književnosti u Propagandinu Kolegiju u Rimu. U opširnom predgovoru svog prijevoda *Gramatike slavenskaje* ukrajinskog arhiepiskopa Meletija Smotrickoga (1578.—1633.) na latinski *(Grammatica Slavonica Meletii Smotricki Rutheni . . .)* — Matej Sović kaže:

»Misal po propisima rimske kurije, kome prethodi kalendarium (manjkav), bez velikih slova, b e z o z n a k e m j e s t a, godine gospodnje 1483 . . .« To Sovićevo djelo ostalo je u rukopisu, i danas se čuva u Ljubljani, u Zoisovoj ostavštini, a kako nam Sović ne daje nikakve nove podatke o problemu koji nas ovdje zanima, možemo zaključiti da su oni posuđeni od Karamana.

Prvi koji je došao na ideju — šezdeset i osam godina nakon Karamanove *Apolo-*

gije — da tiskanje *Misala* stavi u neko talijansko mjesto, bio je poznati i inače svakako vrlo zaslužni filolog Jernej Bartolomej Kopitar (1780.—1844.), dak ljubljanskog Liceja, tajnik isto tako zaslužnog slovenskog prosvjetitelja i mecene baruna Žige Zoisa (1747.—1819.), a poslije cenzor za slavenske i novogrčke knjige, te skriptor i bibliotekar Dvorske knjižnice u Beču. Služeći se svakako već poznatim nam Sovićevim rukopisom, koji mu je bio pri ruci, Kopitar je god. 1808. u svojoj *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*[1] otišao korak dalje i, koliko nam je do danas poznato, prvi došao na ideju da tiskaru tog *Misala* potraži u nekom talijanskom mjestu, a kako mu je Rim kao centar katoličke crkve i propagande prvi pao na pamet, on je bez mnogo predomišljanja nabacio ideju o Rimu — »... ein Missale stampato con carattere Gerolimiano a Roma(?) von Jahre 1483« — ali je ipak bio toliko skrupulozan da je pored »a Roma« stavio upitnik, da bi tako jasno označio da je to samo njegova nabačena ideja.

Dvanaest godina nakon Kopitara, godine 1820., Poljak, unijatski svećenik Mihajlo Bobrowski, koji je dosta pisao o nama, prvi je taj *Misal* obradio bibliografski, i to dosta iscrpno, na listu papira što ga je ulijepio na samom početku knjige, u jednom od ona dva primjerka koji se čuvaju u Vatikanu. Tu on, kao prvi, postavlja točno one iste probleme koji nas i danas još zanimaju, a kojima se za daljnjih stotinu i četrdeset godina nitko nije ozbiljnije pozabavio, o kojima nitko nije predložio neka prihvatljivija rješenja: »Ovo je prvo izdanje i rjeđe od bijeloga gavrana... Djelo može veoma mnogo pridonijeti naučnoj kritici, tako reći zlata je vrijedno... Dodaj k tome, da se on jezikom i pravopisom mnogo više približava staroslavenskom jeziku, koji se također naziva književni ilirski, od svih ostalih kasnijih izdanja ilirskih misala koja su slijedila i koja su vrlo često bila ispravljana i dotjerivana prema pučkom dalmatinskom govoru. Uostalom za povijest slavenskog tiska važnije bi bilo da daje siguran podatak o mjestu gdje je tiskan, o osobi koja ga je priredila i o rukopisnom kodeksu prema kojem je tiskan. Ali početke mnogih stvari pokriva gusta magla.«[2]

Ta Bobrowskijeva metafora o *gustoj magli* tu je zaista vrlo dobro primijenjena, i mi bismo se ovdje mogli slobodno poslužiti adekvatnom metaforom, pa kazati da je svaku maglu, već po samoj njezinoj naravi, moguće rastjerati, a isto se tako i kroz nju probiti, dakako uz povećane napore, do zamišljenog cilja. Nevolja je što se kroz skoro stoljeće i pol nije našlo nikoga tko bi bio voljan učiniti taj nedvojbeno riskantan napor. Ali, razgonjenje takvih »magla« i jest ono što čini bit, sadržaj i ljepotu znanstvenoga rada.

Međutim, samo nepunu godinu dana kasnije, 12 listopada 1821., taj isti Bobrowski, u jednom pismu iz Pariza Kopitaru, spominje taj *Misal* kao prvu knjigu tiskanu u Slavenstvu, ali da se ne zna gdje je tiskana. On u tom pismu doslovno kaže: »Romae in Vaticana bibliotheca inter rei Slavonicae cimelia vidi Missale glagoticū in fol. impressum anno 1484 (sic.) ut elucescit ex nota ad calcē eius posita (slijedi kolofon iz ovog *Misala* glagoljskim slovima). Liber sane primus, qui in lingua slavonica impressus lucem espexerat. Sed ignotum ubi? Nun Venetiis? Eius duo exemplaria ibi extant, quorum alterum integgrum est, habens litteras initiales manu pictas, alterum manu sine litteris initialibus.«[3] (U Rimu, u Vatikanskoj knjižnici, među stvarima sa slavenskim sadržajem vidio sam glagoljaški *Misal* tiskan u folio-formatu god. 1484., kao što to jasno proizlazi iz bilješke utisnute na kraju knjige... To je

[1] Laibach, 1808., str. 387.

[2] »Slovo«, Časopis Staroslavenskog instituta, br. 6—8, Zagreb, 1957., str. 305.—306.

[3] »Archiv für slavische Philologie«, Berlin, 1901., sv. 23., str. 317.

prva tiskana knjiga u slavenskom jeziku, koja je ugledala svjetlo. Ali, nepoznato gdje? Možda u Veneciji? Dva njezina primjerka postoje tu, od kojih je jedan čitav i ima inicijale ukrašene rukom, a drugi je bez rukom izvedenih inicijala.)

Dakle, postavivši pitanje »gdje« je ta knjiga »ugledala svjetlo« — Bobrowski se samo dosjeća »Možda u Veneciji« — i mi bismo danas bili i previše strogi kad bismo ga činili odgovornim za nekritično ponavljanje te samo nabačene ideje. Svatko ima prava nabacivati ideje, što u znanosti može biti vrlo plodonosno, ali samo pod uvjetom da tako nabačene ideje ostanu samo nabačene ideje, radne hipoteze i da se pod utjecajem autoriteta koji su ih nabacili ne pretvore u nešto što se uzima kao dokazana znanstvena činjenica.

A baš se to u slučaju ovog *Misala* i dogodilo. Za nas bi bilo vrlo zanimljivo pratiti što se kroz proteklo stoljeće i pol događalo s te dvije samo usputno nabačene dosjetke, kao eventualne mogućnosti, kojima njihovi autori sigurno ni izdaleka nisu pridavali onu važnost koju su im pridala pokoljenja učenjaka koja su došla nakon njih; što je ponavljanjem kroz stotinu i četrdesetak godina, osobito zbog autoriteta koji su to činili, steklo u znanosti u neku ruku »pravo građanstva«. Siguran sam da bi i Bobrowski i Kopitar najenergičnije protestirali kad bi mogli saznati da se netko poziva na njih kao na začetnike jedne ničim dokazane i ni na čemu zasnovane tvrdnje, zapravo znanstvene zablude, koja se nekritično provlači evo već stoljeće i pol.

Međutim, zaista bi nas predaleko odvelo kad bismo sad pokušali pratiti kako su se te njihove nabačene ideje s vremenom transformirale u znanstvene zaključke u stilu od »po svoj prilici u Mletcih« (Ivan Berčić, 1869.),[4] »pod izvjesno u Mletcih« (Bogoslav Šulek,[5] 1883.), »učeni ljudi se domišljaju da će biti štampan u Mletcima« (Ivan Broz, 1888.),[6] »samo se nagađa da je mogao biti tiskan u Mlecima« (Ivan Milčetić, 1890.),[7] »gdje je štampan nije zabilježeno, ali se nagađa da je tiskan u Mlecima« (Vjekoslav Klaić, 1911.)[8] — preko tvrdnja, bez ikakve ograde, »gedruckt zuerst in Venedig« (Matija Murko, 1908.)[9], »izišao u Mlecima 1483« (David Bogdanović, 1914.),[10] »poslije prvog u Mlecima tiskanog glagoljskog Misala 1483« (Mihovil Kombol, 1945.)[11] — sve do apodiktičnih tvrdnja »bez dvojbe u Mletcih« (Vatroslav Jagić, 1863.),[12] »i to kako sa sigurnošću držimo u Mlecima« (Vjekoslav Štefanić, 1933.)[13] — odnosno još više, kako to god. 1951. dokazuje isti autor: »... s obzirom na uglednost izdanja uopće, a posebno na čitkost i ljepotu samih slova, sva literatura uzima kao sigurno, da je prvi glagoljski Misal morao biti štampan u tadašnjem središtu tipografske vještine, tj. u Veneciji. S tim se mišljenjem možemo složiti, jer za nj govore sve okolnosti.«[14]

[4] Ivan Berčić: *Njekoliko staroslavenskih knjiga, što pisanih, što štampanih glagoljicom*, Rad JAZU, knj. 159.—185. Ta Berčićeva radnja primljena je za tiskanje još god. 1869., ali je tiskana tek nakon njegove smrti, kako je to navedeno u bilješci pred njom.

[5] Bogoslav Šulek: *Tiskarstvo ili pečatnja*, »Novovjeki izumi u znanosti, obrtu i umjetnosti«, knj. II., Zagreb, 1883., str. 102.—238. Ovo na str. 126.

[6] Ivan Broz: *Crtice iz hrvatske književnosti*, knj. II., Zagreb, 1888., str. 112.

[7] Ivan Milčetić: *Prilozi za literaturu hrvatskih glagoljskih spomenika*, II. *Nepoznata glagoljska knjižica tiskana god. 1496.*, Starine JAZU, knj. XXIII., Zagreb, 1890., str. 80.—83.

[8] Vjekoslav Klaić: *Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, sv. III., Zagreb, 1911., str. 44.

[9] Matija Murko: *Geschichte der älteren südslawischen Literaturen*, Leipzig, 1908., str. 176.

[10] David Bogdanović: *Pregled književnosti hrvatske i srpske*, knj. I., Zagreb, 1914., str. 64.

[11] Mihovil Kombol: *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb, 1945., str. 34.

[12] Vatroslav Jagić: *Evanđelije u slovenskom prievodu, Tisućnica Slovjenskih apostolah sv. Ćirila i Metoda*, Zagreb, 1863., str. 20.—66. Ovo na str. 41.

[13] Vjekoslav Štefanić: *Jedan primjerak prve slovenske štampane knjige*, »Glasnik Jugoslavenskog profesorskog društva«, god. XIV., 1933./34., Beograd, studeni 1933., str. 361.

[14] Vjekoslav Štefanić: *Jedna hrvatskoglagoljska inkunabula iz god. 1491.*, Rad JAZU, knj. 285., Zagreb, 1951., str. 57.

Sve te tvrdnje, kako vidimo, nemaju savršeno nikakve znanstvene podloge, sve se one zasnivaju samo na nabačenoj ideji, na razmišljanju Bobrowskoga, Kopitara i nekih drugih autora, a kad bismo se upustili u prikazivanje razvitka te ideje, mi bismo se na tome mogli zadržati vrlo dugo, što bi bilo bez prave svrhe, tim više što sam o toj problematici dosta iscrpno govorio na nekim drugim mjestima.[15]

Ipak, moramo vidjeti bar kako je o tom problemu mislio Ivan Kukuljević Sakcinski — i tko je na nj u tom pogledu utjecao — jer je njegovo mišljenje iz njegove pionirske i vrlo značajne rasprave *Tiskari jugoslavenski XV. i XVI. věka* odigralo u tom pogledu svakako najpresudniju ulogu.

Nasuprot svojoj jedino ispravnoj i jedino znanstvenoj konstataciji iz god. 1826., da na *Misalu* nije označeno mjesto tiskanja, Pavle Josip Šafarik je četvrt stoljeća kasnije, u jednom privatnom pismu Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, bez ikakvih ograda naveo »ed Romae«,[16] što je iste godine ponovio na drugom mjestu,[17] da bi već slijedeće godine, u jednoj drugoj knjizi, uz stanovitu ogradu napustio Rim i vratio se na već tri desetljeća staru Bobrowskijevu ideju o Veneciji: »Tišten bez mista, najpodobneji v Benetkach.«[18]

Kad stvari tako stoje, nije zapravo ni čudno da Ivan Kukuljević Sakcinski, čije zasluge za našu historiografiju neobično cijenim, iako on nije bio uvijek i dovoljno kritičan, u svojoj raspravi *Tiskari jugoslavenski XV. i XVI. věka*[19] odlazi još dalje i utvrđuje god. 1851. da je — što sam već naveo — »bez dvojbe u Mletcih tiskan glagoljski službenik ili *Misal*, ova prva štampana knjiga u jugoslavenskom jeziku«. Ponesen tim svojim inače dragocjenim radom o našim tiskarima koji su radili u Veneciji, Kukuljević dapače dolazi na ideju da je taj *Misal* po svoj prilici tiskao tadašnji poznati mletački tiskar Andrea Thoresanis, ali zašto bi baš on bio taj koji ga je tiskao, za tu svoju tvrdnju Kukuljević nije naveo ni najmanji dokaz.

Devet godina kasnije Kukuljević je prihvatio Šafarikovu tezu da je predmetni *Misal* tiskan u »Mletcih ili u Rimu«,[20] ali je već sedam godina nakon toga, kad je taj isti tekst redigirao za inozemstvo, napustio Rim i p r v i došao na ideju — za što mu svakako treba odati dužno priznanje — da je ta knjiga ipak mogla biti tiskana i na domaćem tlu, i kaže: »U Mletcih ili Senju«.[21] Iako je do tog časa prošlo već sedamnaest godina otkako je Manoilo Sladović u svojoj knjizi *Pověst biskupijah senjske i modruške ili krbavske* — o kojoj će poslije biti govora — objavio putopis biskupa Glavinića, u kojem se izričito spominje da je u Kosinju bila tiskara glagoljskih knjiga, ni Kukuljević, ni bilo tko drugi kroz daljnjih više od stotinu godina nije došao na ideju, koja se zapravo nametala sama po sebi, da bi taj *Misal* mogao biti jedan od proizvoda te tiskare.

Naprotiv, zarobljeni navedenim autoritativnim mišljenjima, svi su kao neospornu znanstvenu istinu ponavljali Bobrowskijevu i Kopitarovu dosjetku o Veneciji.

[15] Zvonimir Kulundžić: *Kosinj, kolijevka štamparstva Slavenskog juga*, Zagreb, 1960. — *Problematika najstarijeg hrvatskog štamparstva*, »Riječka revija«, god. XV., br. 3—7, i kao posebna knjiga, Rijeka, 1966., str. 82. — *Glagoljaška štamparija XV—XVI stoljeća — Kosinj—Senj—Rijeka*, »Senjski zbornik«, knj. II., str. 167.—304., Senj, 1966. — *Tragedija hrvatske historiografije*, Zagreb, 1970. — i neki drugi radovi.

[16] M. Speranski: *Dopisy Pavla Jos. Šafařika Janu Kukuljeviću Sakcinskom z let 1852—1858*, Praha, 1890., str. 4.—7. Ovo na str. 6.

[17] Pavel Josef Šafařik: *Pohled na prvověk hlaholskeho pisemctvy*. Vynato z časopisu »Cech. Museum«, I, Praha, 1952., str. 27.

[18] Pavel Josef Šafařik: *Památky hlaholskeho pisemnictvi*, Praha, 1853., II, str. 78.

[19] Ivan Kukuljević Sakcinski: *Tiskari jugoslavenski XV. i XVI. věka*, »Arkiv za pověstnicu jugoslavensku«, knj. I., str. 126./7., Zagreb, 1851.

[20] Ivan Kukuljević Sakcinski: *Bibliografija hrvatska*, dio I., Zagreb, 1867., str. 84.

[21] Ivan Kukuljević Sakcinski: *Bibliotheque sud-slave*, str. 84., Agram, 1867.

Tako je na primjer Fran Miklošić, iako je godine 1859. pisao »Missale 1483, ohne Druckort, wahrscheinlich zu Venedig«,[22] samo dvije godine kasnije napustio svaku ogradu, pače i upozorenje, te ustvrdio: »Missale glagol. croat. typis editum Venetiis 1483« — i to u jednom *Leksikonu*, kao dokazanu i općeprihvaćenu činjenicu.[23]

Nakon Miklošića, godinu dana kasnije, 1863., jedan drugi veliki i nedvojbeni znanstveni autoritet, Vatroslav Jagić, vrlo olako ustvrđuje: »Glagoljski Misal od god. 1483, tiskan bez dvojbe u Mletcih«.[24] Zašto bi to bilo »bez dvojbe u Mletcih«, to Jagić nije naveo, ali je iduće godine na dva mjesta prezentirao neke razloge iz kojih možemo zaključiti što ga je na to navelo: »Na posljednjim liste se čte, že byla kniha 1483. dostištena, ale kde nerika se. Pravde se podobá, že v Benétkách, což se soudi z toho, že druchy misal, jenž byl r. 1526 take v Benetkach vytišten.«[25]

Zahvaljujući, dakle, ne više-manje slučajno nabačenim dosjetkama Bobrowskoga i mladog Šafarika, nego njihovu nekritičnom preuzimanju i plasiranju u znanstvenu literaturu kao č i n j e n i c a, te su dosjetke s vremenom u znanstvenoj literaturi dobile »pravo građanstva«, odakle su prešle u školske udžbenike i leksikone, pa se kao takve više nisu ni provjeravale, ni dokumentirale. One su se jednostavno uzimale kao nešto što je dokazano i općeprihvaćeno.

Međutim, iako je Ivan Kukuljević Sakcinski bio onaj koji je za zabunu s Mlecima jedan od najodgovornijih, on je bio i onaj koji je prvi došao na ideju da je taj *Misal* mogao biti tiskan i negdje na domaćem tlu, konkretno u Senju. Istina, za tu svoju samo nabačenu ideju on nije pružio nikakve dokaze, ali je ona za nas ovdje vrlo značajna, jer nam svjedoči da se na domaću tiskaru pomišljalo još pred više od jednog stoljeća, konkretno još godine 1867.

Prihvaćajući tu Kukuljevićevu misao, skoro stotinu godina kasnije, Valentin Putanec je nabacio ideju da tiskaru ovog *Misala* treba tražiti negdje u Istri, ali gdje — on za to nije pružio nikakve dokaze. Oslonac na čakavsko-ikavske jezične elemente, koji su karakteristični za današnju Istru, mora otpasti, jer je u XV. stoljeću to narječje vladalo ne samo u Istri, nego i u cijelom hrvatskom primorju, sve do Splita, obuhvaćajući i zapadnu Hrvatsku do Siska, a i neka područja današnje Bosne i Hercegovine.[26]

Godine 1957. Mladen Bošnjak je iznio ideju da je taj *Misal* »mogao biti štampan i u hrvatskim krajevima ugroženim od Turaka« — ali gdje, o tom Bošnjak, kao ni Putanec za svoju ideju, nije pružio nikakvih podataka.

Na prvi sigurniji podatak koji je upućivao na jedno posve određeno mjesto tiskanja *Misala* ukazao je autor ovih redaka u interviewu u »Večernjem vjesniku« (22. studenog 1958.), u kojem je upozorio na već posve zaboravljeni putopis-vizitaciju senjskog biskupa Sebastijana Glavinića, koji je putovao po Lici i Krbavi nakon što su one bile pripojene njegovoj biskupiji naredbom cara Leopolda od 3. ožujka 1691.

[22] Franz Mikloschich: *Glagolitisch*, »Allgemeine Enzyklopedie der Wissenschaften und Künste«, I. Section, B. LXVIII, Leipzig, 1859., str. 403.—422. Ovo na str. 421.

[23] F. Miklosich: *Lexicon palaeoslovenio-graeco-latinum-emendatum auctum*, Vindobona, 1862.—1865., str. XIV. (compendia).

[24] Vatroslav Jagić: *Evangelije u slovenskom prievodu, Tisućnica apostolah sv. Ćirila i Metoda*, 1863., str. 20.—66. Ovo na str. 41.

[25] V. Jagić: *Jihoslované, Obraz národnopisno-literární*, Vynato ze »Slovnika Naučného«, V Praze, 1864., str. 158.—159.

[26] Vidi geografsku *Kartu predmigracionog rasporeda hrvatsko-srpskih narječja*, koja prikazuje stanje između dvanaestoga i petnaestoga stoljeća, u okviru rasprave *O početku hrvatskog jezičnog standarda*, od Dalibora Brozovića, u »Kritici«, god. III., br. 10, siječanj—veljača 1970., str. 38. Usporedi to s kartom današnjih čakavskih narječja, na str. 40.

U tom putopisu, koji je objelodanjen još 1856.,[27] biskup Glavinić posve jasno i određeno kaže:

»Hinc Montibus Superatis, et Sylvis ad inferiora discendendo pertingitur in Kossin. Castrum est in Edito Situm rudera tantumodo Supersunt. Aquis indeficientibus est Dives. Hunc locum prioribus Christianis fuisse Celebrem, et late patentem foris et intus, indicio Sunt impressa Breviaria Illyrica, uti legitur ad Calcem eorum, quo nunc Sacerdotibus Glagolitis in recitandis Horis Canonicis Serviunt, hic impressa. In Septem Templis prius Deum adorabat populus in hoc Districtu ... Superest adhuc locus Monasterii Eremitarum S. Pauli primi Anachoritae.«

A to u prijevodu na suvremeni hrvatski jezik znači: »Odavde prešavši planine i šume, stiže se u Kosinj (tj. grad). Utvrda se nalazi na uzvisini i od nje su preostale samo ruševine. Bogata je nepresušnim izvorima. Da je ovo mjesto za vrijeme onih kršćana koji su tu prije obitavali bilo slavno i nadaleko poznato — vani i u zemlji — dokaz su ovdje tiskani ilirski brevijari, kao što se to čita u bilješci onih brevijara kojima se sada služe svećenici glagoljaši pri čitanju kanonskog časoslova. Prije je narod slavio Boga u ovom kraju u sedam crkava ... Još sada postoji mjesto gdje je bio samostan pustinjaka (eremita) Svetoga Pavla, prvog anahoreta.«

Ispitamo li — prije nego što stvaramo bilo kakve zaključke — vjerodostojnost Sebastijana Glavinića kao povijesnog svjedoka, utvrdit ćemo da se u njegove podatke može imati puno povjerenje, jer se on pokazao kao vrlo pouzdan u svim drugim podacima koje smo mogli provjeriti, što njegov putopis čini povijesnim izvorom prvoga reda.[28]

Time smo došli do pouzdanog povijesnog svjedočanstva o postojanju tiskare u Kosinju, koja je tu djelovala »za vrijeme onih kršćana koji su tu prije obitavali«, što u tom kontekstu ne može značiti ništa drugo nego da je tiskara djelovala prije Krbavske bitke 1493. i prije dolaska Turaka u te krajeve. Nakon toga se postavilo pitanje, kad je ta tiskara mogla započeti s radom? Sva je prilika da na to pitanje nalazimo odgovor u prekrasnom i bogato iluminiranom rukopisnom kodeksu (koji se danas čuva u Nacionalnoj knjižnici u Beču) što ga je svojom rukom, glagoljicom, na početku XIV. stoljeća, ubrzo nakon godine 1317., pisao hrvatski knez Novak, po komu se kodeks u znanosti i naziva *Misal kneza Novaka,* a za koji je već odavno konstatirano da je poslužio kao predložak, kao rukopis pri tiskanju knjige koju čitatelj drži u rukama.

Na kraju *Misala kneza Novaka,* na jednoj praznoj stranici, nalazi se slijedeći, u znanosti već odavno poznati, ali historiografski neiskorišteni zapis:

Cito, cito,[29] štampa naša gori gre
tako ja oću da naša gori gre
č.u.o.b. m(jese)ca ijuna i.i.e. dni
(tj. 26. lipnja 1482.)
to be pisano u grade izule
to pisa juri žakan iz roča
b(og) mu pomagai i v'sem' ki mu
dobro ote.

Ako ovo »gori gre« ne protumačimo, kao što se to prije činilo, u metaforičnom, poetskom smislu, nego u bukvalnom, da ta tiskara ide nekamo gore, s nižega na više, konkretno uz brda Ćićarije i dalje na Ve-

[27] *Brevis et compendiosa duorum Comitatum Regni Croatiae Likae et Corbaviae descriptio* — Objavljeno u »Pověsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske«, trudom Manoila Sladovića, Trst, 1856., na str. 29.—30., po prijepisu iz godine »okolo 1496«. Citirani odjeljak nalazi se na str. 37. Faksimil te stranice rukopisa vidi na posebnoj tabli uz str. 22. autorove knjige *Kosinj.*

[28] Opširnije o tome vidi u autorovoj knjizi *Kosinj.*

[29] Raniji su autori ovo mjesto čitali kao *Vita, Vita,* ali je Marko Orešković dobro upozorio da ga treba čitati *cito, cito.*

lebit, onda ćemo vidjeti da nas taj put vodi baš prema Kosinju: tako ono požurivanje na početku zapisa — *cito, cito,* tj. brzo, brzo — nalazi svoj realni smisao, koji u zapisu poetskog karaktera ne može imati.

Očito je da taj zapis o štamp(arij)i, koji se nalazi na rukopisu što je poslužio za slaganje ovoga *Misala,* treba dovesti u vezu sa samim slaganjem, odnosno tiskanjem, a to znači da smo došli do datuma kojim možemo s maksimalnom sigurnošću označiti početak rada te kosinjske tiskare. To moramo učiniti tim prije što je to jedina poznata nam tiskara iz onog vremena, pa sve kad bismo i htjeli, ne bismo taj zapis mogli dovoditi u vezu ni s kojom drugom tiskarom.

Tako smo našli odgovor na pitanje — kad je tiskara u Kosinju mogla započeti s radom, kao što smo već prije našli odgovor na pitanje kad je prestala djelovati. Njezino je trajanje, dakle, omeđeno s jedne strane zapisom žakna Jurja (26. lipnja 1482.), a s druge katastrofalnim ishodom Krbavske bitke (9. rujna 1493.), nakon koje su Turci prodrli i u kosinjski kraj, dakle vremenom od 1482. do 1493.

Kad smo tako došli do vremenskog razdoblja u kojem je djelovala kosinjska tiskara, postavlja se pitanje, koje su sačuvane ili bar poznate nam knjige mogle — ili još bolje — m o r a l e biti u njoj tiskane. Prema onom što za sada znademo, to mogu — ili još bolje — to m o r a j u biti u prvom redu ovaj *Misal,* na kojem izričito piše da je doštampan 22. veljače 1483., a zatim *Brevijar,* za koji Glavinić svjedoči da je u njemu bio zapis u kolofonu (ad calcem) u kojem se izričito navodi da je tiskan u Kosinju, a to je svakako onaj *Brevijar* od kojeg se jedan primjerak sačuvao u venecijanskoj knjižnici San Marco. (Taj primjerak je na žalost fragmentiran i list s tim kolofonom manjka, ali to za nas na ovom mjestu nije od bitnijeg značenja.)

Nesreća za koju mi Hrvati nemamo pravo okrivljivati nikoga drugoga osim same sebe, htjela je da spomenuti Glavinićev putopis, koji je objavljen još pred više od stotinu godina, ostane posve izvan vidokruga naše kulturne povijesti, navlastito povijesti književnosti i bibliologije, pa se zbog toga i nisu mogli stvarati oni zaključci koji proizlaze iz tog svjedočanstva, niti ono dovoditi u vezu s drugim poznatim nam povijesnim činjenicama.

Tek najnovija istraživanja posljednjih godina, koja su išla za tim da svestrano ispitaju osnovanost ili neosnovanost tog povijesnog svjedočanstva, na temelju gospodarskih, geopolitičkih i kulturnohistorijskih aspekata onoga vremena na samom terenu, dokazala su, nedvojbeno i posrednim putem, da su tadašnje prilike na tom terenu upravo same uvjetovale jedan takav kulturni pothvat.[30]

Kosinj je nakon godine 1479. bio stolno mjesto vrlo moćnog hrvatskog feudalca Anža Frankopana VIII. Brinjskog, koji je stajao na čelu onih hrvatskih velmoža koji su odbili priznati legalnost izbora mađarskoga kralja Matije Korvina za hrvatskog kralja i koji je poveo protiv njega regularni rat. Prema sačuvanim historijskim dokumentima znademo da se Anž Frankopan nastanio u Kosinju, nakon što ga je iz njegova očinskog Brinja protjerala vojska Matije Korvina, koja ga ipak nikad nije bila kadra uništiti.

Anž je za vrijeme svojih čestih boravaka u Veneciji, tada središtu već bogato razvijene tiskarske djelatnosti, svakako morao upoznati blagodati novopronađene tiskarske vještine — i ništa nije logičnije nego da — na osnovi poznatih nam povijesnih činjenica — zaključimo da je on tu naručio da mu se nacrtaju i isijeku tiskarska slova, jer mu je svakako moralo biti jeftinije osnovati jednu takvu tiskaru nego

[30] O tome vidi opširnije u mojoj knjizi *Kosinj, kolijevka štamparstva Slavenskog juga,* u raspravi *Kosinj i perspektive koje on otvara pred našom historiografijom,* »Dostignuća«, god. I., br. 2, str. 11.—27., Gospić, 1964.

i dalje plaćati skupe pisare za prepisivanje svetih knjiga, što ih je darivao raznim crkvama i samostanima, kao što je činio do tada. Kao uzorak za crtanje i rezanje tih slova Anž Frankopan je izabrao rukopisna slova svog bliskog rođaka kneza Novaka, iz njegova već poznatog nam *Misala*, kojemu je Anž u tom času možda bio i vlasnikom. Kad su ta slova bila gotova, prenoseći ih iz Venecije zajedno s tim rukopisnim *Misalom*, iskrcao se isto tako već poznati nam žakan Jurij u Izoli dana 26. lipnja 1482., i tu požurivao nekoga na neki određeni posao, jer da »štampa(rija) naša gori gre«.

Što je on to zapisao na danas malo neobičnom mjestu, to nas ne bi smjelo nimalo zbunjivati, jer se tada, krajem XV. stoljeća, papiri za pisanje nisu nalazili na svakom koraku kao danas, nego se u pravilu iskorištavao i svaki slobodni kutak u kakvoj knjizi da se nešto zapiše. Takvih su zapisa prepune sve onodobne knjige, pa i stoljećima nakon tih vremena.

Sve te zaključke vrlo snažno podupire i čitav niz daljnjih novopronađenih činjenica, koje ovdje ne možemo sve navoditi, ali ću spomenuti samo još jednu siglu u slijepom tisku, u kojoj nalazimo i ime žakna Broza, inače dobro nam poznatog prepisivača knjiga s tog istog terena i iz tog istog vremena. U historiografskoj građevini o Kosinju — toj prvoj hrvatskoj, a time i južnoslavenskoj tiskari uopće — sigla, na koju je u najnovije vrijeme ukazao autor ove raspravice, igra prvorazrednu ulogu, potvrđujući kao podatak iz druge ruke već stvorene logičke zaključke.

U ovom *Misalu*, u tom hrvatskom i južnoslavenskom prvotisku, *editio princepsu*, pronađena je dakle sigla od deset glagoljskih slova, otisnuta u slijepom tisku:

ⰳ	ⰱ	ⰴ	ⰷ'(?)	ⰳ	ⰱ	ⰵ	ⰾ	ⰶ	ⰶ
G	B	D	K	G	B	R	O	Z	Ž
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Sigla se nalazi na drugom listu kalendara (što ovdje nije bilo moguće reproducirati na zadovoljavajući način, s obzirom na strukturu upotrijebljenog papira)[30a], i to ne na jednom, nego na svima poznatim nam primjercima kod kojih se sačuvao taj list, a izvedena je istim glagoljskim slovima (srednje veličine) kao i sam *Misal*.

Nakon pomnih proučavanja, kompariranja i korigiranja ustanovljeno je da prva četiri slova predstavljaju očito abrevijaturu sastavljenu od početnih slova riječi za općepoznatu adoraciju u stilu onoga vremena — kakve nalazimo i u mnogim drugim, osobito crkvenim knjigama toga doba — koja se potrebnim konjektiranjima čita ovako: »G(ospodu) B(ogu) D(ika i) K(raljevstvo)«.

Zatim, šesto do deseto slovo predstavljaju vrlo često prezime iz naših krajeva: BROZ, koje je nastalo svakako od imena Ambroz. Peto slovo G, ispred imena, u ono vrijeme predstavlja neizbježivi epiteton koji si pripisuju sami prepisivači i prvi tiskari tadašnjih knjiga: G(rešni), a zadnje slovo Ž, osobito kad dolazi iza imena, očito je uobičajena oznaka zvanja: Ž(akan), što je bio niži svećenički čin, između župnika i kapelana (a mogao je biti i svjetovni prepisivač). Dakle, čitavu tu siglu treba pročitati ovako: »G(ospodu) B(ogu) D(ika i) K(raljevstvo) G(rešni) BROZ Ž(akan)«.

Taj žakan Broz inače je vrlo dobro nam poznata povijesna osoba, prepisivač jednog *Kvarezimala* ili *Knjige Svetoga Bernardina*, koju je on prepisivao samo tri godine kasnije, godine 1486., nešto malo dalje od Kosinja, »u kući vikara gatanskog«, u buškoj župi kojoj je pripadao i Kosinj.

[30a] U naknadu za to ovoj raspravici je priložena fotokopija te stranice (vidi treću nepaginiranu stranicu kalendara), na kojoj je u donjem desnom kutu ucrtanim četverokutom označeno mjesto na kojem se nalazi taj slijepi tisak. — Detaljne fotokopije tog slijepog tiska vidi u autorovoj knjizi *Kosinj* (usporedi bilješku 15) na tabli III, gdje je taj detalj reproduciran iz primjeraka *Misala* koji se čuvaju u Nacionalnoj i Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (oba primjerka), u Beču, Vatikanu i Lenjingradu.

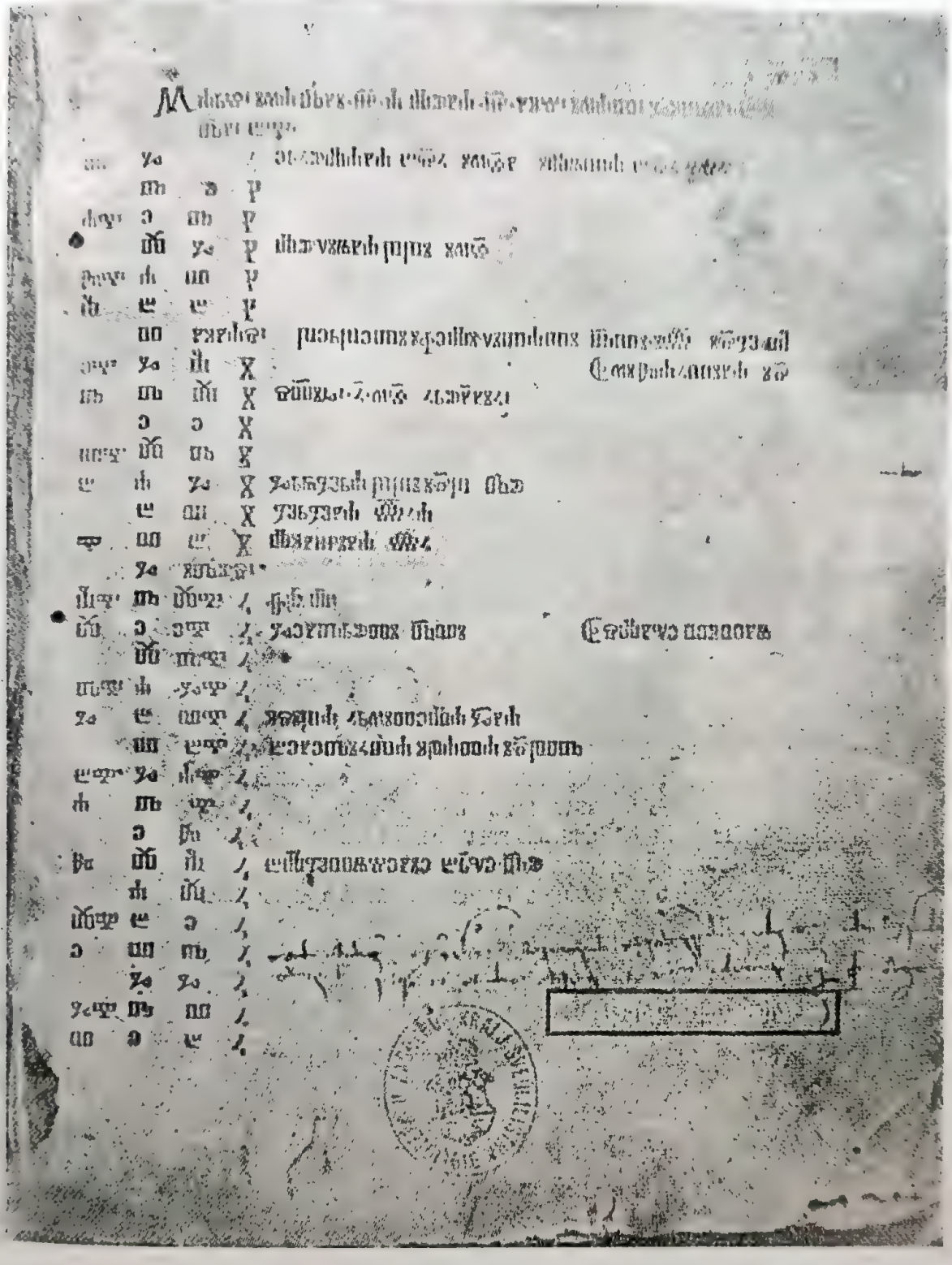

Taj se *Kvarezimal* čuva u originalu u Historijskom arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu. Na listu 170. žakan Broz je o sebi ostavio podugačak zapis, u kojem nalazimo niz dragocjenih podataka biografskog karaktera, među ostalim i podatak o Anžu Frankopanu.

Sve te dosadašnje zaključke potvrđuje i vrlo snažna tradicija o toj tiskari na samom terenu, u Kosinju, a koja se kao tkva može pratiti i u pisanim izvorima unatrag stotinu godina. Svakom strancu koji dođe u taj kraj narod i danas pokazuje ruševine Kule Ribnik, gdje se po tradiciji nalazila ta tiskara, s čime se slažu i neki detaljniji podaci koje nam je u svom putopisu ostavio biskup Glavinić. Narod isto tako govori da su tu nekad pronalažena metalna slova u zemlji, kao i neki dijelovi od metala koji su pripisivani toj tiskari.

Kako su u toj tiskari bila izvedena dva tako krupna posla, može se uzeti kao sigurno da su tu morali biti izvedeni i neki drugi, manji, neugledniji radovi, koji su se u međuvremenu izgubili, pa se o njima i ne može ništa reći.

Kako vidimo, sve ispitane okolnosti moraju nas dovesti do posve jasna i nedvojbena zaključka: da je u Kosinju postojala naša najstarija tiskara i da je ovaj *Misal* morao biti tiskan u njoj. Dok god se ne nađe neka druga glagoljaška tiskara, za koju bi se s više znanstvenih argumenata moglo reći da je postojala i da je u njoj bio tiskan ovaj *Misal,* Kosinj ostaje kao jedina znanstveno utemeljena alternativa.

Pri tome nas ne treba nimalo smetati činjenica što na samom *Misalu* nije baš i eksplicitno zabilježeno da je tiskan u Kosinju, jer isto tako ni na Gutenbergovoj *Četrdesetdvorednoj Bibliji* ne stoji da ju je tiskao baš Gutenberg, a ipak se danas u svijetu ne može naći nikoga tko bi negirao znanstvene zaključke da to magistralno djelo svjetskog tiskarskog umijeća nije upravo iz njegove radionice. Apstrahirajući detalje, mogli bismo reći da je i naš *Misal* ubiciran u Kosinj skoro istom znanstvenom metodologijom kojom je i ta *Četrdesetdvoredna Gutenbergova Biblija* identificirana kao djelo Gutenbergove radionice.

Ako godinu osnutka naše prve dosad nam poznate nacionalne tiskare (1482.) kompariramo s godinama osnutka prvih tiskara u ostalim europskim gradovima i državama, vidjet ćemo da je naša kosinjska tiskara osnovana samo 37 godina nakon osnutka prve Gutenbergove tiskare u Mainzu; 12 godina nakon Pariza; 10 godina nakon Budimpešte; 8 godina nakon Valencije; 6 godina nakon Londona i Venecije; 4 godine nakon Ženeve i 1 godinu nakon Leipziga — odnosno da je naš Kosinj dobio svoju nacionalnu tiskaru istodobno kad i Beč i Odensee, 1 godinu prije Štokholma, 6 godina prije Rige, 11 godina prije Krakova, 50 godina prije Berlina i 71 godinu prije Moskve.

Na velikoj zemljopisnoj karti prvih tiskara u svijetu, koja se nalazi na prostranom zidu u svjetskom muzeju tiskarskog umijeća, u Gutenbergovu muzeju u Mainzu, našao je svoje mjesto i naš Kosinj, a isto tako i na zidnoj karti prvih tiskara svijeta[31] koja je izišla u Njemačkoj pred nekoliko godina i koja je kao takva raširena diljem cijelog svijeta. Na tabelama prvih tiskara u svijetu u izdanjima tog svjetskog centra za znanstvena istraživanja povijesnog razvitka tiskarskog umijeća[32] Kosinj se nalazi vrlo blizu samom vrhu: po njemu se mi ubrajamo među najkulturnije narode Europe pri kraju Srednjega vijeka. I to je nedvojbeno najveće priznanje koje je nama Hrvatima do danas iskazano na bilo kojem području kulture.

Govoreći o otkriću Kosinja i perspektivama koje on otkriva pred našom historiografijom, ja sam još godine 1964. konstatirao:

»Dubljim zalaženjem u to pitanje, bolje rečeno u čitav kompleks pitanja koja se pred nama otvaraju s tim konstatacijama, doći ćemo do zaključka da je Lika, osobito kraj oko Kosinja, u vremenima prije Turaka bila veoma plodna, a isto tako i veoma kulturna. Fakat pak da se na tom terenu na kojem je nastao čitav niz prekrasnih i monumentalnih glagoljaških rukopisnih kodeksa, od kojih je čuveni *Novakov misal* samo umjetnički najizrazitiji, te da je na tom terenu djelovala čak i jedna tiskara, i to takva koja je proizvodila čak i djela prvorazredne grafičke izvedbe, govori veoma uvjerljivo, jezikom neoborive

[31] Wissenschaftliche Bearbeitung Dr Helmut Pressr, Mainz, Gestaltung und Graphik Hermann Ahrens, Walldorf, Frankfurt/Main, Reproduktion Supremus Reproduktion, Falch & Co Mainz, Druck und Verarbeitung: Erasmusdruck Gottfried Krausse mit Betriebszeig Bind und Pack, Mainz, šesterobojni tisak, vel. 85 × 54 cm; smanjenu reprodukciju te karte naš čitatelj može naći u »Senjskom zborniku« II, uz moj prilog naveden u bilješci br. 15.

[32] Vidi na primjer *Festkatalog zum Gutenberg-Jahr 1968,* Gutenberg-Museum, Mainz, 1968., tabelu na str. 73. i 77.

kulturnopovijesne argumentacije, da je to morao biti centar tadašnje autohtone glagoljaške hrvatske kulture, koji je stodevedesetiosmo godišnje tursko palenje i razaranje tako temeljito razorilo da je on pao u totalni zaborav... Ali da se tu na tom historiografski sasvim zanemarenom terenu, pred našim mlađim historičarskim snagama otvaraju najsjajnije perspektive rada, to možemo uzeti kao sigurno. I baš ta spoznaja, to je po mom skromnom mišljenju, ono najbitnije što nam je donijelo otkriće Kosinja, koje nas sve istovremeno obavezuje na dalje napore u tom pravcu. Perspektive koje nam se tu otvaraju zaista su najblistavije...«[33]

Dakle, pitanje mjesta tiskanja ovoga Misala nije ni u kojem slučaju neki uski bibliološki problem, koji kao takav zanima samo mali zatvoreni krug znanstvenih radnika, stručnjaka za tu problematiku, te koji bi dosljedno tomu trebao ostati isključivo u njihovoj domeni, nego je ono prvorazredni historiografski problem od najšireg značenja, koji je kao takav od bitnog nacionalnog interesa za cijeli hrvatski narod, pa stoga za taj problem treba zainteresirati cijelu naciju.

Svi izneseni podaci jasno govore da je ovaj *Misal* morao biti tiskan u Kosinju, dakle na našem autohtonom hrvatskom, glagoljaškom terenu, a to nas po najelementarnijoj logici vodi daljnjem primarno važnom zaključku — da je područje oko Kosinja u ono vrijeme moralo biti na nedvojbeno višem kulturnom nivou nego što je to bila jadranska obala, jer se u njemu izgradila potreba da se tu osnuje tiskara, što u onom koje je bilo pod snažnim utjecajem latinaško-talijanaške kulture nije bio slučaj. Treba naime imati na umu da su u ono vrijeme tiskare (što danas nije uvijek tako, jer danas tu odlučuju i komercijalne potrebe) nastajale s a m o o n d j e gdje su se kulturne potrebe za knjigom već toliko razvile, da ih tadašnja prepisivačka djelatnost nije mogla više zadovoljavati.

U tom kontekstu ovaj *Misal* stoji kao snažan i neoboriv dokument blistavih dometa hrvatske kulture onog vremena, koju tek treba pobliže otkriti — i tu je njegovo osnovno značenje.

Zvonimir Kulundžić

[33] Zvonimir Kulundžić: *Kosinj i perspektive koje on otvara pred našom historiografijom*, »Dostignuća«, god. I., br. 2, str. 11.—27., ovo na str. 15. i 18.

Danas ne raspolažemo materijalnim podacima koji bi nas upućivali na mjesto gdje je *Misal* tiskan, niti takve podatke nalazimo u samoj knjizi. Stoga je i razumljivo što mišljenja o tome nisu jedinstvena. Po jednima (Bobrowski, Kukuljević, Berčić, Jagić, Vajs, Štefanić i dr., u najnovije doba i Rumunj V. Molin) *Misal* je tiskan u Veneciji, a po drugima negdje u Hrvatskoj (Bošnjak, Kulundžić, Putanec). Prvima je ljepota sloga indicij da je knjiga tiskana u centru tipografske vještine, što je u ono doba bila Venecija. Drugima je pak nepotpunost podataka u kolofonu (u kojemu je označen samo datum svršetka, bez imena tiskara i tiskare) polazište da je *Misal* tiskan na hrvatskom području, pa su do sada predložena tri mjesta: Kosinj, Modruš (Lika) i Izola (Istra).

Za Kosinj se zalaže publicist Zvonimir Kulundžić oslanjajući se na zapis senjskog biskupa Sebastijana Glavinića, koji je potkraj 17. st. putovao po Lici i Krbavi i o Kosinju zapisao među ostalim: »... indicio sunt impressa breviaria illyrica, uti legitur ad calcem eorum, quae nunc sacerdotibus glagolitis in recitandis horis canonicis serviunt, hic impressa . . .«. Dakle na Glavinićevu podatku da su se u Kosinju tiskali »ilirski brevijari« zaključuje Kulundžić da je u Kosinju bila prva hrvatska tiskara i da je u njoj tiskana prva hrvatska knjiga, tj. naš *Misal*. Taj podatak dopunjuje čitanjem slova koja su u *Misalu* otisnuta bez boje na listu kalendara za mjesec ožujak. Tu je niz slova koji je Kulundžić nekoliko puta različito čitao (posljednje čitanje: GBDKGBROZŽ), smatrajući da on m o r a biti u nekoj vezi s tiskanjem knjige. Stoga u nizu nalazi ime BROZ i povezuje ga sa žaknom Brozom, koji je god. 1486. prepisao zbornik s korizmenim propovijedima i traktatom o sedam smrtnih grijeha *(Kolunićev zbornik)*. Kulundžić smatra da je žakan Broz u istoj tiskari (Kosinju) tiskao i glagoljski *Brevijar* god. 1491. Naime i od toga je *Brevijara* sačuvan samo jedan nepotpuni primjerak (bez kolofona) u knjižnici San Marco u Veneciji i fragment kalendara (6 pergament listova) u negdašnjoj Propagandinoj knjižnici u Rimu. Po uskrsnoj tablici, koja počinje god. 1492., može se pretpostaviti da je knjiga tiskana godinu dana prije, tj. 1491.

Međutim Valentin Putanec smatra da je tiskanje *Misala* započeto u Izoli (Istra), a dovršeno u Modrušu (Lika). Svoje mišljenje osniva na dva zapisa u Novakovu misalu, koja potječu iz g. 1482., i to: *Vita Vita. štampa naša gori g're /tako ê oću da naša gori gre/ č̄.ū.ō.b̄. (= 1482) m(ěse)ca ijuna .i. i e. (= 26) d'ni / to bě pisano v grade Izule / to pisa Juri žakanъ iz' Roča / b(ogъ) mu pomagai i v'sem ki mu dobro otě; — č̄.ū.ō.b̄.* (= 1482) */ to pisa onъ něki měs(e)ca nov(e)bra / d(ъ)ni .dï.* (= 15) *ě.ě.ě.ě.ě.* Ovima Putanec dodaje i glagoljski zapis NOEMIL na posljednjem listu primjerka *Misala* u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (R 313 b). Riječi *Vita Vita* čita kao vlastito ime (ne usklik, radost), a izričaj *gori gre* uzima u stvarnom značenju geografskog kretanja prema gore i misli da se može odnositi na »bilo koje mjesto u Istri pa čak u smjeru prema Rijeci, Senju, Modrušu ili drugom kojem mjestu«. Zapis pak NOEMIL shvaća kao kraticu i razrješuje ju kao dopunu kolofonu *Misala*, pod kojim se i nalazi: *N*icolaus Ordinis *E*remitarum *M*odrussiae *I*mpressit *L*oco (a to bi po Putančevu tu-

mačenju značilo da je *Misal* tiskao u Modrušu Nikola redovnik reda pustinjaka). Putančevo čitanje i tumačenje slova bez boje na listu kalendara za mjesec ožujak razlikuje se od Kulundžićeva: on ih čita: GBDVGBVZŽ i povezuje s datumom 30. ožujka, pod kojim se nalaze, videći u njima kraticu za God *B*lažene *De*V*i* Gračinske *B*ogorodice *V* Zažićni. Tako je dobio Gračinsku Bogorodicu, poznato krbavsko-modruško svetište. Na osnovi kalendara u *Misalu* i *Brevijaru* iz 1491. Putanec zaključuje da su njihovu redakciju obavili krbavsko-modruški crkveni krugovi, najvjerojatnije pavlini.

Mladen Bošnjak (autor ideje da je *Misal* tiskan na hrvatskom području, v. ovdje, str. XXXVII.) također misli da je tiskara bila i započela s radom u Izoli i odatle selila nekamo — u za sada nepoznatom pravcu. Na Istru upućuju osobito rezultati Marije Pantelić, po kojima je *Misal* priređen za tisak u Istri (v. Radovi Staroslavenskog instituta u Zagrebu, knj. 6., Zagreb, 1967., str. 5.—107. i ovdje, str. XLVII.—LIII.). Izrazito istarska provenijencija teksta po Bošnjakovu mišljenju govori u prilog tomu da lokalitet prve hrvatske tiskare treba tražiti u Istri. A kako je spomenuti zapis Jurja žakna u Novakovu misalu (direktnom predlošku *Prvotiska*) napisan u Izoli, to je tiskara tu započela s radom.

Jednako danas nemamo podataka o osobama koje su sudjelovale u iniciranju i tiskanju *Misala*. Nagađa se da su ga mogli tiskati poznati hrvatski majstori tipografi: Andrija Paltašić (u ono doba radi u Veneciji), Dobrić Dobrićević (od 1481. do 1483. u Veroni tiska šest djela), Istranin Bartul Pelušić, a ponajprije Grgur Senjanin, koji se izrijekom spominje u kolofonu senjskog izdanja *Naručnika plebanuševa (I bi štampa svršena po meštru Grguru Senaninu ki navlaš*ć*ъ na to dělo pridě iz' Benetakъ)*. Za nj se dakle zna da je sudjelovao u tiskanju glagoljskih izdanja u Senju, ali ni njegov rad, kao ni rad navedenih naših uglednih tipografa, nije dovoljno istražen. Nagađa se nadalje (na osnovi zapisa iz 1482. u Novakovu misalu) da je pri tiskanju mogao sudjelovati žakan Jurij iz Roča, zatim Vita (ako se uopće *Vita Vita* može odnositi na vlastito ime), pa nepoznati pavlin iz Modruša (zapis NOEMIL) i žakan Broz Kolunić.

Inicijativa za tiskanje pripisuje se pak nekim hrvatskim velikašima i crkvenim dostojanstvenicima. U prvom redu knezovima iz porodice Frankopana, koji su bili poznati ljubitelji glagoljske knjige (svoje isprave pišu glagoljicom). U posjedu Ivana Frankopana bio je npr. *Kločev glagoljaš* (glagoljski rukopis iz poč. 12. st. koji ide u kanon staroslavenskih, tj. ćirilometodskih tekstova), kojega je ukrašena zlatom i srebrom čuvao kao relikviju. Kada je u travnju 1480. s obitelju i nekim službenicima (među kojima i Krčaninom Lukom Rinaldisom) napustio Krk i otišao u Veneciju, ponio je Kločev glagoljaš. Nagađa se da je upravo u krilu te krčke »emigracije« u Veneciji (na čelu s Ivanom Frankopanom i njegovom ženom Elizabetom, odnosno don Lukom Rinaldisom) potekla inicijativa za tiskanje *Misala*. U to doba u Veneciji živi i jedna snažna hrvatska etnička jezgra okupljena oko bratovština sv. Jurja i sv. Trifuna kojima su glagoljaši obavljali službu Božju na crkvenoslavenskom jeziku, pa su i oni mogli sudjelovati u iniciranju i financiranju, jer im je takva liturgijska knjiga itekako bila potrebna. Za takav posao i jedni i drugi imali su materijalne mogućnosti. Iz porodice Frankopan spominju se još kao izdavači Bernardin i Anž VIII. (Brinjski). Od crkvenih dostojanstvenika pomišlja se na istaknutog hrvatskog humanističkog pisca, biskupa senjskog i modruškog — Nikolu Modruškog (umro u Rimu 1480.), koji se osobito zalagao za glagoljicu, pa je mogao dati pobudu i osigurati sredstva za tiskanje *Misala*. Pomišlja se napokon i na razne crkvene redove: franjevce trećoredce (predložen je fra Matej Zadranin, kojega na-

vodi zapis u Tkonskom zborniku, zapravo kolofon *Spovidi* zasvjedočen u tom glagoljskom rukopisu iz prve četvrti 16. st.), zatim na pavline, benediktince i dr.

Iz ovog kratkog pregleda hipoteza o lokalitetu prve hrvatske tiskane knjige kao i osoba koje su oko tiskanja mogle sudjelovati vidi se da za konkretna rješenja nema još dovoljno čvrstih uporišta: s jedne strane ljepota sloga, a s druge nepotpunost podataka u kolofonu, različita čitanja kratica i tumačenja zapisa u Novakovu misalu zahtijevaju daljnja istraživanja. Po nepotpunosti kolofona naš *Misal* nije iznimka među najranijim tiskopisima. Za ono doba nije neobično da se liturgijske knjige izdaju s nepotpunim podacima u kolofonu, pa i bez kolofona. Npr. za ugarsko-hrvatsku pavlinsku provinciju tiskale su se liturgijske knjige izvan zemlje: god. 1480. *Missale ad usum dominorum Ultramontanorum* u Veroni bez imena tiskara; pavlinski misal *(Missale fratrum heremitarum Ordinis divi Pauli primi heremiae)* tiskao je J. Amerbach u Baselu bez oznake godine (jedini potpuni primjerak nalazi se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu); *Breviarium Ordinis Fratrum heremitarum sancti Pauli primi heremitae* bez kolofona (između 1486. i 1491.); *Missale fratrum heremitarum Ordinis divi Pauli primi heremitae* također bez kolofna (oko g. 1490.), kao i jedna varijanta *Missale Gnesnense-Cracoviense*, itd., itd. Naposljetku ni u kolofonu glagoljske *Spovidi općene* iz god. 1496. ne spominje se mjesto tiskanja *(ĵa popъ Blažъ Bar(o)m(o)vъ sinъ z Vrbnika štampahъ ovu spovidъ . a stumači ju s knigъ latinskihъ počtovani g(ospo)d(i)nъ Êkovъ Blažiolovićъ na letъ g(ospod)nih č̄.ū.p.ē (= 1496) aprila .ī.d̄ (= 25) danъ)*. Komparativnim putem nije bilo teško utvrditi da je tiskana u Senju. Prema tome za nepotpunost podataka u kolofonu našega *Misala* ne treba tražiti osobite razloge, posebice ne političke.

Niz slova koja se bez boje nalaze utisnuta na listu kalendara za mjesec ožujak također nisu pouzdana dokumentacija u dokazivanju da se u njima kriju inicijali tiskara ili da znače kraticu kakva svetišta ili crkvenog goda. Naime u knjizi se još najmanje na tri mjesta nalaze utisnuti znakovi bez boje. Na jednom je znak »jat« utisnut tridesetak puta (ujedno upozoravamo da je na kraju citiranog zapisa u Novakovu misalu znak »jat« dopisan 5 puta). Na listu kalendara za ožujak neobojeni niz slova ne sadrži ime BROZ, jer znak između B i Z nije posve čitljiv. Koliko se može zaključiti po lijevom elementu i po prostoru, to je znak V. Prostor između B i Z premalen je za dva znaka, ligaturi RO također nema traga, niti u tekstu *Misala* ima za nju potvrda. Stoga je traženje imena BROZ u navedenom nizu nepremazanih slova doista isforsirano. Isforsirano je — bar na način kako se to do sada činilo — povezivanje tiskanog *Brevijara* iz 1491. sa žaknom Brozom Kolunićem. Tipografsko-tehnička ispitivanja *Misala* iz 1483. i uspoređivanje s *Brevijarom* iz 1491. ne potvrđuju tezu da se u obje knjige pojavljuju isti znakovi. Slova u *Brevijaru* razlikuju se po veličini od slova u *Misalu* (ne odgovaraju manjim slovima *Misala*) i po svojim oblicima. U *Brevijaru* se nalaze novi oblici početnih slova, a upotrijebljene su i ligature koje nemaju ni veća ni manja slova *Misala*. U *Misalu* je upotrijebljen znak ꝛ za ligaturu *e* + *e*, na nekoliko mjesta i među običnim slovima, dok taj znak ne nalazimo u ostalim glagoljskim tiskopisima, kao što u njima ne nalazimo ni slova iz *Misala* (v. ovdje, str. LXVII.). Pogotovo se slova *Misala* i *Brevijara* razlikuju od rukopisnog zbornika žakna Broza Kolunića. Uopće je vrlo nezahvalno tiskana slova dovoditi u izravnu vezu s određenim rukopisom, jer se zna da su tipografske mogućnosti rezanja slova, a pogotovo njihovo kombiniranje (ligature), daleko ograničenije od mogućnosti koje za to ima rukopis. To lijepo po-

tvrđuje primjer slova u našem *Misalu*. Ona su rezana po uzoru na slova Novakova misala, ali je brojem ligatura Novakov misal ipak daleko bogatiji od tiskanog, a u nekim im se pojedinostima razlikuju i slova. Prema tome tipografsko-tehnička strana *Misala* iz 1483. i *Brevijara* iz 1491. ne upućuje na istu tiskaru, niti ona potvrđuje sudjelovanje žakna Broza Kolunića u njihovu tiskanju. *Brevijar* se s mnogo više vjerojatnosti može smatrati djelom kosinjske tiskare (za koju se odavno zna), dok se to za *Misal* ne može reći, jer jedino poznato svjedočanstvo (zapis senjskog biskupa Sebastijana Glavinića) jasno kaže da su se u Kosinju tiskali b r e v i j a r i (brevijar i misal posve su različite liturgijske knjige, koje svaki svećenik, a pogotovo biskup, vrlo dobro razlikuje). U najnovije doba rumunjski inkunabulist Virgil Molin na osnovi proučavanja glagoljskih i ćirilskih inkunabula pokušava rehabilitirati tezu o venecijanskoj tiskarskoj provenijenciji našega *Misala* (tiskara A. Torresanija), smatrajući Veneciju kolijevkom glagoljskog i ćirilskog tiskarstva (v. *Venise, berceau de l'imprimerie glagolitique et cyrillique,* »Studi Veneziani«, vol. 8/1966/, p. 347—445, Venezia—Firenze 1968).

A što se tiče onih koji su tiskanje organizirali, možemo reći da Anž VIII. (Brinjski) Frankopan jedva može doći u kombinaciju, jer za financiranje tako skupog posla kao što je u ono doba tiskanje knjige — teško da je mogao imati sredstava. Od g. 1477. do 1490. (do smrti kralja Matije Korvina) bio je u kritičnoj situaciji zbog neprestanih i oštrih sukoba s kraljem Matijom. God 1479. ostaje bez svog stolnog grada Brinja i od tada luta punih jedanaest godina. U jednom glagoljskom pismu koje je pisao knezu Benediktu Ratkaju ispričava se što mu ne može vratiti uzajmljeni novac. A da je bio bez novca, potvrđuju dokumenti o prodaji zemlje crkvenim ustanovama (3 sela prodana su za 544 dukata). »Teško je, čini mi se, povjerovati da je u svim nedaćama progonstva, sukobima i osiromašenju, knez Anž mogao, ma koliko to moguće želio, iz svojih sredstava, pokrenuti tiskaru, imati glavnu ulogu u tom značajnom činu« (E. Hercigonja: *Društveni i gospodarski okviri hrvatskog glagoljaštva od 12. do polovine 16. stoljeća),* »Croatica«, god. II., sv. 2., Zagreb, 1971., str. 80., bilj. 251).

Zaključujući ovaj sumarni sažetak hipoteza o tikari našega *Misala,* možemo ponovno konstatirati da one ne pružaju uvjerljive dokaze o tome da on jest ili da nije tiskan u Veneciji, odnosno na hrvatskom području. Ipak nam temeljit analitički i komparativni studij teksta *Misala* i njegov odnos prema ostalim poznatim glagoljskim misalima (u prvom redu prema Novakovu) pruža uvjerljive dokaze da su ga redigirali istarski Hrvati. Za to govore: istarske svetkovine u kalendaru, jezične osobine, naslanjanje na istarske misale (Ljubljanski, Ročki i Kopenhagenski) tamo gdje se razlikuje od svojega predloška. Istarska provenijencija *Misala* upozorava da bi trebalo proučiti kulturnopovijesnu podlogu na kojoj je *Misal* nastao, tj. u prvom redu političko-crkveni krug: cara Fridrika III., koji je bio gospodar Pazinske i Devinske grofovije s Rijekom, gospodar Trsta i dijelova Furlanije, a na njegovu teritoriju boravili su Ivan Frankopan (nakon bijega iz Venecije 1481.) i don Luka Rinaldis. Fridrik je bio crkveni patron Pićanske i Tršćanske biskupije i imao pravo imenovati njihove biskupe, a pod njihovu jurisdikciju spadala su istarska glagoljaška područja. Trebalo bi proučiti i pićanskog biskupa Paskazija, akvilejskog vikara za austrijske zemlje (on je mogao biti carev — Fridrikov — poslanik koji je 1483. došao u Veneciju da zagovara vraćanje Krka knezu Ivanu Frankopanu). To je stadij do kojega je došla današnja znanost u istraživanju tiskare i onih koji su oko tiskanja mogli sudjelovati.

Anica Nazor

RIJEČ NA KRAJU — OD UREDNIŠTVA

Odlučivši se za izdavanje pretiska MISALA iz godine 1483., uredništvo se već od samog početka suočilo s raznim dilemama, koje su ovaj vrlo složen i odgovoran izdavački posao pratile kroz sve faze rada do samog završetka. Iako nigdje ne postoji sačuvan cjelokupni korpus MISALA, njegov je sadržaj precizno definiran u raznim znanstvenim radovima, posebno u radu inkunabulista Mladena Bošnjaka *Može li se ustanoviti broj listova prve hrvatske tiskane knjige?* (vidi »Bibliografiju« na kraju ovog dodatka). Nije dakle bilo sadržajnih problema oko kompletitranja predloška, ali sve tehničke dileme još su uvijek ostale otvorene. Ručni posao starih štamparskih majstora nužno je za sobom ostavio neujednačenu kakvoću otiska unutar iste knjige i, još više, među dvjema knjigama istoga izdanja. Različite sudbine sačuvanih primjeraka kroz duga stoljeća, nejednaki uvjeti kroz koje su prošli, doveli su do još većih razlika u njihovu sadašnjem stanju. Na koji se kriterij trebalo osloniti prigodom izbora za pretisak? Tražiti tehnički najbolje sačuvane stranice iz raznih primjeraka ili maksimalno koristiti bolje uščuvani i relativno dobro kompletirani primjerak »A« u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu? Vjerno preslikati sadašnje stanje stranica sa svim oštećenjima i mrljama — ili izborom izbjegavati loše stranice, a filterima i drugim tehničkim sredstvima otklanjati oštećenja kako bi se postigla maksimalno moguća vjernost predlošku kakav je izgledao u času kad je otisnut, dakle godine 1483.?

Vođeno prije svega načelnim, ali također i praktičnim razlozima, uredništvo se odlučilo za slijedeći izbor:

1. Preslikati četiri prva arka iz primjerka »B« u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, jer su oni u tom primjerku kompletni i relativno dobro sačuvani.

2. Za sve daljnje arke pretiska maksimalno se služiti primjerkom »A«, također iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, jer je on u tim dijelovima knjige najkompletniji i tehnički također relativno dobro sačuvan.

3. Izuzeti i u tim dijelovima pretiska one stranice iz primjerka »A« koje imaju krupnija tehnička oštećenja, pa ih nadomjestiti stranicama iz primjerka »B«.

4. Četiri stranice koje su i nakon takvog nadopunjavanja nedostajale, jer ih u Zagrebu uopće nema, te još četiri stranice koje su u oba zagrebačka originala vrlo loše — presnimiti u Vatikanskoj biblioteci iz tamošnjeg prvog primjerka.*

Na taj smo način prilično uspjeli sačuvati tehničku ujednačenost pojedinih cjelina (araka), a ipak smo izbjegli one stranice koje bi nagrdile iznimno spomenički karakter pretiska. Ujedno smo pretežnim osloncem na zagrebačke primjerke imali veću

* Iz primjerka »B« u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu preslikane su stranice od 1. do 66., te stranice 72., 140., 153., 163., 169., 249. do 260., 272., 273., 276., 285., 308., 414.

Iz primjerka »A« u Vatikanskoj biblioteci preslikane su ove stranice: prva i druga stranica kalendara, te stranice 241., 243., 244., 245., 246., 247. i 248. Misala.

Sve ostale stranice preslikane su iz primjerka »A« u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

mogućnost neprestanog uspoređivanja pretiska s originalom, mogućnost kontrole filmova, retuša i klišea, a bio nam je olakšan i delikatni posao na razdvajanju boja. Srdačno zahvaljujemo knjižničarima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, posebno čuvarima rariteta i trezora, te dru Marku Japundžiću u Vatikanu, koji su nam svesrdno i obilno pomogli u svim fazama rada s originalima.

Sve neujednačenosti ipak nismo mogli otkloniti. One su odraz stanja sačuvanih predložaka. U zagrebačkom primjerku »B« mnoga su slova naknadnim šaranjem ispunjena; uklanjanje te boje s pomoću retuša dovelo bi nas u opasnost da iznevjerimo originalni rez slova. Zatim, neujednačenosti u intenzitetu i kakvoći tiska pojedinih predložaka nužno su se odrazile i u pretisku. Osobito prvi arci, te poglavlja kanona (str. 239.—250.) i kraj knjige — očito zbog češćeg listanja — u svim su originalnim predlošcima znatno izgubili prvobitnu jasnoću sloga, što se ni pretiskom više nije dalo popraviti.

Posebno velike neujednačenosti čitatelj će svakako uočiti kod inicijala, ali to već ne možemo ubrajati u važne probleme pretiska. Naime, inicijali u inkunabulama — pa ni u našem Prvotisku — nisu bili tiskani, nego su naknadno ucrtavani na unaprijed predviđena slobodna mjesta. Tako se dogodilo da je često puta u istu knjigu više ljudi s različitim rukopisima upisivalo inicijale, ponekad i vrlo nevješto, dok su neki slobodni prostori za inicijale naprosto ostali neispunjeni. Pretisak nužno teži za vjernom reprodukcijom sloga, a naknadno se ucrtani inicijali kod reproduciranja inkunabula ponekad izostavljaju. U ovom izdanju, radi potpunijeg dojma o izgledu knjige kakva je bila u upotrebi, sačuvali smo inicijale tamo gdje su bili dobro uklopljeni u slog, ne težeći za kombinacijama iz raznih predložaka koje bi eventualno dale još bogatiju ili raznolikiju grafičku sliku, ali bi iznevjerile autentičan izgled knjige.

Iz svega što je dosad rečeno proizlaze i načela što smo ih primijenili kod retuša, svakako najosjetljivije faze rada na svakome pretisku. Retušerskim zahvatima može se težiti za idealnom rekonstrukcijom sloga kakav je bio u trenutku originalnog otiskivanja; može se ići još i dalje, pa popravljati slabosti što ih je propustio tadašnji tisak; a može se biti i mnogo skromniji, pa naprosto reproducirati sadašnje stanje predložaka sa svim naknadnim oštećenjima. S obzirom na karakter ovoga izdanja odlučili smo otkloniti što je moguće više naknadnih oštećenja i mrlja, ne dirajući suviše u slog. Tako smo dobili relativno čist tisak, ali slabosti prvobitnog tiskarskog rada i nejasnoće nekih slova nastale oštećivanjem u toku vremena — nismo otklonili. Tim smo postupkom izbjegli sve opasnosti da iznevjerimo original, sačuvali smo patinu starine, a ipak tu starinu prezentirali u čitkom obliku. Zahvaljujemo snimateljima, retušerima, cinkografima i ostalom tehničkom osoblju u Grafičkom zavodu Hrvatske, koji su s mnogo strpljivosti, truda i umijeća radili na svim fazama ovog posla, ne prezajući od ponovnih slikanja i presnimavanja, ponovljenih retušerskih zahvata i korekcija, kao ni od višestrukih cinkografskih korektura — sve s ciljem da zajednički postignemo primjerno dobar pretisak ove kulturno i nacionalno toliko značajne knjige.

Od naših težnja da budemo što vjerniji originalu odstupili smo samo u jednoj pojedinosti: pri dnu svake stranice ubacili smo paginaciju arapskim brojkama, kojih nije bilo u Prvotisku. Stručnjacima ta naša intervencija vjerojatno nije bila potrebna, ali će ostalim čitateljima, ljubiteljima i posjednicima MISALA paginacija svakako olakšati snalaženje u pretisku. Nismo se držali originala ni pri izradi korica, naprosto zato jer nam je to bilo nemoguće: nijedne originalne korice nisu sačuvane. Akademski slikar Boris Dogan nastojao je opremom i pergamentnim uvezom sačuvati neke elemente oprema starih misala.

Na prednjem i stražnjem zaštitnom listu otisnuti su glagoljski tekstovi koji ilustriraju razvoj srednjovjekovnog glagoljskog pisma do hrvatskog Prvotiska. Papir za ovo izdanje izrađen je po posebnoj narudžbi s ciljem da bojom i strukturom istakne osobine originalne stare štampe.

Materijali što ih donosimo u »Dodacima« ove knjige olakšat će nestručnjaku snalaženje u složenoj problematici vezanoj uz ovaj kodeks, pružiti mu osnovna saznanja o karakteru MISALA, približiti vrijednosti kulturnog spomenika što ga drži u rukama. Štoviše, upute za čitanje i transliteracija odabranih tekstova omogućit će svakom malo upornijem čitatelju, pa i onom koji nikad nije učio glagoljicu, da sam pročita bilo koji tekst. Pri latiničkoj transliteraciji prednost je upravo stoga dana ne misnim tekstovima, nego čitanjima iz Evanđelja, koja su po sadržaju — u hrvatskoj verziji — zacijelo poznata i širem krugu zainteresiranih čitatelja. Osim toga ovakvim je izborom bilo moguće dati i jedan sadržajno cjelovit slijed tekstova, svojevrsnu »Vita Christi«.

Priređujući te dodatne materijale, uredništvo se suočilo s nekim otvorenim pitanjima oko nastanka MISALA iz godine 1483., pitanjima poznatim i široj javnosti iz dugogodišnje javne polemike, koja je u posljednjim fazama na žalost poprimila posve neznanstveni karakter. Osvjedočeno da za vrijednost ove knjige nije odlučno pitanje gdje je ona nastala i gdje je tiskana, uredništvo ipak nije željelo zaobići taj otvoreni problem, tim više što on živi i u široj javnosti. Naprotiv: pozvali smo sve najangažiranije sudionike poznate polemike da u dodatku knjige pored ostalih problema sumarno iznesu i svoje teze o nastanku i mjestu tiskanja MISALA, zamolivši ih da se ovom prigodom suzdrže od polemičkih invektiva koje bi narušile karakter izdanja. Srdačno im zahvaljujemo što su se spremno odazvali takvome pozivu. Vjerujemo da njihove usporedno iznesene teze o mjestu tiskanja MISALA iz godine 1483., prvi put na ovako pregledan način otkad traje polemika, omogućuju svakom čitatelju da uz malo truda stvori svoje vlastite zaključke i po svojoj vlastitoj ocjeni ustanovi do koje je točke u ovome trenutku došla egzaktna znanost, odnosno — od koje točke dalje zasad još uvijek imamo posla s nedokazanim tezama. Urednici se ne ustručavaju ovom prigodom rezimirati i svoje vlastito mišljenje ostavljajući i nadalje svakom čitatelju da ih dopunjuje ili korigira sam za sebe.

Ogolivši sve iznesene teze i argumente od posve razumljivih emocionalnih primjesa, mislimo da je nedvojbeno:

1. MISAL iz godine 1483. pisali su, redigirali, slova slagali i raspoređivali hrvatski pisci i tiskarski majstori; neustanovljeno mjesto tiskanja ne može bitno utjecati na činjenicu da je Prvotisak djelo hrvatskih stručnjaka i prema tome prvi tiskani spomenik hrvatske kulture.

2. Predložak za sadržaj Prvotiska bio je rukopisni Misal kneza Novaka iz godine 1368., koji se sada čuva u Beču. Zapis pri kraju Novakova kodeksa (folija 269 cd) kaže nam da je taj rukopis prodan godine 1405. samostanu u Nuglu kraj Roča (nedaleko od Buzeta) u Istri. Često citirani zapis žakna Jurja na posljednjoj foliji istog Novakova kodeksa (folija 270 d) potvrđuje da se rukopis i u lipnju godine 1482. nalazio u Istri, i to u Izoli, koja je tada bila jedan od hrvatskoglagoljaških centara; isti nam zapis kaže da se u tom trenutku s Novakovim rukopisom zbiva nešto u vezi sa štampanjem. Nema nikakovih podataka da je Novakov misal u međuvremenu bilo kamo odnošen iz Istre.

3. Komparativna tekstološka i liturgijska analiza Novakova misala i Prvotiska, koju je provela dr. Marija Pantelić u svojem radu *Prvotisak glagoljskog Misala iz 1483. prema Misalu kneza Novaka iz 1368.* (vidi »Bibliografiju«) i sažeto je prikazala u ovom »Dodatku«, uvjerava nas

da su se redaktori Prvotiska u biti držali Novakova predloška, a neke sitne liturgijske i jezične korekture ili dopune potkrepljuju tezu o istarskom podrijetlu redaktora (istarski sveci, narječje itd.).

Logično je dakle zaključiti — iako čak ni to još ne možemo smatrati posve dokazanim — da je hrvatski Prvotisak priređen za štampu u Istri.

Gdje je obavljen tiskarski posao — ostaje na žalost i dalje otvoreno pitanje. To nimalo ne sputava, nego naprotiv upravo stimulira prirodnu želju da se sve postojeće teze o mjestu tiskanja i dalje razrađuju, da se dopunjuju eventualno novim argumentima i novim tezama, sve dok naposljetku ne dođemo do nedvojbenog dokaza, koji ćemo spremno pozdraviti i prihvatiti. Uredništvo je međutim uvjereno da taj neriješeni, a manje bitni problem ne može zasjeniti sve ustanovljene vrijednosti Prvotiska kao jedinstvenog kulturnopovijesnog spomenika, kao što ni polemika oko tog problema ne bi smjela zasjeniti činjenicu da prva hrvatska tiskana knjiga ovim pretiskom opet postaje pristupačno kulturno dobro širokog kruga stručnjaka i ljubitelja knjige.

Na kraju, urednici osjećaju svojom dužnošću da se ispričaju budućim kupcima zbog visoke cijene ovog pretiska. Pomni pripremni radovi koji su trajali gotovo godinu dana, složen tehnički proces i oprema čak su i skuplji nego što bi to pokazale kalkulacije na osnovi pretplatne cijene. Izdavač »Liber« pokušao je sniziti cijenu tražeći dotaciju od Fonda za unapređivanje kulturnih djelatnosti SR Hrvatske i od Fonda za naučni rad SR Hrvatske. Prvi Fond odbio je zamoljeno sufinanciranje pripremnih radova s objašnjenjem da nema sredstava, dok je drugi Fond umjesto dotacije odobrio kredit — doduše pod vrlo povoljnim uvjetima, ali ipak samo kredit. Time se na žalost cijena nije mogla sniziti. Ipak je, zahvaljujući tom kreditu, a još više zahvaljujući dobrom odzivu pretplatnika, ova knjiga mogla biti objavljena. Stoga uredništvo s velikim zadovoljstvom na kraju ovog »Dodatka« objavljuje imena svih pretplatnika kojih su predbilježbe stigle izdavačima zaključno do dana kad su »Dodaci« morali ući u tisak — dakle do 2. studenoga 1971. Naknadno prispjele pretplatnike uvrstit ćemo u popis uz novo izdanje.

I, posve na kraju, ali s posebnim zadovoljstvom, urednici zahvaljuju našem vodećem slavistu, Nestoru naše slavistike, prof. dru Josipu Badaliću, na korisnim uputama i materijalima kojima je pomogao pripreme i rad na ovom izdanju.

U Zagrebu, 2. studenoga 1971.

Urednici:
Slavko Goldstein
Ivo Frangeš
Edo Hercigonja
Katica Zorzut

LITERATURA O GLAGOLJSKOM PRVOTISKU

Badalić, J.: *Američko javno knjižničarstvo*, Zagreb, 1939.

Badalić, J.: *Inkunabule u Narodnoj Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 1952. — Djela JAZU, knj. 45.

Badalić, J.: *Jugoslavica usque ad annum MDC*. Bibliographie der südslavischen Frühdrucke. 2. Aufl., Baden-Baden, 1966.

Badalić, J.: *Karakter i struktura najstarije jugoslavenske štampe* (XV — XVI st.) — »Umjetnost riječi«, 3/1959/21—38, Zagreb.

Badalić, J.: *Um den Druckort und den Drucker des ältesten südslawischen Wiegendruckes Missale Glagoliticum 1483* — »Gutenberg Jahrbuch«, 35/1960/122—125, Mainz.

Berčić, I.: *Njekoliko staroslavenskih i hrvatskih knjiga što pisanih, što tiskanih glagoljicom, kojima se u skorašnje doba u trag ušlo* — Rad JAZU, 59/1881/158—185, Zagreb.

Berčić, I.: *Čitanka staroslavenskog jezika*, Praha, 1864.

Berčić, I.: *Chrestomathia linguae vetero-slovenicae charactere glagolitico*, Praha, 1859.

Bošnjak M.: *Može li se ustanoviti broj listova prve hrvatske tiskane knjige* — »Republika«, 11/1955/62—68, Zagreb; (Preštampano s dodanim Zusammenfassung: *Kann die Zahl der Blätter des ersten kroatischen gedruckten Buches bestimmt werden?* i s tabelom: *Pregled kvaterniona pojedinih primjeraka u Hrvatskoj*, Zagreb, 1955.)

Bošnjak, M.: *Sačuvani primjerci prve hrvatske tiskane knjige* — »Slovo« (»Vajsov zbornik«), 6—8/1957/297—310, Zagreb.

Bošnjak, M.: *Drvorezi u primjercima prve hrvatske tiskane knjige* — »Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU«, 10/1962/54—62, Zagreb.

Bošnjak, M. — V. Hofman — V. Putanec.: *Vodeni znakovi hrvatskih inkunabula* — »Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU«, 11/1963., br. 3, str. 20.—50., Zagreb.

Bošnjak, M..: *O problemu glagoljskog prvotiska* — »Telegram«, 7/1966/, br. 299, str. 2., Zagreb.

Bošnjak, M.: *O problemu prvih hrvatskih tiskara u svjetlu slavenske inkunabulistike* — »Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU«, 13/1965/167—183, Zagreb.

Bošnjak, M.: *Osvrt na raspravu V. Molina »Venecija, kolijevka glagoljske i ćirilske štamparije«* — »Starine«, 54/1969/223—228, Zagreb.

Bošnjak, O.: *O kolijevci glagoljske i ćirilske štamparije* — »Jadranski zbornik«, 7/1966—1969/657—662 + Résumé, Rijeka—Pula.

Bošnjak, M.: *A Study of Slavic Incunabula*, Zagreb—München, 1968.

Bošnjak, M.: *Slavenska inkunabulistika*, Zagreb, 1970.

Bošnjak, M.: *O prvoj hrvatskoj tiskari u Kosinju* — »Informatologia Yugoslavica«, 1/1969/43—49, Zagreb.

Bošnjak, M. — J. Bratulić — Z. Črnja — A. Nazor — M. Pantelić: *Razgovor o prvotisku* — »Dometi«, 4/1971., br. 1—2, str. 107.—116., Rijeka.

Breyer, M.: *Südslawische Rara und Rarissima*, Wien—Leipzig—Zürich, 1937.

Breyer, M.: *O starim i rijetkim jugoslavenskim knjigama.* Nadopunili i za štampu priredili B. i T. Jakić. Zagreb, 1952.

Broz, I.: *Crtice iz hrvatske književnosti,* Zagreb, 1888., sv. 2.

Deželić, V.: *Inkunabule (prvotisci) zagrebačke Sveučilišne biblioteke,* Zagreb, 1902.

Deželić V.: *Dvije glagoljske inkunabule* — »Hrvatski bibliofil«, 1/1905/12—13, Zagreb.

Deželić, V.: *Osvrt na četiri sto godina hrvatskog tiska* — »Narodni list«, 22/1883., br. 22—25, Zagreb.

Dobrowsky, J.: *Institutione Linguae Slavicae,* Vindobonae, 1852.

Fancev, F.: *Prvi izrađivači hrvatskog štamparstva* — »Grafička revija«, 4/1926/226—229, Zagreb.

Gregov, Lj.: *Kalendar prvog tiskanog glagoljskog misala.* Izvadak iz doktorske disertacije *Prvi tiskani glagoljski misal.* Zagreb, 1952.

Goff, F. R.: *Incunabula in American Libraries.* A third census of fifteenth — century books recorded in North American collections. New York, 1964., No M 695.

Hamm, J.: *Lj. Gregov: Kalendar prvog tiskanog misala* — »Slovo«, 1/1952/57—58, Zagreb.

Jagić, V.: *Slovinske pratiskovine na pergamentu* — »Hrvatska«, 1890., br. 275, str. 3., Zagreb.

Jagić, V.: *Slavische Incunabeln aus Pergament* — »Anzeiger der k. Akademie der Wissenschaften der Philosophisch-historischen Classe«, 27/1890/ 87—89, Wien.

Jagić, V.: *Hrvatska glagolska književnost.* Predgovor knjizi: B. Vodnik: *Povijest hrvatske književnosti.* Zagreb, 1913., knj. 1.

Jagić, V.: *Slavenske inkunabule na pergameni* (preveo s njem. i napomene napisao M. Bošnjak) — »Republika«, 10/1954/747, Zagreb.

Jakić, T.: *O postanku i sastavu biblioteke Ivana Kukuljevića* — »Rad«, 324/1962/ 145—170, Zagreb.

Jelić, L.: *Fontes historici liturgiae glagolitico-romanae a XIII ad XIX saeculum,* Krk, 1906.

Jurić, Š.: *O inkunabulistici i njezinim zadacima u Hrvatskoj* — »Vjesnik bibliotekara Hrvatske«, 6/1960., br. 1—2, str. 1.—37., Zagreb.

Kopitar, B.: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark,* Laibach, 1808.

Krader, B.: *The Glagolitic Misal of 1483* — »The Library of Congress Quaterly Journal of Acquisitions«, 20/1963/93—98, Washington.

Kukuljević-Sakcinski, I.: *Bibliografija Hrvatska,* Zagreb, 1860., dio 1.

Kukuljević-Sakcinski, I.: *Bibliothèque sud-slave,* Zagreb, 1867.

Kukuljević-Sakcinski, I.: *Marko Marulić i njegovo doba* — Stari pisci hrvatski, Zagreb, 1869., sv. 1.

Kulundžić, Z.: *Problem najstarije štamparije na slavenskom jugu* — »Narodna knjižnica«, 3/1959/21—28, Zagreb.

Kulundžić, Z.: *Kosinj, kolijevka štamparstva slavenskog juga,* Zagreb, 1960.

Kulundžić, Z.: *Kosinj, die Wiege der Buchdruckerkunst im slawischen Süden* — »Gutenberg Jahrbuch«, 39/1964/66—74, Mainz.

Kulundžić, Z.: *Kosinj, kolijevka štamparstva Slavenskog juga* — »Republika«, 20/1964/ 430—433, Zagreb.

Kulundžić, Z.: *Glagoljska štamparija XV — XVI stoljeća, Kosinj—Senj—Rijeka* — »Senjski zbornik«, 2/1966/167—308, Senj.

Kulundžić, Z.: *Nekoliko neophodnih o Kosinju* — »Jadranski zbornik«, 6/1963—1965/419—458, Rijeka—Pula.

Kulundžić, Z.: *Problematika glagoljaškog štamparstva* — »Riječka revija«, 15/1966/ 269—300, Rijeka.

Lisac, A. Lj.: *O prvoj glagoljskoj tiskari na domaćem tlu* — »Kritika«, 3/1970., br. 14, str. 628. — 641., Zagreb.

Lukin, R.: *Transliteracija glagoljskog teksta na omotu »Vjesnika bibliotekara Hrvatske«* — »Bibliotekarstvo«, 10/1964., br. 2, str. 47. — 52., Sarajevo.

Ljubić, Š.: *Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske*, Rijeka, 1864., knj. 1.

Milčetić, I.: *Najstarija hrvatska tiskana knjiga* — »Vienac«, 26/1894/ 547, Zagreb.

Milčetić, I.: *Prethodni izvještaji o izučavanju hrvatske glagoljske književnosti* — »Ljetopis JAZU«, 23/1909/182—183, Zagreb.

Milčetić, I.: *Berčićeva glagoljska zbirka u Petrogradu* — »Ljetopis JAZU«, 26/1911/ 265—271, Zagreb.

Milčetić, I.: *Berčićeva zbirka glagoljskih rukopisa i štampanih knjiga u Lenjingradu* — Radovi Staroslavenskog instituta, 2/1955/93—128, Zagreb.

Molin, V.: *Venice, berceau de l'imprimérie glagolitique et cyrillique* — »Studi Veneziani«, 8/1966/347—445, Venezia—Firenze, 1968.

Morović, H.: *Editio princeps Glagoljskog misala u biblioteci Franje Karare* — U autorovoj knjizi *Povijest biblioteka u gradu Splitu*. Zagreb, 1971., dio 1.

Nazor, A.: *Osvrt na povijest naših najstarijih štamparija*. (U povodu rasprave Z. Kulundžića *(Glagoljaška štamparija XV — XVI stoljeća, Kosinj—Senj—Rijeka)* — »Vjesnik bibliotekara Hrvatske«, 13/1967., br. 1—2, str. 1. — 22., Zagreb.

Orešković, M.: *Osnutak i djelatnost glagoljaških štamparija u 15. stoljeću* — »Bibliotekar«, 21/1969/226—245, Beograd.

Pantelić, M.: *Prvotisak iz glagoljskog misala iz 1483. prema misalu kneza Novaka iz 1368.* — Radovi Staroslavenskog instituta, 6/1967/5—108, Zagreb.

Peruško, T.: *Istarski su Hrvati izdali prvu hrvatsku štampanu knjigu* — »Riječka revija«, 1/1952/16—18, Rijeka.

Petešić, Ć.: *Najstarija štamparija Južnih Slavena* — »Telegram«, 4/1963., br. 152, str. 2., Zagreb.

Platzer, S.: *Izum i razvoj štamparstva u Hrvata* — »Grafička revija«, 8/1930/151—164, Zagreb.

Putanec, V.: *Zapis žakna Jurja u Novakovom misalu*. Još jedno tumačenje — »Riječka revija«, 2/1953/127—130, Rijeka.

Putanec, V.: *Prva tiskara u Hrvatskoj i Jugoslaviji, Modruš 1482—1484.*, Zagreb, 1959.

Putanec, V.: *Problem predsenjskih tiskara u Hrvatskoj (1482—1493)* — »Jadranski zbornik«, 4/1959—1960/51—107, Rijeka—Pula.

Putanec, V.: *Tri sitna priloga za povijest prve hrvatske inkunabule (glagoljski misal 1483)* — »Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU«, 13/1965/183—189, Zagreb.

Strohal, R.: *Hrvatska glagolska knjiga*, Zagreb, 1915.

Strohal, R.: *O kolijevci hrvatske knjige* — »Obzor«, 70/1929., br. 42, str. 2., Zagreb.

Šafařik, P. J.: *Geschichte der Südslavischen Literatur*, Praha, 1864., Bd. 1. *Slowenisches und Glagolitisches Schrifthum.*

Štefanić, V.: *450-godišnjica prve hrvatske štampane knjige* — »Obzor«, 74/1933., br. 214, str. 2., Zagreb.

Štefanić, V.: *Jedan primjerak prve slovenske štampane knjige* — »Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva«, 14/1933—34/361—365, Beograd.

Štefanić, V.: *Josip Vajs: »Najstariji hrvatsko-glagoljski misal«* — »Slovo«, 1/1952/47—55, Zagreb.

Štefanić, V.: *Hrvatskoglagoljske inkunabule* — »Enciklopedija Jugoslavije«, 4/1960/ 365—366, Zagreb.

Šulek, B.: *Tiskarstvo ili pečatnja*. Novovjeki izumi u znanosti, obrtu i umjetnosti — Zagreb, 1883., knj. 2.

Tandarić, J.: *Grafički znaci prve hrvatske tiskane knjige* — »Slovo«, 14/1964/110—120, Zagreb.

Vajs, J.: *Předloha hlaholského prvotiska z r. 1483.* — »Sbornik prof. Fr. Pastrnkovi«, Praha, 1923.

Vajs, J.: *Editio princeps Glagoljskoga misala štampanoga 1483.* — »Bulićev zbornik«, Zagreb—Split, 1924.

Vajs, J.: *Najstariji hrvatskoglagolski misal.* S bibliografskim opisima svih hrvatskoglagolskih misala. Zagreb, 1948., Djela JAZU, knj. 38.

Weale, W. H. J. — H. Bohatta: *Bibliographia Liturgica,* London, 1928., No 1330.

Žic, N.: *Glagoljski zapis iz Izole* — »Istarska Danica«, 1952., Pula.

Žic, N.: *Tiskar Grgur Dalmatin* — »Nastavni vjesnik«, 42/1933—34/48—53, Zagreb.

Žic N.: *Naša najstarija knjiga* — »Glas Istre«, 12/1955., br. 31, str. 4., Pula.

Priredio *Mladen Bošnjak*

PRETPLATNICI OVE KNJIGE

1. Njegova Svetost papa Pavao VI
2. Staroslavenski institut, »Svetozar Ritig«, Zagreb
3. Filozofski fakultet, Zagreb
4. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
5. Prof. dr Josip Badalić, Zagreb
6. Knjižnica jugoslavenske akademije, Zagreb
7. Savjet za naučni rad, Zagreb
8. Msgr. Franjo Kuharić, Zagreb
9. Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb
10. Isusovački fakultet, Zagreb
11. Nikola Bratulić, Zagreb
12. Biblioteka zavoda za slavensku filologiju, Zagreb
13. Institut za znanost o književnosti, Zagreb
14. Biblioteca apostolica Vaticana — Vaticano
15. Branimir Grubić, Varaždin
16. Prvostolna crkva, Varaždin
17. Dr Josip Lach, Zagreb
18. Biblioteca apostolica Vaticana — Vaticano
19. Ivan Lacković, Zagreb
20. Prof. Mladen Bošnjak, Zagreb
21. Ing. Berislav Bošnjak, Long Beach
22. Mr. Antin Iwachniuk, Toronto
23. Župni ured Marka Križevčana, Zagreb
24. Knjižnica Franjevačkog samostana, Varaždin
25. Dr Ivan Juretić, Zagreb
26. Marko Vitlov, Zadar
27. Prof. Miroslav Bertoša, Pula
28. Franjo Kidliček, Ivanić Grad
29. Ratimir Softa, Zagreb
30. Dominikanski samostan, Rijeka
31. Visoka bogoslovna škola, Rijeka
32. Kapucinski samostan, Rijeka
33. Župni ured, Varaždin
34. Gradska knjižnica, Varaždin
35. Župni ured svetog Vida, Varaždin
36. Skupština općine Varaždin, Varaždin
37. Samostan Majke Božje Lurdske, Zagreb
38. Dr Marko Japundžić, Rim
39. Prof. Josip Stošić, Sarajevo
40. Ante Matijević, Jablanac
41. Prof. Juraj Pavličević, Rijeka
42. Zvonimir Krelius, Zagreb
43. Župni ured Žabno, Žabno
44. Josip Keglević, Veliki Zdenci
45. Nikola Crvić, Zagreb
46. Prof. Ivan Zoričić, Pula
47. Dr Ante Špalj, Vrbovec
48. Ing. Mladen Kovač, Zagreb
49. Dr Ivo Škoko, Vrlika
50. Ing. Ana Švob, Zagreb
51. Darko Gašparović, Zagreb
52. Nikola Galović, Zagreb
53. Dario Ivan Kaurić, Susedgrad
54. Ing. Zdenko Seissel, Sl. Požega
55. Dr Ivica Ostoić, Varaždin
56. Tihomil Kućel, Opatija
57. Žarko Kralj, Sl. Požega
58. Dr Branko Volarić, Rijeka
59. Božo Vukušić, Split
60. Prof. Petar Strčić, Rijeka
61. Dr Vladimir Nöthing, Varaždin
62. Ana Jadranić, Split
63. Dr Ratimir Kalmeta, Rijeka
64. Ing. Zvonimir Vrebčević, Zagreb
65. Vjekoslav Kunić, Zagreb
66. Franjevački samostan Ilok, Ilok
67. Mirko Baković, Guber
68. Nikola Kosanović, Petrinja
69. Ing. Radovan Beus, Vitez
70. Dr Ivo Pedišić, Zagreb
71. Ivan Zorica, Sukošan
72. Mato Marčinko, Zagreb
73. Franjevački samostan, Vukovar
74. Ante Toljanić, Mali Lošinj
75. Matija Stojanović, Osijek
76. Kapucinski samostan, Zagreb
77. Ing. Zvonimir Bognar, Zagreb
78. Pedagoška akademija, Čakovec
79. Župni ured Veli Rat, Veli Rat
80. Župni ured Soline, Dugi otok
81. Anka Brkljačić, Karlovac
82. Dr Franjo Golem, Čakovec
83. Tomislav Huljić, Sl. Brod
84. Dr Edo Pivčević, Bristol BSG.
85. Dr Ivan Jug, Zagreb
86. Đurđica i Dragutin Bašić, Zagreb
87. Zvonko Čulina, Zagreb
88. Šime Čačić, Zagreb
89. Dr Josip Manjgotić, Bakar
90. Ing. Branimir Pinjatela, Zadar
91. Nikola Vidović, Sisak
92. Ladislav Hajba, Zagreb
93. Josip Kerovac, Koprivnica
94. Vjekoslav Karara, Trogir
95. Josip Rušec, Zagreb
96. Ivan Mršo, Sarajevo
97. Ing. Borislav Skračić, Zagreb
98. Dr Vjekoslav Frlan, Kostanjevica na Krki
99. Dr Marko Kuntić, Vrapče
100. Franjevački samostan, Livno — Livno
101. Ivo Šantić, Split
102. Hrvoje Giaconi, Rijeka

103. Prof. Josip Soldo, Sinj
104. Ing. Damir Stanić, Varaždin
105. Gradska biblioteka »I. G. Kovačić«, Karlovac
106. Ing. Petar Tumir, Osijek
107. Ana Radočaj, Zagreb
108. Poljoprivredni institut Osijek — Osijek
109. Dr Jurica Petroci-Dekan, Zagreb
110. Hrvatska starokatolička crkva, Zagreb
111. Zorislav Lajoš, Zagreb
112. Florijan Kovač, Zagreb
113. Osnovna škola »29. Novembar«, Zagreb
114. Staroslavenski institut »Svetozar Ritig«, Zagreb
115. »Glas Koncila«, Zagreb
116. Stjepan Ursić, Belišće
117. Ante Čulina, Zagreb
118. Božica Plankar, Zagreb
119. Branka Kos, Zagreb
120. Zlatko Bašić, Varaždin
121. Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb
122. Arhiv Jugoslavenske akademije, Zagreb
123. Školski muzej, Zagreb
124. Knjižnica Nadbiskupskog bogoslovnog sjemeništa, Zagreb
125. I. Ekonomska škola, Zagreb
126. Gimnazija Trešnjevka, Zagreb
127. X. Gimnazija, Zagreb
128. Mato Marčinko, Zagreb
129. Ivan Juranić, Zagreb
130. Dr Branko Zuber, Zagreb
131. Anton Kosina, Ludwigshafen
132. Dr Miljenko Zečević, Zagreb
133. Ing. Petar Mesić, Drnje
134. Zdenko Borenić, Zagreb
135. Biblioteka odsjeka za istoriju jugoslav. književnosti Filozofskog fakulteta, Sarajevo
136. Dragica Vitković, Zagreb
137. Slavko Mikulčić, Rijeka
138. Ing. Josip Majić, Sl. Brod
139. Ing. Ante Roša, Šibenik
140. Prof. Nedjeljko Teklić, Bihać
141. Marin Mandić, Zagreb
142. Silvije Brezovnjački, Bedekovčina
143. Željko Bebek, Valencia
144. Vladimir Kuže, Zagreb
145. Dr Savo Bašović, Karlovac
146. Dr Stjepan Zorinc, Bjelovar
147. Viktor Golubić, Posavski Bregi
148. Boris Bego, Sl. Brod
149. Ing. Marija Sudar, Zagreb
150. Dr Josip Nagy, Zagreb
151. Dr Matija Perak, Petrinja
152. Dr Ante Matković, Glina
153. Milivoj Polić, Osijek
154. Jelka Gotovac, Livno
155. Vladimir Palošika, Križevci
156. Stanko Dominić, Zagreb
157. Prof. Ernest Šojer, Zagreb
158. Koroška osrednja knjižnica, Ravne na Koroškem
159. Prof. Ladislav Vörös, Murska Sobota
160. Marijan Mačković, Čakovec
161. Jozo Jozak, N. Travnik
162. Josip Miletić, Eslingen — Metingen
163. Marijana Salaj, Stocksemd,
164. Miljenko Bebek, Ailingen
165. Narodna knjižnica, Split
166. Centar Kršćanska sadašnjost, Zagreb
167. Mira Altarac, Zagreb
168. Marija Valenčić, Klana
169. Mijo Sertić, Zagreb
170. Nada Vrabec, Zagreb
171. Dr Zoran Kompanjet, Rijeka
172. Branko Kusin, Zagreb
173. Dr Ivan Hudolin, Županja
174. Ing. Marija Kos, Osijek
175. Matilda Kožarić, Virovitica
176. Vera Kaić, Zagreb
177. Biskupsko sjemenište, Dubrovnik
178. Renata Domić, Zagreb
179. Petar Žuvela, Dubrovnik
180. Jadranka Vitanović, Zagreb
181. Božena Horvat, Zagreb
182. Hinko Tolić Zagreb
183. Knjižara trećeg reda, Split
184. Arlanza Jirasek, Zagreb
185. Jugoslavenski Leksikografski zavod, Zagreb
186. Vjekoslav Žnidaršić, Zagreb
187. Dr Ivan Vitezić, Wien
188. Ogranak Matice Hrvatske, Rovinj
189. Dr Marijan Sandri, Rovinj
190. Dr Leopold Kollmann, Maribor
191. Igor Krmpotić, Ljubljana
192. Jelka Mihaljev, Draž — Baranja
193. Provincijat Hercegovačkih franjevaca, Mostar
194. Đuro Serdar, Zagreb
195. Dr Marijan Capar, Pula
196. Zvonimir Jurić, Zagreb
197. Župni ured, Donja Lastva
198. Drago Trumbetaš, Velika Mlaka
199. Ing. Davorin Poljak, Zagreb
200. Ivan Jurčević, Gauting bei München
201. Miroslav Čorković, Zagreb
202. Ivan Perković, Zagreb
203. Ante Butigan, Slivno, Opuzen
204. Željko Vizek, Zagreb
205. Branko Suhina, Zagreb
206. Ing. Tomislav Wagner, Sisak
207. Pater Petar Jus, Padova
208. Dr Juraj Magdić, Koper
209. Muzej grada Šibenika, Šibenik
210. Zvonko Vrbanac, Zagreb
211. Ing. Višnja Ožanić, Zagreb
212. Samostan Gospe od zdravlja, Split
213. Pedagoška akademija, Zagreb
214. Dr Marko Begovac, Sombor
215. Zlatko Majcen, Zagreb
216. Ivan Lončar, Donja Stubica
217. Marijan Krajina, Šibenik
218. Josip Pavlović, Vinkovci
219. Josip Pavlović, Vinkovci
220. Soniboj Staničić, Sarajevo
221. Narodna biblioteka »Žika Popović«, Šabac
222. Dragutin Tadijanović, Zagreb
223. Ing. Ivan Kovač, Varaždin
224. Prof. Miodrag Radusinović, Mostar

225. Ljudevit Gregov, Zadar
226. Ivan Miletić, New York
227. Ing. Jerko Ferić, Split
228. Petar Baćo, Ürebno
229. Josip Šepčić, Ohio
230. Franjo Klemše, Virovitica
231. Đuka Dijak, Paris
232. Naučna biblioteka, Rijeka
233. Dr Nenad Giunio, Split
234. Antun Babić, Vinkovci
235. Dr Dragutin Buneta, Zagreb
236. Mijo Livajušić, Langenargen
237. Ante Kovačević, Montreal
238. Prof. Branko Svoboda, Rijeka
239. Greta Hautter, Zagreb
240. Gabrijel Štokalo, Split
241. Tanja Grubišić, Zagreb
242. Ing. Ljubomir Zovko, Zagreb
243. Ing. Vjekoslav Amerl, Frankfurt
244. Ante Leutić, Osijek
245. Dr Ivan Zaharija, Zagreb
246. Dr Ivan Zaharija, Zagreb
247. Bono Šapina, Fojnica
248. Vladimir Ružđak, Zagreb
249. Boško Marijanović, Mostar
250. Biskupski ordinarijat, Krk
251. Dr Vilko Iveković, Belišće
252. Vladimir Ćepulić, Zagreb
253. Ivan Lisac, München
254. Mr. Zlatko Župan, Zagreb
255. Ing. Branko Bilen, Osijek
256. Samostan sestara baziljanki, Zagreb
257. Hugo Miletić, Split
258. Dragomir Šolić, Split
259. Nikola Fabijanić, Rijeka
260. Dr Tibor Brisky, Split
261. Prof. S. Žic-Buj, Punat
262. Mr. ph. Šliski Olga, Grubišno Polje
263. Univerzitetska biblioteka »Svetozar Marković«, Beograd
264. Ivo Valčić, Preko
265. Pedagoška akademija, Split
266. Josip Šverer, Otok
267. Tereza Križanović, Zagreb
268. Josip Hudolin, Županja
269. Antun Bačić, Bošnjaci
270. Dr Ante Grgić, Zagreb
271. Ivan Mesić Zagreb
272. Petko Vučetić, Zemun
273. Hrvoje Dugonjić, Pula
274. Pavao Drokan, Zagreb
275. Gradska biblioteka Rijeka, Rijeka
276. Župni ured, Drenovci
277. Dr Vanja Kuvačić, Zagreb
278. Zlata Glažer, Rijeka
279. Anđelka Babić, Zagreb
280. »Građevina« građevno-projektno poduzeće, Zagreb
281. Mr.Zlata Bogdan, Rijeka
282. Zvonko Blažičko, Zagreb
283. Petar Krznarić, Zagreb
284. Vitomir Lukić, Sarajevo
285. Miroslav Barun, Odra
286. Ing. Branko Šimunić, Zagreb
287. Stjepan Kožinec, Pothum / kod Livna
288. Visokošolska in študij. knjižnica Maribor
289. Ivan Bošnjak, Sombor
290. Franc Steiner, Mozirje
291. Slavko Švarc, Osijek
292. Darko Deković, Rijeka
293. Marijan Dreitensent, Zagreb
294. Prof. Ante Čulav, Henderson
295. Zvonimir Jurić, Zagreb
296. Ljuba Gamulin, Dubrovnik
297. Mladen Lisac, Zagreb
298. Silvester Škunca, Pašman
299. Kuzma Ljubanović, Pašman
300. Gradska knjižnica i čitaonica, Koprivnica
301. Ivan Horvat, Samobor
302. Ivan Škunca, Zagreb
303. Pavao Pintač, Zagreb
304. Dr Bogoljub Štengl, Vukovar
305. Milka Brčić, Zagreb
306. Ivan Petranović, Zagreb
307. Ratimir Mlinarić, Rijeka
308. Anica Žerjav, Zagreb
309. Prof. Katarina Katalenac, Osijek
310. Stjepan Franković, Zagreb
311. Dragutin Horkić, Zagreb
312. Mira Todorić, Garešnica
313. Antun Kos, Osijek
314. Dr Milivoj Klarić, Zadar
315. Dunja Dijanović, Zagreb
316. Tomo Sruk, Lipik
317. Ankica Miletić, Zagreb
318. Katica Ćukušić, Čakovec
319. Josipa Erk, Osijek
320. Hadrijan Adrijančić, Pazin
321. Nevenka Kovačević, Zagreb
322. Helga Batinić, Zagreb
323. Samostan sestara svetog križa, Zagreb
324. Renata Šeringer, Zagreb
325. Prof. Ljerka Marčac-Gavez i dr Eduard Gavez
326. Mladen Grdešić, Zagreb
327. Msgr Frane Franić, Split
328. Ivo Draganić, Zagreb
329. Dragutin Murač, Krapina
330. Dr Siniša Dožudić, Zagreb
331. Samostan sestara svetog križa, Đakovo
332. Dominikanski samostan, Dubrovnik
333. Vjekoslav Dražić, Zagreb
334. Makedonska akademija za naukite i umetnostite, Skopje
335. Ing. Dinko Volarić, Zagreb
336. Dragutin Trumbetaš, Velika Mlaka
337. Josip Kuharić, Vinkovci
338. Marija Stilinović, Sesvete
339. Antun Golubović, Dubrovnik
340. Srećko Pauić, Šibenik
341. Božena Somek-Machala, Zagreb
342. Mladen Zelić, Zagreb
343. Marijan Žganec, Sisak
344. Prof. Ana Grković, Ičići
345. Prof. Vlatko Mišetić, Vitina
346. Prof. Radoslav Dabo, Ljubljana
347. Dr Ante Vukasović, Zagreb

348. Ante Knežević, Zagreb
349. Dr Stjepan Đikić, Bugojno
350. Gabrijel Jurišić, Sinj
351. Marija Novoselac, Zagreb
352. Stanislav Gilić, Rijeka
353. Vladimir Babaja, Grabovac
354. Zvonko Levinger, Mali Lošinj
355. Ina Marušić, Rijeka
356. Mile Rajković, Otočac
357. Osnovna škola »August Cesarec« Ivankovo
358. Franjo Glavašić, Ivankovo
359. Franjo Franjić, Vinkovci
360. Stjepan Šestak, Vinkovci
361. Dragan Frajud, Vinkovci
362. Milan Rendulić, Zagreb
363. Drago Škaberna, Zagreb
364. Ivan Hrastinski, Zagreb
365. Ernica Pečnik, Zagreb
366. Juraj Maks Šafta, Kutina
367. Janko Hrnjak, Zagreb
368. Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb
369. Oto Kiner, Zagreb
370. Josip Krkalo, Krapina
371. Milivoj Hatta, Rijeka
372. Stanko Cecelja, Rijeka
373. Ivan Ujević, Imotski
374. Ivica Novotni, Sl. Orahovica
375. Dragan Rogošić, Beograd
376. Mile Čulo, Zagreb
377. Mladen Marić, Zagreb
378. Filip Matić, Zagreb
379. Antun Solomun, Travnik
380. Ljubica Ivanišević, Jesenice-Krilo kod Splita
381. Branka Jagić, Zagreb
382. Niko Cvjetković, Bakar
383. Elza Hekete, Zagreb
384. Župni ured Sv. Petra, Zagreb
385. Irinej Besermenji, Vinkovci
386. Osnovna škola »Stjepan Cvrković«, Stari Mikanovci
387. Željko Pavličić, Gradište
388. »Novosti«, Vinkovci
389. Milan Litrić, Zagreb
390. Dr Josip Hajdin, Virovitica
391. Dr Željko Slemenšek, Zagreb
392. Ljubomir Divić, Varaždin
393. Anton Čubranić, Rijeka
394. Antun Abramović, Zagreb
395. Prof. Ivan Novosel, Zagreb
396. Ljubomir Brnčić, Zagreb
397. Prof. Josip Holzleitner, Samobor
398. Ing. Berislav Vinković, Zagreb
399. Ivan Tumpa, Hum na Sutli
400. Mira Nikolić, Zagreb
401. Josip Šimac, Rijeka
402. Marija Gospočić, Zagreb
403. Nedo Grbin, Zagreb
404. Ante Gojak, Zagreb
405. Mila Iličić, Zagreb
406. Ing. Vladimir Logomerac, Sisak
407. Dr Mile Vukosav, Zagreb
408. Lino Badurina, Zagreb
409. Dr Ljudevit Škrgatić, Šibenik
410. Branka i Hrvoje Dugonjić, Pula
411. Nadbiskupski ordinarijat, Zadar
412. Josip Prša, Vrbovec
413. Ivan Komerički, Vrbovec
414. Stanislav Delić, Imotski
415. Vjera Ugarković, Zagreb
416. Ljerka Breški, Zagreb
417. Slavko Jurišić, Zagreb
418. Ivan Kovačić, Sisak
419. Antun Levanić, Krapinske toplice
420. Dragan Miščević, Novska
421. Mario Bert, Šabac
422. Narodno sveučilište Dugo selo
423. Dipl. ecc. Aleksa Ladac, Pazin
424. Zdenka Sedić, Zagreb
425. Franjo Talan, Sisak
426. Ing. Roman Galic, Zagreb
427. Dr Stjepan Čeović, Sl. Brod
428. Ivo Đukan, Zagreb
429. Domagoj Šimunović, Samobor
430. Katja Šturm, Ljubljana
431. Ivan Škunca, Novalja
432. Ivan Lovrenčić, Zagreb
433. Osnovna škola »Vladimir Nazor«, Komletinci
434. Ing. Franjo Manestar, Rijeka
435. Marko Pleša, Vinkovci
436. Osnovna škola »A. Tonković« Privlaka
437. Nadbiskupija zagrebačka RKT. Župa Sv. Terezija Avil, Bjelovar
438. Gimnazija, Vinkovci
439. Centar za stručne kadrove u privredi, Vinkovci
440. Osnovna škola, Andrijaševci
441. Dr Andro Tvrdeić, Vinkovci
442. Osnovna škola »12. listopad«, Nijemci
443. XI. Gimnazija, Zagreb
444. Zdenka Sedić, Zagreb
445. Kapucinski samostan, Osijek
446. Rimokatolički župni ured, Osijek
447. Vlado Penzar, Ludbreg
448. Josip Polonijo, Novi Vinodolski
449. Vatroslav Jović, Zagreb
450. Knjižnica »Vladimir Nazor«, Zagreb
451. Marija Sršen, Ploče
452. Osnovna škola »Mile Pavičić«, Lovinac
453. Osnovna škola »Pavleka Miškine«, Zagreb
454. Gordana Vlah, Rijeka
455. Ing. Ljubomir Vlašić, Zenica
456. Dr Tonko Bujas, Slavonski Brod
457. Grga Ilijić, Zagreb
458. Gimnazija »Nova Gradiška«, Nova Gradiška
459. Juraj Miličević, Zenica
460. Petar Vrdoljak, Županja
461. Marijan Garašić, Zagreb
462. Ivo Bradovski, Klanjec
463. Stipe Boban, Split
464. Ante Šmit, Podsused
465. Franjo Puntarić, Zagreb
466. Luka Dančević, Zagreb
467. Aleksej Zorić, Beograd
468. Željka Baran, Zadar
469. Albertina Galeković, Zagreb
470. Prof. Stjepan Sokereš, Našice

471. Ivan Orsag, Zagreb
472. Osnovna škola »Vladimir Nazor« Čepin
473. Narodna biblioteka Ljubuški
474. Poljoprivredna tehnička škola, Slavonski Brod
475. Dr Zlata Pujić, Vinkovci
476. Kruno Ladan, Šabac
477. Prof. Olga Đerković, Ilidža
478. Ing. Ante Markolini, Zagreb
479. Smiljan Paraga, Zagreb
480. Marija Marušić-Goričan, Zagreb
481. Franjo Petrovčić, Zagreb
482. Slavko Pocajt, Zagreb
483. Dr Božidar Finka, Zagreb
484. Josip Golubić, Zagreb
485. Marko Polić, Zagreb
486. Vjekoslav Brezovac, Zagreb
487. Dragutin Klarić, Zagreb
488. Ivica Ljubešić, Zagreb
489. Višeslav Tripalo, Zagreb
490. Ante Rukavina, Gospić
491. Drago Ukmar, Zagreb
492. Mile Pešorda, Sarajevo
493. Marko Staničić, Baška Voda
494. Mirko Efendić, Livno
495. Zlata Jazvić, Zagreb
496. Ivanka Ledić, Zadar
497. Viktor Golubić, Karlobag
498. Branko Štimac, Karlovac
499. Viktor Fejer, Vinkovci
500. Jure Relja, Split
501. Slavko Tadić, Zagreb
502. Željko Jurak, Zagreb
503. Stanko Marinčić, Zagreb
504. August Grilec, Zagreb
505. Mihovil Mikić, Zagreb
506. Dr Antun Stipišić, Split
507. Stjepan Pernek, Zagreb
508. Dr Zvonimir Čepelja, Zagreb
509. Olga Loparić, Zagreb
510. Josip Jurković, Velika Gorica
511. Franjo Franjković, Zagreb
512. Antun Čeh, Zagreb
513. Pučka knjižnica, Gotaldovo, Gola
514. Nikša Pavlović, Zagreb
515. Nada Miškulin, Zagreb
516. Nada Altić, Zagreb
517. Dr Ivan Zadro, Zagreb
518. Dr Gavrilo Mudrinski, Požarevac
519. Lidija Drinovac, Vinkovci
520. Ing. Anđela Laktić, Kutina
521. Vlade Pezelj, Otočac
522. Mirko Šrut, St. Petrovo selo
523. Zdenko Grgeljac, Karlovac
524. Dr Vjekoslav Meichsner, Beograd
525. Zvonimir Vojvoda, Dudweiler
526. Ante Vunić, Ankerstraat
527. Lina Kisljakov, Beograd
528. Ing. Ivo Pejnović, Murska Sobota
529. Ivan Čurdija, Novi Marof
530. Prof. Ruža Franjo, Varaždin
531. Radoslav Horvat, Podsused
532. Dr Makso Peloza, Rijeka
533. Josip Špoljarević, Osijek
534. Dobrana Sumić, Zagreb
535. Radenko Miloševič, Zagreb
536. Dr Ante Puljević, Sinj
537. Marin Guina, Zadar
538. Ing. Božidar Živković, Zagreb
539. Branko Butković, Napier — Canada
540. Dr Juraj Kallay, Zagreb
541. Bogdanović Marko, Zagreb
542. Dr Željko Jurković, Zagreb
543. Mladen Galinović, Dubrovnik
544. Ing. Mirko Karačić-Šoljić, Osijek
545. Dobrila Fornet, Slav. Brod
546. Dr Milivoj Jemeršić, Sisak
547. Đurđica Benić, Ivanić Grad
548. Franko Teodor, Rijeka
549. Bojana Fućak, Rijeka
550. Marinko Vlahov, Šibenik
551. Josip Knežić, Rab
552. Josip Mihanović, Beograd
553. Mirko Gregurić, Zagreb
554. Ing. Ivan Đuranović, Zagreb
555. Školski centar »Rade Končar«, Slav. Brod
556. Slavko Milički, Marija Bistrica
557. Slavko Milički, Marija Bistrica
558. Marin Berket, Split
559. Šime Sekulić, Zagreb
560. Dr Drago Kremzir, Zagreb
561. Prof. Ria Durbešić, Zagreb
562. Centar za kulturu, Omiš
563. Tomislav Pavlinović, Slavonski Brod
564. Iva Lukić, Zagreb
565. Dr Miljenko Raos, Zagreb
566. Ana Kukrika, Virovitica
567. Prof. Nada Med, Vinkovci
568. »Metal«, Vinkovci
569. Krešo Medaković, Vinkovci
570. Luka Ševerdija, Vinkovci
571. Vodovod i kanalizacija, Vinkovci
572. Mirko Petravić, Sesvete
573. Joja Ricov, Zagreb
574. prof. Miroslav Joler, Vinkovci
575. Ana Marmelić, Vinkovci
576. Mato Ženberik, Vukovar
577. Dr Martin Horvat, Rovinj
578. Vlado Štefanec, Zagreb
579. Marin Matijević, Solin
580. Miljenko Barbot, Varaždin
581. Prof. Manda Horvat-Martinović, Zagreb
582. Dr Vladimir Host, Rijeka
583. Biserka Debeljak, Zagreb
584. Gimnazija Varaždin, Varaždin
585. Nada Žertuš, Zagreb
586. Dr Pavao Dreiseidl, Osijek
587. Đuro Blažević, Zagreb
588. Dr Zvonimir Pavišić, Zagreb
589. Peter Kuhar, Ljubljana
590. Veljko Bogdanović, Vinkovci
591. Historijski arhiv Sisak, Sisak
592. Mira Matić, Vinkovci
593. Ivica Filipović, Zagreb
594. Dr Srđan Bill, Essen
595. Zvonko Domin, Zagreb
596. Joško Kovačić, Split

597. Stanislav Grškovič, Zagreb
598. Prof. Branimir Grgić, Zagreb
599. Ivanka Bilić, Zagreb
600. Dr Mirča Momčilović, Uroševac
601. Damir Tudić, Zagreb
602. Prof. Gordana Minčir, Zagreb
603. Dunja Kovač, Suš. Đurđenovac
604. Božidar Santini, Biograd n/m
605. Prvostolni Kaptol, Zagreb
606. Branko Reinić, Winterthur
607. Samostan Franjevaca konventualaca, Vinkovci
608. Antun Dević, Nikinci
609. Rimokatolički župni ured, Osijek
610. prof. Pavle Valerijev, Split
611. Marija Milan, Zadar
612. prof. Franjo Crnjaković, Križevci
613. Andrija Bartulović, Kiseljak
614. Zdenko Ružević, Zagreb
615. prof. Nikola Piasevoli, Zagreb
616. Katica Fogec, Buje
617. Vid Mihaljek, Slavonski Brod
618. Marko Majstorović, Slavonski Brod
619. Dr Ivan Albert Ilić, Sutivan
620. Mirko Bingula, Osijek
621. Stjepan Bulat, Osijek
622. ing. Vjekoslava Stipetić, Zagreb
623. Bojan Adamič, Ljubljana
624. Đuro Karaman, Dubrovnik
625. Marijana Majhen, Zagreb
626. Mirjana Hanzić, Zagreb
627. Jadranka Nekić, Zagreb
628. Dominik Milas, Drum
629. Dr Miroslav Samobor, Varaždin
630. Zavod za prosvjetu, Vinkovci
631. Saša Zimmermann, Zagreb
632. Zvonimir Vučevac, Zagreb
633. fra. Miroslav Milošević, Kraljeva Sutjeska
634. Prosvjetni Sabor Hrvatske, Zagreb
635. Franjo Beg, Rab
636. Dr Lav Znidarčić, Zagreb
637. ing. Ivan Šutila, Nova Gorica
638. Provincijat hercegovačkih franjevaca, Mostar
639. Miroslav Stemmer, Zagreb
640. I gimnazija, Rijeka
641. Knjižnica i čitaonica, Čakovec
642. Nakladni zavod Matice Hrvatske, Rijeka
643. Elektrometalski školski centar, Rovinj
644. prof. Nikola Franjin, Našice
645. Pomorska škola, Zadar
646. prof. Julije Derossi, Gospić
647. Branko Štokić, Zagreb
648. Ljubomir Štefatić, Zagreb
649. Osnovna škola »Ivan Gundulić«, Zagreb
650. Vladimir Gerić, Zagreb
651. Župski ured Svetog križa, Dubrovnik
652. Dr Vladimir Filipović, Zagreb
653. Università di Roma — Istituto di filologie slave — Roma
654. Ante Bilić, Osijek
655. Ružica Domanovac, Zagreb
656. Prof. Dragan Jambrišak, Podsused
657. Hrvatska katolička misija, Augsburg
658. Biblioteka Dominikanskog samostana, Bol na Braču
659. Nadbiskupsko sjemenište, Split
660. Prof. Vinko Aldo Gladić, Bruxelles
661. Sonja Suzanić, Zadar
662. Ing. Josip Žeželić, Rijeka
663. Dr Roman Jelić, Zadar
664. Ing. Mirko Bradać, Zagreb
665. Djamić Antun, Zagreb
666. Dr Radoslav Despotović, Zagreb
667. Ljudevit Hernaut, Zagreb
668. Gimnazija »Ljudevit Gaj«, Zagreb
669. Ljubomir Madunić, Split
670. Muzička škola, Zagreb
671. I ekonomska škola, Zagreb
672. Narodna knjižnica, Selce
673. Prim. dr Mojmir Parać, Zagreb

SADRŽAJ DODATKA

Sadržaj Misala (priredio *Josip Tandarić)* III
Napomene uz transliteraciju odabranih tekstova Misala *(Edo Hercigonja)* XV
Odabrane perikope Evanđelja iz Prvotiska *(Edo Hercigonja)* . . XIX
Prva hrvatska tiskana knjiga *(Mladen Bošnjak)* XXXI
Sadržaj i kulturnopovijesna komponenta tekstova Misala *(Marija Pantelić)* XLV
Grafički znakovi našeg Prvotiska *(Josip Tandarić)* LXI
O mjestu tiskanja ovog Misala *(Zvonimir Kulundžić)* LXIX
Otvorena pitanja oko nastanka Misala iz 1483. godine *(Anica Nazor)* LXXXI
Pogovor uredništva LXXXV
Bibliografija (priredio *Mladen Bošnjak)* LXXXIX
Pretplatnici ove knjige XCIII

Ovaj je pretisak izrađen u
2050 numeriranih primjeraka

BROJ OVOG PRIMJERKA

BIBLIOTEKA PRETISAKA
»LIBER CROATICUS«

Izdavači:
LIBER, izdanja Instituta za znanost o književnosti
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

MLADOST, izdavačko - knjižarsko poduzeće, Zagreb

NA OVOM SU IZDANJU SURAĐIVALI:

Uredništvo: prof. dr Ivo Frangeš, urednik biblioteke pretisaka »Liber Croaticus«; Slavko Goldstein, glavni urednik i direktor »Libera«; dr Edo Hercigonja, stručni suradnik; Josip Tandarić, stručni suradnik; Katica Zorzut, tehnička urednica. *Likovna oprema korica:* Boris Dogan, akademski slikar. *Autori priloga u dodatku:* Mladen Bošnjak, dr Edo Hercigonja, Zvonimir Kulundžić, dr Anica Nazor, dr Marija Pantelić, Josip Tandarić. *Lektorica priloga u dodatku:* Dubravka Oraić. *Korektorica:* Vlasta Plevko.

Snimatelji s predloška: Milica Burić i Franjo Šafarić. *Retušeri i cinkografi:* Katica Mihovilić, Zvonko Cimprić, Zvonko Kranjčec, Zvonko Lepesić, Jurica Opuhač i Stanko Fitz. *Strojoslagari:* Ivan Brunski i Srećko Radej. *Meteri dodatka:* Franjo Hlupić i Marijan Marković. *Strojari:* Krešo Štefan, Damir Budak, Valter Markser, Drago Repec, Josip Papić i Marijan Mati. *Knjigoveža:* Josip Solić. *Tehnički suradnici:* Roko Bolanča i Marijan Horvat.

Posebno izrađeni papir: Papirnica Vevče. *Pergament za korice:* »Kokra«, Zagreb.

Za izdavače:

Tiskanje završeno 25. studenog 1971. godine